FRANKENSTEIN SAU PROMETEUL MODERN
MARY W. SHELLEY

Cuprins

PREFAŢĂ 4
INTRODUCEREA AUTOAREI (LA EDIŢIA DIN 1831) 5
Scrisoarea I 8
Scrisoarea II 10
Scrisoarea III 12
Scrisoarea IV 13
Capitolul 1 17
Capitolul 2 19
Capitolul 3 22
Capitolul 4 26
Capitolul 5 29
Capitolul 6 32
Capitolul 7 36
Capitolul 8 41
Capitolul 9 45

Capitolul 10 48
Capitolul 11 52
Capitolul 12 56
Capitolul 13 59
Capitolul 14 62
Capitolul 15 65
Capitolul 16 69
Capitolul 17 73
Capitolul 18 76
Capitolul 19 80
Capitolul 20 84
Capitolul 21 89
Capitolul 22 94
Capitolul 23 99
Capitolul 24 103
POSTFAȚĂ 114

„O, Ziditorule, cerutu—ţi—am
Din lut să mă frământi? Te—am îndemnat
Din neguri să mă işti?”…

John Milton, *Paradisul pierdut*

PREFAŢĂ

O întâmplare de felul celei pe care se întemeiază ficţiunea noastră nu a părut cu totul imposibilă doctorului Erasmus Darwin şi unora dintre fiziologii din Germania. Să nu se presupună, însă, că eu dau cât de cât crezare unei asemenea închipuiri; totuşi, luând—o ca punct de pornire pentru o operă de ficţiune, am vrut doar să întreţes un şir de întâmplări supranaturale de groază. Împrejurarea care hrăneşte interesul acestei naraţiuni nu are neajunsurile unei simple poveşti cu stafii şi farmece vrăjitoreşti. Ea m—a atras prin noutatea situaţiilor cărora le dă naştere şi, deşi imposibilă ca fapt fizic, ea oferă un imbold pentru imaginaţie prin felul în care sunt zugrăvite pasiunile omeneşti, mai cuprinzătoare şi mai puternice decât s—ar putea contura ele în oricare dintre relaţiile obişnuite ale unor întâmplări reale.

M—am străduit, aşadar, să păstrez adevărul principiilor elementare ale naturii omeneşti, nesfiindu—mă, însă, să încerc noi posibilităţi de combinare. *Iliada*, poezia tragică a Greciei, Shakespeare, în *Furtuna* şi în *Visul unei nopţi de vară* şi, mai ales Milton, în *Paradisul pierdut*, adoptă acest principiu; şi chiar cel mai modest romancier, care caută să obţină, prin truda sa, plăcere pentru sine şi pentru ceilalţi, poate, fără nicio prezumţie, să recurgă în proza sa la o licenţă sau, mai degrabă, la o regulă, din adoptarea căreia au rezultat până acum, în cele mai nobile specimene ale poeziei, atâtea minunate împerecheri de simţăminte omeneşti.

Împrejurarea pe care se sprijină povestirea mea mi—a fost sugerată în cursul unei discuţii întâmplătoare. Am pornit s—o aştern pe hârtie, în parte din dorinţa de a mă destinde şi, în parte pentru a da folosinţă unor resurse neîncercate ale minţii. Pe măsură ce înaintam, s—au adăugat şi alte pricini. Nu—mi este câtuşi de puţin indiferent felul în care tendinţele morale ce sălăşluiesc în sentimentele şi personajele acestei povestiri vor înrâuri cititorul, dar, preocuparea mea de căpetenie în această privinţă s—a mărginit la a evita impresia de lâncezeală pe care o produc romanele de astăzi şi la a înfăţişa farmecul afecţiunilor domestice şi excelenţa virtuţii universale. Părerile ce izvorăsc firesc din caracterul şi situaţia eroului nu trebuie în niciun caz socotite ca fiind întotdeauna şi propriile mele convingeri; şi nici să nu se creadă că anumite consideraţii, pe care paginile ce urmează le conţin, vor să prejudicieze vreo doctrină filosofică de un fel sau altul.

Autoarei nu i se pare lipsit de interes faptul că această povestire a fost începută chiar în acel ţinut maiestuos în care se petrece cea mai mare parte a acţiunii şi, într—o companie pe care nu va înceta s—o regrete. Am petrecut vara anului 1816 în împrejurimile Genevei. Anotimpul era rece şi ploios, şi, serile, ne strângeam în jurul focului strălucitor ce duduia în cămin; câteodată ne distram citind povestiri cu fantome din nişte cărţi germane ce ne căzuseră întâmplător în mână. Aceste povestiri au stârnit în noi o jucăuşă dorinţă de imitaţie. Ceilalţi doi prieteni (o povestire ieşită de sub pana oricăruia din ei ar fi mai bine primită de public decât aş putea eu să sper pentru orice plăsmuire a mea), împreună cu mine, ne—am înţeles să scriem fiecare câte o poveste bazată pe o întâmplare supranaturală.

Vremea, totuşi, s—a înseninat deodată şi, cei doi prieteni ai mei au plecat într—o excursie prin Alpi, pierzând în mijlocul acelor privelişti măreţe orice amintire despre viziunile lor populate cu fantome. Povestea ce urmează este singura care a fost dusă până la capăt.

Marlow, septembrie 1817

INTRODUCEREA AUTOAREI (LA EDIŢIA DIN 1831)

Selectând *Frankenstein* pentru una din colecţiile lor, cei ce publică *Standard Novels* şi—au exprimat dorinţa să le furnizez câteva date în legătură cu geneza acestei povestiri. Sunt cu atât mai doritoare să mă conformez cererii lor, cu cât, astfel, voi da un răspuns general întrebării care atât de adesea mi—a fost pusă: cum eu, pe atunci o fetişcană, am fost în stare să închipui şi să dezvolt o idee atât de hidoasă? Nimic mai potrivnic firii mele decât gândul de a—mi aduce propria persoană sub privirile cititorului, dar, cum confesiunea mea va apărea doar ca un adaos la o operă scrisă cu mult în urmă şi, cum ea se va mărgini numai la acele aspecte care au legătură directă cu plăsmuirea ei, nu cred că mă pot învinui de indiscreţie.

Nu e nimic ciudat în faptul că, fiică a unor părinţi ce se bucurau de o aleasă notorietate în literatură, gândul de a scrie m—a cercetat încă din anii cei mai fragezi. De mică mâzgăleam pe hârtie; şi lucrul pe care—l îndrăgeam cel mai mult, în ceasurile socotite de recreere, era „să scriu poveşti". Totuşi, aveam o plăcere încă şi mai mare decât aceasta, şi anume: de a clădi castele în aer – lăsându—mă în voia visurilor treze – de a urma şirurile de gânduri din întreţeserea cărora se năşteau tot soiul de întâmplări închipuite. Visurile mele erau, în acelaşi timp, mai fantastice şi mai atrăgătoare decât scrierile mele. Acestea din urmă nu erau decât nişte imitaţii stângace – în care, mai degrabă făceam ce făcuseră alţii înainte, decât să dau glas imboldurilor propriei mele minţi. Cele scrise erau destinate şi unui alt ochi – cel al prietenei şi tovarăşei de joacă din copilărie – pe când visele erau ale mele în întregime; nu dădeam socoteală pentru ele nimănui; la supărare, în ele îmi găseam refugiul şi, tot ele îmi erau plăcerea cea mai dragă, în clipele de răgaz.

Ca fată, am trăit la ţară; o mare parte din timp am petrecut—o în Scoţia. Din când în când, făceam câte o excursie şi în regiunile mai pitoreşti, dar, reşedinţa noastră obişnuită se afla pe mohorâtele şi pustiile maluri de nord ale râului Tay, lângă Dundee. Mohorâte şi pustii le numesc acum, când îmi amintesc de ele; dar nu aşa îmi păreau pe vremea aceea. Căci, erau un cuib al libertăţii şi tărâmul minunat pe care puteam, nestingherită, împărtăşi viaţa plăsmuirilor fanteziei mele. Scriam şi atunci, dar într—un stil din cale—afară de banal. Sub arborii dimprejurul casei noastre sau pe coastele pleşuve ale dealurilor despădurite din preajmă, acolo s—au născut adevăratele mele plăsmuiri, zborurile avântate ale închipuirii. Niciodată nu făceam din mine eroina acelor povestiri. Propria viaţă îmi apărea prea banală. Nu—mi puteam imagina că şi mie mi—ar fi vreodată hărăzite asemenea suferinţe romantice sau întâmplări minunate; dar, cum nu eram obsedată de propria—mi identitate, îmi populam ceasurile cu invenţii care, la acea vârstă, îmi păreau cu mult mai interesante decât ceea ce îmi puteau oferi propriile mele senzaţii.

Mai târziu, tot felul de îndeletniciri îmi umplură viaţa şi, realitatea luă locul închipuirilor. Soţul meu, însă, era nespus de doritor ca eu să mă dovedesc la înălţimea celor din care mă trăgeam şi să—mi înscriu, alături de al lor, numele pe pagina faimei. Mă îndemna necontenit să dobândesc o reputaţie literară la care, de altfel, râvneam pe atunci şi eu, deşi acum aceasta mi—a devenit cu totul indiferentă. Pe atunci, el mă sfătuia să mă apuc de scris, nu pentru că ar fi crezut că aş putea produce ceva vrednic de luat în seamă, cât pentru a vedea dacă într—adevăr promiteam ceva pentru viitor. Cu toate acestea, eu continuam să nu fac nimic. Călătoriile, grijile casei, îmi răpeau tot timpul; şi studiul, adică lectura, sau înălţarea spirituală în contact cu mintea lui, mult mai cultivată decât a mea, alcătuiau, în acel timp, unicele mele îndeletniciri literare.

În vara lui 1816 am vizitat Elveţia şi am devenit vecinii lordului Byron. La început, ne treceam vremea pe lac ori în plimbări de—a lungul malurilor; lordul Byron, care atunci lucra la Cântul III din *Childe Harold*, era singurul dintre noi care îşi aşternea gândurile pe hârtie. Aceste gânduri, căci ni le dezvăluia şi nouă pe măsură ce scria, îmbrăcate în strălucitorul şi armoniosul veşmânt al poeziei, păreau să pună o pecete divină asupra frumuseţilor cerului şi pământului, ale căror înrâuriri le împărtăşeam cu el.

Vara se dovedi, însă, umedă, posomorită, iar ploaia necontenită ne silea deseori să petrecem zile de—a rândul închişi în casă. Am dat, întâmplător, peste nişte tomuri de povestiri cu fantome, traduse din germană în franceză. Era, printre ele, *Povestea amantului nestatornic*: cel care, tocmai când credea că strânge la piept mireasa căreia îi jurase credinţă, se trezise în braţele fantomei palide a iubitei părăsite. Era, apoi, povestea păcătosului întemeietor de stirpe, osândit de o soartă crudă să aştearnă sărutul morţii

pe frunţile feciorilor neamului său blestemat, chiar atunci când aceştia atingeau vârsta făgăduinţelor. Statura lui gigantică, tenebroasă, împlătoşată, precum stafia din *Hamlet*, dar cu viziera ridicată, apărea la miezul nopţii, în lumina tremurătoare a lunii, înaintând încet de—a lungul întunecatei alei. Forma lui se pierdea în umbra zidului castelului; dar, curând, se desfereca o poartă, se auzeau paşi, uşa odăii se da la o parte şi, el se apropia de patul în care dormeau tinerii înfloritori, în leagănul somnului lor sănătos. Durerea veşnică i se răsfrângea pe chip când se apleca şi săruta fruntea feciorilor care, din acel ceas, se ofileau ca florile rupte de pe lujer. Aceste poveşti nu mi—au mai căzut de atunci în mână, dar, întâmplările din care se ţeseau îmi sunt şi azi atât de proaspete în minte, de parcă le—aş fi citit abia ieri.

„Hai să scriem fiecare câte o poveste cu fantome", a propus lordul Byron şi toţi am fost de acord. Eram cu toţii patru. Nobilul poet a început o poveste din care, mai târziu, a tipărit un fragment la sfârşitul poemului său despre Mazeppa. Shelley, mai înclinat să întrupeze ideile şi sentimentele în fantezii strălucitoare şi în muzica celui mai melodios vers care ne împodobeşte limba, decât să născocească o naraţiune, a început o istorie inspirată din întâmplările copilăriei sale. Bietul Polidori a avut un fel de idee nefericită despre o femeie cu cap de mort, pedepsită să ajungă astfel pentru că se uitase pe gaura cheii – ce să vadă, nu mai ţin minte, desigur ceva neîngăduit şi nespus de scandalos; dar, după ce o aduse într—un hal mai fără de hal decât fusese şi faimosul Tom de Coventry, el nu mai ştiu ce să facă cu ea şi fu nevoit s—o expedieze în cripta Capuleţilor, altminteri, singurul loc pentru care era potrivită. De altfel, făcându—li—se urât de platitudinea prozei, iluştrii poeţi au abandonat repede proiectele atât de nepotrivite vocaţiei lor.

Mă străduiam din răsputeri *să mă gândesc la o poveste* – o poveste care să rivalizeze cu acelea care ne stârniseră dorinţa de a scrie. O poveste care să se adreseze spaimelor misterioase din străfundurile fiinţei noastre şi să trezească fiori de groază – care să—l facă pe cititor să—i fie frică să privească în jur, care să—i îngheţe sângele în vine şi să—i înteţească bătăile inimii. Dacă nu aş fi realizat aceste lucruri, povestea mea cu fantome ar fi fost nevrednică de acest nume. Tot gândeam, tot cugetam – zadarnic. Simţeam acel gol de invenţie care e cea mai mare nefericire pentru un scriitor, când doar searbădul nimic răspunde invocărilor noastre celor mai febrile. „Te—ai gândit la o poveste?" eram întrebată în fiecare dimineaţă şi, de fiecare dată eram nevoită să răspund umilită că nu.

Dar totul trebuie să aibă un început, ca să vorbesc ca Sancho Panza şi, acel început trebuie să aibă legătură cu ceva ce s—a petrecut înainte. Hinduşii au dat lumii un elefant ca s—o susţină, dar şi l—au închipuit stând pe o broască ţestoasă. Invenţia, trebuie să admitem cu umilinţă, nu înseamnă a crea din nimic, ci din haos; materialele, în primul rând, trebuie să fie la îndemână; invenţia poate da formă substanţei tainice, informe, dar nu poate naşte substanţa însăşi. În toate aceste probleme de descoperire şi invenţie, chiar şi în acelea care au legătură cu imaginaţia, trebuie să ne reamintim de povestea lui Columb şi a oului său. Invenţia constă în capacitatea de a intui virtualităţile unui subiect şi în puterea de a modela şi a întrupa ideile pe care acesta le sugerează.

Numeroase şi îndelungi erau conversaţiile pe care le purtau Byron şi Shelley, şi la care eu eram o martoră fidelă, deşi aproape mută. Într—una dintre aceste conversaţii s—a discutat despre feluritele doctrine filosofice şi, printre altele, despre natura principiului vieţii şi despre posibilitatea ca el să fie vreodată descoperit şi comunicat. Se vorbea despre experimentele doctorului Erasmus Darwin (nu mă refer la ceea ce el a făcut cu adevărat, ori a spus că a făcut, ci – aceasta potrivindu—se mai bine scopului meu – la ceea ce se zicea că ar fi realizat). Acesta ar fi ţinut într—un borcan de sticlă o bucăţică de fidea până când, în urma cine ştie cărui proces extraordinar, ea a început să se mişte singură. Nu astfel, desigur, se va ajunge la producerea vieţii. Şi totuşi, poate că n—ar fi imposibilă reanimarea unui cadavru; galvanismul a adus dovezi în acest sens; poate că părţile alcătuitoare ale unei fiinţe ar putea fi confecţionate, puse laolaltă şi înzestrate cu căldură vitală.

Trecuse şi ceasul vrăjitoresc, noaptea era pe sfârşite când ne—am retras la culcare. După ce mi—am pus capul pe pernă, nu am adormit, dar nici nu se putea spune că mă gândesc la ceva anume. Imaginaţia, fără s—o fi chemat, pusese stăpânire pe mine şi mă călăuzea, dând imaginilor succesive care îmi răsăreau în minte o vioiciune şi o putere mult dincolo de limitele obişnuite ale visării. Vedeam – cu ochii închişi, dar cu un văz mental pătrunzător – îl vedeam pe palidul învăţăcel, pe cel care studiase artele necurate, îngenuncheat lângă propria sa plăsmuire. Am zărit grozava fantasmă a unei făpturi zăcând imobilă şi apoi, prin mijlocirea unui instrument înzestrat cu puteri ciudate, dând semne de viaţă şi mişcându—se greoi, înţepenit. Înspăimântător; căci, efectul oricărei străduinţe omeneşti de a imita

lucrarea măreaţă şi uluitoare a Creatorului lumii noastre ar fi înfricoşător peste măsură. Izbânda l—ar îngrozi pe făuritor: el ar fugi cuprins de groază la vederea odioasei sale plăsmuiri, sperând că astfel, lăsată în plata domnului, slaba licărire de viaţă pe care a semănat—o se va stinge, că această făptură, adusă la viaţă în chip atât de nedesăvârşit, se va preface din nou în materie moartă. Ar şi adormi, poate, nutrind nădejdea că liniştea mormântului va înăbuşi pentru totdeauna vremelnica existenţă a acelui hoit monstruos pe care crezuse că îl poate transforma într—un leagăn al vieţii. El doarme; dar un zgomot îl deşteaptă; deschide ochii; uite, pocita dihanie îi stă la căpătâi, dă la o parte perdelele patului şi îl priveşte cu ochi galbeni, spălăciţi, dar scormonitori.

I—am deschis pe ai mei îngrozită. Ideea îmi obseda într—atât spiritul, încât, un fior de groază mă străbătu şi, singurul lucru pe care—l doream era să renunţ la înfiorătoarea imagine a fanteziei mele în schimbul realităţilor din jur. Le văd ca şi atunci: încăperea, parchetul întunecat, obloanele lăsate, prin care razele lunii se luptau să străbată şi, senzaţia clară că lacul sticlos şi Alpii cei albi se află dincolo. Dar nu puteam scăpa aşa uşor de sluta mea plăsmuire; continua să mă bântuie. Să încerc să mă gândesc la altceva. M—am reîntors la povestea mea cu fantome – la încercările mele chinuitoare, mereu neizbutite de a crea o asemenea poveste. O, de—aş fi putut născoci una care să—l îngrozească pe cititor tot aşa cum fusesem eu îngrozită în acea noapte!

Năprasnică precum lumina şi tot atât de înviorătoare fu ideea care îmi fulgeră prin minte: „Am găsit! Ceea ce m—a îngrozit pe mine îi va îngrozi şi pe alţii; nu trebuie decât să descriu spectrul care mi—a bântuit culcuşul la miez de noapte”. Dimineaţa, i—am înştiinţat pe toţi că m—am gândit la o poveste. Şi am început în ziua aceea cu cuvintele: *Era într—o noapte mohorâtă de noiembrie*, nefăcând nimic altceva decât să descriu terorile visului meu, cu ochii deschişi.

La început mă gândeam să scriu doar o povestire scurtă, de câteva pagini, dar Shelley m—a îndemnat să—i dau o mai mare amploare. E drept că nu datorez soţului meu nicio sugestie în legătură cu subiectul ori măcar cu desfăşurarea sentimentelor, şi totuşi, de n—ar fi fost îndemnul său, cartea aceasta n—ar fi avut forma în care a văzut lumina tiparului. Cu o singură excepţie: prefaţa. Pe cât îmi amintesc, a fost scrisă în întregime de el.

Şi acum, încă o dată, îi urez slutei mele progenituri drum bun şi noroc. Căci, nu pot să nu ţin la ea, la vlăstarul acelor zile fericite, când moartea şi durerea erau simple cuvinte care nu—şi găseau niciun ecou adevărat în inima mea. Paginile ei îmi vorbesc de multe plimbări, de multe călătorii şi de multe discuţii, dintr—o vreme în care nu eram singură, iar drept tovarăş aveam un om pe care, în astă lume, nu—l voi mai vedea niciodată. Dar, acestea sunt lucruri care mă privesc doar pe mine; cititorii nu au nimic de—a face cu aceste amintiri.

Un singur cuvânt mai adaug, cu privire la modificările pe care le—am făcut. Ele privesc mai întâi stilul. Nu am schimbat niciun fragment al povestirii, nu am introdus nicio idee ori întâmplare nouă. Am dres stilul pe alocuri, când era atât de sărăcăcios încât dăuna interesului naraţiunii; aceste schimbări au intervenit aproape numai la începutul primei părţi. Ele se mărginesc la accesorii ale povestirii, lăsând miezul şi substanţa neatinse.

M.W.S.
Londra, 15 octombrie 1831

Scrisoarea I

Doamnei Saville, Anglia

St. Petersburg,
11 dec. 17…

Te va bucura vestea că, în ciuda presimţirilor tale atât de întunecate, nicio nenorocire n—a tulburat începutul călătoriei mele. Am sosit aici ieri şi, prima mea grijă este să te încredinţez, scumpă soră, că mă simt cum nu se poate mai bine şi că pe zi ce trece îmi sporeşte încrederea în succesul expediţiei.

Mă aflu de acum mult spre miazănoapte faţă de Londra şi, când mă plimb pe străzile Petersburgului, simt vântul rece de nord jucându—mi—se pe obraji, biciuindu—mi nervii, umplându—mă de încântare. Poţi, oare, înţelege acest sentiment? Vântul, venit din ţinuturile spre care mă îndrept, mă face să mă închipui de pe acum în miezul acelor tărâmuri de gheaţă, însufleţite de acest vânt al făgăduinţei, visările mele de peste zi devin mai aprinse, mai vii. Zadarnic încerc să mă conving că polul e lăcaşul gerului şi al dezolării; el se înfăţişează imaginaţiei mele ca o regiune de frumuseţe şi de încântare. Acolo, Margaret, soarele este pururea pe cer, discul lui larg pluteşte în apropierea orizontului şi răspândeşte o perpetuă splendoare. De acolo – căci, cu voia ta, iubită soră, nu pot să nu mă încred deloc în mărturiile navigatorilor înaintaşi – de acolo, zăpada şi gerul au fost izgonite; şi, străbătând o mare calmă, am putea ajunge într—un ţinut ale cărei minuni şi frumuseţi să depăşească tot ceea ce face mândria ţinuturilor până astăzi descoperite pe globul locuit. Un ţinut cu alcătuiri şi trăsături care să nu poată fi puse în legătură cu nimic din ce cunoaştem, căci, înrâuririle corpurilor cereşti sunt, fără îndoială, puternice în acele singurătăţi nepătrunse. La ce nu te poţi aştepta într—un ţinut al luminii veşnice? Voi descoperi, poate, acolo, miraculoasa putere care atrage acul busolei şi voi pune, poate, rânduială într—o mie de observaţii asupra cerului, care au nevoie, spre a li se lămuri aparenta ciudăţenie, doar de această călătorie. Îmi voi potoli arzătoarea curiozitate cu priveliştea unei părţi a lumii niciodată cercetate, voi călca pe un pământ pe care niciun pas omenesc nu şi—a întipărit urma. Astfel de ispite sunt de ajuns ca să învingă orice teamă de primejdie sau de moarte şi să mă facă să pornesc, în această călătorie grea, cu bucuria pe care o simte copilul când se urcă, împreună cu tovarăşii de joacă, într—o barcă, avântându—se într—o aventuroasă expediţie pe râul din locurile natale. Dar, să presupunem că toate aceste ipoteze sunt greşite; nu poţi, totuşi, să nu recunoşti ce mare binefacere va fi pentru omenire – până la cea din urmă generaţie – faptul că, voi descoperi o trecere prin apropierea Polului, o cale spre acele ţări la care, astăzi, ca să ajungi, îţi trebuie luni întregi de călătorie; sau, faptul că voi dezlega taina magnetului, lucru care, dacă este cumva cu putinţă, nu poate fi înfăptuit decât printr—o încercare ca aceasta.

Aceste gânduri au reuşit să—mi împrăştie starea de zbucium în care mi—am început scrisoarea şi îmi simt acum inima arzând de un entuziasm care mă ridică în al nouălea cer. Într—adevăr, nimic nu ajută mai mult la liniştirea cugetului decât un ţel neabătut – un punct asupra căruia să—şi poată aţinti privirea ochiul sufletului. Visez la această călătorie încă din anii cei mai fragezi. Am citit cu pasiune tot ce s—a scris despre feluritele expediţii întreprinse spre a se croi drum la Oceanul Pacific de nord, prin mările ce înconjoară Polul. Îţi aminteşti, poate, că biblioteca bunului nostru unchi Thomas era alcătuită în întregime din cărţi de istorie a călătoriilor de explorare. Mi—am închinat zile şi nopţi studiului acestor tomuri şi, pe măsură ce mă familiarizam cu ele, îmi creştea şi părerea de rău, resimţită încă din copilărie, când, am aflat că tata îi interzisese unchiului, cu limbă de moarte, să mă lase să devin marinar.

Dar, toate aceste închipuiri au pălit atunci când i—am citit pentru prima oară pe poeţii ale căror viziuni mi—au vrăjit şi mi—au înaripat sufletul. Am început eu însumi să scriu poeme şi, timp de un an, am trăit în paradisul propriei mele creaţii. Îmi imaginam că şi eu voi putea merita un loc în templul în care numele lui Homer şi Shakespeare sunt sfinte. Eşecul meu îl ştii prea bine; ştii, de asemenea, cât de amarnică mi—a fost dezamăgirea. Întâmplarea a făcut ca, tocmai în acea vreme, să moştenesc averea vărului meu şi, astfel, gândurile mele au luat—o din nou pe făgaşul primei lor înclinaţii.

Au trecut şase ani de când m—am hotărât să întreprind această călătorie. Îmi aduc aminte şi astăzi, foarte clar, de ceasul din care m—am închinat împlinirii gândului meu. Am început prin a—mi obişnui

trupul cu lipsurile. I—am însoţit pe vânătorii de balene în mai multe expediţii în Marea Nordului; am îndurat frigul, foamea, setea şi nesomnul; de multe ori munceam în timpul zilei mai vârtos decât cel din urmă marinar, iar nopţile mă cufundam în studiul matematicii, al medicinii şi al acelor ramuri ale fizicii din care un colindător al mării poate trage cele mai mari foloase practice. De două ori m—am şi băgat ajutor de secund pe o balenieră groenlandeză şi, felul în care mi—am îndeplinit datoria a stârnit admiraţia. Trebuie să recunosc că m—am simţit destul de mândru când căpitanul m—a făcut secund şi mi—a cerut, cu un aer grav, să nu părăsesc vasul: într—atât de necesare socotea el serviciile mele.

Şi, te întreb, dragă Margaret, nu merit eu, oare, să împlinesc un destin înalt? Aş fi putut duce o viaţă lipsită de griji, îmbelşugată, dar, am preferat gloria oricărei ispite pe care bogăţia mi—o aşternea în cale. O, dacă măcar o singură voce m—ar îmbărbăta şoptindu—mi că am dreptate. Curajul şi hotărârea mea sunt neabătute; dar speranţele se clatină şi, deseori, sufletul îmi stă în cumpănă. Sunt pe cale de a porni într—o călătorie lungă şi grea şi voi avea nevoie de toată îndrăzneala şi tăria pentru a învinge restriştile. Va trebui, nu numai să—i îmbărbătez pe ceilalţi când vor şovăi, ci, uneori, şi pe mine însumi.

E anotimpul cel mai prielnic pentru a călători prin Rusia. Săniile zboară cu iuţeală deasupra zăpezii; e o mişcare, după părerea mea, cu mult mai plăcută decât aceea a unui poştalion englez. Frigul nu e de neîndurat, mai ales dacă eşti înfăşurat în blănuri – îmbrăcăminte pe care sunt nevoit s—o port – căci, e o mare deosebire între a te plimba în sus şi în jos pe punte şi a rămâne aşezat fără să te mişti ore întregi, timp în care niciun efort nu împiedică sângele să—ţi îngheţe în vine. Nu râvnesc deloc să—mi pierd viaţa pe drumul ce duce de la St. Petersburg la Arhanghelsk.

Spre acest din urmă oraş vreau să plec peste două—trei săptămâni; iar intenţia mea e să închiriez acolo un vas (lucru uşor de făcut, dacă plăteşti asigurarea pentru proprietar) şi să tocmesc câţi marinari voi crede de cuviinţă, dintre cei pricepuţi în ale pescuitului de balene. N—am de gând să pornesc pe mare înainte de luna iunie; când mă voi întoarce? Ah, surioară, ce aş putea să răspund la această întrebare? Dacă—mi surâde norocul, vor trece multe, multe luni, poate şi ani înainte să ne putem revedea. Iar dacă sunt înfrânt, mă vei revedea ori foarte curând, ori niciodată.

Cu bine, draga mea, nepreţuita mea Margaret. Cerul să—şi coboare binecuvântarea asupra ta şi să mă scape din primejdii, ca să—mi pot dovedi iarăşi şi iarăşi recunoştinţa pentru toată dragostea şi bunătatea ta.

Fratele tău iubitor,

R. Walton

Scrisoarea II

Doamnei Saville, Anglia

Arhanghelsk,
28 martie 17…

Cât de încet trece timpul aici, în mijlocul gerului şi al nămeţilor! Şi totuşi, m—am apropiat cu încă un pas de ceea ce vreau să întreprind. Am închiriat un vas şi mă îndeletnicesc cu alegerea marinarilor; aceia pe care i—am tocmit până acum par să fie oameni de încredere şi sunt, cu siguranţă, foarte curajoşi.

De un singur lucru duc, însă, lipsă; e o lipsă pe care n—am fost încă în stare s—o împlinesc şi ea îmi apare ca răul cel mai greu de îndurat. Nu am niciun prieten, Margaret; când înflăcărarea biruinţei mă va cuprinde, nu va fi nimeni care să ia parte la marea mea bucurie; dacă voi fi copleşit de neizbândă, nimeni nu se va strădui să mă mângâie în cădere. E adevărat că îmi voi aşterne gândurile pe hârtie; dar, ce mijloc sărac e scrisul când vrei să—ţi împărtăşeşti sentimentele. Doresc tovărăşia unui om cu care să pot comunica, în ochii căruia privirea mea să—şi afle răspuns. Mă poţi socoti romantic, draga mea, dar simt, din toată fiinţa mea, nevoia unui prieten. Nu am pe nimeni alături, blând şi îndrăzneţ în acelaşi timp, cu spiritul tot atât de larg, pe cât de cultivat, ale cărui gusturi să se întâlnească cu ale mele, care să—mi încuviinţeze ori să—mi îndrepte planurile. Cât de bine ar şti un asemenea prieten să repare greşelile sărmanului tău frate! Căci, sunt prea pătimaş în ceea ce fac şi prea puţin răbdător în faţa greutăţilor. Şi mai rău e că sunt un autodidact. Până la paisprezece ani, n—am făcut altceva decât să mă zbenguiesc pe coclauri şi nu am citit decât cărţile de călătorii ale unchiului Thomas. Tot la acea vârstă am început să—i cunosc pe marii noştri poeţi. Dar, la descoperirea că e nevoie să ştii multe limbi am ajuns abia după ce nu mai eram capabil să trag vreun folos din această convingere. Acum am douăzeci şi opt de ani, dar, sunt mai neştiutor decât un şcolar de cincisprezece. E adevărat că meditez mai mult şi că visările mele sunt mai vaste şi mai impunătoare; dar ele au nevoie (cum spun pictorii) de o armonizare şi, mi—ar trebui un prieten cu destulă înţelegere spre a nu mă dispreţul ca pe un romantic şi îndeajuns de iubitor ca să se străduiască să—mi îndrume mintea.

Ştiu, toate aceste văicăreli sunt fără rost; sigur că nu voi găsi niciun prieten în largul oceanului şi nici aici, în Arhanghelsk, printre negustori şi marinari. Şi totuşi, unele simţăminte curate, neatinse de josniciile omeneşti, le poţi găsi chiar şi în aceste inimi aspre. Secundul, de pildă, e un om fără pereche de curajos şi de întreprinzător şi care doreşte nebuneşte gloria; sau, mai degrabă – cu un cuvânt mai potrivit – să se ridice mai presus de ceilalţi în meseria sa. Este englez şi, în ciuda prejudecăţilor naţionale ori profesionale, deloc îmblânzite de cultură, el are câteva dintre cele mai nobile însuşiri omeneşti. Prima oară l—am întâlnit pe bordul unei baleniere. Aflându—l acum fără slujbă în acest oraş, mi—a fost lesne să—l înduplec să mă însoţească în expediţia mea.

Căpitanul e un om foarte cumsecade, care, totuşi, pe vas, ştie să se facă ascultat, în ciuda firii lui blânde şi răbdătoare, rareori întâlnită printre marinari. Acest fapt, adăugat la reputaţia sa de om cinstit şi temerar, mă făcuse foarte doritor să—l angajez. Căci, o tinereţe petrecută în singurătate, cei mai buni ani ai vieţii vegheaţi de grija ta plină de gingăşie şi feminitate, mi—au făcut sufletul atât de sensibil, încât, nu—mi pot stăpâni o neplăcere plină de scârbă faţă de brutalităţile care au loc de obicei pe bordul vaselor; n—am priceput niciodată de ce ar fi nevoie de aşa ceva; şi, auzind de acest marinar care se bucură de respectul şi ascultarea echipajului şi care e, în acelaşi timp, cunoscut pentru bunătatea inimii, m—am socotit deosebit de norocos când am putut să—i obţin serviciile. Am aflat prima oară de existenţa lui într—un chip destul de romantic: de la o femeie care îi datorează fericirea vieţii. Pe scurt, povestea lui e aceasta. Cu câţiva ani în urmă, se îndrăgostise de o tânără rusoaică, nu prea înstărită; şi, cum adunase o sumă însemnată de bani, tatăl fetei consimţise să—l accepte drept ginere. Înainte de cununie, mirele se duse să—şi vadă viitoarea soţie; ea, însă, scăldată în lacrimi, i se aruncă la picioare, rugându—l fierbinte s—o cruţe, mărturisindu—i că iubeşte pe un altul, sărac, cu care tatăl ei nu o va lăsa niciodată să se unească. Generosul meu amic o linişti pe fată şi, aflând numele celui pe care—l iubea, renunţă pe loc la mâna ei. Din banii agonisiţi el cumpărase o fermă, în care nutrea gândul să—şi petreacă restul vieţii. Această fermă, împreună cu banii ce—i mai rămăseseră (şi din care urma să—şi

cumpere vite), le dărui rivalului său, ducându—se apoi, el însuşi, să—i ceară tatălui fetei să încuviinţeze căsătoria ei cu cel pe care—l iubea. Dar, bătrânul se împotrivi cu încăpăţânare, socotindu—se legat prin cuvântul dat prietenului meu, care, când văzu că hotărârea tatălui e de nestrămutat, plecă din ţară şi nu se mai întoarse până nu află că fosta sa logodnică s—a măritat cu alesul ei. Ce suflet nobil, o să exclami. Într—adevăr, aşa e; dar, în acelaşi timp, e un om total needucat; e tăcut ca un turc şi, întreaga lui fiinţă respiră un aer de o ignorantă nepăsare, care, dacă îi face purtarea cu atât mai uimitoare, reduce, în schimb, din interesul şi simpatia pe care, de altfel, le—ar merita.

Să nu crezi însă – dacă mă plâng şi eu puţin, ori dacă—mi născocesc consolări pentru greutăţi pe care nu le voi întâmpina, poate, niciodată – că aş şovăi în hotărârile mele. Ele sunt tot atât de neclintit ca soarta; şi călătoria mea întârzie acum doar din pricină că vremea nu îngăduie îmbarcarea. Iarna este îngrozitor de grea, dar, primăvara se prevesteşte favorabilă şi se spune că va fi deosebit de timpurie, aşa că, cine ştie, voi putea să plec pe mare mai curând decât mă aştept. Nu voi fi, însă, nechibzuit; mă cunoşti destul de bine ca să nu te îndoieşti că pot da dovadă de prudenţă şi de bună judecată, mai ales acum când şi viaţa altora mi—e dată în grijă.

Nu sunt în stare să—ţi descriu senzaţiile care mă cotropesc la gândul apropiatei perspective a expediţiei. E imposibil să te fac să înţelegi, cât de cât, acea stare febrilă, pe jumătate plăcută şi pe jumătate înspăimântată, în care îmi pregătesc plecarea. Pornesc spre regiuni neexplorate, spre „ţara ceţurilor şi a zăpezii", dar, nu voi ucide niciun albatros, aşa că, nu trebuie să fii neliniştită. Sau, poate, într—adevăr, mă voi întoarce la tine tot atât de zdrobit şi de nefericit precum „bătrânul marinar"? Ai să zâmbeşti la această aluzie; dar, să—ţi dezvălui o taină. Deseori am pus gustul meu, entuziasmul meu pasionat pentru primejdioasele mistere ale oceanului, pe seama impresiei pe care mi—a produs—o această operă a celui mai bogat în imaginaţie dintre poeţii moderni. Ceva de neînţeles chiar şi pentru mine însumi sălăşluieşte în sufletul meu. Sunt muncitor, harnic; îmi dau toată osteneala să lucrez cu perseverenţă şi aplicaţie; dar, dincolo de acestea, există în mine o fascinaţie a miraculosului, o credinţă în miraculos, care, se amestecă în toate proiectele mele şi care, mă împinge în afara drumurilor bătute de oameni, până la marea sălbatică şi la tărâmurile necunoscute pe care sunt acum gata să le explorez.

Dar, să revin la lucruri mai dragi nouă. Te voi mai revedea, oare, după ce voi fi străbătut întinderile nesfârşite ale mărilor, pentru a mă reîntoarce prin cel mai de sud cap al Africii ori Americii? Nu îndrăznesc să—mi închipui o asemenea izbândă, dar, nici gândul contrariu nu—l pot îndura. Continuă să—mi scrii cu fiecare prilej: poate că, scrisorile tale îmi vor ajunge în împrejurări în care voi avea cea mai mare nevoie de un sprijin sufletesc. Îţi trimit dragostea mea plină de duioşie. Să—ţi aminteşti de mine cu afecţiune, de va fi să nu mai primeşti niciodată veşti de la mine.

Fratele tău iubitor,
Robert Walton

Scrisoarea III

Doamnei Saville, Anglia

7 iulie 17…

Draga mea soră, îţi scriu în grabă câteva rânduri, ca să—ţi spun că sunt sănătos şi că mă aflu într—o etapă foarte înaintată a călătoriei. Această scrisoare va ajunge în Anglia printr—un negustor în drum spre casă, dinspre Arhanghelsk, mult mai norocos decât mine, care, poate, nu—mi voi mai revedea locurile natale decât, cine ştie, după mulţi ani. Sunt, totuşi, într—o stare de spirit excelentă: oamenii mei sunt cutezători şi fermi; nici bancurile de gheaţă plutitoare pe care le lăsăm în urmă şi care indică pericolele ce ne pândesc în regiunea spre care înaintăm nu par să—i descurajeze. Ne aflăm deja la o latitudine foarte înaltă; dar, e miezul verii şi, deşi nu e chiar atât de cald ca în Anglia, palele vântului de sud, care ne mână cu iuţeală spre acele ţinuturi pe care năzuiesc cu atâta ardoare să le ating, răspândesc o neaşteptată căldură dătătoare de forţe proaspete.

Până acum nu ne—a tulburat nimic care să merite a fi pomenit într—o scrisoare. Una sau două rafale de vânt mai puternice, ori, o spărtură în cala vasului, sunt accidente pe care, rareori navigatorii cu experienţă îşi dau osteneala să le consemneze; şi, mare mi—ar fi mulţumirea dacă nu mi s—ar întâmpla nimic mai rău în timpul acestei călătorii.

Adio, draga mea Margaret, fii sigură că pentru binele meu, ca şi pentru al tău, nu mă voi azvârli cu tot dinadinsul în pericol. Voi fi stăpân pe mine, stăruitor şi cu băgare de seamă.

Iar biruinţa trebuie să—mi încununeze eforturile. Şi, de ce nu? Până acum am izbutit să—mi tai o cale sigură pe mări neumblate; înseşi stelele fiindu—mi martore şi putând adeveri triumful meu. De ce să nu—mi încerc şi mai departe puterea asupra elementului neîmblânzit, dar care mi s—a supus până acum? Ce poate să pună stavilă inimii hotărâte şi voinţei statornice a omului?

Preaplinul inimii mi se revarsă acum fără voie. Dar, trebuie să închei. Cerul să te aibă în pază, iubita mea soră!

R.W.

Scrisoarea IV

Doamnei Saville, Anglia

5 august 17…

Ni s—a întâmplat ceva atât de straniu, încât, nu mă pot opri să nu—ţi povestesc, deşi, e foarte probabil că mă vei vedea înainte ca aceste hârtii să—ţi ajungă sub ochi.

Lunea trecută (31 iulie), gheaţa ne încercuise aproape cu totul, stăvilind calea vasului din toate părţile şi, lăsându—i doar atâta loc cât să plutească. Împrejurarea în care ne găseam era destul de vitregă, mai ales că eram înconjuraţi şi de o pâclă groasă. Aşteptam, deci, sperând într—o schimbare a atmosferei şi a vremii.

Pe la orele două ceaţa se risipi şi, atunci, oriîncotro ne uitam, nu văzurăm decât, întinse cât cuprinzi cu ochii, câmpii zgrunţuroase şi vaste de gheaţă, ce păreau fără sfârşit. Câţiva dintre camarazii mei începură să bombăne; gânduri pline de îngrijorare îmi năpădiră mintea ce se încorda în aşteptare, când, o privelişte cu totul ciudată ne atrase deodată privirile, abătându—ne atenţia de la preocuparea pentru propria noastră siguranţă. Am zărit o barcă legată de o sanie trasă de câini, trecând la o depărtare de jumătate de milă de noi şi îndreptându—se spre nord; o fiinţă cu aspectul unui bărbat, dar, părând de o statură gigantică, şedea în ea şi mâna câinii. Am urmărit cu lunetele înaintarea rapidă a călătorului, până când acesta se pierdu printre îndepărtatele adâncuri ale gheţii.

Apariţia ne—a stârnit o uriaşă uimire. Ne aflam – cel puţin aşa credeam – la multe sute de mile de orice petic de pământ; dar, vedenia părea să ne indice că ţărmul nu era, în realitate, atât de departe cum bănuisem. Imobilizaţi de gheaţă, nu puteam să—i luăm urma, cu toate că, observasem cu cea mai mare luare—aminte trecerea lui.

La vreo două ceasuri de la această întâmplare am auzit marea zbuciumându—se; înainte de căderea nopţii gheaţa se sparse şi ne slobozi vasul. Ramaserăm, totuşi, pe loc, până dimineaţa, de teamă să nu ne izbim, în întuneric, de acele sloiuri plutitoare ce se desprind la ruperea gheţii. Am folosit răstimpul pentru a mă odihni câteva ore.

Dis—de—dimineaţă, de îndată ce se lumină, am urcat pe punte, unde, i—am găsit pe toţi marinarii îngrămădiţi într—o parte a vasului şi părând a vorbi cu cineva care se afla pe mare. Era, de fapt, o sanie, la fel cu cea pe care o văzusem înainte şi care, fusese purtată spre noi de un sloi mare de gheaţă, în timpul nopţii. Un singur câine mai era în viaţă; dar, se afla şi o fiinţă omenească în sanie, pe care, marinarii încercau să o convingă să urce pe vas. Spre deosebire de celălalt călător, acesta nu arăta ca un locuitor sălbatic al vreunei insule nedescoperite, ci ca un european. Când am apărut pe punte, căpitanul spuse:

— Iată—l pe comandantul nostru, el nu te va lăsa să pieri în largul mării.

Văzându—mă, necunoscutul mi se adresă în englezeşte, deşi cu un accent străin:

— Înainte de a urca la bord, veţi avea bunătatea de a mă încunoştinţa încotro vă îndreptaţi?

Îţi poţi închipui cât am fost de uluit să aud un om aflat în pragul pieirii punându—mi o astfel de întrebare, căci, ar fi fost firesc ca el să vadă în vasul meu un mijloc de salvare, pe care să nu—l fi schimbat nici pentru toate avuţiile pământului. I—am răspuns, totuşi, că ne aflam într—o expediţie de explorare spre Polul Nord.

Auzind acestea, el păru mulţumit şi consimţi să se urce la bord. Doamne, Dumnezeule! Margaret, dacă l—ai fi văzut pe acest om, care atât de greu se lăsase înduplecat să—şi pună la adăpost viaţa, mirarea ta n—ar fi cunoscut margini. Mădularele îi erau aproape îngheţate. Trupul – îngrozitor de slăbit de oboseală şi suferinţă. N—am mai văzut niciodată vreun om într—o astfel de stare nenorocită. Am încercat să—l ducem în cabină. Dar, de îndată ce îi lipsi aerul proaspăt, leşină. L—am purtat, deci, înapoi pe punte şi l—am readus în simţiri frecându—l cu coniac şi silindu—l să soarbă câteva înghiţituri. De îndată ce dădu semne de viaţă, l—am înfăşurat în pături şi l—am culcat în preajma sobei din bucătărie. Încetul cu încetul, şi—a revenit şi a mâncat puţină supă, care, l—a întremat ca prin minune.

Au trecut două zile înainte să poată scoate vreun cuvânt. Adeseori m—am temut că suferinţele pe care le îndurase i—au rătăcit minţile. Când a mai prins puteri, l—am mutat în cabina mea şi l—am

îngrijit în toate răgazurile pe care mi le îngăduia împlinirea datoriei. N—am întâlnit niciodată o făptură care să—mi trezească mai mult interes: ochii săi au, de obicei, o expresie de aiurare şi chiar de nebunie. Dar, sunt clipe în care, dacă ai faţă de el o purtare îndatoritoare, dacă îi faci un serviciu cât de neînsemnat, întreaga lui înfăţişare se luminează şi străluceşte de o bunăvoinţă şi blândeţe fără seamăn. În general, însă, e melancolic şi deznădăjduit. Şi, câteodată, scrâşneşte din dinţi ca şi cum n—ar mai putea răbda povara nenorocirilor ce—l apasă.

Când oaspetele meu s—a restabilit puţin, am avut mult de furcă să—mi ţin departe de el oamenii, care doreau să—i pună o mie de întrebări, căci, nu voiam să fie chinuit de curiozitatea lor fără rost, într—o stare trupească şi sufletească a cărei îmbunătăţire depindea, în chip vădit, de o odihnă desăvârşită. O dată, totuşi, secundul meu l—a întrebat ce—l adusese atât de departe, în acea regiune a gheţurilor, într—un vehicul atât de ciudat.

Chipul lui fu tulburat deodată de o mâhnire dintre cele mai adânci; şi răspunse:

— Să caut pe cineva care a fugit de mine.

— Şi, omul pe care—l urmăreai călătorea tot aşa ca şi tine?

— Da.

— Atunci, mi se pare că l—am zărit, căci, cu o zi înainte de a te lua cu noi am văzut câţiva câini trăgând o sanie în care se afla un om.

Auzind aceasta, străinul deveni deodată atent şi începu să pună o mulţime de întrebări cu privire la calea pe care o luase demonul, cum îl numea. Curând după aceea, când ramaserăm singuri, îmi spuse:

— Fără îndoială, ţi—am trezit curiozitatea, la fel ca şi pe a acestor oameni de treabă; dar, dumneata eşti prea cuviincios ca să mă descoşi.

— Aşa e, ar fi într—adevăr foarte grosolan şi neomenos din parte—mi să te tulbur cu vreo indiscreţie.

— Şi totuşi, m—ai scăpat dintr—o situaţie neobişnuită şi primejdioasă şi m—ai readus la viaţă cu multă generozitate.

Curând după aceea, m—a întrebat dacă nu sunt de părere că ruperea gheţii va fi sfărâmat cealaltă sanie. I—am replicat că nu pot să—i dau un răspuns cât de cât sigur, căci, gheaţa nu se spărsese până către miezul nopţii şi călătorul ar fi putut să ajungă într—un loc ferit înainte de aceasta; aşa că, nu puteam să—i spun nimic precis.

Din acea clipă, un nou duh de viaţă însufleţi trupul şubrezit al străinului; îl cuprinsese o dorinţă foarte puternică de a se urca pe punte ca să pândească apariţia acelei sânii, dar, l—am convins să rămână în cabină, căci, era încă mult prea slăbit ca să poată îndura vitregiile climei. I—am făgăduit, însă, că o să pun pe altcineva la pândă şi că va fi încunoştinţat fără întârziere de îndată ce se va ivi ceva în larg.

Iată tot ce ştiu până în clipa de faţă în legătură cu această întâmplare neobişnuită. Străinul se însănătoşeşte cu încetul, dar, este foarte tăcut şi pare stânjenit ori de câte ori altcineva decât mine intră în cabina lui. Şi totuşi, purtările îi sunt atât de împăciuitoare şi de blânde, încât, marinarii se preocupă cu toţii de soarta lui, deşi n—au avut decât rareori prilejul să—i vorbească. Cât despre mine, încep să—l îndrăgesc ca pe un frate, iar suferinţa lui adâncă şi nepotolită mă umple de simpatie şi compătimire. Trebuie să fi avut o fire deosebit de nobilă în vremurile lui mai bune, de vreme ce, şi acum, lovit de nenorocire, este atât de blajin.

Ţi—am spus într—una dintre scrisorile mele, scumpă Margaret, că nu voi găsi niciun prieten în largul oceanului; şi totuşi, iată, am dat de un om pe care, înainte ca spiritul lui să fi fost frânt de amărăciune, aş fi fost bucuros să—l am frate de cruce.

Îţi voi povesti despre acest străin din când în când, pe măsură ce voi afla lucruri noi de la el.

13 august 17…

Pe zi ce trece, afecţiunea pentru oaspetele meu îmi sporeşte. Acest om îmi trezeşte în acelaşi timp admiraţia şi mila, amândouă uimitor de puternice. Cum să—mi fie cu putinţă să văd o fiinţă atât de nobilă, zdrobită de suferinţă, fără ca eu însumi să fiu cuprins de cea mai răscolitoare mâhnire? Este atât de blajin şi, totodată, atât de înţelept; mintea sa e atât de învăţată; şi atunci când vorbeşte, cuvintele lui, deşi împerecheate cu o artă desăvârşită, curg cu o repeziciune şi cu o elocinţă inegalabile.

Acum s—a însănătoşit aproape de tot şi stă cât e ziua de lungă pe punte, scrutând depărtările după sania pe care—o urmărise. Şi, totuşi, nefericit cum este, nu e într—atât de absorbit de propria sa nenorocire, încât să nu se arate profund interesat şi de proiectele altora. Despre al meu, pe care i l—am înfăţişat fără ascunzişuri, a stat de vorbă cu mine în numeroase rânduri. A cântărit cu luare—aminte fiecare dintre argumentele în sprijinul eventualei mele izbânzi, analizând până în cele mai mici amănunte măsurile pe care le luasem. Dovada înţelegerii sale pline de simpatie m—a făcut să trec cu uşurinţă la limbajul inimii, să—i împărtăşesc ardoarea sufletului meu şi să—i mărturisesc, cu toată fervoarea ce—mi încălzea fiinţa, cât de bucuros mi—aş jertfi averea, viaţa, orice nădejde, numai şi numai pentru a—mi atinge ţelul. I—am spus că viaţa sau moartea unui om nu sunt decât un preţ de nimic pentru dobândirea acelei cunoaşteri spre care râvnesc, a acelei stăpâniri asupra elementelor duşmănoase neamului omenesc pe care aş fi cucerit—o şi transmis—o apoi semenilor mei. În timp ce vorbeam, chipul lui se posomora din ce în ce. Mai întâi, am băgat de seamă că încerca să—şi stăpânească emoţia; apoi, şi—a acoperit ochii cu mâinile. Când am văzut lacrimi şiroindu—i printre degete, vocea a început să—mi tremure, şovăitoare. Un geamăt izbucni din pieptul lui zbuciumat. Am tăcut. În cele din urmă, cu glasul întretăiat, mi—a spus:

— Nefericitule! Suferi şi tu de nebunia mea? Ai sorbit şi tu din licoarea care rătăceşte minţile? Ascultă—mă: am să—ţi dezvălui povestea mea şi—ţi vei smulge singur acea cupă de la gură.

Aceste cuvinte, poţi să—ţi închipui, au avut darul să—mi stârnească o vie curiozitate. Dar, durerea fără seamăn care îl răvăşise i—a sleit într—atât puterile încă firave, încât, i—au trebuit multe ceasuri de repaus şi multe convorbiri liniştitoare înainte de a—şi recăpăta stăpânirea de sine.

Când a reuşit să—şi stăpânească violenţa simţămintelor, el mi—a apărut ca unul dintre acei oameni care se dispreţuiesc pe ei înşişi pentru că se socotesc robiţi unei patimi. Înfruntând întunecata tiranie a deznădejdii, m—a împins din nou pe făgaşul destăinuirilor. Mi—a cerut să—i istorisesc viaţa mea de până atunci. I—am povestit—o dintr—o răsuflare, dar, împrejurările ei mi—au părut a—l pune pe gânduri. I—am vorbit de dorinţa mea de a—mi găsi un prieten, de faptul că sunt însetat după o înţelegere cu un suflet înrudit, mai adâncă, mai intimă decât mi—a fost dat să întâlnesc, mi—am exprimat credinţa că un om care nu se bucură de această binecuvântare nu se poate lăuda că e fericit.

— Ai dreptate, mi—a răspuns străinul, suntem nişte făpturi neterminate, doar nişte jumătăţi de oameni, dacă nu întâlnim pe cineva mai înţelept, mai bun, mai vrednic de iubire decât noi înşine – aşa cum ar trebui să fie un prieten – şi care, să ne ajute să ne desăvârşim natura slabă şi supusă greşelii. Am avut odată un prieten, cel mai nobil dintre oameni, şi, am, deci, dreptul să mă pronunţ în legătură cu acest simţământ. Tu poţi să speri, lumea îţi stă înainte, şi nu ai niciun motiv să fii deznădăjduit. Dar eu, eu am pierdut totul şi nu pot lua viaţa de la început.

Cum rosti acestea, pe chipul său se aşternu expresia unei dureri calme, potolite, care mă înduioşa până în străfundul sufletului. Dar, el tăcu şi se retrase numaidecât în cabină.

Deşi este un om cu spiritul atât de greu încercat, nimeni altul n—ar putea fi mai adânc mişcat de frumuseţile naturii. Cerul înstelat, marea şi toate priveliştile pe care aceste ţinuturi minunate le oferă, par încă înzestrate cu puterea de a—i înălţa sufletul deasupra lucrurilor pământeşti. Un astfel de om are o existenţă dublă: el poate îndura suferinţe şi poate fi copleşit de dezamăgiri şi, totuşi, când se retrage în el însuşi, va fi ca un duh ceresc, înconjurat de un nimb în care nu pot ajunge nicio nechibzuinţă şi nicio durere.

Oare, entuziasmul cu care vorbesc despre acest minunat călător te va face să surâzi? N—ai surâde, însă, dacă l—ai cunoaşte. Departe de lume, tu ai crescut printre cărţi, găsind în ele un sfetnic care să te îndrume; eşti, de aceea, oarecum pretenţioasă, dar, tocmai aceasta te face şi mai potrivită să preţuieşti meritele extraordinare ale acestui om. Uneori, m—am străduit să descopăr acea însuşire cu care e înzestrat şi care îl ridică atât de mult deasupra tuturor celor pe care i—am cunoscut până acum. Cred că ea constă într—un discernământ intuitiv, într—o putere de judecată fulgerătoare şi fără greş, într—o pătrundere în cauzele lucrurilor, fără pereche în ce priveşte limpezimea şi precizia ei; adaugă la acestea o uşurinţă în vorbire şi o voce cu intonaţii variate ce—ţi subjugă sufletul asemenea unei muzici.

19 august 17…

Ieri, străinul mi—a spus:

— Îţi poţi da lesne seama, căpitane Walton, că m—au lovit nenorociri neasemuit de mari. Hotărâsem cândva ca amintirea acestor rele să piară împreună cu mine, dar, faptul că te—am cunoscut m—a făcut să—mi schimb hotărârea. Eşti în căutarea cunoaşterii şi a înţelepciunii, cum eram şi eu odată şi, nădăjduiesc din tot sufletul ca răsplata dorinţelor tale să nu fie un şarpe care să te muşte, cum mi s—a întâmplat mie. Nu ştiu dacă istorisirea restriştilor mele îţi va fi de folos. Dar, când mă gândesc că ai apucat pe calea pe care am urmat—o şi eu, expunându—te aceloraşi primejdii care au făcut din mine ceea ce vezi, îmi închipui că ai putea scoate din povestea mea o învăţătură folositoare, care să te poată îndruma, dacă izbuteşti să—ţi duci la capăt planul, sau, să—ţi fie mângâiere, în caz de neizbândă. Pregăteşte—te să asculţi întâmplări care sunt socotite de obicei miraculoase. Dacă ne—am afla în mijlocul unei naturi cu peisaje mai blânde decât acestea, m—aş putea teme că nu mă vei crede şi chiar că mă vei lua în râs. Dar, multe lucruri vor părea posibile în aceste ţinuturi sălbatice şi misterioase, lucruri care ar putea stârni hazul celor ce nu cunosc puterile nesfârşit de variate ale naturii. N—am, însă, nicio îndoială că povestea mea poartă, în însăşi ţesătura ei, dovada adevărului împrejurărilor din care e alcătuită.

Îţi poţi uşor închipui cât de recunoscător m—am simţit; totuşi, nu puteam îndura să ştiu că, o dată cu relatarea nenorocirilor sale, durerea i se va reînnoi. Desigur că eram nespus de nerăbdător să ascult povestea făgăduită, pe de o parte mânat de curiozitate, pe de alta, îmboldit de o dorinţă puternică de a—i uşura soarta, dacă aceasta mi—ar fi stat în putere. Unor astfel de simţăminte le—am dat glas în răspunsul meu.

— Îţi mulţumesc, spuse el, pentru înţelegerea pe care mi—o arăţi, dar, ea nu—mi poate fi de folos; soarta mea este pecetluită. Un singur eveniment mai aştept şi, apoi, voi putea să mă odihnesc în pace. Îţi înţeleg simţămintele – continuă el, observând că voiam să—l întrerup – dar, greşeşti, prietene, dacă—mi dai voie să te numesc astfel; nimic nu—mi poate schimba destinul: ascultă povestea mea şi vei vedea cât de irevocabil a fost hotărât totul.

Apoi, mi—a spus că va începe istorisirea în ziua următoare, când voi avea mai mult răgaz. Această promisiune mă făcu să—i mulţumesc din inimă. Am luat hotărârea ca noaptea, când datoriile nu mă cheamă, să notez ce—mi va fi spus peste zi, pe cât cu putinţă, în propriile sale cuvinte. Dacă voi fi ocupat, voi aşterne cel puţin câteva însemnări. Acest manuscris îţi va prilejui, fără îndoială, o mare plăcere. Dar eu, eu care—l cunosc şi care—l ascult povestindu—şi viaţa cu viu grai, cu cât interes şi cu câtă simpatie voi citi cândva aceste pagini! Chiar şi acum, când sunt abia la început, vocea lui vibrantă îmi răsună, parcă, în urechi; ochii lui strălucitori îşi răspândesc vraja lor melancolică şi dulce; îi văd mâna subţire ridicată în focul unui argument, în timp ce, în trăsăturile feţei i se destăinuieşte sufletul. Cât de stranie şi de răscolitoare trebuie să fie povestea sa, cât de înspăimântătoare furtuna care a oprit din drum corabia lui îndrăzneaţă, făcând—o să naufragieze!

Capitolul 1

De neam, sunt din Geneva, familia mea fiind una dintre cele mai de vază ale acestei republici. Strămoşii mei au fost, de—a lungul anilor, consilieri şi magistraţi, iar tatăl meu a îndeplinit cu onoare mai multe însărcinări obşteşti, câştigându—şi cel mai bun renume. Toţi cei care îl cunoşteau, îl respectau pentru cinstea lui şi pentru grija neobosită pe care o purta trebilor publice. Anii tinereţii şi i—a petrecut îngrijindu—se neîntrerupt de bunul mers al ţării; felurite împrejurări l—au împiedicat să se căsătorească devreme, astfel că, abia către apusul vieţii a devenit soţ şi tată.

Întrucât împrejurările căsătoriei lui îi pun mai bine în lumină firea, nu mă pot opri să nu le povestesc. Urmărit de tot soiul de ghinioane, unul dintre cei mai buni prieteni ai săi, un negustor, ajunsese, de la o stare înfloritoare, sărac lipit. Omul acesta, pe nume Beaufort, avea o fire mândră şi neînduplecată şi nu putea îndura gândul de a fi nevoit să trăiască milog şi uitat în ţinutul unde, odinioară, se deosebise prin rang şi strălucire. Aşa că, după ce şi—a plătit cu cinste datoriile, s—a retras împreună cu fiica sa în oraşul Lucerna, unde, trăia necunoscut şi în restrişte. Plecarea lui în împrejurări atât de nefericite – l—a mâhnit nespus pe tatăl meu, care, ţinea foarte mult la Beaufort, nutrind faţă de el prietenia cea mai adevărată. Tata deplângea cu amărăciune falsa mândrie care—l făcuse pe Beaufort să ţină atât de puţin seama de afecţiunea care—i lega. Fără să piardă o clipă, s—a apucat să—l caute, în speranţa de a—şi convinge prietenul să—şi refacă viaţa cu ajutorul său.

Beaufort îşi luase, însă, toate măsurile pentru a i se pierde urma. Şi, s—au scurs zece luni până când tatăl meu i—a aflat ascunzişul. Bucuros de această descoperire, el se grăbi spre casa prietenului său, aşezată pe o uliţă sărmană de pe lângă Reuss. Când intră, fu întâmpinat numai de sărăcie şi de jale. Beaufort scăpase doar o mică sumă de bani din naufragiul averii sale; cu ajutorul ei ar fi putut să trăiască câteva luni, dar, nădăjduia să capete între timp o slujbă onorabilă la vreun negustor. Urmase, deci, o vreme în care nu avusese nimic de făcut; mâhnirea lui devenise tot mai adâncă şi mai apăsătoare, întrucât avea răgaz pentru meditaţie; şi, în cele din urmă, gândurile amare ajunseseră să—i stăpânească într—atât mintea, încât, după trei luni, zăcea bolind în pat, incapabil de vreun efort.

Fiica lui îl îngrijea cu cea mai mare dragoste, dar, curând, îşi dădu seama cu deznădejde că rămăşiţa din vechea lor avere se împuţina cu repeziciune şi că nu se puteau aştepta la niciun ajutor din afară. Cum însă, Caroline Beaufort avea o fire cu totul deosebită, curajul ei sporea în faţa vitregiei împrejurărilor. Îşi găsi o muncă cinstită: făcea împletituri din paie şi, într—un fel sau altul, izbutea să câştige atât cât le îngăduia să o ducă de pe o zi pe alta.

Trecură astfel câteva luni. Starea tatălui ei se înrăutăţea. Ea era prinsă tot mai mult cu îngrijirea lui, iar mijloacele de trai se împuţinau. În a zecea lună, tatăl muri în braţele ei, lăsând—o orfană şi pe drumuri. Această ultimă lovitură o copleşise cu totul şi, când tatăl meu intră în încăpere, o găsi îngenuncheată lângă sicriul lui Beaufort, plângând sfâşietor. Îi apăru, deci, sărmanei, ca un ocrotitor, căruia îi putea încredinţa soarta ei. După înmormântarea prietenului, tatăl meu a luat—o cu el la Geneva, lăsând—o în grija unei rude. Doi ani după aceea, Caroline i—a devenit soţie.

Între părinţii mei era o deosebire de vârstă considerabilă, însă, lucrul acesta părea să—i unească şi mai mult, într—o afecţiune devotată. Profund cinstit, tatăl meu avea un simţ al dreptăţii care—i impunea să nu poată iubi din tot sufletul decât pe cineva care merita stima sa. Probabil că, în urmă cu mulţi ani, descoperind prea târziu nevrednicia vreunei fiinţe iubite, suferise profund, aşa că, acum era înclinat să preţuiască doar o fiinţă pe care—o verificase. În dragostea pe care—o purta mamei intra recunoştinţă şi, chiar, un adevărat cult, total deosebite de nesăbuinţa în iubire a vârstnicilor. Acestea izvorau din respectul pentru virtuţile ei şi din dorinţa de a fi un mijloc prin care, într—un fel, să—i fie alinată amintirea necazurilor îndurate: iată de ce, purtarea lui faţă de ea era plină de o nespusă duioşie. Făcea totul spre a veni în întâmpinarea dorinţelor şi plăcerilor ei. Se străduia s—o ocrotească, tot aşa cum grădinarul ocroteşte o minunată plantă exotică de orice vânt mai aspru; o înconjura cu tot ce ar fi putut să mişte firea ei blândă şi binevoitoare. Sănătatea şi chiar echilibrul ei sufletesc fuseseră zdruncinate de grelele încercări prin care trecuse. În cei doi ani de dinaintea căsătoriei lor, tata părăsise, treptat, toate îndeletnicirile obşteşti, aşa că, îndată după nuntă, ei au plecat spre dulcea climă a Italiei, nădăjduind ca, prin schimbarea priveliştilor şi preocupărilor prilejuită de o călătorie în această ţară a minunilor, sănătatea ei şubrezită să se refacă.

După Italia, au călătorit prin Germania şi Franţa. Eu, primul lor născut, am văzut lumina zilei la

Neapole, însoţindu—i apoi în toate hoinărelile lor. Timp de mai mulţi ani am rămas singurul lor copil. Plini de devotament unul faţă de celălalt, ei păreau să scoată, ca dintr—un adevărat zăcământ de iubire, dovezile nenumărate de afecţiune cu care mă înconjurau. Mângâierile drăgăstoase ale mamei şi zâmbetul de bucurie al tatei în timp ce mă privea sunt primele mele amintiri. Eram jucăria şi idolul lor, ba mai mult – copilul lor, făptura nevinovată şi neajutorată dăruită lor de ceruri, a cărei viitoare soartă stătea în puterile lor s—o îndrepte spre fericire sau nenorocire, după felul cum şi—ar fi îndeplinit datoria faţă de mine. E lesne de închipuit că, având profunda conştiinţă a datoriei faţă de fiinţa căreia îi dăduseră viaţă, la care se adăuga deosebita tandreţe care îi însufleţea pe amândoi, ei mi—au dat, în fiecare clipă a copilăriei, o lecţie de răbdare, mărinimie şi stăpânire de sine, astfel încât, dus pe drumul cel bun de—o funie de mătase, toate îmi păreau doar un şir lung de bucurii.

Mult timp, altă grijă afară de mine n—au avut. Mama îşi dorise foarte mult o fiică, însă, eu le eram singura odraslă. Când aveam vreo cinci ani, în timp ce ne aflam într—o excursie prin Italia, am petrecut o săptămână pe ţărmurile lacului Como. Firea lor generoasă îi îndemna adesea pe părinţii mei să intre în cocioabele săracilor. Acest lucru însemna pentru mama mai mult decât o datorie; era o necesitate, o pasiune – amintindu—şi cât de mult suferise şi cum fusese salvată – de a juca, la rândul ei, rolul îngerului păzitor faţă de cei aflaţi în nenorocire. În timpul uneia dintre plimbări, privirile le—au fost atrase de o colibă sărăcăcioasă, pitită în faldul unei vâlcele şi, care, li s—a părut din cale—afară de tristă; droaia de copii pe jumătate goi, care se aflau în jurul ei, vorbea şi ea de o mizerie cruntă. Într—o zi, când tatăl meu plecase singur la Milano, mama şi cu mine ne—am întors la acel jalnic sălaş. Am dat de un ţăran cu nevasta lui, trudind din greu, încovoiaţi de griji şi de muncă, împărţind o masă sărăcăcioasă la cinci copii flămânzi. Dintre aceştia, unul atrase atenţia mamei în chip deosebit. Părea că se trage din alt neam. Ceilalţi patru aveau ochii negri, nişte haimanale mici şi robuste; copila era zveltă şi bălaie. Părul ei, de un auriu strălucitor, în ciuda îmbrăcămintei sărăcăcioase, părea o coroană. Avea o frunte largă, ochii albaştri nevinovaţi, iar buzele şi trăsăturile feţei exprimau atâta sensibilitate şi drăgălăşenie, încât, nimeni nu s—ar fi putut uita la ea fără să creadă că are în faţă o făptură dintr—o specie aparte, un dar al cerului, purtând în toată înfăţişarea sa însemnul dumnezeiesc.

Ţăranca, observând privirea mamei mele aţintită cu uimire şi admiraţie asupra drăgălaşei fetiţe, i—a spus deîndată povestea ei. Nu era fiica lor, ci a unui nobil milanez. Mama ei fusese nemţoaică şi murise aducând—o pe lume. Pruncul fusese dat în grija acestor oameni de treabă, căci, pe atunci, ei o duceau mai bine. Căsătoriţi de curând, tocmai li se născuse primul copil. Tatăl fetiţei date în grija lor era unul dintre acei italieni crescuţi în cultul pentru vechea glorie a Italiei, unul dintre acei *schiavi ognor frementi* care luptau pentru neatârnarea ţării lor. Slăbiciunea ei fusese pricina căderii sale. Dacă murise sau mai lâncezea încă prin închisorile austriece, nu se ştia. Averea i—a fost confiscată, copilul a rămas de pripas. Fetiţa a fost, aşadar, crescută mai departe de părinţii adoptivi şi a înflorit sub acoperământul lor primitiv, mai frumoasă decât un trandafir printre mărăcini.

Când tatăl meu s—a întors de la Milano, a văzut jucându—se cu mine, în salonul vilei noastre, un copil mai suav decât heruvimii din icoane, o făptură ale cărei priviri păreau să reverse lumini şi a cărei siluetă şi gesturi erau mai sprintene decât ale caprelor negre de pe povârnişuri. I se dădură pe dată lămuririle cuvenite. Cu învoirea lui, mama i—a înduplecat pe ocrotitorii rustici ai fetiţei să i—o dea ei în grijă. Aceştia o iubeau, însă, foarte mult pe drăgălaşa orfană. Prezenţa ei le păruse o binecuvântare, dar, i—ar fi făcut o nedreptate dacă ar fi ţinut—o în lipsuri şi sărăcie când Providenţa îi dăruia o protecţie atât de puternică. Îi cerură sfatul preotului satului şi, rezultatul a fost că, Elizabeth Lavenza veni să locuiască în casa părinţilor mei. Era mai mult decât o soră pentru mine – un fermecător şi adorat tovarăş al tuturor îndeletnicirilor şi bucuriilor mele.

Toţi o iubeau. Dragostea cu care toţi o înconjurau şi, pe care o împărtăşeam, devenise mândria şi bucuria mea. Cu o seară înainte de a fi adusă în casa noastră, mama îmi spusese în glumă:

— Am un dar frumos pentru Victor al meu – mâine îl va căpăta. Iar atunci când, a doua zi, mi—a înfăţişat—o pe Elizabeth ca pe darul făgăduit, eu am luat în serios cuvintele ei, cu o conştiinciozitate copilărească, şi, am considerat—o pe Elizabeth ca a mea – pentru a o ocroti, iubi şi preţui. Toate laudele care îi erau aduse le primeam ca şi cum erau făcute cuiva care—mi aparţinea. Ne spuneam unul altuia veri. Niciun cuvânt, nicio expresie nu ar putea întruchipa felul în care mă simţeam legat de ea, cea care mi—a fost mai mult decât o soră, căci, până la moarte îi era dat să fie doar a mea.

Capitolul 2

Am crescut împreună; între noi nu era o diferenţă mai mare de un an. Nici nu mai trebuie să spun că orice fel de neînţelegere ori ceartă ne erau străine. Armonia era sufletul prieteniei noastre, iar diversitatea şi contrastul dintre firile noastre ne apropiau şi mai mult. Elizabeth era mai calmă, mai sârguincioasă, însă, cu tot temperamentul meu pasionat, eu eram capabil de un efort mai intens şi eram mult mai însetat de a cunoaşte. Pe ea o atrăgeau creaţiile eterice ale poeţilor; şi găsea un izvor nesecat de admiraţie şi de încântare în minunatele şi maiestuoasele peisaje care înconjurau casa noastră din Elveţia, în formele sublime ale munţilor, în schimbarea anotimpurilor, în marile furtuni şi în zilele de acalmie, în liniştea iernii, în neastâmpărul şi turbulenţa verilor noastre alpine. În timp ce prietena mea contempla cu seriozitate şi mulţumire magnifica aparenţă a lucrurilor, pe mine mă preocupa cercetarea cauzelor lor. Lumea era pentru mine o taină pe care doream s—o dezleg. Curiozitatea, dorinţa puternică de a afla legile ascunse ale naturii, o bucurie înrudită cu extazul în clipele când mi se destăinuiau – acestea sunt primele senzaţii de care îmi amintesc.

La naşterea celui de—al doilea fiu, mai mic ca mine cu şapte ani, părinţii au renunţat cu totul la viaţa lor hoinară şi s—au aşezat în ţinutul natal. Aveam o casă la Geneva şi o *campagne* la Belrive, pe ţărmul de răsărit al lacului, la mai mult de o leghe depărtare de oraş. Locuiam, mai ales, în cea din urmă şi, viaţa părinţilor mei se scurgea în izolare. Era şi o trăsătură a firii mele să ocolesc mulţimea şi să mă ataşez cu pasiune doar de câţiva. Ca atare, eram indiferent faţă de colegii de şcoală în general, dar, m—am legat prin cea mai strânsă prietenie de unul dintre ei. Henry Clerval era fiul unui negustor din Geneva, un băiat înzestrat cu multă imaginaţie. Îi plăceau faptele îndrăzneţe, greutăţile şi, chiar pericolul de dragul pericolului. Citise multe cărţi cavalereşti. Compunea cântece eroice şi începuse să scrie poveşti cu vrăjitorii şi aventuri ale cavalerilor medievali. Încerca să ne facă să interpretăm, în piese şi înscenări cu măşti, personaje din Roncesvalles, din ciclul Mesei rotunde a regelui Arthur sau, din şirul cavalerilor care şi—au vărsat sângele pentru a elibera Sfântul Mormânt din mâinile necredincioşilor.

Nicio fiinţă omenească nu şi—ar fi putut petrece copilăria mai fericit decât mine. Părinţii mei erau pătrunşi de adevăratul duh al bunătăţii şi al indulgenţei. Simţeam că nu erau nişte tirani care să se poarte cu noi după cum li se năzărea, ci, cei care ne înlesneau toate bucuriile de care aveam parte. Când am cunoscut alte familii, mi—am dat seama cât de norocoasă mi—a fost soarta şi, recunoştinţa mi—a sporit dragostea filială.

Firea mea era, câteodată, violentă, iar pasiunile mele, nestăpânite; dar, în virtutea nu ştiu cărei legi, ele se îndreptau nu spre ţeluri copilăreşti, ci, erau însufleţite de o dorinţă puternică de a învăţa şi de a cunoaşte; însă, nu orice, fără deosebire. Mărturisesc că, nici structura limbilor, nici codul guvernării, nici politica diferitelor state nu mă atrăgeau în chip deosebit. Tainele cerului şi pământului erau acelea pe care doream să le desluşesc; şi, fie că era vorba de faţa lucrurilor, fie de duhul lăuntric al naturii sau de sufletul misterios al omului, cercetările mele erau îndreptate spre secretele metafizice sau, în sensul cel mai înalt, secretele fizice ale lumii.

În acest timp, Clerval se ocupa de aspectele morale, ca să le numesc aşa, ale lucrurilor. Zona activă a vieţii, virtuţile eroilor şi faptele mari ale bărbaţilor, erau ceea ce îl preocupa; nădejdea şi visul său erau să devină unul dintre acei curajoşi şi aventuroşi binefăcători ai speciei umane, ale căror nume sunt consemnate de legendă. În paşnicul nostru cămin, sufletul sfânt al lui Elizabeth strălucea ca o candelă într—un altar. Era alături de noi cu trup şi suflet; surâsul ei, vocea ei blândă, privirea dulce a ochilor ei minunat de frumoşi erau întotdeauna acolo pentru a ne binecuvânta şi a ne însufleţi. Ea era spiritul viu al iubirii care îmblânzeşte şi atrage. Aş fi putut deveni ursuz în râvna mea de a studia, aspru prin zelul firii mele, ea era, însă, acolo, spre a mă domoli şi a mă face doritor să—i semăn întru gingăşie. Iar Clerval – ar fi putut ceva să umbrească nobila fire a lui Clerval? Totuşi, poate că, el n—ar fi fost atât de uman, atât de atent în generozitatea sa, atât de plin de dulceaţă şi căldură în pasiunea sa pentru faptele aventuroase, dacă ea nu i—ar fi dezvăluit farmecul real al bunătăţii, făcând ca ţinta ambiţiei sale nestăvilite să devină împlinirea binelui.

Simt o plăcere aparte să răscolesc prin amintirile copilăriei, căci, atunci, nefericirea nu—mi întinase încă sufletul şi nu—mi schimbase visele luminoase şi largi, năzuinţa de a fi de folos celorlalţi, în cugetări triste şi strâmte asupra propriului eu. De altfel, reînviind imaginea acelor ani, îmi amintesc, de asemenea, de întâmplările care au dus, pe nesimţite, la povestea de mai târziu a nenorocirii mele. Căci, atunci când

mă gândesc la naşterea acelei pasiuni care mi—a stăpânit mai târziu destinul, descopăr cum ea a crescut ca un râu de munte, din izvoare neînsemnate şi aproape uitate; a crescut, tot mai puternică pe măsură ce înainta, devenind apoi, un şuvoi năvalnic care, în calea sa, a măturat toate nădejdile şi bucuriile mele.

Geniul filosofiei naturale este acela care mi—a hotărât soarta; ca atare, doresc ca povestirea mea să înfăţişeze faptele care mi—au trezit predilecţia către această ştiinţă. Împlinisem treisprezece ani când, am plecat cu toţii în vilegiatură la băile de lângă Thonon; vremea rea ne—a silit să rămânem o zi închişi în han. Acolo, am găsit, din întâmplare, un tom din operele lui Cornelius Agrippa. L—am deschis într—o doară; teoria pe care încearcă el s—o demonstreze, ca şi faptele uimitoare pe care le relatează, au preschimbat, curând, simţământul meu de indiferenţă de la început, în entuziasm. O nouă lumină părea să—mi mijească în minte şi, sărind în sus de bucurie, am fugit să—i împărtăşesc tatei descoperirea mea. Acesta se uită cu nepăsare la titlul cărţii şi spuse:

— A! Cornelius Agrippa! Dragul meu Victor, nu—ţi pierde vremea cu asta, e o biată hârţoagă.

Dacă în loc de această remarcă tata şi—ar fi dat osteneala să—mi explice că principiile lui Agrippa erau cu totul depăşite şi că apăruse un sistem ştiinţific modern, înzestrat cu posibilităţi mult mai mari decât cel vechi, dacă mi—ar fi spus că vechiul sistem era himeric, iar cel nou, real şi practic, desigur că, aş fi azvârlit cât colo pe Agrippa şi mi—aş fi astâmpărat imaginaţia înflăcărată, reîntorcându—mă cu şi mai multă râvnă la studiile mele anterioare. S—ar fi putut chiar ca şirul ideilor mele să nu fi primit niciodată acel impuls fatal care m—a dus spre dezastru. Însă, privirea fugară pe care tatăl meu o aruncase peste carte nu mi—a dat nicio încredinţare că i—ar fi cunoscut conţinutul, aşa că, am continuat să citesc cu nesaţ.

Când ne—am întors acasă, prima mea grijă a fost să—mi fac rost de operele complete ale lui Cornelius Agrippa şi, apoi, de cele ale lui Paracelsus şi Albertus Magnus. Am citit şi am studiat cu încântare fanteziile neînfrânate ale acestor scriitori; ele îmi apăreau ca nişte comori cunoscute de puţini, în afară de mine. Spuneam despre mine că am fost întotdeauna pătruns de dorinţa fierbinte de a desluşi tainele naturii. În ciuda trudei intense şi a uimitoarelor descoperiri ale filosofilor moderni, învăţătura lor îmi lăsa, de fiecare dată, un sentiment de neîmplinire, de nemulţumire. Se zice că, Isaac Newton ar fi mărturisit că se simte ca un copil ce culege scoici pe ţărmul marelui şi necercetatului ocean al adevărului. Urmaşii săi din fiecare ramură a filosofiei naturale, de care aveam cunoştinţă, apăreau înţelegerii mele necoapte ca nişte novici, îndeletnicindu—se cu lucruri la fel de copilăreşti.

Îmi spuneam că, ţăranul neştiutor de carte observă elementele înconjurătoare şi le cunoaşte folosinţa practică. Cel mai învăţat dintre filosofi nu ştie cu mult mai mult. El dă la o parte unele dintre vălurile care acoperă faţa naturii, însă, esenţa ei nemuritoare rămâne în continuare pentru el o întrebare şi un mister. Poate el să disece, să analizeze, să denumească cât o pofti; însă, spre a nu mai vorbi de cauza finală, cauzele secundare şi, chiar terţiare, îi sunt total necunoscute; aşa gândeam pe atunci. Mă necăjea şi mă făcea să sufăr, în neştiinţa şi pripeala mea, gândul la piedicile ce erau, parcă, menite să—l oprească pe om să pătrundă în citadela naturii.

Dar, iată că—mi căzuseră în mână cărţi şi descopeream oameni care pătrunseseră mai adânc şi ştiau mai mult. Am luat de bune toate teoriile lor şi le—am devenit discipol. Poate să pară ciudat că aşa ceva să se fi întâmplat în plin secol al XVIII—lea, dar, intrat în rutina învăţământului ce se preda în şcolile din Geneva, eram într—o mare măsură un autodidact în ceea ce priveşte studiile mele preferate. Tatăl meu nu era un om cu formaţie ştiinţifică, aşa că, am fost lăsat să mă zbat în orbirea mea de copil, la care se adăuga setea de cunoaştere a învăţăcelului. Sub îndrumarea noilor mei dascăli, am început, cu cea mai mare hărnicie, să caut piatra filosofală şi elixirul vieţii; curând, însă, acesta din urmă îmi subjugă întreaga atenţie. Bogăţia îmi apărea ca un ţel inferior; ce faimă mi—ar fi adus, însă, descoperirea elixirului cu ajutorul căruia trupul omenesc ar fi putut să îndepărteze orice boală şi să nu fie vătămat de nimic, rămânând supus doar morţii violente!

Nu erau singurele mele vise. Autorii mei preferaţi îmi făgăduiau cu mărinimie putinţa de a invoca stafii şi demoni; mi—am încercat deci, cu mult zel, puterile în această privinţă, iar, cum vrăjile mele rămâneau întotdeauna fără efect, atribuiam eşecul mai degrabă greşelilor şi lipsei mele de experienţă, decât nepriceperii sau inexactităţii de care s—ar fi făcut vinovaţi dascălii mei. M—am învârtit, astfel, o vreme, printre sisteme depăşite, amestecând, ca un ageamiu, o mie de teorii contradictorii şi bălăcindu—mă cu disperare într—o mlaştină de cunoştinţe eterogene, mânat de o închipuire arzătoare şi de o judecată copilărească, până când, o întâmplare îmi schimbă din nou cursul ideilor.

Pe când aveam cincisprezece ani, ne retrăsesem în casa noastră de lângă Belrive, unde, am fost martorii unei groaznice furtuni, neobişnuit de violente. Norii veneau din spatele munţilor Jura şi, deodată, cu un zgomot înfricoşător, izbucni tunetul, parcă, din mai multe părţi ale cerului. Am rămas ţintuit pe loc tot timpul cât a durat furtuna, urmărindu—i desfăşurarea, plin de curiozitate şi încântare. Cum stăteam în prag, văzui, deodată, un şuvoi de foc ţâşnind dintr—un măreţ stejar secular ce se afla la vreo douăzeci de iarzi de casa noastră; şi, când lumina orbitoare dispăru, stejarul pierise, nu mai rămăsese decât un ciot pârjolit. Când ne—am dus să—l vedem în dimineaţa următoare, am găsit copacul sfărâmat într—un chip ciudat. Lovitura nu—l despicase, ci—l redusese la doar câteva aşchii subţiri. Niciodată nu văzusem ceva astfel nimicit, până la ultima fibră.

Înainte de asta nu ştiam prea multe despre cele mai de seamă legi ale electricităţii. Cu acel prilej, însă, se afla împreună cu noi cineva care făcuse ample cercetări în domeniul filosofiei naturale şi care, stârnit de acea catastrofă, începu să dezvolte o teorie pe care o elaborase în legătură cu electricitatea şi galvanismul, subiecte noi şi în acelaşi timp uluitoare pentru mine. Tot ceea ce spunea îi punea cu totul în umbră pe Cornelius Agrippa, Albertus Magnus şi Paracelsus, stăpânii imaginaţiei mele; răsturnarea vechilor mei idoli mă îndepărtă de la studiile cărora mă închinasem până atunci. Mi se păruse că, nimic nu va fi şi nu putea fi cunoscut. Tot ceea ce, timp îndelungat îmi subjugase interesul, deveni, dintr—o dată, nedemn de a mai fi luat în seamă. Printr—una dintre acele toane ale minţii la care suntem, probabil, supuşi, mai ales în fragedă tinereţe, am renunţat dintr—o dată la ocupaţiile mele anterioare; am aruncat la o parte istoria naturală şi toate progeniturile acesteia ca pe nişte plăsmuiri strâmbe şi hibride şi am început să nutresc un imens dispreţ faţă de acea pretinsă ştiinţă care nu va putea niciodată să treacă pragul către o cunoaştere adevărată. Starea în care mă aflam m—a îndemnat să mă dedic matematicii şi ramurilor de cercetare ce ţin de această ştiinţă, ca fiind clădite pe temelii solide şi, ca atare, demne de a fi studiate.

Cât de ciudat sunt alcătuite sufletele noastre: fire deopotrivă de subţiri ne leagă şi de fericire şi de dezastru. Acum, când închipuirea mă poartă în trecut, îmi vine să cred că această schimbare, aproape miraculoasă, a înclinaţiei şi voinţei mele s—a datorat, de—a dreptul, îngerului păzitor al vieţii mele. A fost ultima sa strădanie de a mă face să stau la adăpost de furtuna care, încă de pe atunci, mocnea printre stele, gata să izbucnească şi să mă prindă în vârtejul ei. O neobişnuită linişte şi bucurie sufletească, care m—au cuprins din clipa când am părăsit vechile mele studii, ce deveniseră tot mai chinuitoare pentru mine, au precedat victoria răului. De aceea, astăzi, am ajuns să pun răul în legătură cu continuarea acelor studii, iar fericirea, cu abandonarea lor.

A fost o grea strădanie a spiritului binelui, dar care, a rămas fără urmare. Destinul era prea puternic, iar legile sale neîndurătoare hotărâseră nimicirea mea.

Capitolul 3

Când am împlinit şaptesprezece ani, părinţii au decis să mă trimită să studiez la Universitatea din Ingolstadt. Învăţasem până atunci în şcolile din Geneva, dar, tata socotea că ar trebui, pentru a—mi întregi educaţia, să mă deprind şi cu alte obiceiuri decât acelea ale ţării mele natale. Plecarea îmi fu, deci, hotărâtă pentru o dată apropiată; dar, înainte ca ziua sorocită să sosească, mi—a fost dat să primesc prima grea lovitură din viaţa mea – ca un semn rău, prevestitor al viitoarelor mele suferinţe.

Elizabeth căzuse greu bolnavă de scarlatină şi se zbătea între viaţă şi moarte. Am încercat în toate chipurile să o convingem pe mama să se ferească şi să nu stea prea mult în preajma ei. La început, s—a lăsat înduplecată de stăruinţele noastre, dar, când a aflat că viaţa îndrăgitei sale e în pericol, neliniştea ei n—a mai cunoscut margini. Nu s—a mai dezlipit de lângă căpătâiul bolnavei; veghea ei devotată a înfrânt tăria bolii.

Elizabeth a scăpat, dar, urmările acestei nesăbuinţe i—au fost fatale mamei. A treia zi după înzdrăvenirea lui Elizabeth, căzu la pat; febra se însoţea cu semne îngrijorătoare, înfăţişarea medicilor nu prevestea nimic bun. Nici în pragul morţii, curajul şi blândeţea n—au părăsit—o pe această femeie, dintre toate, cea mai minunată. Ea împreună mâinile lui Elizabeth cu ale mele şi spuse:

— Copiii mei, mi—am pus cele mai trainice nădejdi în unirea voastră. Această speranţă va fi, de acum, mângâierea tatălui vostru. Elizabeth, dragostea mea, de acum, trebuie să le ţii copiilor loc de mamă. Vai, cât de mult mă doare că sunt smulsă de lângă voi, căci, fericită şi iubită cum am fost, nu—i, oare, firesc să—mi fie atât de greu să vă părăsesc? Dar, nu se cade să gândesc astfel. Mă voi strădui din toate puterile să întâmpin moartea fără cârtire, cu voioşie, nutrind nădejdea de a vă întâlni în altă lume.

Îşi dădu sufletul senină, iar pe chipu—i se oglindea iubirea, chiar şi în moarte. E de prisos să descriu simţămintele noastre: vedeam, deodată, firele ce ne legaseră de acea scumpă făptură, rupte de un rău iremediabil; golul ne pustia sufletul; deznădejdea se citea pe feţele noastre. Va trece multă vreme până ca mintea să poată pricepe că, ea, cea pe care o vedeam zi de zi şi a cărei existenţă era nedespărţită de a noastră, a putut să plece pentru totdeauna, că strălucirea ochilor iubiţi s—a putut stinge, iar sunetul vocii, atât de familiare şi dragi auzului, a amuţit pentru vecie. Aşa gândim în primele zile; însă, adevărata amărăciune a suferinţei începe abia atunci când scurgerea timpului ne face să simţim realitatea răului. Dar, există, oare, cineva căruia acea mână nemiloasă să nu—i fi răpit vreo rudă iubită? De ce să mai descriu o jale pe care toţi au încercat—o şi trebuie s—o încerce? Şi, apoi, vine o vreme în care te împaci cu suferinţa, fără să te mai simţi împins către ea împotriva voinţei tale şi, surâsul care îţi joacă uneori pe buze – deşi ar putea fi socotit un păcat – nu mai este alungat. Mama murise, dar, noi aveam încă datorii de îndeplinit, trebuia să ne urmăm calea, alături de ceilalţi şi, să învăţăm să ne socotim norocoşi, noi cei rămaşi, cât timp eram teferi şi secerătoarea de vieţi nu ne venise încă de hac.

Plecarea mea la Ingolstadt, întârziată de aceste evenimente, fu hotărâtă din nou. Am primit de la tata un răgaz de câteva săptămâni. Îmi părea o nelegiuire din parte—mi să părăsesc atât de curând pacea înrudită cu moartea din casa îndoliată şi să mă arunc în vâltoarea vieţii. Suferinţa era ceva nou pentru mine; eram răscolit până în adâncuri. Nu voiam să fiu departe de singurele făpturi iubite care îmi mai rămăseseră şi, mai presus de toate, doream să o văd pe blânda mea Elizabeth, cât de cât, consolată.

Firește, ea îşi tăinuia durerea, căutând s—o aline pe a noastră. Înfrunta viaţa fără teamă şi îşi împlinea datoriile cu râvnă şi curaj. S—a dedicat în întregime acelora pe care fusese învăţată să—i cheme cu numele de unchi şi verişori. Nicicând nu fusese atât de fermecătoare ca acum, când surâsul ei însorit îi strălucea din nou pe chip, revărsându—se asupra noastră. Căci, în strădania de a ne face pe noi să uităm, îşi uita până şi de propria—i tristeţe.

În sfârşit, sosi şi ziua plecării. Clerval petrecu seara împreună cu noi. Se străduise să—l înduplece pe tatăl lui să—i dea voie să mă însoţească şi să—mi fie coleg în anii de studenţie; zadarnic însă. Tatăl lui era un negustor mărginit, pentru care, aspiraţiile şi ambiţiile fiului nu erau decât dovada unei nesăbuite uşurinţe. Pe Henry îl îndurera profund faptul că tatăl său îl lipsea de o educaţie liberală. Fu puţin vorbăreţ, iar când scotea câte o vorbă, citeam în ochii săi scăpărători şi în privirea—i însufleţită o hotărâre ascunsă, dar şi fermă totodată, de a nu se lăsa înrobit de mărunţişurile comerţului, vrednice doar de dispreţ.

Am stat până târziu. Ne venea greu să ne despărţim unul de altul; nu ne înduram să ne luăm rămas—bun. Am făcut—o totuşi; şi, ne—am despărţit prefăcându—ne că ne ducem să ne odihnim,

închipuindu—ne, fiecare, că—l înşelasem pe celălalt; dar, în zori, când am coborât la trăsura care venise să mă ia, se aflau cu toţii acolo, tata spre a—mi da din nou binecuvântarea, Clerval spre a—mi strânge încă o dată mâna, Elizabeth pentru a—şi reînnoi rugăminţile de a—i scrie cât mai des şi spre a—şi înconjura tovarăşul de joacă şi prietenul cu ultimele ei gingăşii feminine.

M—am aruncat în trăsură şi m—am lăsat pradă celor mai melancolice gânduri. Trăisem până atunci între fiinţe atât de cumsecade, care făceau totul numai şi numai pentru ca fiecare să se simtă cât mai bine; acum rămâneam singur. La universitatea care urma să mă primească în sânul ei trebuia să—mi fac alţi prieteni şi, nu mă puteam bizui pe nimeni altcineva decât pe mine însumi. Dusesem până atunci o viaţă din cale—afară de retrasă, într—o ambianţă strict familială şi, aceasta mă făcuse să nu simt decât teamă şi respingere faţă de necunoscuţi, îmi iubeam fraţii, pe Elizabeth şi pe Clerval. Ei erau pentru mine chipuri dragi şi familiare; printre străini, însă, mă simţeam cu totul stingher. Cam acestea erau gândurile mele la începutul călătoriei; încetul cu încetul, însă, mi—am recăpătat curajul şi speranţele. Aveam o sete aprinsă de a—mi spori cunoştinţele. De multe ori, acasă fiind, mă gândeam că e nedrept să—mi trec tinereţea în acelaşi loc şi tânjeam să păşesc singur în viaţă, să—mi câştig locul meritat printre semenii mei. Acum, dorinţele mi se împlineau şi ar fi fost, desigur, o prostie să mă las cuprins de regrete.

Am reflectat pe îndelete la aceste lucruri şi la multe altele în timpul călătoriei mele spre Ingolstadt, care, se dovedi lungă şi obositoare. În cele din urmă, turnul alb şi înalt al oraşului îmi apăru în faţă. Am coborât din trăsură şi, apoi, am fost condus spre locuinţa singuratică în care urma să—mi petrec seara după voie.

În dimineaţa următoare m—am înfăţişat cu scrisorile de recomandare câtorva dintre profesorii de seamă ai colegiilor. Întâmplarea – ori, mai degrabă ceasul rău, acel înger al Pierzaniei care a pus stăpânire atotputernică pe mine din clipa când m—am îndepărtat cu paşi îndărătnici de uşa tatei – m—a îndreptat mai întâi către domnul Krempe, profesor de filosofie naturală. Părea un om necioplit, dar, de fapt, era un adânc cunoscător al tainelor ştiinţei sale. Îmi puse mai multe întrebări pentru a—şi da seama de cunoştinţele mele în diferite ramuri ale ştiinţelor care ţin de filosofia naturală. Am răspuns într—o doară, pomenind, pe jumătate sfidător, numele alchimiştilor mei şi vorbind despre ei ca despre cei mai însemnaţi autori pe care îi studiasem. Profesorul mă privi cu uimire.

— Ţi—ai pierdut, într—adevăr, timpul, spuse el, îndeletnicindu—te cu asemenea nerozii?

Am încuviinţat.

— Fiece minut, continuă domnul Krempe cu căldură, fiece clipă pe care ai petrecut—o cu aceste cărţi a fost irosită în zadar. Ţi—ai încărcat memoria cu sisteme învechite şi denumiri nefolositoare. Doamne sfinte! În ce pustietăţi ai trăit, de nu s—a găsit nimeni îndeajuns de cumsecade să—ţi spună că toate aceste năzbâtii, cu care ţi—ai îndopat mintea cu atâta lăcomie, sunt vechi de o mie de ani şi, pe cât de vechi, pe atât de mucegăite? Nu m—aş fi aşteptat, în veacul nostru luminat şi ştiinţific, să dau de un cirac al lui Albertus Magnus şi al lui Paracelsus. Dragul meu domn, trebuie să—ţi începi studiile cu începutul începutului.

Şi, spunând acestea, se trase într—o parte şi—mi scrise pe o foaie titlurile mai multor cărţi de filosofie naturală pe care dorea să mi le procur; îmi spuse, apoi, că pot pleca, nu însă înainte de a mă încunoştinţa că, la începutul săptămânii următoare avea să deschidă un curs de filosofie naturală, privită în relaţiile ei generale şi că, alternativ, în zilele în care el avea să fie liber, domnul Waldman, profesor agregat, va ţine cursuri de chimie.

M—am întors acasă fără să fiu dezamăgit, căci, după cum am mai spus—o, îi socoteam eu însumi, de multă vreme, inutili pe autorii faţă de care profesorul îşi arătase dezaprobarea; adevărul e că, nu mai eram deloc doritor să revin la studiile de alchimie. Domnul Krempe era un om scund, îndesat, cu o voce arţăgoasă şi o înfăţişare respingătoare, aşa că, n—a fost în stare să—mi câştige interesul faţă de preocupările sale. Am arătat, într—un fel poate prea filosofic şi prea concis, la ce concluzii ajunsesem de foarte timpuriu în această problemă. Copil încă, perspectivele pe care profesorii moderni de ştiinţă naturală le înfăţişau închipuirii mele nu mă mulţumiseră. Cu mintea plină de idei încâlcite, datorate atât vârstei mele foarte fragede, cât şi lipsei de călăuzire, făcusem cale întoarsă în timp, coborând treptele cunoaşterii şi preferind descoperirilor mai noi visările anacronice ale uitaţilor alchimişti. Pe de altă parte, nutream numai dispreţ faţă de foloasele filosofiei naturale moderne. Era cu totul altceva când învăţaţii căutau nemurirea şi puterea; asemenea perspective, deşi utopice, erau măreţe; acum, însă, totul se schimbase; râvna cercetătorului părea să se mărginească la năruirea acelor viziuni care alcătuiau pentru

mine principalul interes al ştiinţei. Mi se cerea să renunţ la himere de o nesfârşită grandoare, pentru nişte realităţi mărunte.

La acestea am cugetat în primele două sau trei zile ale şederii mele la Ingolstadt, zile pe care le—am folosit, în primul rând, pentru a mă familiariza cu locurile şi, pentru a face cunoştinţă cu cele mai de seamă figuri ale lumii universitare. Dar, la începutul săptămânii următoare, mi—am adus aminte de ce—mi spusese domnul Krempe cu privire la cursurile sale. Nu mă simţeam îmboldit să mă duc să—l ascult pe acel omuleţ îngâmfat rostindu—şi sentinţele ca dintr—un amvon; mi—am amintit însă şi de cursurile domnului Waldman, pe care nu—l văzusem încă, întrucât fusese plecat din oraş.

Pe jumătate din curiozitate, pe jumătate pentru că n—aveam altceva mai bun de făcut, am intrat în sala de cursuri cu puţin înainte de sosirea domnului Waldman. Se deosebea foarte mult de colegul său. Era un om de vreo cincizeci de ani, însă, cu o faţă exprimând cea mai mare bunăvoinţă; câteva şuviţe cenuşii îi acopereau tâmplele, dar, restul părului era aproape negru. Era scund, dar se ţinea foarte drept, ţeapăn şi, vocea lui mi s—a părut dintre cele mai plăcute dintre câte auzisem vreodată. Şi—a început cursul printr—o recapitulare a istoriei chimiei şi a contribuţiilor aduse de diferiţi învăţaţi, rostind cu fervoare numele celor mai însemnaţi descoperitori. A aruncat apoi o privire, în treacăt, asupra stadiului prezent al ştiinţei, explicând o seamă dintre termenii ei de bază. După câteva experienţe pregătitoare, şi—a încheiat lecţia cu un panegiric al chimiei moderne, în cuvinte pe care n—am să le uit niciodată.

— Vechii dascăli ai acestei ştiinţe, spunea el, au promis lucruri imposibile şi n—au realizat nimic. Învăţaţii moderni promit foarte puţin; ei ştiu că metalele nu pot fi transmutate şi că elixirul vieţii este o amăgire. Dar, aceşti gânditori, ale căror mâini par făcute doar spre a se mânji cu gunoaie şi ai căror ochi par făcuţi doar spre a—şi slei puterile deasupra microscoapelor şi creuzetelor, au săvârşit, într—adevăr, miracole. Ei pătrund în tainiţele naturii şi arată cum lucrează ea în ascunzişurile sale. Ei se înalţă până la ceruri. Ei au descoperit felul cum circulă sângele şi natura aerului pe care îl respirăm. Ei au dobândit noi şi, aproape, nemărginite puteri; ei pot porunci fulgerelor, sunt în stare să imite cutremurele şi să reconstituie lumea invizibilă din propriile—i umbre.

Aşa sunară spusele profesorului sau, aş zice mai degrabă, aşa sunară spusele profetice ale sorţii care—mi hotărâse pierzania. Pe când el continua, eu îmi simţeam, parcă, sufletul încleştându—se într—o luptă cu un vrăjmaş în carne şi oase; una câte una fură apăsate clapele instrumentului muzical care îmi alcătuia făptura; coardele răsunară una după alta şi, curând, mintea adăposti un singur gând, o singură idee, un unic ţel. Cât de mult s—a înfăptuit – striga sufletul lui Frankenstein – dar şi mai mult, mult mai mult voi realiza eu: călcând pe urmele înaintaşilor, voi deschide o nouă cale, voi explora puteri necunoscute şi voi dezvălui lumii cele mai adânci mistere ale creaţiei.

În acea noapte n—am închis ochii. Fiinţa mea lăuntrică se zvârcolea, în răzvrătire; simţeam că din acest haos va creşte ordinea, dar, mi—era peste putinţă să o impun eu însumi. Treptat, mult după ivirea zorilor, veni şi somnul. Când mă trezii, gândurile de peste noapte îmi apărură ca un vis. Rămăsese aievea doar hotărârea de a mă reîntoarce la vechile mele studii şi de a mă consacra ştiinţei pentru care – eram încredinţat – aveam o înzestrare firească. Chiar în aceeaşi zi îi făcui o vizită domnului Waldman. Purtarea sa în intimitate era chiar mai blândă şi mai atrăgătoare decât în public, căci, acel aer de demnitate autoritară, ce se răspândea din întreaga sa ţinută în timpul prelegerii, dispăruse acasă, făcând loc unei amabilităţi pline de o bunăvoinţă fără seamăn. I—am repetat, vorbind de preocupările mele de până atunci, cam ce—i spusesem şi confratelui său. El ascultă cu atenţie scurta mea relatare, surâzând la numele lui Cornelius Agrippa şi Paracelsus, însă, fără acel dispreţ pe care nu şi—l ascunsese domnul Krempe. Apoi, mi—a spus că, tocmai „râvnei neostoite a acestor oameni îi datorează filosofii moderni multe dintre fundamentele ştiinţei lor. Nouă ne—a rămas ca sarcină, infinit mai uşoară, să dăm noi denumiri şi să racordăm, prin clasificări unitare, faptele pe care, în mare măsură, ei le—au scos la lumină. Este aproape cu neputinţă ca strădania oamenilor de geniu să nu se transforme, în cele din urmă, oricât de eronate le—ar fi fost ţelurile, într—un substanţial folos pentru omenire”. Am ascultat această declaraţie, rostită firesc, fără înfumurare şi, apoi, am adăugat că prelegerea sa mi—a înlăturat prejudecata pe care o aveam împotriva chimiştilor moderni; m—am exprimat în termeni cumpătaţi, cu modestia şi cu respectul pe care învăţăcelul le datorează dascălului său, fără a lăsa să se întrevadă (căci mi—ar fi fost ruşine să apar ca un neofit) nimic din entuziasmul care îmi însufleţea noile proiecte. I—am cerut sfatul în ceea ce priveşte cărţile de care ar trebui să—mi fac rost.

— Sunt fericit, spuse domnul Waldman, că am câştigat un discipol; iar dacă eşti tot atât de destoinic

pe cât de înzestrat, nu am nicio îndoială că vei izbuti. Chimia e acea ramură a filosofiei naturale în care s—au făcut progrese dintre cele mai însemnate, dar, mai este loc pentru încă multe altele; tocmai aceasta este şi pricina pentru care mi—am ales—o ca specialitate, dar, în acelaşi timp, nu am trecut cu vederea nici celelalte ramuri ale ştiinţei. Căci, nu vei putea să devii niciodată un chimist strălucit, dacă te mărgineşti numai la acest domeniu al cunoaşterii umane. Dacă dorinţa ta e aceea de a ajunge un adevărat om de ştiinţă, şi nu doar un mărunt experimentator, te—aş sfătui să te străduieşti să cunoşti toate ramurile filosofiei naturale, inclusiv matematica.

Mă duse, apoi, în laboratorul său şi—mi explică întrebuinţările feluritelor aparate, indicându—mi ce ar trebui să—mi procur şi, făgăduindu—mi că – de îndată ce voi fi învăţat destul ca să nu vatăm mecanismele – îmi va îngădui să lucrez singur cu ele. Îmi întocmi, de asemenea, lista cărţilor pe care îl rugasem să mi le recomande şi, apoi, îmi luai rămas—bun.

Astfel se încheie acea zi memorabilă pentru mine, zi care mi—a hotărât viitorul.

Capitolul 4

Începând din ziua aceea, filosofia naturală şi, mai ales chimia, în înţelesul cel mai cuprinzător al termenului, au devenit aproape singura mea preocupare. Am citit cu pasiune lucrările pline de geniu şi putere de sistematizare scrise de cercetătorii moderni. Am urmat cursurile şi am întreţinut cu grijă legături cu oamenii de ştiinţă din universitate; am descoperit chiar şi la domnul Krempe mult bun—simţ şi o bogată informaţie, combinate, ce—i drept, cu o fizionomie şi nişte purtări respingătoare, care, însă, nu făceau să scadă cu nimic preţul însuşirilor sale. În domnul Waldman am găsit un adevărat prieten. Delicateţea lui făcea cu neputinţă orice dogmatism, iar poveţele le dădea cu un aer deschis şi binevoitor, în care nu intra nici urmă de pedanterie. În mii de feluri îmi netezi el calea spre cunoaştere şi, datorită lui, cele mai obscure probleme deveneau pentru mine uşoare şi limpezi. La început, strădania mea a fost nestatornică şi şovăielnică; ea câştigă, însă, puteri, pe măsură ce înaintam, iar curând, ajunse atât de înfocată şi plină de zel, încât, stelele piereau de multe ori în lumina dimineţii, iar eu tot în laborator mă găseam, cufundat în lucru.

Ca urmare a acestei străduinţe, îţi poţi lesne închipui că am făcut progrese rapide. Desigur că, râvna mea prilejuia uimirea studenţilor, iar cunoştinţele mele, pe aceea a profesorilor. Profesorul Krempe mă întreba adesea, zâmbind cu tâlc, cum o mai duce Cornelius Agrippa, în timp ce domnul Waldman se bucura din toată inima văzând cum evoluez. Doi ani se scurseră astfel, timp în care, cu toată fiinţa încrâncenată în urmărirea unor descoperiri pe care nădăjduiam să le realizez, nu m—am mai dus să—i văd pe ai mei, la Geneva. Căci, nimeni nu—şi poate închipui ispitele ştiinţei, în afară de cei care au căzut în mrejele lor. În alte discipline mergi până unde au mers şi cei dinaintea ta şi acolo îţi dai seama că nu mai e nimic altceva de aflat, pe când o cercetare ştiinţifică, e un izvor nesecat de descoperiri şi revelaţii. Chiar şi un spirit cu o înzestrare mai săracă, dacă se dedică riguros studiului, va dobândi, negreşit, o mare pricepere în acel domeniu, dar eu, care am urmat neabătut calea către ţinta pe care voiam s—o ating, eram absorbit cu totul numai şi numai de această căutare! Am ajuns atât de departe încât, la sfârşitul celui de al doilea an, am făcut câteva descoperiri privind perfecţionarea unor instrumente chimice, lucru care mi—a atras marea stimă şi admiraţia celor de la universitate. Cunoşteam, aşadar, în profunzime, tot ceea ce profesorii de la Ingolstadt mă putuseră învăţa în legătură cu teoria şi practica filosofiei naturale; nemaiputând trage niciun folos din şederea mea în acel oraş, tocmai mă gândeam că e timpul să mă întorc acasă, la cei dragi, când, se întâmplă ceva care îmi întârzie plecarea.

Unul dintre fenomenele care—mi atrăsese în mod deosebit atenţia era alcătuirea fiinţei omeneşti şi, în general, aceea a oricărei făpturi însufleţite. Unde, oare, mă întrebam adesea, îşi are viaţa izvorul? Era o întrebare îndrăzneaţă, una dintre acelea care au fost totdeauna socotite o taină; dar, faţă de câte lucruri n—am fi la un pas de a le cunoaşte dacă teama sau nepăsarea nu ne—ar mărgini cercetările? Tot cugetând la acestea, m—am hotărât să—mi închin strădaniile mai cu seamă acelor ramuri ale filosofiei naturale care au legătură cu fiziologia. Dacă n—aş fi fost însufleţit de o ardoare aproape supranaturală, studiile mele în această direcţie ar fi fost neplăcute şi, chiar de nesuferit. Ca să desluşeşti cauzele vieţii, trebuie mai întâi să—ţi aţinteşti privirea asupra morţii. M—am cufundat în studiul anatomiei, dar, nu era de ajuns; trebuia să ţin seama şi de fireasca dezalcătuire şi putrezire a trupului omenesc. În educaţia ce mi—o dăduse, tatăl meu mă ferise cu cea mai mare luare—aminte de tot ceea ce ar fi putut să apară minţii mele ca îngrozitor, nefiresc. Nu—mi amintesc să fi avut vreodată prilejul să mă înfior la auzul vreunei poveşti pline de superstiţii sau să mă fi temut de apariţia vreunui strigoi. Întunericul n—avea nicio putere asupra închipuirii mele, iar un cimitir nu era, pentru mine, decât locul unde erau îngropate trupuri lipsite de viaţă, trupuri care, din lăcaşuri ale frumuseţii şi puterii, se prefăcuseră în hrană pentru viermi. Acum trebuia să cercetez cauzele şi treptele acestei descompuneri, fiind nevoit să stau zile şi nopţi în cavouri şi în osuare. Mă opream, cu luare—aminte, asupra lucrurilor celor mai respingătoare pentru gingăşia simţămintelor omeneşti. Vedeam cum frumoasa formă a omului se descompune şi piere. Am privit putreziciunea morţii încuibându—se în obrazul înfloritor al vieţii; am văzut cum viermele moşteneşte minunăţiile ochiului şi ale creierului. M—am oprit, cercetându—le şi analizându—le, la toate amănuntele legăturii dintre cauză şi efect, aşa cum se înfăţişează ele în trecerea de la viaţă la moarte şi de la moarte la viaţă, până când, din mijlocul întunericului, o lumină mă orbi; o lumină atât de strălucitoare şi de magică, şi totuşi atât de simplă, încât, nemăsuratele perspective pe care le deschidea mă ameţiră şi, rămăsei uimit că, dintre atâţia oameni de geniu care—şi îndreptaseră cercetările în aceeaşi

direcţie, mi—a fost dat doar mie să descopăr un secret atât de uluitor.

Ia seama, nu ai în faţă un om cu mintea rătăcită, care îşi înşiră vedeniile. Pe cât e de neîndoios că soarele străluceşte în ceruri, pe atât de adevărat e ceea ce îţi spun acum. Poate că, totul s—a datorat cine ştie cărui miracol, şi totuşi, toate treptele acestei descoperiri erau desluşite şi limpezi. După zile şi nopţi de caznă şi oboseală de necrezut, izbutisem să aflu cauza vieţii; dar, ce spun, mai mult, devenisem eu însumi în stare să dau viaţă materiei neînsufleţite.

Uimirea pe care am încercat—o în clipa descoperirii făcu loc numaidecât încântării şi extazului. După atâta vreme petrecută în trudă istovitoare, să—mi văd deodată împlinite cele mai înalte dorinţe, era răsplata deplină a lungii mele strădanii. Dar, această descoperire era atât de măreaţă şi copleşitoare, încât, toate treptele pe care le urcasem ca să ajung aici fuseseră uitate, iar eu contemplam acum doar rezultatul. Aveam la îndemână tot ceea ce alcătuise obiectul cercetării şi al dorinţei celor mai învăţaţi oameni care au trăit de la facerea lumii încoace. Nu că mi s—ar fi dezvăluit totul deodată, ca prin puterea unei vrăji; cunoştinţele pe care le dobândisem erau, mai degrabă, dintre acelea care—ţi îndrumă strădaniile, atunci când te îndrepţi spre obiectul cercetării tale, decât dintre acelea care îţi oferă acest obiect de—a gata. Eram precum arabul care, fiind îngropat împreună cu morţii, a găsit o cale de ieşire către viaţă, călăuzit doar de o licărire de lumină, ce nu părea să făgăduiască nimic.

Nerăbdarea, uimirea şi speranţa ce se citesc în ochii tăi, iubite prietene, îmi dovedesc că te aştepţi să—ţi dezvălui secretul, dar, mi—e cu neputinţă; ai răbdare până la sfârşitul povestirii şi vei pricepe, fără anevoinţă, de ce sunt atât de zgârcit la vorbă în această privinţă. Nu vreau să te împing şi pe tine, tot atât de fără apărare şi avântat precum eram şi eu pe atunci, spre propria—ţi pierzanie, spre o suferinţă de neînlăturat. Învaţă de la mine, dacă nu din poveţele, cel puţin din pilda mea, cât de primejdioasă este dobândirea cunoaşterii şi, cu cât este mai fericit acela care îşi închipuie că urbea sa natală este întreaga lume, decât acela care năzuieşte la mai mult decât îi îngăduie firea lui omenească.

După ce m—am descoperit stăpânul unei puteri atât de uluitoare, am şovăit multă vreme în legătură cu felul în care s—o folosesc. Cu toate că eram în stare să însufleţesc materia inertă, era, totuşi, o treabă neînchipuit de grea, cerând o muncă istovitoare, aceea de a pregăti un trup, cu toată încâlceala lui de fibre, muşchi şi vene. La început, nu eram hotărât dacă să încerc plăsmuirea unei fiinţe asemănătoare mie, ori a uneia mai simplu alcătuite; imaginaţia mea era, însă, prea înfierbântată de primul succes, spre a—mi îngădui să pun la îndoială putinţa mea de a da viaţă unui animal atât de complex şi miraculos ca omul. Materialele pe care le aveam la îndemână, anevoie ar fi putut să pară potrivite pentru un ţel atât de greu de atins, totuşi, nu m—am îndoit nicio clipă că, în cele din urmă, voi izbuti. Eram pregătit să fac faţă multor înfrângeri. În orice clipă, munca mea putea să fie zădărnicită şi, la urmă, rodul ei să fie imperfect; totuşi, ţinând seamă de progresele care se fac zilnic în ştiinţă şi în mecanică, m—am simţit încurajat să nădăjduiesc că, încercările mele vor fi, cel puţin, o temelie pentru viitoarele izbânzi. Nu puteam nici să socotesc amploarea şi complexitatea planului meu drept un argument al imposibilităţii de a—l îndeplini. Stăpânit de astfel de simţăminte, am pornit la zămislirea unei fiinţe omeneşti. Întrucât părţile alcătuitoare ar fi trebuit să fie extrem de mici şi de gingaşe, ceea ce ar fi încetinit mersul lucrării, am decis, potrivnic hotărârii mele iniţiale, să plămădesc o fiinţă de statură gigantică, adică, cam de opt picioare înălţime şi cu celelalte dimensiuni proporţional corespunzătoare. În urma acestei hotărâri – şi, după ce vreme de câteva luni am izbutit să strâng şi să pregătesc materialele – m—am aşternut pe treabă.

Nimeni nu şi—ar putea închipui varietatea de simţăminte care m—au purtat, ca un uragan, în primul entuziasm al izbânzii. Viaţa şi moartea îmi apăreau ca nişte hotare ideale, dincolo de care, eu, cel dintâi, puteam să păşesc, urmând să revărs un torent de lumină peste lumea noastră întunecată. O nouă specie va slăvi în mine pe izvoditorul ei; multe făpturi fericite şi desăvârşite îmi vor datora existenţa. Niciun părinte nu va putea pretinde de la copiii săi o recunoştinţă tot atât de mare ca aceea pe care o voi merita eu. Urmând firul acestor gânduri, mi—am închipuit că, dacă puteam să insuflu viaţă materiei neînsufleţite, cu timpul, voi fi în stare (deşi acum găsesc că e cu neputinţă) să redau vieţii trupul pe care moartea îl supune putrezirii.

Astfel de gânduri mă încurajau şi însufleţeau, în timp ce îmi continuam lucrul cu un zel neîntrerupt. Obrajii îmi păliseră de atâta studiu; eram foarte slăbit în urma prelungitei claustrări. Uneori, chiar în clipa în care mi se părea că am izbutit, dădeam greş; şi, totuşi, mă agăţăm înfrigurat de speranţa în izbânda pe care, ziua următoare, ora următoare, puteau s—o aducă. Secretului meu, pe care nu—l împărtăşisem nimănui, îi închinasem întreaga mea fiinţă; luna era martora trudei mele nocturne când, cu

neabătută stăruinţă şi cu răsuflarea tăiată, urmăream natura în cele mai tainice ascunzişuri. Cine îşi va putea închipui grozăviile neştiutelor mele cazne, ale bâjbâielilor mele prin umezeala pângărită a mormintelor, chinurile la care supuneam animalul viu spre a însufleţi lutul? Şi acum mă cutremur din toate încheieturile şi ochii mi se împăienjenesc la amintirea acelei vremi; pe atunci, însă, un impuls irezistibil, aproape frenetic, mă împingea înainte; nu puneam suflet decât în slujba acelui singur ţel. Nu a fost, desigur, decât o exaltare trecătoare şi, acest lucru l—am simţit limpede, pătrunzător, de îndată ce, înrâurirea nefirească încetând, m—am reîntors la vechile îndeletniciri. Strângeam oase de prin osuare; cu degete profanatoare întinam marile taine ale scheletului omenesc. Rodul scârbavnic al muncii mele îl ţineam într—o încăpere izolată, ori, mai bine zis, într—o chilie din care îmi făcusem laborator şi, care, se găsea în partea de sus a casei, despărţită de toate celelalte apartamente printr—o galerie şi o scară. Acolo munceam până îmi ieşeau ochii din orbite. Multe dintre materialele trebuincioase mi le punea la îndemână camera de disecţie ori abatorul şi, deseori, omenescul din mine se îngreţoşa în timp ce, îmboldit de o râvnă mereu nesăţioasă, îmi duceam lucrul mai departe.

Se scurseră şi lunile verii, iar eu eram, încă, prins până peste cap în îndeletnicirea mea. Era un anotimp minunat; nicicând nu dăduseră câmpurile o recoltă mai mănoasă, nicicând nu fuseseră viile mai grele de struguri, dar, eu nu aveam ochi pentru farmecele naturii. Şi aceleaşi simţăminte, care mă făceau să nu bag în seamă priveliştile din juru—mi, erau şi pricina pentru care îi uitasem pe cei apropiaţi, care se găseau la multe mile depărtare şi pe care nu—i văzusem de atâta amar de vreme. Ştiam că tăcerea mea îi umplea de nelinişte şi păstram în minte cuvintele tatei: „Atâta timp cât vei fi mulţumit de tine, te vei gândi la noi cu afecţiune şi vom primi veşti cu regularitate. De aceea, să mă ierţi dacă voi socoti orice întrerupere în corespondenţa ta ca o dovadă că îţi nesocoteşti, în aceeaşi măsură, şi celelalte îndatoriri”.

Ştiam, deci, care erau sentimentele tatălui meu, dar, nu—mi puteam desprinde gândurile de la îndeletnicirea mea – dezgustătoare în sine – dar care, exercita asupra imaginaţiei mele o atracţie de neînvins. Doream, ca să spun aşa, să amân tot ce avea vreo legătură cu simţămintele mele de afecţiune, până când marele obiectiv, care mă înstrăina de toate vechile mele deprinderi, va fi fost dus la bun sfârşit.

Credeam, pe atunci, că tata ar fi nedrept dacă mi—ar pune delăsarea pe seama viciului ori a vreunei nesăbuinţe de care m—aş fi făcut vinovat, dar, sunt acum convins că, era îndreptăţit să—şi închipuie că nu puteam fi cu totul fără vină. O fiinţă umană care se desăvârşeşte trebuie să—şi păstreze întotdeauna calmul şi luciditatea şi să nu îngăduie unei patimi ori unei dorinţe trecătoare să—i tulbure echilibrul. Nu cred că dobândirea cunoştinţelor ar putea fi o abatere de la această regulă. Dacă studiul căruia i te consacri tinde să—ţi tocească sensibilitatea şi să—ţi răpească gustul pentru plăcerile simple şi curate, atunci, acel studiu este, în chip hotărât, nelegiuit, adică, potrivnic firii şi minţii omeneşti. Dacă acest principiu ar fi fost urmat întotdeauna, dacă omul nu şi—ar fi îngăduit nicio preocupare care să—i tulbure liniştea casnică şi plină de iubire, Grecia n—ar fi fost înrobită, Cezar şi—ar fi cruţat ţara, America ar fi fost descoperită treptat şi, imperiile Mexicului şi Perului nu ar fi fost nimicite.

Dar, bag de seamă că, fac pe moralistul tocmai când am ajuns la partea cea mai interesantă a povestirii mele, iar privirile tale îmi amintesc că trebuie să reiau pe dată firul întrerupt.

Tata nu mă dojenea în scrisori; doar faptul că îmi cerea mai multe amănunte despre ocupaţiile mele decât înainte, arăta că mi—a remarcat tăcerea. Trecură astfel, iarna, primăvara, apoi vara, dar eu, atât de cufundat în munca mea, nu luam în seamă crengile înmugurite cu boboci în floare – privelişti care, înainte, mă încântau nespus. Frunzele s—au ofilit înainte ca eu să fi terminat; acum, însă, fiece zi îmi vădea tot mai limpede izbânda. Totuşi, avântul meu era împovărat de nelinişte, iar eu păream mai degrabă un rob sortit să trudesc din greu în ocnă ori în vreun alt loc insalubru, decât un artist închinat lucrului său îndrăgit. În fiecare noapte mă sâcâia febra şi devenisem de o irascibilitate îngrijorătoare; tresăream la căderea unei frunze, mă feream de semenii mei de parcă aş fi fost vinovat de o crimă. Uneori, văzând ce epavă devenisem, simţeam că mă cuprinde teama. Numai hotărârea nestrămutată de a—mi atinge ţelul cu orice preţ mă mai susţinea; curând, truda mea avea să ia sfârşit şi, îmi închipuiam că, puţină mişcare şi distracţie vor alunga boala ce începuse să se încuibe în mine; îmi făgăduiam să mă bucur deopotrivă de amândouă, de îndată ce îmi voi fi săvârşit opera.

Capitolul 5

A fost o noapte mohorâtă de noiembrie aceea în care mi—a fost dat să văd cum rodesc strădaniile mele. Cuprins de o înfrigurare ce se învecina cu nebunia, am adunat instrumentele dătătoare de viaţă, ca să aprind scânteia fiinţei în acel morman de carne neînsufleţită care zăcea la picioarele mele. Era ora unu după miezul nopţii; ploaia răpăia posomorit în geamuri şi lumânarea se mistuise aproape până la capăt când, în licărirea flăcării pe jumătate stinse, am văzut cum, deodată, ochii de un galben spălăcit ai făpturii pe care o plămădisem se deschid; răsuflă adânc şi o mişcare convulsivă îi străbătu mădularele.

Cum aş putea să—ţi descriu emoţia ce m—a cuprins ori să—ţi zugrăvesc cu de—amănuntul pocitania pe care, cu infinită grijă şi cu atâtea osteneli, o alcătuisem? Membrele îi erau bine cumpănite, iar părţile feţei mi se păruseră, când le alesesem, frumoase. Frumoase! Doamne sfinte! Pielea galbenă abia izbutea să ascundă încâlcitura de muşchi şi de artere de dedesubt; părul negru şi lucios se revărsa în unduiri bogate; dinţii erau de un alb sidefiu; dar, toate aceste podoabe nu făceau decât să scoată într—un contrast cu atât mai urâcios, ochii săi apoşi, care, aproape că se confundau cu albul şters al orbitelor, faţa pergamentoasă şi buzele vineţii, tăiate otova.

Nici cele mai variate împrejurări ale existenţei nu sunt atât de schimbătoare precum simţămintele pe care le poate încerca firea omenească. Timp de aproape doi ani, unicul ţel al trudei mele fusese acela de a aprinde scânteia vieţii într—un trup neînsufleţit. Îmi pusesem în joc liniştea şi sănătatea. Dorinţa—mi arzătoare trecuse cu mult dincolo de marginile cumpătării; dar acum, tocmai când ajunsesem la capăt, frumuseţea visului se spulbera, iar sufletul mi—era împovărat de un dezgust şi de o oroare fără margini. Nemaiputând îndura priveliştea fiinţei pe care o creasem, m—am năpustit afară din acea cameră şi, apoi, ceasuri întregi, m—am vânzolit prin odaia de culcare, fără să—mi pot găsi alinarea în somn. În cele din urmă, zbuciumul îmi slei într—atâta puterile, încât, mă trântii îmbrăcat în pat, încercând să găsesc, astfel, câteva clipe de uitare. Zadarnic, însă; am dormit într—adevăr, dar, zvârcolindu—mă în prada celor mai înfiorătoare visuri. Se făcea că o văd pe Elizabeth, înfloritoare de sănătate, plimbându—se pe străzile din Ingolstadt. Surprins şi fericit la culme, am îmbrăţişat—o, dar, în clipa când o sărutam, pe buze i se aşternu o paloare de moarte; trăsăturile i se deformară şi, deodată, parcă aş fi ţinut în braţe cadavrul mamei mele; un linţoliu îi înfăşură trupul şi vedeam cum mişună viermii prin faldurile lui. M—am deşteptat zguduit de spaimă; o sudoare rece îmi scălda fruntea, dinţii îmi clănţăneau şi tremuram din toate încheieturile, când, deodată, în lumina slabă şi gălbuie, abia filtrată prin obloane, am zărit pocitania – jalnicul monstru pe care îl plămădisem. Dăduse la o parte una din draperiile din jurul patului şi, ochii lui – dacă puteau fi numiţi ochi – mă priveau ţintă. Fălcile i se întredeschiseră şi scoase câteva sunete nedesluşite, în timp ce, un rânjet îi schimonosi obrajii. Poate că—mi spunea ceva, dar, n—am stat să—l ascult; întinse o mână parcă să mă oprească, dar, i—am scăpat şi m—am năpustit în jos pe scări. M—am ascuns în curtea din spatele casei şi am rămas acolo toată noaptea, străbătând—o în lung şi în lat, pradă unei frământări de nedescris, încordându—mi auzul, pândind şi tresărind la orice zgomot care ar fi putut să—mi anunţe apropierea strigoiului căruia, în chip atât de nelegiuit, îi dădusem viaţă.

Vai! Nu există muritor care să fi putut îndura priveliştea de groază a acelei apariţii. Nici măcar o mumie readusă la viaţă n—ar putea fi atât de slută ca acea mizerabilă făptură. Îmi dădusem seama de urâţenia ei încă dinainte de a fi terminat—o; dar, atunci când acei muşchi şi acele încheieturi s—au însufleţit, am avut în faţa ochilor ceva ce întrecea cele mai înfiorătoare închipuiri danteşti.

Am petrecut o noapte de chin. Uneori, inima îmi zvâcnea atât de puternic şi de tumultuos, încât, îmi simţeam fiecare arteră pulsând; alteori, o senzaţie de slăbiciune şi istovire mă copleşea într—atât, încât, cu greu mă mai puteam ţine pe picioare. Dar, o dată cu oroarea, mă încerca şi amărăciunea dezamăgirii; visurile pe care mi le făurisem şi, în dulceaţa cărora mă legănasem atâta vreme, îmi păreau acum nişte născociri diavoleşti; şi, cât de vertiginoasă fusese schimbarea, cât de totală răsturnarea!

Se făcu, în cele din urmă, ziuă – o dimineaţă umedă şi mohorâtă care, înfăţişă ochilor mei, îngreunaţi şi împăienjeniţi după o noapte de veghe, alba clopotniţă a bisericii din Ingolstadt, al cărei ceas arăta ora şase. Portarul veni să descuie porţile curţii ce—mi slujise drept adăpost în timpul acelei nopţi şi, ieşind în oraş, am început să bat străzile cu pas zorit, de parcă aş fi căutat să mă feresc din calea monstrului pe care imaginaţia mea înfierbântată îl vedea apărând de după fiecare colţ. Nu îndrăzneam să mă întorc acasă; o putere obscură mă împingea înainte, deşi, ploaia ce se revărsa din cerul cernit şi duşmănos mă muiase până la piele. Am mai umblat aşa o vreme, încercând să scap, prin efort fizic, de povara ce—mi apăsa

sufletul. Străbăteam străzile în neştire, fără să—mi pot da seama unde mă aflu sau ce fac. Inima mea se zbătea, bolnavă de spaimă, paşii mei nesiguri mă purtau tot mai grăbit înainte. Nici nu îndrăzneam să mă uit în juru—mi.

„Cum un drumeţ pe—un ţărm răzleţ
De spaimă e tehui
Şi—odată capul întorcând
Nu mai priveşte—n urma lui,
Căci ştie că vrăjmaşi grozavi
Îl hăituiesc destui.” [1]

Tot alergând aşa, mă trezii, în cele din urmă, în faţa hanului la care făceau, de obicei, popas diligentele şi trăsurile. Ajuns aici, mă oprii, fără să ştiu bine de ce; rămăsei câteva clipe cu privirile aţintite asupra unei caleşti care venea dinspre celălalt capăt al străzii. Când s—a apropiat îndeajuns, mi—am dat seama că venea din Elveţia; se opri chiar în faţa mea şi, când portiera se deschise, îl zării înăuntru pe Henry Clerval care, văzându—mă, se grăbi să coboare.

— Dragul meu Frankenstein, exclamă el, ce bucuros sunt să te văd! Ce noroc să dau de tine aici, chiar în clipa sosirii mele!

Nimic nu s—ar putea asemui cu bucuria ce am simţit—o la revederea cu Clerval; prezenţa lui îmi purtă iarăşi gândurile către tata, către Elizabeth şi, către toate acele imagini familiare atât de scumpe amintirii mele. I—am prins mâinile într—ale mele şi, într—o clipă, mi—am uitat groaza şi nefericirea; şi, pentru prima dată după atâtea luni, am simţit, dintr—o dată, cum mă învăluie o senzaţie de linişte şi bucurie senină. I—am urat, din inimă, bun—venit şi, apoi, ne—am îndreptat către colegiu. Clerval îmi vorbi o vreme despre prietenii noştri comuni şi despre faptul că se considera cât se poate de norocos că i s—a îngăduit să vină la Ingolstadt.

— Îţi poţi da lesne seama, spuse el, cât de greu a fost să—l conving pe tata că nobila îndeletnicire de a ţine catastifele în ordine nu însumează toată cunoaşterea omenească; şi, de fapt, cred că, până la urmă tot nu l—am convins, căci, răspunsul său, invariabil la rugăminţile mele neîncetate, semăna leit cu replica dascălului olandez din *Vicarul din Wakefield*: „Câştig zece mii de florini pe an, deşi nu ştiu greceşte o iotă; mănânc cu poftă, deşi nu ştiu greceşte o iotă”. Dar, în cele din urmă, dragostea părintească a triumfat asupra aversiunii lui faţă de învăţătură şi, iată că, s—a învoit să—mi dea drumul în această călătorie de explorare a tărâmului cunoaşterii.

— Nici nu ştii cât de fericit sunt să te revăd; dar, povesteşte—mi cum i—ai lăsat pe tata, pe fraţi şi pe Elizabeth.

— Bine – sănătoşi şi fericiţi, doar atât că, sunt cam îngrijoraţi că nu primesc mai des veşti de la tine. De altfel, să ştii că am de gând să te dojenesc puţin pentru felul în care te porţi cu ei. Dar, bine, dragul meu Frankenstein, urmă el, oprindu—se deodată şi privindu—mă cu atenţie, nici n—am observat până în clipa asta cât de rău arăţi; ce slab şi palid eşti, de parcă n—ai fi închis ochii nopţi de—a rândul.

— De fapt, chiar aşa şi este; am fost absorbit în timpul din urmă de o treabă care m—a ocupat într—atâta, încât, m—am lipsit şi de somn şi de odihnă, după cum vezi; dar, cred şi sper din tot sufletul că am isprăvit şi că sunt, în sfârşit, liber.

Tremuram tot; nu puteam suporta nici să mă gândesc măcar, darmite să aduc vorba despre întâmplările din ajun. Grăbii pasul şi, curând, ajunserăm la colegiu. Atunci îmi trecu prin minte – şi acest gând mă înfiora – că făptura pe care o lăsasem în apartament ar putea să mai fie încă acolo, cutreierându—l nestingherită. Mi—era groază să dau cu ochii de pocitanie, dar, mai mare mi—era teama să n—o vadă Henry. Rugându—l, deci, stăruitor să mă aştepte câteva clipe jos, mă repezii pe scări spre cameră. M—am pomenit cu mâna pe clanţă înainte să fi avut vreme să—mi vin în fire. Mă oprii şi, un fior rece îmi trecu prin vine. Am deschis uşa, trântind—o cu toată puterea de perete, aşa cum fac de obicei copiii când îşi închipuie că dincolo îi aşteaptă o stafie la pândă; dar, acolo nu se afla nimic. Păşii înăuntru temător; încăperea era goală; nici în dormitor nu se vedea vreo urmă a slutului oaspete. Nu—mi venea să cred că un noroc atât de mare dăduse peste mine; când mă încredinţai de—a binelea că

[1] Samuel Taylor Coleridge, *Balada bătrânului marinar* în *Balade engleze*, Editura Univers, Bucureşti, 1970, traducere de Leon Levițchi (n. tr.).

duşmanul fugise, bătui din palme de bucurie şi alergai îndărăt la Clerval.

Urcarăm în cameră şi, numaidecât, apăru servitorul cu micul dejun; cât despre mine, mi—era cu neputinţă să mă stăpânesc. Şi nu numai din cauza bucuriei care mă cuprinsese. Eram atât de emoţionat, încât, îmi simţeam tot trupul fremătând, iar inima—mi zvâcnea să—mi spargă pieptul. Nu puteam sta o clipă locului; săream peste scaune, băteam din palme, râdeam zgomotos. La început, Clerval puse neobişnuita mea bună dispoziţie pe seama bucuriei revederii; apoi însă, observându—mă mai cu atenţie, văzu în ochii mei o frenezie pe care nu şi—o putea explica, iar hohotele mele de râs puternice, nestăpânite, aproape sălbatice, sfârşiră prin a—l uimi şi înspăimânta.

— Dragul meu Victor, strigă el, ce s—a întâmplat, pentru numele lui Dumnezeu? Nu mai râde în felul ăsta! Eşti bolnav rău de tot! De unde ţi se trag toate astea?

— Nu mă întreba pe mine, am ţipat acoperindu—mi ochii cu mâinile, căci, în acea clipă mi se păru că văd temutul spectru furişându—se în odaie, el poate să—ţi spună. Oh! Ajutor, ajutor! Mi se părea că monstrul mă înşfacă; mă zbătui, luptând cu înverşunare şi mă prăbuşii pe podea, pradă unui atac de nervi.

Sărmanul Clerval! Ce trebuie să fi simţit el! O întâlnire pe care o aşteptase cu atâta bucurie, să devină, în chip straniu, prilej de amărăciune. Nu am fost, însă, martor mâhnirii sale, căci, zăceam fără simţiri şi nu mi—am revenit decât după multă vreme.

Acesta a fost începutul unei febre nervoase care m—a ţintuit la pat luni în şir. În tot acel timp, Henry fu singurul care mă îngriji. Ştiind că, la vârsta sa înaintată, tata nu se putea încumeta la o călătorie atât de lungă şi, dându—şi seama cât de nefericită ar face—o pe Elizabeth vestea îmbolnăvirii mele, el îi cruţă de această suferinţă, tăinuindu—le – după cum am aflat mai târziu – starea gravă în care mă aflam. Ştia limpede că nimeni nu mi—ar fi putut purta de grijă cu mai multă delicateţe şi destoinicie; şi, neclintit în speranţa tămăduirii mele, nu se îndoia că, ferindu—i pe ai mei, procedase cum nu se putea mai bine.

Am fost, într—adevăr, foarte bolnav şi, sunt sigur că numai veghea neobosită şi încăpăţânată a prietenului meu m—a salvat. Vedenia monstrului căruia îi dădusem fiinţă mă bântuia necontenit şi, în aiurările mele pomeneam de el fără încetare. Bineînţeles că, vorbele mele îl uimiră pe Clerval; crezu, la început, că sunt rătăcirile unei imaginaţii ce o luase razna, dar, stăruinţa cu care reveneam mereu la acelaşi subiect, îl încredinţa că tulburarea mea se datora vreunei întâmplări neobişnuite şi înspăimântătoare.

Mă însănătoşii anevoie, cu dese recăderi în boală, care îl nelinişteau şi îl întristau pe prietenul meu. Îmi amintesc cum, întâia oară când m—am simţit în stare să privesc lumea înconjurătoare cu o oarecare plăcere, am băgat de seamă că dispăruseră frunzele moarte şi, din copacii care îmi adumbreau fereastra, ţâşneau mlădiţe tinere. Era o primăvară încântătoare şi anotimpul se dovedi prielnic întremării. Simţeam cum îmi reînvie iar în piept bucuria şi dragostea; mâhnirea se spulberă şi, în scurt timp, devenii tot atât de voios ca înainte de a fi fost subjugat de pasiunea mea fatală.

— Dragul meu Clerval, am exclamat, cât de mărinimos, cât de minunat te porţi cu mine! În loc să—ţi petreci această iarnă adâncit în studiu, cum îţi făgăduiseşi, ţi—ai irosit—o la căpătâiul unui bolnav. Cum voi putea să—ţi dovedesc vreodată întreaga mea recunoştinţă? Mă chinuie gândul la dezamăgirea pe care ţi—am pricinuit—o, dar, sper că mă vei ierta.

— Mă vei răsplăti din plin numai dacă isprăveşti odată cu frământarea aceasta şi te însănătoşeşti cât poţi de iute; şi, fiindcă pari atât de bine dispus, îmi dai voie să stau puţin de vorbă cu tine într—o chestiune, nu—i aşa?

M—am cutremurat. Ce putea să fie? Să fi făcut aluzie la acel lucru la care eu nu îndrăzneam nici măcar să mă gândesc?

— Linişteşte—te, grăi Clerval, care observă că mă schimbasem la faţă, nu mai zic nimic, dacă asta te tulbură, dar, nici nu ştii cât de fericiţi ar fi tatăl şi verişoara ta să primească o veste scrisă chiar de mâna ta. Ei nu ştiu cât de grea ţi—a fost boala şi sunt neliniştiţi de lunga ta tăcere.

— Asta e tot, Henry, dragul meu? Cum ai putut să—ţi închipui că primul meu gând nu va zbura către acele fiinţe pe care le iubesc şi care merită într—atât să primească dragostea mea?

— Atunci, prietene, aşa stând lucrurile, te vei bucura poate să citeşti o scrisoare care te aşteaptă de câteva zile; cred că e de la vara ta.

Capitolul 6

Zicând acestea, Clerval îmi înmână următoarea scrisoare. Era, într—adevăr, de la Elizabeth:

Preaiubitul meu văr,

Ai fost bolnav, greu bolnav şi, nici scrisorile pe care le primeam cu regularitate de la bunul nostru Henry n—au izbutit să mă liniştească în privinţa ta. Nu—ţi este îngăduit să scrii, să ţii condeiul în mână, şi totuşi, avem nevoie de un cuvânt de la tine, dragă Victor, pentru a ne potoli temerile. Vreme îndelungată am sperat, de fiecare dată când venea poşta, că vom primi măcar un rând. Numai insistenţele mele l—au făcut pe unchiul să renunţe să facă drumul până la Ingolstadt. Am izbutit să previn, astfel, neajunsurile şi, poate, pericolele care s—ar fi putut ivi într—o călătorie atât de lungă, dar, nu ştii de câte ori am regretat că nu puteam s—o fac chiar eu! Îmi închipui că, sarcina de a te îngriji pe patul de suferinţă a revenit cine ştie cărei infirmiere bătrâne, care nu se gândeşte decât la bani şi e incapabilă să—ţi ghicească dorinţele şi să ţi le împlinească cu grija şi cu dragostea pe care ţi—o poartă biata ta verişoară. Dar, acum toate astea au trecut; Clerval ne scrie că ţi—e mult mai bine. Sper din tot sufletul că ne vei adeveri această veste cu propria ta mână.

Înzdrăveneşte—te şi întoarce—te la noi. Vei regăsi un cămin fericit, în care domneşte voia bună, şi pe cei apropiaţi, care te iubesc cu duioşie. Tatăl tău este sănătos şi nu doreşte nimic altceva decât să te vadă, decât să se asigure că eşti bine; şi atunci, nicio grijă nu va mai izbuti să—l tulbure. Cât de încântat ai fi să vezi cum a crescut Ernest al nostru! Are acum şaisprezece ani şi este inimos şi plin de energie. Dorinţa sa este să fie un elveţian adevărat şi, de aceea, vrea să devină soldat în gărzile din străinătate, dar, nouă ne e greu să ne despărţim de el, cel puţin până când se întoarce acasă fratele său mai mare. Unchiului nu—i prea surâde ideea unei cariere militare într—o ţară depărtată; dar Ernest nu a fost niciodată atât de studios ca tine. Învăţătura i se pare o constrângere urâcioasă şi îşi petrece tot timpul liber căţărându—se pe dealuri ori vâslind pe lac. Mă tem să nu se irosească în trândăvie, dacă nu—i facem pe voie, lăsându—l să îmbrăţişeze profesiunea pe care a ales—o.

De când ne—ai părăsit, în afară de faptul că, copiii au crescut, prea puţine s—au schimbat. Lacul albastru şi munţii înzăpeziţi nu se schimbă niciodată; şi, cred că, aceleaşi legi imuabile orânduiesc şi viaţa căminului nostru paşnic şi inimile noastre mulţumite. Ocupaţiile mele neînsemnate îmi umplu timpul şi—mi fac plăcere, iar când văd în juru—mi numai chipuri fericite, blajine, simt că osteneala mi—e cu prisosinţă răsplătită. De când ai plecat, s—a produs o singură schimbare în micuţa noastră gospodărie. Îţi aduci aminte în ce împrejurare a intrat Justine Moritz în familia noastră? Probabil că nu, aşa că, am să—ţi povestesc în câteva cuvinte istoria ei. Maică—sa, doamna Moritz, era o văduvă cu patru copii, dintre care, Justine era cel de—al treilea. Fata aceasta, fusese întotdeauna preferata tatălui şi, ca urmare a unei ciudate porniri, mama ei nu putea s—o sufere, iar după moartea lui Moritz, se purta cu ea foarte rău. Mătuşa observă acest lucru şi, când Justine împlini doisprezece ani, o înduplecă pe maică—sa să o lase să stea la noi şi să ne ajute la treburile casei. Instituţiile republicane din ţara noastră au generat moravuri mai simple şi mai fericite decât acelea răspândite în marile monarhii ce ne înconjoară. Prin urmare, deosebirea între diferitele straturi ale locuitorilor acestei ţări e mai mică, iar cei din păturile de jos, nefiind nici atât de săraci, nici atât de dispreţuiţi, au purtări mai rafinate şi mai morale. Un servitor din Geneva nu este acelaşi lucru cu un servitor din Franţa ori Anglia.

Justine, astfel primită în familia noastră, a fost instruită să îndeplinească îndatoririle de slujnică, condiţie care, în ţara noastră, binecuvântată, nu implică în niciun fel ideea de ignoranţă sau nesocotire a demnităţii unei fiinţe omeneşti.

Justine, poate îţi aminteşti, era favorita ta; şi ţin minte că, odată, ai remarcat că, dacă eşti într—o proastă dispoziţie, o singură privire a lui Justine ar fi în stare să ţi—o risipească, pentru acelaşi motiv pe care îl invoca Ariosto în legătură cu frumuseţea Angelicăi: avea un aer atât de sincer şi de fericit. Mătuşa a îndrăgit—o într—atât, încât, acest lucru a îndemnat—o să—i dea o educaţie superioară celei pe care plănuise să i—o dea de la început. Fu din plin răsplătită pentru acest bine; Justine se dovedi cea mai recunoscătoare fiinţă din lume. Nu vreau, cu aceasta, să spun că îşi exprima gratitudinea în cuvinte; niciodată n—am auzit—o vorbind despre asta, dar, puteai citi în ochii ei că îşi adora binefăcătoarea. Deşi avea o fire veselă şi cam nepăsătoare, era numai ochi şi urechi la fiecare gest al mătuşii. Căci, o socotea un model de perfecţiune şi se străduia, cât putea, să—i imite felul de a vorbi şi

de a se purta; şi a izbutit atât de bine, încât, adesea şi azi, când mă uit la ea, parcă o văd pe mătuşa.

Când mătuşa mea dragă a murit, ai noştri erau prea adânciţi în propria lor durere ca s—o mai bage în seamă pe biata Justine, care, o veghease în tot timpul bolii cu o dragoste plină de îngrijorare. Sărmana căzuse greu bolnavă, dar, îi era dat să treacă prin încercări şi mai dureroase.

Unul câte unul, îşi pierdu fraţii şi surioara, şi maică—sa rămase pe lume numai cu fiica cea uitată. Femeia fu cuprinsă de remuşcări; începu să—şi închipuie că cerul o pedepsise să i se prăpădească copiii preferaţi pentru că nu ştiuse să—şi împartă dragostea tuturor, fără părtinire. Era romano—catolică şi confesorul ei i—a întărit, cred, această idee.

Astfel, câteva luni după plecarea ta la Ingolstadt, Justine fu chemată acasă de mama pocăită. Sărmana fată! Ce lacrimi a vărsat când ne—a părăsit! De la moartea mătuşii se schimbase mult; suferinţa îi îndulcise purtările care impresionau până atunci prin vioiciune, făcându—le de o blândeţe cuceritoare. Dar, nici şederea în casa mamei sale nu a fost de natură să—i redea voioşia. Biata femeie era foarte nestatornică în căinţa ei. Căci, dacă uneori îi cerşea lui Justine iertarea pentru asprimea cu care se purtase cu ea, mult mai des o învinuia de a fi fost pricina morţii fraţilor şi surorii ei. Acest zbucium continuu sfârşi prin a o şubrezi pe doamna Moritz în aşa măsură încât, deveni din ce în ce mai irascibilă. Acum însă, se odihneşte în pace pentru totdeauna. A murit când a dat pentru prima oară frigul, la începutul iernii care a trecut.

Justine a revenit printre noi şi, te încredinţez că, mă simt legată de ea printr—o caldă duioşie. Este foarte deşteaptă şi binecrescută, şi e frumuşică foc; cum îţi spuneam şi înainte, înfăţişarea şi felul ei de a vorbi îmi amintesc mereu de iubita mea mătuşă.

Trebuie să—ţi mai spun câteva cuvinte, dragul meu văr, despre micuţul şi scumpul nostru William. Dacă ai putea să—l vezi! Este foarte înalt pentru vârsta lui, are părul buclat şi nişte ochi minunaţi, albaştri şi zâmbitori, cu o streaşină de gene întunecate. Când surâde, îi apar două gropiţe în obrajii rumeni de sănătate. Până acum, a avut una sau două „soţioare”, dar, preferata sa este Louisa Biron, o fetiţă drăguţă în vârstă de cinci ani.

Şi acum, dragă Victor, probabil că, nu—ţi va displăcea să afli şi câte o bârfă nevinovată despre lumea cumsecade din Geneva. Frumoasa domnişoară Mansfield a primit deja vizitele de felicitare cu prilejul apropiatei ei căsătorii cu un tânăr englez, domnul John Melbourne. Sora ei cea urâtă, Manon, s—a măritat toamna trecută cu domnul Duvillard, bogatul bancher. Colegul tău de şcoală, la care ţineai atâta, Louis Manoir, a avut câteva necazuri de la plecarea lui Clerval din Geneva, dar, acum şi—a recăpătat vechea bună dispoziţie şi, se aude că, este pe punctul de a se însura cu o franţuzoaică nostimă şi zurlie, madame Tavernier. Deşi văduvă şi mult mai în vârstă decât Manoir, ea se bucură de o mare trecere şi e admirată de toată lumea.

Iată, dar, că, scriindu—ţi, începusem să mă simt mai voioasă, dragă vere; dar acum, că mă apropii de încheiere, neliniştea mă cuprinde din nou. Scrie—ne, iubite Victor – un rând, măcar un cuvânt ar fi o binecuvântare pentru noi. Zeci de mii de mulţumiri lui Henry pentru bunătatea, afecţiunea şi numeroasele sale scrisori; îi suntem sinceri recunoscători. Rămâi cu bine! Ai grijă de tine, şi, te conjur, scrie—ne!

Elizabeth Lavenza
Geneva, 18 martie 17…

— Scumpă, scumpă Elizabeth! am exclamat când am terminat de citit scrisoarea. Le voi scrie chiar în clipa asta, ca să—i uşurez de povara neliniştii care îi apasă.

Am scris şi, acest efort m—a obosit crâncen; dar, intrasem deja în convalescenţă şi, de atunci, totul a mers spre bine. După două săptămâni am putut ieşi din casă.

Una dintre primele îndatoriri pe care mi le—am îndeplinit după însănătoşire a fost să—l prezint pe Clerval câtorva profesori de la universitate. Făcând aceasta, m—am expus unor lovituri care mi—au redeschis rănile din suflet. Încă din acea noapte fatală care însemnase sfârşitul strădaniilor şi începutul nenorocirilor mele, nu—mi puteam stăpâni o violentă repulsie faţă de însăşi ideea de filosofie naturală. Aproape cu totul înzdrăvenit, acum, era de ajuns, numai să văd un instrument de chimie, ca simptomele crizei nervoase să reapară. Henry observase aceasta şi înlăturase toate aparatele din preajma mea. Apoi, văzând că am căpătat aversiune până şi faţă de camera care îmi slujise înainte drept laborator, îmi

schimbă apartamentul. Dar, toate aceste atenţii ale lui Clerval nu mai folosiră la nimic când începură vizitele la profesori. Laudele călduroase şi pline de bunăvoinţă ale domnului Waldman cu privire la uimitoarele mele progrese în domeniul ştiinţelor îmi păreau o tortură. Curând, el băgă de seamă că nu mă încântă subiectul, dar, neputând bănui cauza reală, puse sentimentele mele pe seama modestiei şi abătu discuţia asupra ştiinţei înseşi, cu dorinţa vădită de a—mi smulge şi mie o vorbă. Ce puteam face? Voind să—mi fie pe plac, mă chinuia. Era ca şi când mi—ar fi pus în faţă, unul câte unul, cu grijă, toate acele instrumente care urmau să servească la nimicirea mea, lentă şi crudă. Mă zvârcoleam din pricina vorbelor lui, dar, nu îndrăzneam să—mi arăt suferinţa. Clerval, ai cărui ochi, ale cărui simţuri ştiuseră să ghicească întotdeauna, cu agerime, senzaţiile altora, propuse schimbarea discuţiei, invocând drept scuză, totala sa nepricepere; convorbirea se mută pe un plan mai general. I—am mulţumit din inimă prietenului meu, dar, fără să suflu o vorbă mai mult. Am văzut limpede cât era de surprins; dar n—a făcut, mai apoi, nicio încercare de a—mi afla secretul; iar eu, cu toate că îl iubeam cu un amestec de afecţiune şi de nemărginit respect, nu m—am putut încumeta niciodată să—i destăinuiesc acea întâmplare care, era atât de vie în amintirile mele, dar care, mă temeam că, povestită amănunţit cuiva, l—ar putea tulbura prea adânc.

Domnul Krempe nu a fost tot atât de blând; în starea mea de atunci, de o sensibilitate aproape maladivă, laudele sale ca din topor mă făceau să sufăr încă mai mult decât aprobarea binevoitoare a domnului Waldman.

— Al naibii individ! strigă el. Ei, ce zici, domnule Clerval! Ne—a lăsat pe toţi de căruţă, ascultă la mine. Da, da, poţi să te holbezi cât pofteşti; ce—i adevărat, e adevărat. Un ţânc care, nu mai departe de acum câţiva ani, credea în Cornelius Agrippa ca în Evanghelie, s—a instalat acum în fruntea universităţii şi, dacă nu îl detronează cineva cât mai repede, ne vom pierde cu toţii prestigiul. Sigur, sigur – continuă el, văzându—mi expresia de suferinţă de pe faţă – domnul Frankenstein este modest, o calitate excelentă la un tânăr. Tinerii nu trebuie să—şi ia nasul la purtare, ci, să ştie să rămână modeşti, nu—i aşa, domnule Clerval? Şi eu am fost la fel când eram tânăr, dar, asta e o calitate care se toceşte repede, se pare.

Domnul Krempe se înfierbântă, apoi, într—un elogiu al propriei sale persoane, ceea ce, din fericire, îndepărtă conversaţia de la subiectul atât de neplăcut pentru mine.

Clerval nu arătase niciodată prea multă simpatie pentru înclinaţiile mele către filosofia naturală; preocupările lui literare se deosebeau cu totul de cele care mă absorbiseră pe mine. El venise la universitate cu gândul de a ajunge să stăpânească la perfecţie limbile orientale, pentru a—şi deschide, astfel, drumul în viaţa pe care şi—o visase. Hotărât să nu se înfunde într—o existenţă lipsită de strălucire, el şi—a întors privirile către Orient, care, oferea spiritului său întreprinzător o largă sferă de acţiune. ÎI atrăgeau, îndeosebi, limbile persană, arabă şi sanscrită şi, curând, mă simţii şi eu ispitit să mă apuc să le învăţ. Am urât întotdeauna trândăvia şi acum, când doream să fug de gândurile mele, şi studiile mele de până atunci îmi deveniseră nesuferite, am aflat o mare uşurare în a fi coleg de studenţie cu prietenul meu, găsind în operele orientaliştilor nu numai învăţături, ci şi mângâiere. Nu am încercat, ca el, o cercetare critică a diferitelor dialecte, căci, aceste studii nu însemnau pentru mine decât o destindere temporară. Citeam doar pentru a înţelege un anumit fel de a gândi şi, eforturile mi—au fost răsplătite pe deplin. Niciodată, studiind autorii vreunei alte ţări, nu am întâlnit o melancolie atât de liniştitoare şi o bucurie atât de înălţătoare ca a lor. Când citeşti scrierile orientalilor, viaţa îţi apare ca un soare cald şi o grădină de trandafiri, ca surâsul ori încruntarea unui nobil adversar, ca focul care îţi mistuie inima. Câtă deosebire faţă de poezia bărbătească şi eroică a Greciei sau Romei!

Se scurse întreaga vară cu aceste îndeletniciri şi, mi—am hotărât întoarcerea la Geneva către sfârşitul toamnei; dar, fiind întârziat de nişte întâlniri neprevăzute, mă prinse iarna şi zăpada şi, cum drumurile fură socotite impracticabile, m—am văzut nevoit să—mi amân călătoria până la primăvara următoare. M—a mâhnit mult această întârziere, căci, ardeam de nerăbdare să—mi revăd oraşul natal şi prietenii dragi. De fapt, îmi tărăgănasem atât plecarea şi din dorinţa de a nu—l lăsa pe Clerval singur într—un loc străin, înainte de a—i fi făcut cunoştinţă cu localnicii. Petrecurăm, aşadar, iarna în voioşie şi, cu toate că primăvara, de data aceasta, se lăsă cam mult aşteptată, frumuseţea ei ne despăgubi pe deplin.

Intrasem în luna mai şi, aşteptam, zilnic, scrisoarea care avea să stabilească data plecării mele, când, Henry propuse o excursie prin împrejurimile Ingolstadtului, ca o raită de adio prin locurile care îmi încântaseră ochii atâta vreme. Am primit cu bucurie: îmi plăcea mişcarea şi, în plimbările de acest fel pe meleagurile natale, Clerval fusese întotdeauna însoţitorul meu preferat.

Două săptămâni de hoinăreală! Sănătatea şi voioşia îmi reveniseră de mult, iar aerul curat şi tare pe care îl respiram, măruntele întâmplări cu care e presărată o astfel de plimbare, precum şi conversaţia prietenului meu, mi—au sporit şi mai mult vigoarea. Din pricina studiului, devenisem o fiinţă retrasă, nesociabilă, dar, Clerval redeşteptă ceea ce era mai bun în mine; mă învăţă din nou să iubesc înfăţişarea naturii şi chipurile vesele ale copiilor. Prieten minunat! Cât de sincer m—ai iubit şi cum te—ai străduit să—mi înnobilezi cugetul, să—l ridici la aceeaşi înălţime cu al tău! Un ţel egoist făcuse din mine un ins nevolnic şi îngust la minte, până când, blândeţea şi dragostea ta mi—au încălzit şi reaprins simţirea; renăscuse în mine omul fericit care, cu câţiva ani în urmă, iubea şi era iubit de toţi, care, nu cunoştea nici necazurile, nici grija. Căci, atunci când eram fericit, natura avea darul de a mă face să trăiesc cele mai încântătoare senzaţii. Un cer senin, o pajişte înverzită, mă umpleau de extaz. Iar anotimpul acela era, într—adevăr, dumnezeiesc; gardurile vii erau întreţesute cu flori de primăvară, iar cele de vară îmbobociseră. Niciunul dintre gândurile care mă zdrobiseră sub povara lor de neînlăturat anul trecut – în ciuda eforturilor mele de a scăpa de ele – nu mă mai tulburau acum.

Henry se bucura de veselia mea şi lua parte, din tot sufletul, la emoţiile mele; încerca să—mi risipească grijile în fel şi chip şi—mi împărtăşea toate simţămintele care îi umpleau sufletul. Mintea lui se dovedi, în această împrejurare, de—o bogăţie uluitoare; vorba îi era plină de fantezie şi, adesea, imitând pe scriitori arabi sau persani, născocea poveşti cu peripeţii minunate. Alteori, recita din poemele mele preferate, ori, mă atrăgea în discuţii pe care le întreţinea cu o mare iscusinţă.

Ne—am înapoiat la colegiu într—o duminică după—amiază; pe drum, ne încrucişam cu pâlcuri de ţărani care dansau şi, toţi cei pe care îi întâlneam păreau veseli şi fără griji. Îmi simţeam inima uşoară: mereu gata să izbucnesc în râs, îmi venea, în orice clipă, să sar în sus de bucurie.

Capitolul 7

La întoarcere, am găsit următoarea scrisoare de la tata:

Dragă Victor,

Ai aşteptat, pesemne, cu nerăbdare o scrisoare care să hotărască data înapoierii tale; la început, voiam să—ţi scriu doar câteva rânduri şi, numai în legătură cu ziua în care urma să te aştept. Dar, asta ar fi însemnat din parte—mi o crudă bunătate; e un lucru pe care nu mă încumet să—l fac. Ce—ai zice, fiule, dacă, aşteptându—te la o primire plină de bucurie şi voioşie, ai fi întâmpinat, dimpotrivă, de lacrimi şi nefericire? Dar cum, Victor, ţi—aş putea descrie jalea noastră? Absenţa nu a putut să te facă nesimţitor la bucuriile şi durerile noastre şi, cum să pricinuiesc suferinţă tocmai fiului pe care nu l—am văzut atâta amar de vreme? Aş vrea să te pregătesc puţin pentru trista veste, dar, ştiu că nu este cu putinţă şi că, în chiar clipa aceasta, ochii tăi străbat cu înfrigurare filele în căutarea cuvintelor care poartă ştirea îngrozitoare.

William a murit! Copilaşul nostru scump, ale cărui râsete îmi încântau şi—mi încălzeau inima, care era atât de drăgăstos şi, în acelaşi timp, atât de plin de voie bună! A fost asasinat, Victor!

Nu voi încerca să te consolez, ci îţi voi relata numai împrejurările în care a fost săvârşită fapta.

Joia trecută (7 mai), am plecat împreună cu Elizabeth şi cei doi fraţi ai tăi să ne plimbăm prin Plainpalais. Era o seară caldă şi senină, aşa că, am mers mai departe decât de obicei. Se întunecase când ne—am gândit că e timpul să ne întoarcem şi, atunci am descoperit că William şi Ernest, care o luaseră puţin înainte, nu mai sunt de găsit. Ne—am oprit, deci, într—un loc, să—i aşteptăm să se înapoieze. Deodată, apăru Ernest şi ne întrebă dacă—l văzusem pe frate—său; spunea că se jucaseră împreună, că William fugise să se ascundă şi că, l—a căutat fără să—l găsească, iar apoi, l—a aşteptat şi l—a tot aşteptat, dar, el nu s—a mai întors.

Spusele lui ne cam neliniştiră; am continuat să—l căutăm până la căderea nopţii, când, Elizabeth îşi zise că, poate, William s—o fi dus singur acasă. Nu era acolo. Ne—am întors din nou, cu torţe, căci, nu mă puteam culca ştiind că, dulcele meu băiat se rătăcise şi se găsea singur în bezna şi umezeala nopţii; Elizabeth se chinuia şi ea. Cam pe la cinci dimineaţa, l—am descoperit pe băieţelul meu scump, pe care, cu o seară înainte îl văzusem înfloritor şi strălucind de sănătate, întins pe iarbă, palid şi nemişcat; pe gâtul său erau întipărite urmele degetelor ucigaşului.

L—am purtat pe braţe acasă; chinul, pe care faţa mea nu—l putea ascunde, îi trăda lui Elizabeth adevărul. A ţinut cu tot dinadinsul să vadă cadavrul. La început, am încercat s—o împiedic, dar, ea a stăruit, iar când a intrat în camera unde îl aşezasem, i—a cercetat grăbită gâtul şi, împreunându—şi mâinile a exclamat: „Vai, Doamne Dumnezeule! Eu l—am ucis, eu l—am ucis!”

A căzut leşinată şi, cu mare greutate am readus—o în simţiri. Când şi—a venit în fire, mi—a povestit, printre lacrimi şi suspine, că, în seara aceea William o bătuse la cap să—l lase să poarte un medalion de valoare pe care—l avea de la maică—ta. Pandantivul a dispărut şi, fără îndoială că, el a fost ispita care l—a îndemnat pe ucigaş la o asemenea faptă. Cât priveşte ucigaşul, nu i—am dat până acum de urmă, cu toate străduinţele neîntrerupte de a—l descoperi; dar, orice s—ar întâmpla, nimic nu mi—l va reda pe William al meu!

Vino, scumpe Victor; numai tu poţi să o mângâi pe Elizabeth, căci, plânge tot timpul şi se învinovăţeşte, pe nedrept, că ea ar fi cauza morţii lui; vorbele ei îmi sfâşie inima. Suntem cu toţii nefericiţi; nu va fi acesta un motiv în plus pentru tine, fiul meu, ca să te întorci şi să ne alini durerea? Scumpa ta mamă! Vai, Victor! Zic, acum, mulţumesc lui Dumnezeu că nu a trăit să fie martoră la cruda, groaznica moarte a mezinului ei!

Vino, Victor; nu nutrind gânduri de răzbunare împotriva ucigaşului, ci, cu simţăminte de pace şi blândeţe, care, vor vindeca în loc să zgândăre, rănile sufletelor noastre. Intră în casa îndoliată, prietene, dar, cu bunătate şi dragoste pentru cei care te iubesc şi nu cu ură faţă de duşmani.

Tatăl tău iubitor şi îndurerat,
Alfons Frankenstein
Geneva, 12 mai 17…

Clerval, care, în timp ce citeam îmi urmărise chipul cu luare—aminte, văzu cu surprindere cum bucuria care mă cuprinsese la primirea scrisorii se prefăcu în deznădejde. Am aruncat foaia pe masă şi mi—am ascuns faţa în palme.

— Dragă Frankenstein, exclamă Henry când văzu cât de amarnic plâng, îţi este, oare, dat să fii mereu nefericit? Prieten scump, ce s—a întâmplat?

I—am făcut semn să citească, iar eu am început să umblu prin cameră, într—o stare de mare tulburare. Citind povestea nenorocirii mele, lacrimi ţâşniră şi din ochii lui Clerval.

— N—am cum să te consolez, prietene, spuse el. Nenorocirea ta e fără leac. Ce ai de gând să faci?

— Plec chiar acum la Geneva; vino cu mine, Henry, să dăm poruncă să se înhame caii.

Pe drum, Clerval se strădui să—mi spună câteva cuvinte de mângâiere. Dar, ce altceva îmi putea spune decât că e alături de mine cu tot sufletul.

— Bietul William, zicea, copil dulce şi iubit, el doarme acum alături de îngerească sa mamă! Cei care l—au văzut strălucitor şi vesel, în frumuseţea anilor săi fragezi, trebuie acum să plângă timpuria sa pierdere! Să mori atât de groaznic; să simţi cum te sugrumă ucigaşul! Ce criminal odios, acela care a putut să ucidă o fiinţă atât de neprihănită! Sărman copil! O singură mângâiere ne—a rămas: prietenii plâng şi jelesc, dar, el doarme în pace. Chinul s—a terminat, suferinţele lui au luat sfârşit pentru totdeauna. O brazdă de iarbă îi acoperă trupul şi, el nu mai simte nicio durere. Nu mai are nevoie de milă; milă trebuie să ne fie de nefericiţii supravieţuitori.

Astfel vorbea Clerval în timp ce înaintam grăbiţi pe străzi; cuvintele acelea mi s—au întipărit adânc în minte şi mi le—am reamintit mult mai târziu, în singurătate. De îndată ce fură aduşi caii, mă aruncai degrabă într—o caleaşca şi—mi luai rămas—bun.

Călătoria a fost de o adâncă melancolie. La început, doream să ajung cât mai grabnic, căci, eram nerăbdător să—i mângâi pe ai mei şi să fiu alături de ei în durerea care—i încerca; dar, când m—am apropiat de oraşul meu natal, am simţit nevoia să încetinesc. Cu greu puteam să stăpânesc năvala de simţăminte care mi se îmbulzeau în suflet. Treceam printre privelişti care, în tinereţe îmi fuseseră familiare, dar, pe care nu le mai văzusem de aproape şase ani. Cum putuse totul să ia altă înfăţişare în acest răstimp! Avusese loc, parcă, o schimbare bruscă, atât de întristătoare; dar, probabil că, mii de alte împrejurări neînsemnate îşi lăsaseră şi ele treptat pecetea, prin schimbări care, chiar dacă nu atât de vădite, nu erau, totuşi, mai puţin adânci. Mă copleşi spaima; nu îndrăzneam să înaintez, temându—mă de mii de rele fără nume, la gândul cărora tremuram, fără să fiu, însă, capabil să le desluşesc înţelesul.

Am rămas două zile în această chinuitoare stare de spirit la Lausanne. Am contemplat lacul; luciul apei era netulburat; jur—împrejur totul era cufundat în linişte, iar munţii înzăpeziţi, „palatele naturii", erau aceiaşi. Încetul cu încetul, calmul dumnezeiesc al acestor privelişti mă mai linişti şi, atunci, am putut să—mi continui călătoria spre Geneva.

Drumul şerpuia pe malul lacului, care, se îngusta pe măsură ce mă apropiam. Puteam acum distinge mai clar coastele întunecate ale munţilor Jura şi creştetul luminos al Mont Blanc—ului. Plânsei ca un copil. „Munţii mei dragi! Frumosul meu lac! Cum îl întâmpinaţi voi pe cel pribeag? Piscurile voastre sunt străvezii, cerul şi lacul sunt albastre şi netulburate. Toate acestea, ca să vestească pacea, ori să—şi râdă de nenorocirea mea?"

Mă tem, dragă prietene, să nu te plictisesc oprindu—mă asupra acestor întâmplări pregătitoare; dar, acelea erau, încă, zile oarecum senine şi, mă gândesc la ele cu un fel de plăcere. Ţara mea, iubit meleag! Cine altul decât un localnic ar putea să înţeleagă desfătarea pe care o încercam privind din nou râurile, munţii şi, mai ales, lacul îndrăgit!

Şi, totuşi, cum mă apropiam de casă, mâhnirea şi teama mă năpădeau din nou. Se lăsa şi noaptea; iar când munţii îşi pierdură contururile în întuneric, mă simţii şi mai mohorât. Peisajul îmi apărea ca o vastă şi obscură scenă a răului şi, presimţeam nedesluşit că, eram sortit să devin cea mai nevrednică dintre făpturile omeneşti. Vai mie! Profeţia avea să se împlinească; doar într—o singură privinţă mă înşelam: toată suferinţa pe care, plin de teamă, mi—o închipuiam, nu era nici a suta parte din chinul pe care aveam să—l îndur în realitate.

Totul era învăluit în întuneric când am ajuns în împrejurimile Genevei; porţile oraşului erau zăvorite şi am fost nevoit să petrec noaptea la Secheron, un sat aşezat la o jumătate de leghe depărtare de oraş. Cerul era senin şi, cum nu reuşeam în niciun chip să adorm, mă hotărâi să vizitez locul unde sărmanul meu William fusese asasinat. Cum nu puteam trece prin oraş, a trebuit, pentru a ajunge la Plainpalais, să

trec lacul într—o barcă. În timpul acestei scurte călătorii văzui fulgere care, jucându—se pe creştetul Mont Blanc—ului, desenau pe cer forme de o mare frumuseţe. Se apropia cu mare iuţeală furtuna; şi, după ce am tras la mal, am urcat un deal nu prea înalt ca să o pot observa cum înaintează. Furtuna creştea; norii înecau cerul şi, curând, simţii ploaia apropiindu—se, mai întâi încet, cu picături mari, apoi în ropote.

Părăsii locul în care mă aflam, mergând mai departe, deşi întunericul şi furtuna creşteau cu fiece clipă şi tunetul mi se spărgea cu bubuituri teribile deasupra capului. Ecoul îi răspundea din Salêve, din munţii Jura şi Alpii Savoiei; săgeţi iuţi de fulgere îmi orbeau ochii, luminând lacul care, părea acum o întinsă pânză de foc; apoi, pentru o clipă, totul se scufunda într—o beznă neagră, iar ochiul avea răgazul să se odihnească de atâta lumină. Furtuna, cum se întâmplă adesea în Elveţia, izbucnise în acelaşi timp în diferite părţi ale bolţii cerului. Cea mai puternică furtună se dezlănţuise chiar la nordul oraşului, deasupra acelei părţi a lacului care se află între promontoriul Belrive şi satul Copet. O altă furtună pâlpâia în Jura, cu licăriri slabe; o alta întuneca şi, uneori, descoperea Môle—ul, piscul din partea de răsărit a lacului.

Contemplând această furtună atât de frumoasă şi, totuşi, înspăimântătoare, mergeam mai departe, cu pas grăbit. Nobilul război ce se dădea în cer mă inspiră; împreunându—mi mâinile, am exclamat: „William, înger scump, iată înmormântarea ta, bocetul tău de îngropăciune!” Pe când rosteam aceste vorbe, am observat în umbră o siluetă care se furişa din spatele unui pâlc de arbori; am încremenit, scrutând întunericul cu privirea. Nu era cu putinţă să mă fi înşelat. Licărul unui fulger lumină o făptură, descoperindu—i limpede conturul; statura ei gigantică şi chipul slut, neomenesc de hâd, îmi spuseră fără greş că, aveam în faţă pocitul, mârşavul demon căruia îi dădusem viaţă. Ce făcea el acolo? Putea fi el (mă cutremurai) ucigaşul fratelui meu? Numai ce—mi trecu prin minte acel gând, c—am şi fost, pe dată, convins de adevărul lui; dinţii îmi clănţăniră şi, ca să nu mă prăbuşesc, am fost nevoit să mă sprijin de trunchiul unui copac. Silueta trecu pe lângă mine cu iuţeală şi se mistui în bezna nopţii. Cum putusem să cred că o făptură omenească ar fi fost în stare să ia viaţa acelui copil. *El* era ucigaşul! Nu încăpea nicio îndoială. Însăşi ivirea acestei idei era o dovadă neîndoioasă a faptului. Mă gândii să mă iau după el; dar, ar fi fost zadarnic, căci, o altă scăpărare de fulger mi—l descoperi căţărat pe stâncile coastei abrupte, aproape verticale, a muntelui Saleve, care mărgineşte Plainpalais—ul la sud. Curând, ajunse în vârf şi dispăru.

Rămăsei nemişcat. Tunetul încetase, dar ploaia mai răpăia încă şi totul era învăluit într—o întunecime de nepătruns. Întâmplările, pe care, până atunci încercasem să le uit, îmi reînviară în minte: întregul meu drum către momentul creaţiei, apariţia rodului propriilor mele mâini, viu, la căpătâiul patului meu, plecarea lui. Trecuseră doi ani din noaptea în care primise viaţă. Era, oare, aceasta prima lui crimă? Vai mie! Slobozisem în lume o făptură bestială, a cărei plăcere era masacrul şi suferinţa; nu—mi ucisese, oare, ea fratele?

Nimeni nu şi—ar putea închipui ce chinuri am îndurat tot restul acelei nopţi pe care am petrecut—o, rebegit de frig şi ud leoarcă, sub cerul liber. Dar nu vitregia vremii o simţeam eu, căci, imaginaţia mea prefira tot felul de scene în care domneau răul şi disperarea. Făptura căreia îi dădusem drumul în lume, înzestrând—o cu voinţă şi cu puterea de a săvârşi fapte îngrozitoare, ca aceea pe care tocmai o înfăptuise, îmi apărea, aproape, ca o încarnare a propriului meu vampir, a propriului meu duh lăsat să rătăcească în voie afară din mormânt şi hotărât să distrugă tot ce—mi era mai scump pe lume.

Se lumina de ziuă; îmi îndreptai paşii spre oraş. Porţile erau deschise şi mă grăbii către casa tatei. Primul meu gând a fost să le mărturisesc ceea ce ştiam despre ucigaş, ca astfel să i se poată lua de îndată urma. Dar, când am reflectat asupra povestirii pe care trebuia să le—o spun, am rămas în cumpănă. O făptură pe care singur o alcătuisem, în care sădisem viaţa şi pe care o întâlnisem la miezul nopţii printre prăpăstiile unui munte inaccesibil! Îmi amintii, de asemenea, de febra nervoasă care pusese stăpânire pe mine în vremea a cărei evocare ar fi dat un aer şi mai delirant unei istorii atât de greu de crezut. Îmi dădeam seama că, dacă, oricine altcineva, mi—ar fi istorisit o poveste asemănătoare, aş fi considerat—o drept plăsmuirea unei minţi rătăcite. În afară de aceasta, chiar dacă mi s—ar da crezare într—atât, încât să—mi înduplec rudele să o hăituiască, natura stranie a acelei fiinţe ar ajuta—o să scape cu iscusinţă de orice urmărire. Şi atunci, la ce ar folosi urmărirea? Cine ar putea prinde o creatură în stare să escaladeze cele mai abrupte stânci ale Saleve—ului? Chibzuind astfel, am luat hotărârea să tac.

Era aproape cinci dimineaţa când am păşit în casa tatălui meu. Am spus slugilor să nu trezească pe

nimeni şi am intrat în bibliotecă să aştept acolo ora lor obişnuită de sculare.

Trecuseră şase ani – ca un vis trecuseră, dacă nu ar fi lăsat acea singură urmă de neşters – şi, iată, stăteam din nou în acelaşi loc în care l—am îmbrăţişat pe tata înainte de plecarea la Ingolstadt. Părinte iubit şi venerabil! Căci, aşa rămăsese el pentru mine. M—am uitat la portretul mamei, agăţat deasupra consolei căminului. Subiectul era tratat în manieră istorică, la dorinţa tatei, şi o reprezenta pe Caroline Beaufort, într—o atitudine deznădăjduită, îngenuncheată lângă sicriul tatălui ei. Portul îi era rustic şi obrazul palid, dar, întreaga ei atitudine respira un aer de demnitate şi frumuseţe care, aproape că stăvilea orice simţământ de milă. Dedesubtul acestui tablou se afla o miniatură a lui William; când o privii, mă podidiră lacrimile. În această stare mă găsi Ernest, care, tocmai intra; mă auzise sosind şi se grăbise să mă întâmpine. Îşi mărturisi plăcerea încărcată de tristeţe de a mă vedea:

— Fii bine venit, scumpe Victor, spuse el. O! De—ai fi sosit cu trei luni în urmă, ne—ai fi găsit pe toţi veseli şi fericiţi. Acum însă, vii la noi să împărtăşeşti o nenorocire pe care nimic n—o poate uşura; şi totuşi, prezenţa ta, nădăjduiesc, îi va da puteri tatei, care, arată din ce în ce mai slăbit; vei izbuti, poate, s—o convingi şi pe Elizabeth să nu—şi mai facă atâtea reproşuri chinuitoare şi zadarnice. Bietul William! Era răsfăţatul nostru, mândria noastră!

Nestăpânite lacrimi se prelingeau pe faţa fratelui meu; o senzaţie de cumplită suferinţă mă străbătu până în străfunduri. Înainte, nu făcusem decât să—mi imaginez nenorocirea care se abătuse asupra casei noastre; realitatea mă copleşi, însă, ca un nou şi nu mai puţin înspăimântător dezastru. Am încercat să—l liniştesc pe Ernest şi l—am rugat să—mi dea amănunte despre tata şi despre cea pe care o numeam verişoară.

— Mai mult decât toţi, spuse Ernest, ea are nevoie de alinare; se învinovăţeşte că a pricinuit moartea fratelui nostru şi asta o face să sufere groaznic. Dar acum, că ucigaşul a fost descoperit…

— Ucigaşul descoperit! Doamne, Dumnezeule! Cum asta? Cine s—a încumetat să—l urmărească? E cu neputinţă! Ca şi cum ai încerca să întreci vântul sau să opreşti un şuvoi de munte cu un fir de pai. Bine, dar l—am văzut azi—noapte şi era liber.

— Nu înţeleg ce vrei să spui, răspunse fratele meu cu uimire. Oricum, nouă, descoperirea făcută ne—a întregit nenorocirea. La început nimeni nu voia să creadă; şi nici acum Elizabeth nu poate fi convinsă, în ciuda tuturor dovezilor. Fără îndoială, cui i—ar fi trecut prin minte că Justine Moritz, care era atât de blândă, atât de ataşată familiei, a fost în stare de o crimă atât de îngrozitoare, de monstruoasă?

— Justine Moritz, biata fată! Sărmana, pe ea au acuzat—o? Dar, este o eroare care sare în ochi; nimeni nu crede, nu—i aşa, Ernest?

— La început, într—adevăr, nimeni nu credea; dar, au ieşit la iveală câteva fapte care aproape că ne—au silit să credem; pe deasupra, însăşi comportarea ei a fost atât de confuză, încât, a dat dovezilor împotriva ei o greutate care, mă tem, nu mai lasă loc îndoielii. Dar, va fi judecată astăzi, aşa că, ai să le afli curând pe toate.

Îmi povesti cum, în dimineaţa în care se descoperise omorul, Justine căzuse bolnavă; a trebuit să stea câteva zile la pat. În acest răstimp, unul dintre servitori, cercetând din întâmplare veşmintele pe care le purtase ea în noaptea crimei, descoperise într—un buzunar tocmai acel portret al mamei, care, se credea, îl ispitise pe ucigaş. Arătând altui servitor portretul, acela, fără să spună o vorbă cuiva din familie, se duse la judecător; şi, pe temeiul depoziţiei celor doi, Justine a fost arestată. Când i se aduse învinuirea, sărmana, adeveri în mare măsură bănuiala printr—o purtare foarte tulburată.

Era, într—adevăr, o poveste cam bizară, dar, ea nu reuşi să—mi clintească convingerea şi răspunsei cu gravitate:

— Greşiţi cu toţii; ştiu cine e ucigaşul. Justine, sărmana, buna Justine, este nevinovată.

În acea clipă intră tata. Am văzut pe chipul lui adânc întipărită nenorocirea, dar, el se strădui să mă întâmpine voios; şi, după ce schimbarăm îndoliatul nostru salut, ar fi adus vorba despre altceva, dacă Ernest nu ar fi exclamat:

— *Dumnezeule, tată! Victor spune că el ştie cine—i ucigaşul bietului William!*

— Şi noi ştim, din păcate, răspunse tata, căci, aş fi vrut, mai degrabă, să nu aflu niciodată, decât să descopăr atâta corupţie şi nerecunoştinţa la cineva pe care—l îndrăgeam atât de mult.

— Tată dragă, greşeşti; Justine e nevinovată.

— Dacă este, s—o ajute Dumnezeu să—şi dovedească nevinovăţia; judecata are loc astăzi şi, sper, sper din tot sufletul, că va fi achitată.

Aceste vorbe mă mai liniştiră puţin. În sinea mea eram încredinţat că nici Justine şi nicio altă fiinţă omenească nu erau vinovate de această crimă. Nu—mi era, deci, teamă că ar putea fi adusă vreo probă indirectă, atât de convingătoare, încât, biata Justine, să fie condamnată. Iar povestea mea nu era dintre acelea care pot fi relatate în public; cei mai mulţi ar fi văzut în grozăvia ei semnele nebuniei. Exista, oare, cineva, în afară de mine, creatorul, care să poată crede – fără mărturia propriilor sale simţuri – în existenţa acelui monument de brutalitate şi opacitate pe care—l azvârlisem în lume?

Curând apăru şi Elizabeth. Se schimbase mult de când o văzusem ultima oară; cu timpul, dobândise o nouă frumuseţe, care o întrecea pe aceea din anii copilăriei. Regăseam în ea aceeaşi candoare, aceeaşi vioiciune, căreia i se adăugase, însă, o expresie mai plină de sensibilitate şi inteligenţă. Mă primi cu multă căldură:

— Sosirea ta, dragă vere, spuse, mă umple de speranţă. Poate, vei găsi tu un mijloc de a dovedi nevinovăţia lui Justine. Vai! Cine se mai poate socoti în siguranţă, dacă ea va fi condamnată pentru crimă? Sunt sigură de nevinovăţia ei, cum sunt sigură de a mea. Nenorocirea ne—a lovit de două ori; nu e destul că l—am pierdut pe scumpul nostru William; acum trebuie ca şi această biată fată, pe care o iubesc din tot sufletul, să fie smulsă de lângă noi de o soartă încă şi mai nemiloasă. Dacă ea va fi condamnată, eu nu voi mai şti niciodată ce—i bucuria. Dar, n—o să fie, sunt sigură că nu; şi atunci am să fiu din nou fericită, chiar dacă port durerea tristei morţi a micuţului William.

— Este nevinovată, Elizabeth, am spus. Şi asta se va dovedi; nu—ţi fie teamă de nimic şi bucură—te la gândul că va fi achitată.

— Ce bun şi generos eşti! Toată lumea e convinsă de vinovăţia ei; şi asta m—a făcut nefericită, căci, ştiam că nu este cu putinţă; faptul că—i vedeam pe toţi cei din jur atât de părtinitori, mă făcuse să—mi pierd orice speranţă.

Se porni pe plâns.

— Scumpă nepoată, spuse tata, şterge—ţi lacrimile; dacă ea este, după cum crezi tu, nevinovată, ai încredere în dreptatea legilor noastre şi în stăruinţa pe care am s—o depun pentru a împiedica cea mai mică umbră de părtinire.

Capitolul 8

Petrecurăm, astfel, câteva ore umbrite de tristeţe, până la unsprezece, când trebuia să înceapă procesul. Pentru că tata şi ceilalţi membri ai familiei fuseseră chemaţi ca martori, i—am însoţit la tribunal. Tot timpul cât a durat acea batjocură a justiţiei am trecut prin chinuri cumplite. Urma, deci, să se hotărască dacă acel scelerat, rodul nefericitei mele curiozităţi şi al făptuirilor mele nelegiuite, va pricinui moartea a încă unuia dintre semenii mei: prima victimă fusese un copil surâzător, întruparea însăşi a nevinovăţiei şi a veseliei; cealaltă, urma să fie ucisă într—un chip şi mai mârşav, printr—o infamie care făcea această nouă crimă şi mai înspăimântătoare. Justine era o fată vrednică şi avea însuşiri care promiteau să—i facă existenţa fericită; şi acum, totul avea să se prăbuşească într—un mormânt al dezonoarei, numai şi numai din pricina mea! Aş fi preferat de o mie de ori să mărturisesc că eu sunt vinovat de crima atribuită lui Justine, dar, lipsisem din oraş când William fusese omorât şi, o asemenea declaraţie ar fi trecut drept scorneala unui nebun, fără să poată s—o dezvinovăţească pe ea, cea care suferea, acum, din pricina mea.

Justine avea o înfăţişare calmă. Era îmbrăcată în doliu şi, chipul ei, atrăgător ca întotdeauna, devenise, datorită gravităţii simţămintelor, de o gingaşă frumuseţe. Părea încredinţată de nevinovăţia ei şi nu era înfricoşată, cu toate că era privită cu ură de mii de oameni, căci, toţi aceştia, care, în alte împrejurări ar fi fost cuceriţi de frumuseţea ei şi i—ar fi arătat bunăvoinţă, se aflau acum sub impresia grozăviei pe care se presupunea că a făptuit—o. Părea calmă, dar, liniştea îi era, în chip vădit, forţată; întrucât tulburarea ei fusese invocată ca o dovadă a vinovăţiei, se străduise să—şi ia un aer curajos. Intrând în sala tribunalului, îşi aruncă privirile în jur şi descoperi pe dată locul unde ne aflam aşezaţi. O lacrimă dădu să—i împânzească ochii în clipa când ne zări. Dar, îşi reveni deîndată şi expresia de afecţiune îndurerată părea să—i dezvăluie întreaga nevinovăţie.

Procesul începu şi, după ce procurorul îşi termină rechizitoriul, fură chemaţi mai mulţi martori. Împotriva ei se înlănţuiau câteva coincidenţe ciudate, care puteau să pună pe gânduri pe oricine nu avea acea dovadă a nevinovăţiei ei în posesia căreia mă aflam doar eu. În noaptea crimei lipsise de acasă şi, spre dimineaţă, o precupeaţă o zărise nu departe de locul unde a fost găsit mai târziu copilul ucis. Femeia o întrebase ce face acolo, dar, ea o privise într—un fel ciudat, dându—i un răspuns fără noimă, aproape de neînţeles. Se întorsese acasă pe la ora opt, şi, când cineva a întrebat—o unde şi—a petrecut noaptea, ea a răspuns că a fost în căutarea copilului, după care, a întrebat, cu o voce îngrijorată, dacă s—a aflat ceva în legătură cu el. Când i—au arătat cadavrul, a apucat—o o criză puternică de isterie şi câteva zile a zăcut la pat. Procesul continuă cu prezentarea medalionului pe care servitorul i—l găsise în buzunar. Şi când Elizabeth, cu voce şovăielnică, recunoscu că era chiar medalionul pe care—l prinsese la gâtul copilului cu un ceas înainte de dispariţia lui, un murmur de oroare şi de indignare străbătu sala.

Justine fu întrebată dacă are ceva de spus în apărarea sa. În timpul desfăşurării procesului, înfăţişarea ei se schimbase. Pe chipul ei se zugrăviseră întâi uimirea, apoi oroarea, tristeţea; uneori, se lupta ca să—şi înfrâneze lacrimile; dar, atunci când i se ceru să pledeze, îşi adună puterile şi vorbi cu un glas care, deşi nesigur, se auzea cu claritate:

— Numai Dumnezeu ştie, spuse ea, cât sunt de nevinovată, dar, nu am pretenţia ca spusele mele să spulbere învinuirea ce mi se aduce. Îmi sprijin nevinovăţia pe o explicaţie simplă a faptelor care mi se impută şi, sper ca felul în care m—am purtat întotdeauna, să—i facă pe judecătorii mei să—mi dea crezare acolo unde vreo împrejurare va lăsa loc îndoielii sau bănuielii.

Povesti, apoi, cum, cu îngăduinţa lui Elizabeth, îşi petrecuse seara din ajunul crimei în casa unei mătuşi ce locuia în sătucul Chêne, aflat la aproape o leghe de Geneva. La întoarcere, pe la ora nouă, a întâlnit un om care a întrebat—o dacă nu cumva zărise copilul care se pierduse. Spusele lui au neliniştit—o şi, şi—a petrecut câteva ceasuri căutându—l, până când, porţile Genevei închizându—se, fusese nevoită să se adăpostească peste noapte în hambarul unor fermieri pe care, deşi îi cunoştea, se sfiise să—i trezească. Şi—a petrecut acolo aproape toată noaptea veghind; spre dimineaţă, se părea, aţipise puţin; a trezit—o un zgomot de paşi. Se crăpa de ziuă şi ea îşi părăsi refugiul, pornind din nou în căutarea fratelui nostru. Dacă ajunsese în apropierea locului unde zăcea corpul lui, aceasta s—a întâmplat fără ca ea s—o ştie. Că a fost tulburată când o oprise precupeaţa, nu era de mirare, deoarece, petrecuse o noapte de nesomn şi nu aflase încă nimic despre soarta bietului William. În ceea ce priveşte medalionul, nu putea să dea nicio explicaţie.

— Ştiu, continuă nefericita victimă, cât de greu atârnă acest singur fapt împotriva mea, dar, nu pot să mi—l explic în niciun fel; şi, cum am afirmat că nu ştiu nimic, îmi rămâne doar să fac presupuneri asupra modului în care ar fi putut să ajungă în buzunarul meu. Dar, şi aici se ridică o piedică. Cred că nu am duşmani şi, desigur că nimeni nu ar fi fost atât de mârşav încât să mă distrugă dintr—o simplă toană. Să—l fi strecurat acolo ucigaşul? Nu ştiu cum ar fi putut avea prilejul s—o facă sau, dacă i—am dat prilejul, de ce atunci a furat medalionul, ca apoi să se despartă de el atât de curând?

Îmi încredinţez cazul judecăţii drepte a instanţei, deşi nu mai întrezăresc vreo rază de speranţă. Cer îngăduinţa să fie audiaţi câţiva martori care să vorbească despre caracterul meu şi, dacă mărturiile lor nu vor izbuti să atârne mai greu decât presupusa mea vină, atunci să fiu condamnată, deşi, aş fi gata să jur pe însăşi mântuirea mea că sunt fără vină.

Fură chemaţi mai mulţi martori care o cunoşteau de ani de zile şi, aceştia spuseră despre ea numai lucruri bune. Totuşi, mulţi acceptară cu greu să se prezinte la bară, căci, teama şi ura faţă de crima de care o socoteau vinovată îi făcuseră să şovăie. Elizabeth vedea cum şi cele din urmă argumente în favoarea acuzatei, firea ei blândă şi purtarea ei ireproşabilă, sunt pe cale să se spulbere şi, atunci, deşi foarte agitată, ceru permisiunea să se adreseze Curţii.

— Sunt vara nefericitului copil care a fost ucis, sau, mai degrabă sora lui, a spus ea, căci, am fost crescută de părinţii lui, în casa cărora trăiesc de când s—a născut el şi chiar de mai înainte de a se naşte. De aceea, o să socotiţi, poate, drept necuviinţă din parte—mi că mă prezint ca martor în această împrejurare, dar, când văd un seamăn al meu în pericol din pricina laşităţii aşa—zişilor săi prieteni, cer să mi se dea voie să vorbesc, ca să pot spune ce ştiu despre caracterul ei. O cunosc pe acuzată foarte bine. Am trăit în aceeaşi casă cu ea, o dată cinci ani, şi altă dată aproape doi. În tot acel timp ea mi—a apărut ca o fiinţă dintre cele mai blânde şi mai pline de bunăvoinţă. A îngrijit—o cu cel mai mare devotament pe doamna Frankenstein, mătuşa mea, în timpul bolii ei, iar mai târziu, s—a purtat la fel, când propria ei mamă a fost greu bolnavă, stârnind admiraţia tuturor celor care o cunoşteau; după aceea, a locuit din nou în casa unchiului meu, unde, era iubită de întreaga familie. De copilul acum mort era strâns legată şi se purta faţă de el ca o mamă iubitoare. În ce mă priveşte, nu şovăi să spun că, în ciuda tuturor dovezilor aduse împotrivă—i, cred cu o nestrămutată tărie în totala ei nevinovăţie; nu avea nicio înclinaţie către astfel de fapte. Cât despre giuvaerul pe care se sprijină principala dovadă, dacă l—ar fi râvnit într—adevăr, i l—aş fi dat din toată inima, atât de mult o stimez şi o preţuiesc.

Pledoaria simplă şi atât de grăitoare a lui Elizabeth stârni un murmur de aprobare; dar pentru generoasa ei intervenţie, iar nu în favoarea sărmanei Justine, asupra căreia indignarea publică se întoarse cu o vehemenţă reînnoită, punându—i în seamă cea mai neagră nerecunoştinţă. Ea însăşi plânsese în timp ce vorbea Elizabeth, dar, fără să spună nimic. Cât a durat procesul, am fost într—o stare de tulburare şi nelinişte extremă. Credeam, eram sigur de nevinovăţia ei. Să fi putut, oare, demonul care—mi ucisese fratele (nu m—am îndoit de asta nicio clipă), să fi izbutit el, prin diabolica lui faptă, s—o arunce şi pe această nevinovată în braţele morţii şi dezonoarei? Nu puteam înfrunta grozăvia situaţiei în care mă aflam şi, când mi—am dat seama, după vociferările publicului şi după înfăţişarea judecătorului, că pe nefericita mea victimă o aşteaptă sigur condamnarea, am fugit afară din sală cu sufletul zdrobit. Chinurile celei acuzate nu se puteau nicicum asemui cu ale mele; ea avea conştiinţa nevinovăţiei, în timp ce mie remuşcările îmi sfâşiau pieptul fără încetare.

Petrecui o noapte de—a dreptul îngrozitoare. Dimineaţa m—am dus la tribunal; buzele şi gâtlejul îmi erau uscate. Nu am îndrăznit să pun întrebarea fatală, dar slujbaşul, care mă cunoştea, bănui de ce venisem. Voturile fuseseră aruncate în urnă. Erau toate negre; Justine fusese condamnată.

Nu cred că aş fi în stare să descriu ce am simţit atunci. Înainte, mai încercasem senzaţii de oroare, pe care m—am străduit să le zugrăvesc în cuvinte potrivite, dar, vorbirea nu are destulă tărie pentru a sugera, măcar, disperarea adâncă de care am fost cuprins. Cel care—mi comunicase sentinţa adăugă că Justine şi—a mărturisit vina.

— Nici nu mai era nevoie ca ea să recunoască, cazul era doar atât de evident, observă el, dar, mă bucur că a făcut—o, căci, oricum, niciunui judecător nu—i place să condamne un criminal numai pe baza unor probe indirecte, oricât de grăitoare ar fi ele.

Ceea ce aflasem mi se părea bizar şi neaşteptat; ce putea să însemne asta? Să mă fi înşelat văzul? Şi, dacă aş demasca pe cel către care se îndrepta bănuiala mea, n—aş fi într—adevăr tot atât de nebun pe cât m—ar crede toată lumea? Mă întorsei degrabă acasă şi Elizabeth mă întrebă, nerăbdătoare, care e

rezultatul.

— Verişoară, i—am răspuns, hotărârea care s—a luat e aceea la care te—ai fi aşteptat şi tu din partea unor judecători: mai bine să sufere zece inocenţi, decât să scape un vinovat. De altfel, ea şi—a mărturisit vina.

Ce lovitură a fost aceasta pentru biata Elizabeth, care, crezuse cu tărie în nevinovăţia lui Justine.

— Vai, zise ea, cum voi mai putea vreodată să cred în bunătatea omenească? Justine, pe care am iubit—o şi am preţuit—o ca pe o soră, cum a putut ea să se prefacă, cu surâsul ei inocent, doar pentru a ne trăda? Privirea ei blândă părea incapabilă de brutalitate ori şiretenie, şi totuşi, iată că ea a săvârşit o crimă.

Curând după aceea, am aflat că sărmana victimă îşi exprimase dorinţa de a o vedea pe vara mea. Tata nu prea ar fi dorit ca ea să se ducă, dar, o lăsă să hotărască cum va crede singură de cuviinţă.

— Da, spuse Elizabeth, am să merg, deşi este vinovată; şi tu, Victor, mă vei însoţi; nu mă pot duce singură.

Ideea acestei vizite era o tortură pentru mine, dar nu puteam refuza.

Am intrat în celula mohorâtă şi am văzut—o pe Justine în celălalt capăt, aşezată pe un maldăr de paie; la mâini avea cătuşe, iar capul i se sprijinea pe genunchi. Văzându—ne, s—a ridicat şi, când am rămas singuri cu ea s—a aruncat la picioarele lui Elizabeth, plângând amarnic. Plângea şi vară—mea.

— O, Justine! spuse ea. De ce mi—ai răpit şi ultima consolare? Eram sigură de nevinovăţia ta şi, deşi lovită de nenorocire, nu eram în starea de deznădejde în care mă aflu acum.

— Şi dumneata crezi, aşadar, că sunt o nemernică? Te alături duşmanilor, pentru a mă strivi, pentru a mă condamna ca pe o ucigaşă? Vocea i se înecă în suspine.

— Ridică—te, biata mea fată, spuse Elizabeth, de ce îngenunchezi dacă eşti nevinovată? Nu fac parte dintre duşmanii tăi; te—am crezut fără vină, în ciuda tuturor dovezilor, până când am aflat că tu însăţi ai mărturisit. Această ştire, spui tu acum, este falsă; fii sigură, dragă Justine, că nimic nu poate zdruncina încrederea mea în tine, nici măcar pentru o clipă, în afară de propria—ţi mărturisire.

— Am mărturisit, da; dar am mărturisit un neadevăr. Am mărturisit crezând că pot obţine iertarea; dar, acum, acea minciună îmi apasă mai greu pe suflet decât orice alt păcat al meu. Domnul Dumnezeu din ceruri să aibă milă de mine. Chiar din clipa când s—a dat sentinţa, duhovnicul a început să mă ameninţe, vorbindu—mi de păcatul meu strigător la cer, până când, am ajuns a crede că sunt, într—adevăr, atât de monstruoasă cum mă înfăţişa el. M—a ameninţat cu excomunicarea şi cu flăcările iadului, dacă continui să mă încăpăţânez. Doamnă dragă, nu aveam pe nimeni alături de mine; toţi mă priveau ca pe o scelerată sortită dezonoarei şi pierzaniei. Ce puteam să fac? Într—un ceas rău m—am învoit să accept o minciună; şi, abia acum sunt, într—adevăr, mârşavă. Se opri, o înecau lacrimile; apoi continuă:

— Mă gândeam cu groază, buna mea doamnă, că vei crede că Justine, pe care binecuvântata voastră mătuşă a preţuit—o atât de mult şi pe care tu ai iubit—o, a fost o făptură capabilă de o crimă pe care numai diavolul însuşi ar fi fost în stare s—o săvârşească. Scumpe William! Copilaş binecuvântat! Te voi revedea curând în cer, unde, vom fi cu toţii fericiţi; acum sunt sortită morţii ca o ticăloasă, aceasta e pentru mine singura mângâiere.

— O, Justine! Iartă—mă că, fie şi pentru o clipă, am putut să—mi pierd încrederea în tine. De ce ai făcut această mărturisire? Dar, nu jeli, fată dragă. Nu—ţi fie teamă. O voi face cunoscută, voi dovedi nevinovăţia ta. Voi înmuia inimile de piatră ale duşmanilor cu lacrimile şi rugăminţile mele. Nu vei muri! Tu, tovarăşa mea de joacă, prietena, sora mea, să pieri pe eşafod? Nu, nu! Nu aş putea supravieţui unei nenorociri atât de înfricoşătoare.

Justine clătină din cap cu întristare.

— Nu mi—e teamă să mor, zise, chinul acela e trecător. Domnul îmi înlătură slăbiciunea şi—mi dă curaj să îndur ce e mai rău. Părăsesc o lume tristă şi rea; şi, dacă tu nu mă vei uita şi te vei gândi la mine ca la o fiinţă condamnată pe nedrept, mă înclin înaintea sorţii care mă aşteaptă. Învaţă de la mine, doamnă dragă, să te supui împăcată voinţei cereşti!

În timpul acestei convorbiri mă retrăsesem într—un colţ al celulei ca să—mi ascund cumplita frământare. Deznădejde! Cine îndrăznea să vorbească de deznădejde? Nefericita victimă, care, la sosirea dimineţii avea să treacă hotarul dintre viaţă şi moarte, nu simţea chinuri atât de adânci şi amare ca acelea pe care le înduram eu. Îmi încleştai fălcile şi scrâşnii din dinţi, scoţând un geamăt ce venea din adâncul

sufletului. Justine tresări. Când mă recunoscu, se apropie şi—mi zise:

— Dragă domnule, ce bun aţi fost că aţi venit să mă vedeţi. Dumneavoastră, sper, nu credeţi că sunt vinovată?

Nu eram în stare să rostesc o vorbă.

— Nu, Justine, zise Elizabeth, el e mai convins de nevinovăţia ta decât am fost eu; chiar şi atunci când a aflat că ai mărturisit, nu a voit să creadă.

— Îţi mulţumesc din inimă. În aceste ultime clipe simt cea mai sinceră recunoştinţă faţă de cei care se gândesc la mine cu bunătate. Cât de nepreţuită este, pentru o nefericită ca mine, afecţiunea altora! Îmi ridică de pe suflet mai mult de jumătate din povara nenorocirii; acum, când văd că şi dumneata, dragă doamnă, şi vărul dumitale credeţi în nevinovăţia mea, simt că aş putea muri în pace.

Astfel încerca sărmana făptură în suferinţă să se liniştească pe sine şi pe ceilalţi. Fără îndoială că, ea îşi dobândise împăcarea după care tânjea. Dar eu, adevăratul ucigaş, simţeam veşnicul vierme al remuşcării rozându—mi pieptul, zădărnicind orice speranţă ori putinţă de alinare. Elizabeth plângea şi ea şi era nefericită, dar, suferinţa ei era tot a nevinovăţiei şi semăna cu un nor care, trecând peste faţa frumoasă a lunii, o ascunde o vreme, fără să—i poată întuneca strălucirea. Chinul şi disperarea pătrunseseră în chiar miezul inimii mele; purtam în mine iadul şi, nimic nu putea să—l potolească. Am stat cu Justine câteva ceasuri; şi abia cu mare greutate a putut Elizabeth să se smulgă de acolo.

— Aş dori să mor împreună cu tine, strigă ea. Nu pot trăi în această lume de chin.

Justine încerca să—şi ascundă durerea, dar, îşi înfrâna cu greu lacrimile amare. O îmbrăţişă pe Elizabeth şi, rosti cu o voce în care tremura o emoţie reţinută:

— Adio, bună doamnă, scumpă Elizabeth, iubita şi singura mea prietenă. Cerul, în mărinimia lui, să te binecuvânteze şi să te aibă în pază; să fie aceasta ultima nenorocire care cade asupră—ţi! Trăieşte şi fii fericită, ca să aduci şi altora fericire!

Şi, în ziua următoare, Justine muri. Nici cele mai mişcătoare cuvinte ale lui Elizabeth n—au fost în stare să le zdruncine judecătorilor credinţa statornicită în vinovăţia acestei martire. Implorările mele pătimaşe şi pline de indignare fură zadarnice. Şi, când am primit răspunsurile lor tăioase şi am auzit raţionamentul aspru, lipsit de simţire al acestor oameni, mărturisirea pe care voiam s—o fac îmi amuţi pe buze. Căci, s—ar fi putut ca, astfel, să fiu declarat nebun, fără, însă, a izbuti să revoc sentinţa. Justine pieri pe eşafod ca o ucigaşă!

De la cumplitele chinuri ce—mi sfâşiau inima mi—am întors privirile asupra mâhnirii adânci şi tăcute a lui Elizabeth. Şi aceasta era tot o faptă a mea! Şi durerea tatei, şi aerul de părăsire ce plutea deasupra căminului nostru, care, până nu de mult răsuna de râsete, toate erau opera mâinilor mele de trei ori blestemate. Voi plângeţi, nefericiţilor, dar lacrimile pe care le vărsaţi nu sunt şi ultimele! Din nou vor hohoti bocetele de îngropăciune şi sunetul tânguirilor voastre va fi auzit iarăşi şi iarăşi! Frankenstein, fiul vostru, ruda cea mai apropiată, vechiul şi iubitul vostru prieten, el, care şi—ar da şi ultima picătură de sânge pentru voi, care nu cunoaşte alt gând ori bucurie decât de a vedea bucuria oglindită pe chipurile voastre dragi, el care ar umple văzduhul de binecuvântări şi ar fi în stare să—şi trăiască viaţa slujindu—vă, el vă porunceşte să plângeţi, să vărsaţi lacrimi nesfârşite, şi ar fi fericit peste măsură dacă soarta nemiloasă s—ar îndura şi setea ei de pierzanie s—ar potoli înainte ca pacea mormântului să pună capăt chinurilor voastre!

Aşa vorbea sufletul meu profetic în timp ce, sfâşiat de remuşcări, oroare şi deznădejde, îi priveam pe cei dragi zguduiţi de o durere zadarnică în faţa celor două morminte – al lui William şi al lui Justine, primele jertfe ale iscusinţei mele necurate.

Capitolul 9

Nimic nu e mai chinuitor pentru mintea omenească decât acea linişte de moarte a inacţiunii şi a certitudinii ce urmează – lipsind sufletul şi de speranţe şi de teamă – unei perioade în care sentimentele au fost stârnite de o grabnică înşiruire de întâmplări. Justine murise; acum se odihnea în pace, iar eu eram încă în viaţă. Sângele îmi curgea nestingherit prin vine, dar, inima—mi era apăsată de povara unei deznădejdi şi remuşcări pe care nimic nu le putea înlătura. Somnul fugea de mine şi rătăceam ca un duh al răului, căci, săvârşisem fapte ticăloase a căror grozăvie era de nedescris, iar altele, cine ştie (eram convins), aveau să se mai întâmple. Şi, totuşi, din inima mea se revărsa bunătatea şi iubirea de virtute. Îmi începusem viaţa însufleţit de intenţii bune, aşteptând cu însetare momentul să le pun în practică şi să devin folositor semenilor mei. Iar acum, totul se spulberase; în loc să am acea conştiinţă senină care să—mi dea putinţa de a privi înapoi, la trecutul meu, cu mulţumire, pentru a sorbi de acolo făgăduinţa unor noi nădejdi, eram copleşit de remuşcare şi de sentimentul vinovăţiei, ce mă aruncau într—un infern de groaznice chinuri, pe care cuvintele nu izbutesc să le înfăţişeze.

Această stare de spirit îmi măcina sănătatea, care, pesemne, nu se refăcuse pe de—a—ntregul în urma primei lovituri care o şubrezise. Ocoleam oamenii; era un chin pentru mine să văd chipuri voioase şi mulţumite; singurătatea era unica mea alinare – o singurătate adâncă, întunecată, vecină cu moartea.

Tata observa cu nelinişte schimbarea vădită din dispoziţia şi obiceiurile mele şi se străduia, cu argumente izvorâte din conştiinţa lui curată şi viaţa lui fără de prihană, să trezească în mine curajul şi tăria de a împrăştia norul întunecat care plutea, ameninţător, deasupra mea.

— Victor, glăsui el, tu crezi că eu nu sufăr? Nimeni nu şi—a iubit copilul atât cât l—am iubit eu pe fratele tău (îi dădură lacrimile în timp ce vorbea); dar nu e, oare, o datorie faţă de cei ce supravieţuiesc să ne înfrânăm suferinţa pentru a nu le spori lor nefericirea? Este şi o datorie faţă de noi înşine, căci, prea multă tristeţe te împiedică să devii mai bun şi să te bucuri sau chiar să—ţi îndeplineşti rosturile zilnice, fără de care niciun om nu e potrivit pentru convieţuirea cu semenii săi.

Dar această povaţă, deşi înţeleaptă, era, în cazul meu, cu totul zadarnică; aş fi fost primul care mi—aş fi stăpânit mâhnirea şi mi—aş fi alinat prietenii, dacă în aceste sentimente ale mele nu s—ar fi amestecat şi otrava remuşcării şi spaima. Aşa că, acum nu puteam face altceva decât să—i arunc tatei, drept răspuns, o privire deznădăjduită şi să mă străduiesc a mă feri din calea lui cât mai mult cu putinţă.

Cam tot în acea vreme ne—am retras la casa noastră din Belrive. Această schimbare mi—a fost deosebit de prielnică. Din pricină că porţile oraşului se închideau cu regularitate la zece seara şi, deci, nu puteam să întârzii pe lac după acea oră, locuinţa noastră dinăuntrul zidurilor Genevei îmi devenise nesuferită. Acum eram liber. Adesea, după ce toţi ai casei se duceau la culcare, luam barca şi petreceam pe lac ore întregi. Uneori, cu pânzele întinse, mă lăsam purtat de vânt; alteori, după ce vâsleam până la mijlocul lacului, lăsam barca să plutească în voie şi dădeam frâu liber gândurilor mele nevolnice. Deseori m—am simţit ispitit, când totul în juru—mi respira atâta pace şi numai eu, rătăcind fără odihnă, tulburam liniştea acelor privelişti de o cerească frumuseţe – în afară de zborul câte unui liliac, ori de orăcăitul răguşit şi intermitent al broaştelor, care se auzea numai când mă apropiam de mal – deseori, zic, am fost ispitit să mă arunc în lacul tăcut, pentru ca apele să se închidă deasupra mea şi a nenorocirii mele, pentru totdeauna. Dar, când mă gândeam la eroica mea Elizabeth, atât de încercată de suferinţă, când mă gândeam la ea, pe care o iubeam atât şi a cărei existenţă era atât de intim întreţesută cu a mea, îmi înăbuşeam această dorinţă. Îmi aminteam, apoi, de tata şi de celălalt frate: puteam eu, dezertând atât de josnic, să—i las neocrotiţi şi expuşi înverşunării ticăloase a diavolului pe care—l slobozisem în lume?

În momente ca acestea plângeam amarnic, dorind ca pacea să—mi coboare iar în suflet doar pentru a putea să le dăruiesc lor mângâierea şi fericirea de care aveau nevoie. Dar, nu era cu putinţă. Remuşcarea îmi ucidea orice speranţă. Fusesem autorul unor rele de neîndreptat şi trăiam zi de zi cu spaima ca nu cumva monstrul pe care—l creasem să săvârşească vreo nouă nelegiuire. Ceva îmi spunea că nu se sfârşise totul, că el va pune din nou la cale o crimă fioroasă, care, prin grozăvia ei aproape că va şterge amintirea celor trecute. Atâta timp cât în urma mea ar fi rămas pe lume fiinţe pe care le iubeam, era loc şi pentru teamă. E de neînchipuit câtă scârbă îmi trezea acel diavol. Când mă gândeam la el, începeam să scrâşnesc din dinţi, simţeam cum mi se aprind ochii în cap şi cum mă cuprinde o dorinţă înverşunată de a nimici acea viaţă pe care, atât de necugetat, i—o dăruisem. Crimele şi ticăloşiile sale făceau ca ura şi dorinţa mea de răzbunare să rupă zăgazurile cumpătării. Aş fi urcat până pe cel mai înalt pisc al Anzilor

dacă, ajuns acolo, aş fi putut să—l îmbrâncesc în hăuri. Căci, doream să—l mai văd o dată, ca să pot să descarc asupră—i toată scârba mea şi să răzbun astfel moartea lui William şi a lui Justine.

Casa noastră era un lăcaş al jalei. Sănătatea tatei fusese adânc zdruncinată de grozăvia întâmplărilor recente. Elizabeth era abătută şi descurajată; nu mai găsea nicio bucurie în ocupaţiile ei obişnuite; orice plăcere i se părea o impietate faţă de cei morţi; lacrimile şi durerea veşnică, îşi închipuia pe atunci, erau tributul drept pe care trebuia să—l plătească inocenţei atât de crud nimicite. Nu mai era făptura fericită, care, în copilărie rătăcea împreună cu mine pe malurile lacului, vorbind cu încântare despre planurile noastre de viitor. Prima dintre acele dureri, care ne sunt trimise să ne desprindă de pământ, pusese stăpânire pe ea şi, înrâurirea ei obscură îi răpea surâsurile dragi.

— Când mă gândesc, dragă vere, spunea ea, la moartea îngrozitoare a lui Justine Moritz, lumea şi lucrările ei nu—mi mai apar ca înainte. Pe atunci, când citeam în cărţi sau auzeam povestindu—mi—se de crime şi nedreptăţi, credeam că toate acestea sunt istorii despre vremurile de demult sau nişte rele imaginare; cel puţin, îmi apăreau ca fiind îndepărtate, mai degrabă puteam să le gândesc decât să mi le închipui ca existând aievea; dar, acum ticăloşia şi—a reintrat în drepturile ei, iar oamenii îmi apar ca nişte monştri însetaţi de sângele semenilor lor. Desigur că, sunt nedreaptă. Toţi credeau că biata fată—i vinovată; şi dacă, într—adevăr ar fi comis crima pe care şi—a ispăşit—o, ea ar fi fost, fără îndoială, cea mai josnică dintre fiinţele omeneşti. Să fi ucis, de dragul câtorva giuvaericale, pe fiul celui care i—a fost binefăcător şi prieten, pe copilul pe care—l îngrijise din faşă şi părea să—l iubească ca pe propriul ei vlăstar! Nicicând nu aş putea admite ca vreo fiinţă umană să fie osândită la moarte; dar, cu siguranţă, aş fi socotit că o făptură atât de mârşavă e nevrednică să trăiască în mijlocul oamenilor. Ea era, însă, nevinovată; ştiu, simt că era nevinovată; şi tu eşti de aceeaşi părere şi, acest lucru mă întăreşte în credinţa mea. Vai, Victor, când minciuna poate să semene atât de mult cu adevărul, cine mai poate fi, cât de cât, sigur că e fericit? Mă simt de parcă aş merge pe marginea unei prăpăstii către care se îmbulzesc mii de oameni, încercând să mă azvârle în abis. William şi Justine au fost asasinaţi şi ucigaşul scapă; acum umblă slobod prin lume şi, cine ştie dacă nu este chiar respectat. Dacă aş fi condamnată să ispăşesc eu, pe eşafod, crimele lui, şi tot n—aş vrea să—mi schimb soarta cu a acestui scelerat.

Ascultam vorbele ei cu tulburare. Căci, adevăratul ucigaş eram eu; nu prin fapta mea ca atare, ci prin urmările ei. Elizabeth îmi citi suferinţa pe chip şi apucându—mi mâna cu gingăşie spuse:

— Scumpe prieten, trebuie să te linişteşti. Aceste întâmplări m—au îndurerat, numai Dumnezeu ştie cât de adânc, dar, tu arăţi într—un hal fără de hal, mai zdrobit decât mine. E o expresie de deznădejde, uneori de răzbunare pe chipul tău, care mă înfioară. Victor, dragul meu, alungă aceste frământări întunecate. Aminteşte—ţi de prietenii din juru—ţi, care—şi pun în tine toate nădejdile. Am pierdut noi, oare, puterea de a te face fericit? Atâta timp cât ne iubim – atâta timp cât ne suntem credincioşi unul altuia, aici, în acest ţinut de tihnă şi de frumuseţe, în ţara ta de baştină, putând culege roadele binecuvântate ale liniştii – ce ar putea să ne tulbure pacea?

Nu erau, oare, aceste cuvinte ale ei, cea pe care o preţuiam mai mult decât orice alt dar al sorţii, de ajuns ca să izgonească demonul care stătea la pândă în inima mea? Dar, chiar în timp ce vorbea, mă lipii de ea, cuprins de groază la gândul ca nu cumva, în tocmai acea clipă, ucigaşul să apară şi să mi—o răpească.

Aşadar, nici afecţiunea, nici delicateţea prieteniei, nici minunile pământului şi ale cerului nu puteau să—mi mântuie sufletul de dureri; nici chiar vocea iubirii nu putea s—o facă. Eram înconjurat de un nor pe care nicio înrâurire binefăcătoare nu era în stare să—l împrăştie. Un cerb rănit care îşi târăşte mădularele sleite de vlagă către un mărăciniş neumblat, ca acolo să privească ţintă săgeata care l—a străpuns şi, să—şi dea duhul – iată ce eram eu.

Uneori, izbuteam să ţin piept deznădejdii crunte care mă copleşea; dar, alteori, senzaţiile erau de nesuportat şi, atunci, încercam ca, prin eforturi fizice ori prin schimbarea locurilor, să domolesc viitoarea pasiunilor care—mi zbuciumau sufletul. Aşa s—a întâmplat că, aflat pradă unei asemenea stări, am plecat deodată de acasă şi mi—am îndreptat paşii către apropiatele văi ale Alpilor, spre a încerca, în faţa măreţiei şi veşniciei acelor privelişti, să uit de mine şi de necazurile mele vremelnice, atât de omeneşti. Plimbarea mea avea drept ţintă Valea Chamonix—ului. În adolescenţă, o vizitasem adesea. Trecuseră de atunci şase ani; eu eram, acum, o epavă, dar, acele peisaje sălbatice şi dăinuitoare nu se schimbaseră cu nimic.

În prima parte a călătoriei m—am folosit de un cal. Apoi, am închiriat un catâr, mai rezistent pe acele

drumuri bolovănoase pe care te puteai răni la fiece pas. Era o vreme frumoasă, cam pe la mijlocul lui august, după aproape două luni de la moartea lui Justine, de la acea epocă de tristă amintire care însemnase începutul suferinţei mele. Pe măsură ce înaintam mai adânc în cheile Arve—ului, povara care—mi apăsa sufletul se uşura în chip vădit. Munţii şi stâncile imense care mă dominau din toate părţile, tumultul râului înspumat peste praguri, spărgându—se în năvala cascadelor, vorbeau de forţa grandioasă a dumnezeirii şi, începetai să mă înfricoşez sau să mă plec în faţa oricărei alte fiinţe în afară de cea atotputernică, zămislitoarea şi stăpânitoarea acestor elemente, ce se desfăşurau, aici, în cea mai măreaţă înfăţişare a lor. Iar mai departe, cu cât urcam mai sus, valea căpăta un aspect tot mai uimitor şi mai magnific. Castelele în ruină suspendate pe povârnişurile unor munţi acoperiţi de pini; Arve—ul cel năvalnic şi căsuţele care răsăreau ici—colo dintre copaci – toate împreună alcătuiau un decor de o rară frumuseţe. Dar, ceea ce—i dădea măreţia sublimă, erau Alpii vânjoşi, ale căror piscuri cu spinări albe şi strălucitoare se înălţau falnic, de parcă ar fi aparţinut unei alte planete, de parcă ar fi fost lăcaşuri ale unor fiinţe din altă plămadă.

Am trecut podul Pélissier—ului; cheile săpate de râu mi se deschideau înainte şi, am început să urc muntele care le străjuia. Curând, am intrat în valea Chamonix—ului. Deşi mai maiestuoasă, ea este mai puţin frumoasă şi pitorească decât cea a Servox—ului, prin care tocmai trecusem. O împrejmuiau munţi înalţi şi înzăpeziţi; dar, nu mai vedeam nici castele în ruină şi nici plaiuri fertile. Gheţarii imenşi se prelungeau până aproape de drum; am auzit rostogolindu—se tunetul unei avalanşe şi am desluşit dâra albicioasă pe care o lăsa în urmă. Mont Blanc—ul – supremul, magnificul Mont Blanc – se înălţa semeţ între acele *aiguilles,* iar *dôme*—ul lui înfricoşător străjuia, uriaş, întreaga vale.

În timpul acestui drum am simţit, adeseori, trezindu—se în mine înfiorarea de mult uitată a plăcerii. La câte o cotitură a drumului, dând cu ochii de câte un colţ pe care—mi părea că—l recunosc, îmi aminteam de vremurile de odinioară, de veselia fără griji a copilăriei. Vânturile îmi şopteau cu glasuri liniştitoare şi, întreaga Fire, maternă, mă îndemna să mă opresc din plâns. Dar, curând, acea vrajă binefăcătoare se risipea – eram din nou încătuşat de tristeţe, cufundat în amărăciunea fără leac a gândurilor mele. Dădeam pinteni catârului; încercam, astfel, să uit de lume, de temerile mele şi, în primul rând, de mine însumi, ori, împins de o deznădejde şi mai mare, descălecam şi mă aruncam în iarbă, strivit de durere şi groază.

În sfârşit, ajunsei în satul Chamonix. Mă simţeam sleit după caznele cărora, atât trupul, cât şi mintea trebuiseră să le facă faţă. Un scurt răstimp, am rămas la fereastră, cu ochii aţintiţi la jocul fulgerelor palide de deasupra Mont Blanc—ului, ascultând apele repezi ale râului Arve, care, curgea zgomotos dedesubt. Sunetele acestea paşnice liniştiră ca un cântec de leagăn simţurile mele încordate; de îndată ce mi—am pus capul pe pernă, somnul mi s—a furişat în trup; l—am simţit venind, aducător de uitare şi, l—am binecuvântat.

Capitolul 10

Ziua următoare mi—am petrecut—o hoinărind în vale. Am zăbovit la izvoarele Arveiron—ului, care—şi trag apele dintr—un gheţar ce ameninţă, lunecând uşor dinspre culmi, să astupe valea. În faţa mea se înălţau coastele abrupte ale munţilor, deasupra strălucea peretele gheţarului, în jur erau câţiva pini răvăşiţi de furtuni, iar liniştea solemnă din această sală de ceremonii a imperialei Naturi era tulburată doar de murmurul apelor, de căderea vreunei bucăţi mari de stâncă, de tunetul avalanşei sau de zgomotul, reverberând de—a lungul munţilor, al ruperii gheţurilor care, ca nişte jucării în mâinile unor legi tăcute şi imuabile, erau, din când în când, sparte şi sfărâmate. Aceste privelişti măreţe, sublime erau consolarea cea mai adâncă pe care fiinţa mea putea s—o primească. Ele mă ridicau deasupra simţirilor mărunte; deşi nu—mi înlăturau durerea, mi—o îmblânzeau şi mi—o potoleau şi, de asemenea, îmi abăteau într—o oarecare măsură cugetul de la gândurile care—l frământaseră în ultima lună. Seara, m—am dus la culcare; somnul mi—a fost păzit şi ocrotit, parcă, de contururile grandioase pe care le contemplasem în timpul zilei. Se întruniseră toate în juru—mi; vârful muntelui cu zăpada lui nepătată, culmea sclipitoare, pădurile de pini, râpele colţuroase şi pustii, vulturul avântându—se printre nori – toate se adunaseră la căpătâiul meu, cu îndemnuri împăciuitoare.

Unde pieriseră a doua zi dimineaţa, când m—am trezit? Tot ceea ce—mi întărise sufletul se destrămase o dată cu somnul, şi, deasupra gândurilor mele se strânseseră nori negri de melancolie. Afară, ploua torenţial şi ceţuri dese învăluiau crestele munţilor, astfel încât, nu mai puteam nici măcar să văd chipurile acelor mari prieteni. Totuşi, voiam să pătrund dincolo de vălurile ceţii şi să—i caut, în ascunzişul lor de nori. Ce—mi păsa de ploaie şi de furtună! Mi s—a adus catârul la intrare şi am hotărât să urc până la vârful Montanvert. Nu mi se ştersese din amintire impresia pe care o avusesem când am văzut pentru prima oară uriaşul gheţar lunecător. Mă cuprinsese atunci o stare de extaz; sufletul meu avea aripi, cu ajutorul cărora, se înălţa fulgerător din lumea întunecată către lumină şi bucurie. Contemplarea a ceea ce este cumplit şi maiestuos în natură a avut, într—adevăr, totdeauna, puterea de a mă umple de simţăminte solemne şi de a mă face să uit grijile trecătoare ale vieţii. M—am decis să merg fără călăuză, cunoşteam bine drumul şi, prezenţa unui alt om ar fi tulburat măreţia singuratică a locurilor.

Clina este abruptă, dar cărarea, suind în serpentine numeroase şi scurte, îţi îngăduie să înfrunţi peretele aproape drept. Priveliştea e de o dezolare care înspăimântă. În toate părţile poţi zări urmele avalanşelor de peste iarnă, copaci smulşi zăcând împrăştiaţi pe pământ, unii pe de—a întregul sfărâmaţi, alţii prăbuşiţi peste colţuri de stânci de care se sprijină încă sau, căzuţi de—a curmezişul altor copaci. Cărarea pe care urci este întreruptă de limbi de zăpadă, de—a lungul cărora, se rostogolesc mereu bolovani; unul dintre aceste locuri este cu deosebire primejdios – aici până şi cel mai slab sunet, cum ar fi, de pildă, cel al unei voci, poate da naştere unei vibraţii a aerului care să stârnească o nimicitoare prăbuşire de pietre. Pinii nu sunt înalţi, nici bogaţi, ci, au ceva sumbru, dând o notă de severitate peisajului. Mă uitam în jos: pâcle largi se ridicau din râurile care străbăteau valea şi se răsuceau în spirale groase în jurul munţilor cu piscurile ascunse în perdeaua de nori, în timp ce ploaia cădea neostoită din cerul întunecat, adâncind impresia de melancolie pe care mi—o produceau lucrurile din jur. Vai, de ce, oare, omul se poate lăuda cu o sensibilitate mai înaltă decât a animalului, căci, ea nu face decât să—i înrobească şi mai tare nervii. Dacă impulsurile noastre s—ar mărgini doar la foame, sete şi dorinţă, am putea fi aproape liberi; dar, aşa, ne tulbură chiar şi o adiere de vânt, un cuvânt întâmplător sau imaginile pe care acest cuvânt ni le deşteaptă.

„Un vis ne otrăveşte când dormim,
Un gând ne pângăreşte apoi trezia,
Totuna—i ce simţim sau ce gândim,
De plângem sau de ştim ce—i bucuria.

Oricâtă bucurie sau dureri
Ne—aşteaptă, fără capăt e cărarea
Şi Mâine pentru om nu—i ce—a fost Ieri

E veşnică pe lume doar schimbarea."[2]

Era aproape de amiază când am ajuns la capătul urcuşului. Un timp, am stat aşezat pe o stâncă, dedesubtul căreia, se desfăşura priveliştea mării de gheaţă. Era învăluită în ceaţă, ca şi munţii înconjurători. Curând, o adiere a împrăştiat norul şi am coborât pe gheţar. Suprafaţa lui era frământată, cu suişuri şi coborâşuri asemenea valurilor unei mări în furtună, brăzdată fiind, din loc în loc, de crăpături adânci. Întinderea de gheaţă are o lăţime de mai puţin de o leghe, dar, mi—au trebuit aproape două ore s—o traversez. Muntele din partea opusă e un perete vertical de stâncă pleşuvă. Din locul unde mă aflam se vedea Montanver—ul drept în faţă, la depărtare de o leghe, iar deasupra lui, Mont Blanc—ul, în toată maiestatea lui cumplită. Am rămas într—o scobitură a stâncii, contemplând această minunată şi uimitoare privelişte. Marea, sau, mai degrabă, vastul fluviu de gheaţă, şerpuia printre munţii ale căror vârfuri ameţitoare dominau încolăcirile văii. Piscurile îngheţate licăreau în bătaia soarelui deasupra norilor. Inima mea, până atunci împovărată de durere, se umplu de ceva asemănător cu bucuria; am strigat:

— Duhuri pribege, dacă, într—adevăr, rătăciţi fără să găsiţi odihnă în strâmtele voastre culcuşuri, îngăduiţi—mi această neîndestulătoare fericire, ori de nu, smulgeţi—mă bucuriilor vieţii şi luaţi—mă cu voi.

Pe când spuneam aceasta, am zărit deodată, la o oarecare depărtare, silueta unui om care înainta spre mine cu o iuţeală supranaturală. Făcea salturi uriaşe peste spărturile de gheaţă peste care eu păşisem cu cea mai mare grijă. Statura sa, pe măsură ce se apropia, părea să întreacă pe aceea a unui om. Am fost cuprins de tulburare; am simţit cum mi se înceţoşează ochii şi o sfârşeală mă cuprinde, dar, adierea rece ce venea dinspre munţi mă readuse în simţiri. Şi, cum forma aceea se apropia, am văzut – spurcată şi temută priveliştе – că era chiar monstrul pe care eu îl creasem. De furie şi oroare am început să tremur tot, hotărând să—l aştept şi, apoi, să mă năpustesc asupra lui, într—o luptă pe viaţă şi pe moarte. Se apropia; chipul său trăda o amarnică suferinţă, îmbinând dispreţul cu răutatea, pe care, sluţenia lui nepământească le făcea şi mai de nesuferit pentru ochiul omenesc. Dar, toate acestea abia dacă le—am luat în seamă, căci, ura şi furia îmi răpiseră graiul şi, atunci când îmi revenii, fu doar ca să—l potopesc cu vorbe de silă şi dispreţ.

— Diavole, am exclamat, îndrăzneşti să te apropii de mine? Şi, nu ţi—e teamă de răzbunarea cumplită a braţului meu care—ţi va zdrobi ţeasta? Piei din faţa ochilor mei, jivină mârşavă, sau nu, mai bine stai, ca să te prefac în ţărână. O, vai! De s—ar putea ca o dată cu stingerea netrebnicei tale existenţe să redau vieţii victimele pe care atât de barbar le—ai răpus!

— Mă aşteptam să mă întâmpini astfel, răspunse demonul. Oamenii, în general, îi urăsc pe cei nefericiţi; cât de mult trebuie, atunci, să mă urască pe mine, care, dintre toate făpturile sunt cea mai nenorocită! Dar şi tu, zămislitorul meu, să mă deteşti şi să mă respingi, pe mine, creatura ta, de care eşti legat cu fibre pe care numai nimicirea unuia din noi doi le poate desface! Ţi—ai pus în gând să mă omori. Cum îndrăzneşti să te joci astfel cu viaţa? Fă—ţi datoria faţă de mine şi, atunci, mi—o voi îndeplini şi eu pe a mea faţă de tine şi faţă de restul oamenilor. Dacă tu vei împlini ceea ce—ţi cer, te voi lăsa în pace şi pe tine şi pe ei; dar, dacă refuzi, voi ghiftui pântecele morţii cu sângele tuturor prietenilor tăi care sunt încă în viaţă.

— Monstru spurcat! Demon! Chinurile iadului sunt o răzbunare prea blândă pentru crimele tale. Fiară! Îmi ceri socoteală pentru faptul că te—am creat; hai, atunci, apropie—te, ca să pot stinge licărul de viaţă pe care, atât de nesăbuit, ţi l—am aprins în vine.

Mânia îmi întrecea orice margini; m—am aruncat asupra lui, asmuţit de toate simţămintele care pot să înarmeze o fiinţă omenească întru nimicirea alteia.

Se feri cu uşurinţă şi zise:

— Linişteşte—te! Te conjur să mă asculţi, înainte de a da drumul urii tale împotriva celui care ţi—a rămas credincios. Nu am suferit, oare, îndeajuns; de ce cauţi să îmi sporeşti chinul? Viaţa, deşi poate să însemne doar neîntreruptă suferinţă, îmi este dragă şi mi—o voi apăra. Aminteşte—ţi, doar, m—ai făcut mai puternic decât tine, mai înalt, cu încheieturile mai suple. Dar, nu, nu mă voi lăsa târât de ispita de a te

---

[2] P.B. Shelley, *Nestatornicie,* în P.B. Shelley, *Prometeu descătuşat şi alte poeme,* Editura pentru literatură, Bucureşti, 1965. Traducere de Petre Solomon (n. tr).

înfrunta. Sunt doar opera ta şi vreau să fiu blând şi ascultător faţă de stăpânul şi regele meu, dacă şi tu îţi vei îndeplini, însă, datoria pe care o ai faţă de mine. O, Frankenstein, de ce să fii drept cu toţi ceilalţi şi să mă calci în picioare numai pe mine, căruia, mai mult ca tuturor, dreptatea şi chiar mila şi afecţiunea ta i se cuvin. Nu uita, sunt opera ta; ar trebui să fiu Adamul tău, dar, mai degrabă, sunt îngerul căzut pe care l—ai îndepărtat de la bucurie, mai înainte ca el să fi săvârşit o cât de mică nelegiuire. Pretutindeni, unde îmi arunc ochii, văd fericire şi, numai eu nu am dreptul la ea. Am fost bun şi doream să fac bine, dar, nefericirea a făcut din mine un monstru. Fă—mă fericit şi voi păşi din nou pe alea virtuţii.

— Pleacă! Nu vreau să te ascult! Noi doi nu putem avea nimic de împărţit; suntem doi duşmani. Pleacă, sau, de nu, să ne încercăm puterile într—o luptă în care unul din noi va trebui să cadă.

— Cum aş putea să—ţi mişc inima? Niciun fel de rugăminte nu te poate îndupleca să priveşti cu bunăvoinţă fiinţa pe care ai creat—o şi care te imploră să—i arăţi bunătate şi milă? Crede—mă, Frankenstein, eram plin de intenţii bune; sufletul îmi dogorea de iubire şi omenie; cu toate acestea, cât de singur sunt, înspăimântător de singur! Tu, cel ce m—a zămislit, mă priveşti cu oroare; ce pot, atunci, spera de la semenii tăi, care, nu—mi sunt cu nimic datori? Ei mă alungă cu silă şi ură. Doar munţii pustii şi gheţarii cei singuratici îmi dau adăpost. Rătăcesc prin locurile acestea de zile întregi; mă ascund în peşterile de gheaţă, singurele care nu mă înspăimântă şi cărora omul nu le poate lua acest fapt în nume de rău. Acestor ceruri mohorâte le aduc închinare, căci, sunt mai blânde cu mine decât semenii tăi. Dacă mulţimile de oameni ar şti de existenţa mea, ar face ce faci şi tu şi, s—ar înarma să mă nimicească. Să nu—i urăsc, aşadar, pe cei care mă detestă? Cu duşmanii nu vreau să am de—a face. Sunt un nenorocit? Ei bine, ei vor împărtăşi cu mine soarta mea. Numai în puterea ta stă să repari nedreptatea şi să—i salvezi de la un rău care, numai de tine depinde să nu devină atât de mare, încât, nu numai tu şi familia ta, ci şi mii de alţi oameni să piară înghiţiţi în vârtejul pustiirii sale. Înmoaie—ţi inima şi nu mă îndepărta. Ascultă—mi povestea şi, după ce vei fi auzit—o, părăseşte—mă ori plânge—mi de milă, după cum vei crede de cuviinţă, dar, mai întâi, ascultă—mă. Vinovaţilor li se îngăduie, după legile omeneşti, oricât de sângeroase ar fi ele, să vorbească în apărarea lor, înainte de a fi osândiţi. Ascultă—mă, Frankenstein. Mă învinuieşti de o crimă; şi totuşi, cu conştiinţa împăcată, ai fi în stare tu însuţi de o crimă împotriva propriei tale creaturi. O, lăudată fie dreptatea veşnică a omului! Cu toate acestea, nu te rog să mă cruţi, ci, doar să mă asculţi; şi apoi, dacă mai poţi şi, dacă mai vrei, praful să se aleagă de munca mâinilor tale!

— De ce—mi reaminteşti, l—am întrerupt, de împrejurări la gândul cărora mă înfior şi de care, din nefericire, sunt răspunzător? Blestemată fie ziua, făptură diavolească, în care ai văzut lumina! Blestemate fie mâinile (şi astfel, cadă blestemul asupra mea) care te—au alcătuit. Cuvintele nu ajung să cuprindă întreaga nenorocire pe care mi—ai adus—o. Aşa că, nu mai am putere să cântăresc dacă sunt drept faţă de tine ori nu. Piei! Scuteşte—mă de priveliştea făpturii tale pocite.

— Iată că te scutesc, zămislitorul meu, spuse el, şi—mi acoperi ochii cu mâinile sale respingătoare, pe care, le dădui la o parte cu un gest plin de violenţă. Iată că te scutesc – astfel – de o privelişte pe care o deteşti. Şi, totuşi, de ascultat poţi să mă asculţi, îndurându—te de mine. În numele virtuţilor pe care, odată, le—am avut, ţi—o cer. Dă ascultare poveştii mele; este lungă şi stranie, iar aerul tare al acestor înălţimi nu—i prielnic constituţiei tale delicate; vino, deci, în coliba în care mă adăpostesc. Soarele e încă sus pe cer; înainte de a coborî să se ascundă îndărătul prăpăstiilor înzăpezite spre a lumina altă parte a lumii, voi fi terminat şi, tu vei fi luat hotărârea. Numai de tine depinde dacă voi părăsi pentru totdeauna vecinătatea omului şi voi duce o viaţă neprihănită ori, dacă voi deveni o urgie pentru semenii tăi şi pricina neîntârziată a propriei tale pierzanii.

Spunând acestea, porni peste câmpul de gheaţă. Îl urmai. Inima—mi era plină ca să—i pot răspunde, dar, înaintând, cântăream argumentele pe care le adusese şi, în cele din urmă, am hotărât să dau ascultare poveştii sale. Mă îmboldea, în parte, curiozitatea, iar mila pe care o încercam, îmi învinse ultimele şovăieli. Până atunci, socotisem că el era ucigaşul fratelui meu şi ţineam cu orice preţ ca această părere să—mi fie adeverită ori dezminţită. Iar, pe de altă parte, îmi dădeam seama de datoria pe care creatorul o are faţă de creaţia sa şi înţelegeam că, înainte de a mă plânge de nimicnicia lui, s—ar fi cuvenit să—l fac fericit. Toate aceste motive mă înduplecară.

Am traversat, deci, gheaţa şi ne—am căţărat pe stânca din faţă. Aerul era rece şi începuse din nou să plouă. Am intrat în colibă, demonul plin de bucurie, eu, cu inima grea şi, într—o stare de profundă mâhnire. Dar, am consimţit să—l ascult; şi, după ce m—am aşezat lângă focul pe care urâciosul meu însoţitor îl aprinsese, el îşi începu istorisirea astfel.

Capitolul 11

— Îmi vine foarte greu să—mi amintesc ceva despre prima perioadă a vieţii mele. Toate întâmplările acelei vremi îmi apar ca prin ceaţă. O aglomerare ciudată de senzaţii m—a cotropit şi, deodată, am văzut, am simţit, am auzit şi am mirosit; a trecut, desigur, o bună bucată de vreme până am învăţat să deosebesc felul în care lucrează fiecare dintre simţuri. Îmi amintesc, mai întâi, că, o lumină mai tare mi—a îndurerat ochii şi am fost silit să—mi strâng pleoapele. S—a făcut atunci întuneric în mine şi m—am înfiorat. Dar, abia am simţit aceasta, când – presupun acum – deschizând iarăşi ochii, lumina m—a potopit din nou. Am umblat, apoi, parcă am coborât şi, deodată, am simţit cum senzaţiile se schimbă cu totul. Înainte, eram înconjurat de corpuri întunecate şi opace, impermeabile vederii ori pipăitului; acum, însă, îmi dădeam seama că mă pot mişca în voie şi nu era obstacol peste care să nu pot trece, ori, pe care să nu—l pot ocoli. Lumina devenea din ce în ce mai tiranică; şi, tot umblând, căldura nesuferită mă obosi, aşa că, am căutat un loc mai umbros. Era pădurea din preajma Ingolstadt—ului; şi aici, lângă albia unui pârâu, m—am întins ca să—mi treacă oboseala, până când, am simţit cum începe să mă chinuie foamea şi setea. Aceste senzaţii noi m—au smuls din toropeală şi, văzând nişte poame care atârnau prin copaci sau se ascundeau în iarbă, m—am înfruptat din ele. Mi—am potolit setea la pârâu şi, apoi, culcându—mă la pământ, am fost cuprins de somn.

Era întuneric când m—am trezit, cu frigul în oase şi cu o senzaţie nedesluşită de spaimă în faţa singurătăţii. Înainte de a pleca din odaie, cuprins de o senzaţie de frig, îmi înfăşurasem trupul în nişte veşminte, care, însă, nu ajungeau să mă apere de umezeala nopţii. Eram un biet nenorocit, neajutorat şi istovit; nu ştiam nimic, nu puteam deosebi nimic, iar când durerea mă răzbi, am izbucnit în plâns.

Curând, o lumină blândă se furişă pe cer şi—mi dădu o senzaţie de plăcere. M—am ridicat şi am văzut o formă strălucitoare ridicându—se dintre copaci. Am privit—o cu un fel de încântare. Se mişca fără grabă, luminând poteca; şi—am plecat din nou în căutare de fructe. Era, încă, tot aşa de frig, dar, la rădăcina unui trunchi de copac, găsii o manta largă cu care m—am acoperit, aşezându—mă, apoi, pe pământ. Nicio idee clară nu—mi trecea prin minte; totul era tulbure. Simţeam lumina, şi foamea, şi setea, şi întunericul; zgomote nenumărate îmi sunau în urechi şi, din toate părţile mă întâmpinau mirosuri; singurul lucru pe care—l puteam distinge era luna cea strălucitoare şi, atunci, mi—am aţintit ochii asupra ei cu nesfârşită plăcere.

Ziua luă locul nopţii de mai multe ori; astrul nopţii se micşorase mult când am început să—mi deosebesc senzaţiile. Treptat, am văzut limpede râul ce—mi dăduse de băut şi arborii care mă umbreau sub frunzişul lor. Cu câtă încântare am descoperit că, sunetele melodioase care—mi vrăjiseră deseori urechea ieşeau din gâtlejul vieţuitoarelor înaripate care, de multe ori, îmi treceau pe dinaintea ochilor, răpindu—mi pentru o clipă lumina. Am început, de asemenea, să observ, cu mare luare—aminte, formele înconjurătoare şi, să percep marginile bolţii strălucitoare de lumină care mă acoperea. Uneori, am încercat să imit melodioasele cântece ale păsărilor, dar, n—am izbutit. Aş fi vrut să—mi exprim senzaţiile în felul meu, dar, sunetele ieşeau din gură nearticulate şi stângace şi, m—am înfricoşat şi am tăcut.

Luna pierise de pe cerul nopţii, apoi, se arătă din nou, mult descrescută, iar eu, tot în pădure rămâneam. Senzaţiile îmi deveniseră între timp distincte, iar mintea îmi primea, cu fiece zi, tot felul de idei noi. Ochii mi se obişnuiseră cu lumina şi cercetau forma precisă a obiectelor. Ajunsesem acum să deosebesc gângania de iarbă şi, treptat, o plantă de cealaltă. Am aflat că, vrabia nu scoate decât sunete aspre, în timp ce, acelea ale mierlei şi sturzului sunt duioase şi ademenitoare.

Într—o zi, rătăcind rebegit de frig, am dat peste un foc lăsat de cine ştie ce cerşetori pribegi şi, căldura pe care o împrăştia mă umplu de încântare. În bucuria mea mi—am vârât mâna în jăratic, dar, am tras—o îndată înapoi, cu un strigăt de durere. Ce ciudat, m—am gândit, ca aceeaşi cauză să producă asemenea efecte opuse! Am privit cu băgare de seamă la materialul din care iese focul şi, spre bucuria mea, am descoperit că era lemnul. Am adunat iute nişte crengi; dar, erau ude şi nu voiau să se aprindă. Îndurerat, am rămas lângă foc, urmărindu—l cum arde. Lemnul ud, pe care—l lăsasem lângă dogoarea flăcării, se usca şi se aprinse. Acest fapt m—a pus pe gânduri; iar când, atingând crengile, am descoperit pricina, m—am apucat să strâng cât mai multe vreascuri, ca să le usuc şi să am ce pune pe foc. Când a venit noaptea şi a adus cu sine somnul, m—a cuprins teama ca nu cumva focul meu să se stingă. L—am acoperit, cu grijă, cu lemne uscate şi frunze, iar deasupra am pus ramuri ude; apoi, întinzând mantaua,

m—am lungit pe pământ şi am adormit.

Se făcuse ziuă când m—am deşteptat şi, prima mea grijă a fost să cercetez focul. L—am dezvelit şi, o adiere uşoară l—a aţâţat. Am băgat de seamă acest lucru şi, am ticluit un fel de evantai din crengi, cu care, aţâţam jăraticul ori de câte ori era gata să se stingă. Când se lăsă din nou noaptea, am constatat cu plăcere că focul dădea şi lumină, pe lângă căldură; apoi, descoperirea acestui element îmi era de folos şi pentru hrană, căci, nişte resturi de carne pe care le găsisem lângă foc fuseseră fripte şi aveau un gust cu mult mai plăcut decât fructele pe care le culegeam de prin copaci. Am încercat, deci, să—mi pregătesc şi eu hrana tot aşa, punând—o pe jăratic. Am descoperit că, procedând astfel, poamele se stricau, pe când rădăcinile deveneau mai bune la gust.

Cu timpul, am găsit hrană din ce în ce mai greu şi, adesea, îmi treceam ziua întreagă umblând zadarnic după nişte ghindă ca să—mi astâmpăr chinurile foamei. Am hotărât să părăsesc locul în care sălăşluiam până atunci, ca să caut unul în care să—mi pot satisface nevoile – puţine, de altfel – pe care le aveam. Silit să emigrez astfel, am deplâns din toată inima pierderea focului pe care întâmplarea mi—l dăruise şi pe care nu ştiam cum să—l aprind singur. Mi—am pierdut ore întregi cugetând la acest mare neajuns, dar, m—am văzut nevoit să renunţ la încercarea de a dezlega taina focului. Înfăşurându—mă în manta, am pornit prin pădure spre soare—apune. Trei zile am rătăcit şi, în cele din urmă, am dat peste un câmp deschis. Căzuse zăpadă din belşug cu o noapte în urmă şi, cât vedeam cu ochii, se întindeau ţarini albe; apăsătoare priveliştе; iar când am păşit pe stratul rece şi umed aşternut pe pământ, am simţit cum îmi îngheaţă picioarele. Era cam pe la ora şapte dimineaţa şi tânjeam după ceva de mâncare şi după un adăpost; în cele din urmă, am observat pe o movilă o colibă, ridicată pesemne de vreun păstor. Era o priveliştе cu totul nouă pentru mine şi i—am cercetat alcătuirea cu mare curiozitate. Găsind uşa deschisă, am intrat. Se afla un bătrân înăuntru, aşezat lângă un foc la care—şi pregătea mâncarea de dimineaţă. Auzind zgomot, se întoarse; şi, când dădu cu ochii de mine, scoase un strigăt ascuţit şi fugi afară, alergând pe câmp, cu o iuţeală de care trupul său firav nu părea în stare. Înfăţişarea sa, deosebită de tot ce văzusem până atunci, precum şi fuga sa, mă surprinseră. Dar, mă încânta interiorul colibei; aici nu putea pătrunde nici zăpada, nici ploaia; pământul era uscat; ea îmi apăru, atunci, ca un sălaş tot atât de desăvârşit şi minunat cum apăruse Pandemoniumul dracilor din iad, după chinurile îndurate în lacul de foc. Am înfulecat cu poftă bucatele păstorului: pâine, brânză, lapte şi vin; acesta din urmă, totuşi, nu mi—a plăcut. Apoi, zdrobit de oboseală, m—am întins pe nişte paie şi am adormit.

M—am deşteptat pe la amiază; şi, atras de căldura soarelui care îşi revărsa razele strălucitoare peste pământul alb, m—am hotărât să pornesc iar la drum; îndesând ce mai rămăsese din hrana ţăranului într—o traistă pe care am dibuit—o în încăpere, am luat—o peste câmpuri, iar, pe la asfinţitul soarelui, după o cale de câteva ore, am ajuns într—un sat. Cât de minunat mi s—a părut! Colibele, căsuţele mai îngrijite şi casele impunătoare mi—au captivat, pe rând, atenţia plină de admiraţie. Legumele din grădini, laptele şi brânzeturile de pe pervazul ferestrelor unor căsuţe mi—au stârnit pofta de mâncare. Am intrat într—una care părea mai acătării; dar, abia am păşit peste prag că, au şi început să urle copiii, iar una dintre femei a leşinat. Întregul sat s—a sculat pe dată, unii au luat—o la fugă, câţiva m—au atacat, până când, învineţit de loviturile pietrelor şi ale altor proiectile, am rupt—o la goană până afară din sat şi, înspăimântat, m—am ascuns într—o cocioabă scundă, goală şi, atât de sărăcăcioasă faţă de minunăţiile de case pe care le văzusem în sat. Cocioaba era, totuşi, aşezată lângă o colibă foarte curată şi plăcută la vedere, dar, cum scăpasem de furia oamenilor ca prin urechile acului, nu am îndrăznit să intru în această colibă. Ascunzişul meu era de lemn şi atât de scund, încât, cu greu puteam sta în picioare. Pe jos nu erau scânduri, ci pământ, dar, din fericire, uscat; şi, deşi vântul pătrundea prin nenumărate crăpături, mi s—a părut un bun adăpost împotriva zăpezii şi ploii.

Aici m—am retras, deci, şi m—am culcat, fericit că găsisem un acoperământ, fie el cât de nenorocit, care să mă ocrotească de vitregia anotimpului şi, mai mult, de sălbăticia omului.

De îndată ce s—a luminat de ziuă, m—am furişat afară din bordei, ca să pot vedea căsuţa de alături şi să—mi dau seama dacă mai puteam rămâne acolo. Lipită de spatele colibei, cocioaba mea se învecina într—o parte cu o cocină de porci şi în cealaltă cu o apă limpede. M—am strecurat afară printr—o spărtură mai mare din perete. Apoi, am înfundat cu pietre şi aşchii de lemn toate crăpăturile prin care aş fi putut fi observat, dar, în aşa fel încât, să le pot da la o parte dacă voiam să ies; singura lumină pe care o primeam venea dinspre cocină, dar, oricum, nu—mi trebuia mai mult.

După ce mi—am rânduit culcuşul şi l—am căptuşit cu paie curate, m—am retras, căci, am văzut în

depărtare silueta unui bărbat şi, mi—era prea proaspăt în minte felul cum se purtaseră oamenii cu mine noaptea trecută, ca să mă dau pe mâna lui. Avusesem, totuşi, vreme să fac rost de nişte hrană pentru ziua aceea, căci, furasem un codru de pâine; luasem şi o cană din care puteam să beau mult mai bine decât din căuşul mâinilor din apa care curgea pe lângă adăpostul meu. Podeaua de pământ era puţin ridicată, aşa că, rămânea tot timpul uscată şi, apropierea de hornul colibei făcea ca înăuntru să fie destul de cald.

Având, astfel, cele de trebuinţă, am hotărât să locuiesc aici până când se va întâmpla ceva care să mă silească să plec. Faţă de pădurea întunecată în care—mi făcusem veacul până atunci, sub crengile picurând de ploaie şi pe pământul umed şi rece, aici era ca în rai. Am mâncat cu lăcomie şi, tocmai eram gata să dau la o parte o scândură ca să—mi umplu cana cu apă, când, am auzit paşi şi, privind printr—o crăpătură, am zărit o făptură tânără, cu o căldare pe cap, trecând prin faţa bordeiului meu. Era o fată cu înfăţişare blândă, cu totul deosebită de cea pe care am descoperit mai târziu că o au sătenii ori slugile de pe la ferme. Şi totuşi, era sărăcăcios îmbrăcată, o fustă albastră dintr—o ţesătură grosolană şi o cămaşă de in fiindu—i singurele veşminte; părul ei blond era împletit într—o cosiţă, fără podoabe; avea o faţă calmă, dar tristă. Am pierdut—o din ochi, dar, după cam vreun sfert de oră, se reîntoarse, iar găleata era acum plină cu lapte. Cum trecea, parcă nestingherită de povară, îi ieşi înainte un tânăr a cărui înfăţişare exprima o amărăciune şi mai adâncă. Scoţând câteva sunete, cu un aer de melancolie, el îi luă găleata de pe cap şi o duse singur în casă. Ea îl urmă şi, dispărură amândoi. Curând, îl văzui din nou pe tânăr cu nişte unelte în mână, apucând—o spre câmpul din spatele căsuţei; iar fata începu să—şi vadă de treburi, ba în casă, ba în curte.

Cercetându—mi locuinţa, am găsit pe un perete urma uneia dintre ferestrele colibei, dar, în locul geamului fuseseră bătute scânduri. Într—una dintre acestea era o crăpătură mică, aproape imperceptibilă, prin care, însă, puteam privi la ce se petrecea dincolo. Se vedea o încăpere micuţă, curată, zugrăvită în alb, dar foarte sărăcăcios mobilată. Într—un colţ, lângă un foc slab, şedea un bătrân, cu capul sprijinit în palme, cufundat într—o adâncă mâhnire. Fata deretica prin odaie; după un timp, a scos ceva dintr—un sertar, lucru de mână şi, s—a aşezat lângă bătrân, care, luând un instrument, a început să—l atingă şi să scoată sunete mai dulci decât vocea sturzului ori a privighetorii. Era o privelişte minunată, chiar şi pentru mine, biet nenorocit, care, niciodată nu mai văzuse ceva atât de frumos. Părul argintiu şi chipul binevoitor al bătrânului îmi treziră un sentiment de veneraţie, iar purtarea blândă a fetei îmi stârni afecţiunea. El cântă o melodie plină de o dulce jale şi am văzut cum, din ochii acelei fiinţe delicate, prinseră să curgă lacrimi, pe care bătrânul nu le observă decât când ea începu să suspine; atunci, el rosti câteva sunete şi ea, lăsându—şi deoparte lucrul, îngenunche la picioarele lui. El o ridică şi—i zâmbi cu atâta dragoste şi bunătate, încât, m—am simţit cuprins de nişte senzaţii ciudate şi copleşitoare: un amestec de durere şi plăcere, cum nu mai încercasem niciodată înainte, nici din pricina foamei ori a frigului, nici din aceea a mâncării ori a căldurii. Şi, neputând să îndur aceste emoţii, m—am tras înapoi de la fereastră.

Curând, se întoarse tânărul, pe umeri cu o legătură de găteje pentru foc. Fata îl întâmpină la uşă, îl ajută să dea jos povara şi, luând din legătură nişte vreascuri, le puse pe foc; apoi, cei doi se traseră la o parte într—un ungher şi el îi întinse o pâine mare, rotundă şi o bucată de brânză. Ea păru mulţumită şi plecă în grădină după nişte rădăcini de plante, pe care, le puse în apă şi apoi pe foc. După aceea, îşi văzu de treburi, în timp ce, tânărul se duse în grădină, unde, se îndeletnici cu săpatul şi cu plivitul. După ce lucră aşa cam o oră, tânăra se îndreptă spre el şi, apoi, împreună, intrară în casă.

În acest timp, bătrânul stătuse adâncit în gânduri, dar, când îi văzu apărând, luă un aer mai vesel şi se aşezară cu toţii la masă. Mâncară în grabă. Apoi, fata se apucă din nou de trebăluit, iar bătrânul, sprijinit de braţul tânărului, făcu câţiva paşi la soare, prin faţa casei. Nimic nu ar putea întrece în frumuseţe contrastul dintre aceste două fiinţe minunate. De o parte, un vârstnic, cu părul argintiu şi cu o înfăţişare care strălucea de mărinimie şi iubire, de cealaltă, un tânăr cu o siluetă zveltă şi plină de graţie şi cu trăsăturile modelate într—o fericită simetrie; şi, totuşi, ochii săi şi, întreaga sa atitudine, exprimau o profundă întristare şi mâhnire. Bătrânul se întoarse în casă, iar tânărul, cu alte unelte decât cele pe care le folosise dimineaţa, o luă peste câmp.

Curând, totul fu învăluit de noapte; dar, spre marea mea uimire, am văzut că vecinii mei aveau un mijloc de a păstra lumina, cu ajutorul unor lumânări şi, am fost încântat să descopăr că, apusul soarelui nu punea capăt plăcerii pe care o simţeam de a—i observa. Seara, tânăra şi tovarăşul ei se îndeletniciră cu tot felul de ocupaţii pe care nu le—am înţeles, iar bătrânul, luă din nou instrumentul care producea

acele sunete divine, ce mă subjugaseră în timpul dimineţii. Îndată ce el termină, tânărul a început, nu să cânte, ci, să rostească nişte sunete care, nu semănau nici cu armonia instrumentului bătrânului, nici cu cântecul păsărilor. Mai târziu, aveam să aflu că, el citea cu voce tare, dar, pe atunci, nu ştiam încă nimic despre ştiinţa cuvintelor ori a slovelor.

Apoi, după ce aceste îndeletniciri luară sfârşit, familia stinse lumina şi se duse, mi—am închipuit eu, la culcare.

Capitolul 12

Zăceam întins pe salteaua mea de paie, dar, nu puteam dormi. Mă gândeam la întâmplările de peste zi. Ce mă izbise îndeosebi, erau purtările blajine ale acestor oameni; şi tânjeam de dorinţa de a mă alătura lor, dar, nu îndrăzneam; îmi aminteam prea bine de felul barbar în care se purtaseră cu mine noaptea trecută ţăranii din sat şi, am hotărât că – orice aş gândi mai târziu că trebuie să fac – pentru moment, e mai bine să rămân liniştit în bordeiul meu, observând şi străduindu—mă să descopăr ce călăuzea acţiunile vecinilor mei.

În dimineaţa următoare, locuitorii colibei se treziră înainte de răsăritul soarelui. Tânăra mătură şi rândui odaia şi, pregăti mâncarea; îndată după masă, tânărul plecă. Ziua trecu la fel ca şi cea dinainte. Tânărul muncea mereu pe afară, iar fata lucra de zor înăuntru. Bătrânul, despre care mi—am dat curând seama că e orb, îşi trecea timpul cântând la instrumentul lui ori, adâncit în contemplare. Nimic n—ar putea întrece iubirea şi respectul pe care îl arătau tinerii venerabilului lor tovarăş. Îşi îndeplineau faţă de el chiar şi cea mai mică îndatorire cu o infinită delicateţe, iar el, îi răsplătea cu surâsuri pline de bunătate.

Nu erau, însă, pe deplin fericiţi. Deseori, tânărul şi tovarăşa lui se retrăgeau deoparte şi păreau că plâng. Nu vedeam nicio pricină care i—ar fi putut face nefericiţi. Dar, eram adânc mişcat. Dacă aceste făpturi minunate sufereau, însemna că e mai puţin ciudat ca eu, o fiinţă imperfectă şi singuratică, să fiu nefericit. Şi, totuşi, de ce erau nenorociţi? Aveau o căsuţă încântătoare (căci, aşa îmi apărea ea atunci) şi tot ce—şi doreau, din belşug; aveau un foc care să—i încălzească pe vreme friguroasă şi hrană aleasă când le era foame; aveau o îmbrăcăminte de toată frumuseţea; şi, mai mult decât toate acestea, fiecare se bucura de tovărăşia celuilalt, sorbindu—se, parcă, zilnic din ochi, plini de afecţiune şi bunătate. Ce însemnau, deci, lacrimile lor? Exprimau ele, într—adevăr, suferinţa? La început, mi—a fost cu neputinţă să răspund la toate aceste întrebări, dar, observându—i mereu cu atenţie, cu trecerea timpului, mi—am desluşit multe lucruri care, la început, păreau obscure.

A trecut destulă vreme până când am descoperit una dintre pricinile greutăţilor în care se zbătea familia: sărăcia, un rău din pricina căruia sufereau cumplit. Hrana lor era alcătuită pe de—a—ntregul din legumele din grădină şi din laptele unei vaci care dădea foarte puţin iarna, când stăpânii abia izbuteau să facă rost de hrană ca să poată supravieţui. Şi sufereau, cred eu, adeseori de foame, mai ales tinerii; de mai multe ori i—am văzut luându—şi de la gură ca să umple farfuria bătrânului.

Această bunătate mă mişcă adânc. Mă obişnuisem ca, noaptea, să le fur o parte din provizii ca să am ce mânca; dar, când am descoperit că făptuind aceasta îi făceam să sufere, m—am abţinut şi mi—am potolit de atunci încolo foamea cu mure, nuci şi rădăcini pe care le culegeam din pădurea învecinată. Am mai găsit şi un alt mijloc prin care puteam să—i ajut. Văzusem că tânărul petrecea zilnic o mare parte din timp adunând lemne pentru foc, aşa că, în timpul nopţii, îi luam deseori uneltele, pe care am învăţat repede să le mânuiesc şi, aduceam acasă lemne cu care se puteau încălzi câteva zile.

Nu pot să uit cât de uimită a fost tânăra când, deschizând uşa în dimineaţa în care făcusem aceasta pentru prima oară, a văzut stiva de lemne de afară. A rostit cu voce tare câteva cuvinte, apoi, a apărut tânărul; ce surpriză se citea şi pe chipul lui! Am remarcat cu plăcere că, în ziua aceea nu a mai mers la pădure, ci, şi—a petrecut—o dregând stricăciunile din pereţii casei şi grădinărind.

Cu timpul, am făcut o descoperire de o şi mai mare însemnătate, şi anume, că, aceşti oameni puteau să—şi comunice trăirile şi simţămintele prin sunete articulate. Mi—am dat seama că vorbele pe care le rosteau produceau uneori plăcere, alteori mâhnire, zâmbete ori întristare, în sufletele şi pe feţele celor ce ascultau. Aceasta era, desigur, o ştiinţă divină şi, ardeam de dorinţa de a o deprinde şi eu. Dar, cu fiece încercare, încurcătura îmi creştea. Vorbeau prea repede; iar cuvintele pe care le spuneau nu aveau nicio legătură aparentă cu obiectele vizibile, aşa că—mi era cu neputinţă să descopăr vreun punct de sprijin de la care să pot porni la desluşirea înţelesului misterios al vorbelor lor. Cu multă strădanie, totuşi, şi după ce trecuseră, de când mă aflam acolo, mai multe cicluri ale lunii, am descoperit cum erau numite unele dintre cele mai familiare obiecte, despre care venea vorba mai des. Am învăţat şi, apoi, am repetat cuvintele *foc, lapte, pline* şi *lemne.* Am învăţat apoi şi numele locuitorilor colibei. Tânărul şi tovarăşa sa aveau fiecare mai multe nume, dar bătrânul numai unul şi, acela era *tată.* Fata se numea *soră,* sau *Agatha,* şi tânărul *Felix, frate* sau *fiule.* Nu pot să descriu încântarea pe care am simţit—o când am aflat ideile ce se ascundeau îndărătul fiecăruia dintre aceste sunete şi când am fost în stare să le pronunţ şi eu. Mai distingeam şi alte cuvinte, pe care, însă, nu le puteam încă înţelege ori folosi, cum ar fi: *bun,*

dragule, nefericit.

Aşa am petrecut, deci, iarna. Purtările blânde şi frumuseţea vecinilor mei au sfârşit prin a mă face să—i îndrăgesc; când erau nefericiţi, eram descurajat; când se înveseleau, le împărtăşeam bucuriile. În afară de ei, vedeam puţini oameni; şi dacă se întâmpla ca vreun alt om să intre în colibă, purtările lui grosolane şi felul lui rudimentar, nu făceau decât să pună în valoare buna creştere desăvârşită a prietenilor mei. Bătrânul, mi—am putut da seama, se străduia mereu să—şi încurajeze copiii – cum auzeam uneori că—i numeşte – ca ei să—şi alunge tristeţea. Vorbea atunci cu un accent voios, cu o expresie de bunătate care—mi producea până şi mie plăcere. Agatha asculta respectuoasă; uneori, îi dădeau lacrimile, pe care se silea să le şteargă pe furiş, dar, în general, am văzut că, atât chipul, cât şi vocea ei, erau mai vesele după ce asculta îndemnurile tatălui. Nu acelaşi lucru se întâmpla, însă, cu Felix. El era întotdeauna cel mai trist dintre ei; şi, chiar simţurilor mele neexperimentate, el le apărea ca unul care suferise mai adânc decât ceilalţi. Dar, dacă chipul îi era mai mâhnit, în schimb, vocea lui era mai veselă decât a surorii, îndeosebi atunci când i se adresa bătrânului.

Aş putea să amintesc nenumărate împrejurări care, deşi neînsemnate, sunt o dovadă a firii lor blânde. În plină nevoie şi lipsuri, Felix i—a adus surorii sale prima floricică albă care se ivise de sub zăpadă. Dis—de—dimineaţă, înainte ca ea să se trezească, el curăţa zăpada groasă de pe poteca ce ducea spre lăptărie, scotea apă din fântână şi aducea lemne din şopron, unde, spre continua sa uimire, găsea stiva, mereu reînnoită de o mână nevăzută. Ziua, cred, lucra, uneori, la un fermier vecin, căci, adesea pleca şi nu se mai întorcea până la cină, dar, fără să aducă lemne. Alteori, săpa în grădină, dar, cum erau puţine de făcut în anotimpul acela îngheţat, adesea, se aşeza să citească cu voce tare bătrânului şi Agathei.

Acest citit m—a încurcat la început foarte tare; dar, încetul cu încetul, am descoperit că, atunci când citea, el rostea aproape aceleaşi sunete ca şi atunci când vorbea. Am presupus, deci, că, pe hârtie se aflau semnele vorbirii, pe care el le înţelegea şi, am dorit cu ardoare să le înţeleg şi eu; dar, cum, oare, când eu nu înţelegeam nici măcar sunetele pe care aceste semne le reprezentau? Făcusem, totuşi, progrese sensibile în ştiinţa vorbirii, dar nu destul ca să pot urmări orice fel de conversaţie, deşi mă dăruiam în întregime acestei străduanii; am înţeles repede că, deşi doream cu râvnă să dau ochii cu vecinii mei, nu trebuia să fac vreo încercare până când nu le voi fi stăpânit bine limba, lucru care, m—ar fi ajutat să—i fac să treacă cu vederea chipul meu pocit, căci, îmi dădeam seama cât sunt de slut, prin contrast cu ei.

Admirasem înfăţişarea lor perfectă – graţia, frumuseţea lor, culoarea delicată a pielii şi, cât de îngrozit am fost când m—am văzut răsfrânt de apa transparentă a râului! Întâi m—am tras înapoi, neputând să cred că eram cu adevărat eu acela care se oglindea acolo şi, când am înţeles că, într—adevăr, eu eram acel monstru, am trăit cele mai amare clipe de disperare şi umilinţă. Dar, vai! Nu cunoşteam încă toate consecinţele fatale ale nemaipomenitei mele sluţenii!

Când razele soarelui au devenit mai calde şi ziua mai lungă, zăpada s—a topit şi am văzut copacii goi şi pământul negru. Acum, Felix era mai ocupat; de asemenea, semnele întristătoare ale foametei pieriseră. Mâncau, cum am descoperit mai târziu, bucate simple dar hrănitoare şi, făceau rost de cât le trebuia. În grădină au răsărit nişte soiuri noi de plante pe care le plivirăşi, cu trecerea zilelor, părea că traiul lor era tot mai înlesnit.

Bătrânul, sprijinit de braţul fiului său, îşi făcea plimbarea zilnic pe la amiază, când nu ploua, căci, aşa constatasem că se zice atunci când cerul îşi varsă apele şi, asta se întâmpla foarte des; dar, curând, se abătu un vânt prielnic, care, zvântă iute pământul şi, vremea deveni mult mai plăcută decât înainte.

Felul meu de viaţă în bordei fusese monoton. Dimineaţa urmăream mişcările vecinilor şi, când ei se împrăştiau, fiecare la treburile lui, dormeam; restul zilei îl petreceam observându—i, iar când ei se retrăgeau să se odihnească, dacă era lună sau noaptea era înstelată, plecam în pădure, unde, adunam de—ale gurii pentru mine şi lemne de foc pentru ei. La întoarcere, de câte ori era nevoie, curăţăm poteca de zăpadă şi îndeplineam treburile pe care văzusem că le făcea Felix. Am descoperit, mai târziu, că, aceste munci, săvârşite de o mână invizibilă, îi uimeau foarte şi, o dată sau de două ori, în astfel de împrejurări, i—am auzit rostind cuvintele *duh binevoitor, minunat,* dar, pe atunci, nu desluşeam înţelesul acestor vorbe.

Gândirea mea devenise mai pătrunzătoare şi voiam să descopăr mobilurile acţiunilor şi simţămintelor acestor gingaşe fiinţe; eram curios să ştiu de ce arăta Felix atât de nenorocit şi Agatha atât de tristă. Credeam, prostul de mine, că, ar sta în puterea mea să le redau fericirea pe care o meritau. Când dormeam sau lipseam de acasă, silueta venerabilului tată orb, a blândei Agatha şi a bunului Felix îmi

apăreau mereu înaintea ochilor. Îi socoteam nişte fiinţe superioare, care, vor fi arbitrii soartei mele viitoare. Închipuirea mea scornea scene în care eu mă înfăţişam lor şi ei mă primeau, îmi închipuiam cum, la început, ei vor fi dezgustaţi, până când, purtarea mea blândă şi cuvintele mele liniştitoare, le vor câştiga bunăvoinţa şi, în cele din urmă, iubirea.

Aceste gânduri mă înviorau şi—mi dădeau noi imbolduri să—mi însuşesc cu zel sporit meşteşugul vorbirii. Organele vorbirii îmi erau, desigur, rudimentare, dar nu lipsite de o anume uşurinţă şi, deşi vocea mea nu semăna nici pe departe cu dulcea melodie a tonurilor lor, totuşi, pronunţam destul de bine cuvintele pe care le înţelegeam. Eram ca măgarul faţă de căţeluşul de salon; dar, fără îndoială că, inofensivul măgar, cu inimă bună, deşi cu purtări necioplite, merita un tratament mai blând decât bătaia şi bruftuluiala.

Ploile şi căldura fertilă a primăverii schimbaseră înfăţişarea pământului. Oamenii, care, înainte păreau să fi stat ascunşi în bârlog, s—au împrăştiat care încotro, îndeletnicindu—se cu feluritele practici ale agriculturii. Păsările cântau pe tonuri mai vesele şi frunzele începeau să se desfacă în copaci. Fericit, fericit pământ! Potrivit a fi lăcaşul zeilor, el care, cu atât de puţin timp înainte era rece, jilav şi nesănătos. Încântătoarea faţă a naturii mă umplu de înflăcărare; trecutul se ştersese din minte, prezentul era liniştit şi viitorul luminat de raze strălucitoare de speranţă şi de presimţiri ale bucuriei.

Capitolul 13

Mă grăbesc să ajung la cea mai emoţionantă parte a povestirii mele. Mă voi mărgini doar la întâmplările ce au născut în mine acele sentimente ce m—au făcut să devin, din ceea ce fusesem, ceea ce sunt acum.

Primăvara înainta cu grabă; vremea se făcu frumoasă şi cerul era nepătat de nori. Vedeam cu surprindere cum, acolo unde înainte fusese pustiu şi mohorât, acum era o explozie de flori îmbălsămate şi de verdeaţă. Mii de miresme necunoscute şi de privelişti pline de frumuseţe îmi răsplăteau şi—mi împrospătau simţurile.

Şi, tocmai într—o astfel de zi, când vecinii mei se odihneau după muncă – bătrânul cântând la chitară şi copiii ascultându—l – am observat că faţa lui Felix era adumbrită de o nespusă melancolie; ofta tot timpul, iar, la un moment dat, tatăl său conteni din cântec şi, am bănuit, din gesturile lui, că—l întreabă de ce e necăjit. Felix a răspuns cu un accent de voioşie şi bătrânul tocmai reîncepea să cânte, când, la uşă bătu cineva.

Era o doamnă care, venise călare, însoţită de un localnic, tocmit drept călăuză. Doamna era îmbrăcată într—un costum de culoare închisă şi acoperită cu un văl negru, dintr—o ţesătură deasă; Agatha o întrebă ceva, la care, străina îi răspunse pronunţând numai, pe un ton cântat, numele lui Felix; vocea ei era melodioasă, dar, nu aducea cu a niciunuia dintre prietenii mei. Auzindu—şi numele, Felix se apropie în grabă; când îl văzu, ea îşi smulse vălul şi, atunci, am văzut un chip de o frumuseţe îngerească. Avea un păr strălucitor şi negru ca pana corbului, împletit, nu ştiu cum, într—un fel curios; ochii îi erau întunecaţi, dar blânzi, deşi plini de scăpărări. Trăsăturile îi erau bine proporţionate şi culoarea pielii minunat de albă, iar obrajii împurpuraţi de o fermecătoare îmbujorare.

La vederea ei, Felix păru cuprins de exaltare; orice urmă de întristare îi pieri de pe chipul care exprima acum un fel de bucurie extatică de care, cu greu l—aş fi crezut în stare; ochii lui sclipeau, iar obrazul i se înroşi de plăcere; în acea clipă, mi s—a părut tot atât de chipeş ca şi acea străină. Ea părea pradă unui mare zbucium; ştergându—şi câteva lacrimi care năpădiseră frumoşii ei ochi, îi întinse lui Felix mâna, pe care el o sărută cu devoţiune, numind—o, după cât am înţeles, dulcea lui arabă. Ea nu avu aerul că—l înţelege, dar, îi zâmbi. Ajutând—o să descalece şi dând drumul călăuzei, el o pofti în colibă. Acolo, avu loc o convorbire între tată şi fiu; şi, tânăra străină îngenunche la picioarele bătrânului, vrând să—i sărute mâna, dar, acesta o ridică şi o îmbrăţişa afectuos.

Am observat curând că, deşi străina rostea sunete articulate şi părea să vorbească o limbă a ei proprie, nici vecinii nu o înţelegeau pe ea şi nici ea pe ei. Făceau, cu toţii, multe semne pe care nu le pricepeam, dar, am văzut că prezenţa ei răspândea veselie printre cei din jur, risipindu—le mâhnirea, aşa cum soarele spulberă pâcla dimineţii. Mai ales Felix, nu—şi ascundea bucuria şi, zâmbetele sale destăinuiau mereu fericirea pe care i—o pricinuise sosirea arabei. Agatha, veşnic blânda Agatha, săruta mâinile fermecătoarei străine, şi, arătând către fratele ei, făcea semne care—mi păreau să spună că, până să vină ea, el fusese foarte îndurerat. Aşa se scurseră câteva ore, timp în care, prin toată înfăţişarea lor, ei şi—au exprimat o bucurie a cărei pricină nu—mi era clară. La un moment dat, auzindu—i cum repetau mereu câte un sunet, pe care străina îl relua şi—l reproducea la rându—i, am priceput că ea se străduia să le înveţe limba; îmi veni pe loc ideea să mă folosesc şi eu de acest prilej. În prima lecţie, străina învăţă aproape douăzeci de cuvinte, dintre care, mare parte erau, e adevărat, cele pe care le înţelesesem şi eu cu atâta trudă; dar, am profitat de celelalte. După lăsarea serii, Agatha şi araba se duseră mai devreme la culcare. La despărţire, Felix sărută mâna străinei şi spuse: „Noapte bună, dulce Safie”. Stătu, apoi, mult timp de vorbă cu tatăl său; şi, deoarece cuvântul care revenea cel mai frecvent era numele străinei, am presupus că, fermecătoarea musafiră alcătuia subiectul conversaţiei. Doream cu nesaţ să—i înţeleg şi, mi—am adunat toate puterile în acest scop, dar, mi—a fost cu neputinţă.

Dimineaţa, Felix plecă la lucru; şi, după ce Agatha sfârşi cu treburile ei obişnuite, araba se aşeză la picioarele bătrânului şi, luând chitara, cântă câteva melodii atât de frumoase, încât, lacrimi de durere şi de plăcere mă năpădiră. Ea cânta şi vocea i se revărsa în cadenţe bogate, crescând ori stingându—se, ca a unei privighetori.

Când termină, îi dădu chitara Agathei, care, la început, nu se încumetă, apoi, însă, cântă şi ea o melodie simplă, pe care, vocea ei o acompania cu accente suave, departe, însă, de tonurile miraculoase ale străinei. Bătrânul era ca fermecat şi, rosti câteva cuvinte pe care, Agatha, se grăbi să le explice lui

Safie şi, prin care, aveam impresia că, vrea să—şi mărturisească marea lui încântare de a fi ascultat acele melodii.

Zilele treceau acum tot atât de paşnic ca şi înainte, cu singura deosebire că, pe chipurile prietenilor mei, voioşia luase locul tristeţii. Safie era întotdeauna veselă şi fericită; amândoi făcuserăm mari progrese în însuşirea limbii, astfel încât, în numai două luni începusem, deja, să înţeleg cea mai mare parte dintre cuvintele rostite de binefăcătorii mei.

Între timp, şi pământul negru se acoperi în întregime de ierburi, iar malurile verzi erau acum împestriţate de flori atât de plăcute mirosului precum şi privirii, asemenea stelelor mijind cu palide luciri printre pădurile scăldate în lumina lunii; soarele deveni mai puternic, nopţile clare şi îmbălsămate; iar hoinărelile mele nocturne îmi prilejuiau o nespusă plăcere, deşi, de când cu apusul târziu şi răsăritul devreme al soarelui, fusesem nevoit să le scurtez, căci, nu mă încumetam să ies ziua în amiaza mare, temându—mă să nu fiu întâmpinat tot aşa cum fusesem întâmpinat în primul sat în care intrasem.

Îmi petreceam zilele cu grija neîntreruptă de a ajunge să stăpânesc cât mai repede limba; şi, mă pot lăuda că, progresele mele erau mai rapide decât ale arabei, care, înţelegea greu şi vorbea o limbă stricată, pe când eu, pricepeam şi puteam să imit aproape toate cuvintele ce se rosteau.

O dată cu perfecţionarea vorbirii, mi—am însuşit şi ştiinţa literelor, pe măsură ce o învăţa şi străina; şi aceasta deschise un câmp larg uimirii şi încântării mele. Cartea din care Felix o instruia pe Safie era *Ruinurile imperiilor*, de Volney. N—aş fi înţeles semnificaţia acestei cărţi dacă Felix, în timp ce o citea, nu ar fi dat explicaţii foarte amănunţite. Alesese lucrarea, spunea, pentru că, stilul ei retoric era conceput ca o imitaţie a autorilor orientali. Cu ajutorul acestei cărţi am dobândit cunoştinţe vagi de istorie şi o perspectivă asupra unora dintre imperiile care există şi astăzi în lume; ea mi—a dat o înţelegere a obiceiurilor, formelor de cârmuire şi religiilor diferitelor naţiuni ale pământului. Am aflat de lenea asiatică, de geniul şi activitatea prodigioasă a minţii grecilor, de războaiele şi admirabila virtute a primilor romani, de decăderea ce a urmat, de declinul acelui puternic imperiu, de cavalerism, de creştinism, de regi. Am aflat despre descoperirea emisferei americane şi am deplâns, împreună cu Safie, soarta crudă a băştinaşilor.

Aceste minunate istorii îmi inspirau simţăminte ciudate. Putea, într—adevăr, omul, să fie atât de puternic, de virtuos şi măreţ şi, în acelaşi timp, atât de crud şi de josnic? Uneori, îmi apărea ca o întrupare a însuşi principiului răului, alteori, ca tot ce—ţi poţi închipui mai nobil şi mai dumnezeiesc. A fi un om mare şi plin de virtuţi părea să fie cel mai frumos lucru pe care poate să şi—l dorească o fiinţă simţitoare; a fi josnic şi crud, aşa cum se dovedea că sunt mulţi, părea să fie ultima degradare, o condiţie mai abjectă decât cea a cârtiţei oarbe sau a viermelui. Vreme îndelungată n—am putut concepe cum un om putea să devină ucigaşul semenului său sau, măcar, de ce era nevoie de legi şi de cârmuitori. Dar, când am auzit amănunte despre fapte de cruzime şi vărsări de sânge, uimirea mi—a pierit şi m—am cutremurat de dezgust şi oroare.

Fiecare convorbire pe care o aveau îmi dezvăluia noi lucruri uimitoare. Tot ascultându—l pe Felix cum o învăţa pe fata arabă, m—am lămurit şi asupra sistemului ciudat al societăţii omeneşti. Am aflat despre împărţirea bunurilor, despre bogăţia uriaşă şi sărăcia lucie, despre rang, obârşie, nobleţe de sânge.

Aceste cuvinte m—au făcut să mă întorc asupra mea însumi. Am aflat că, avutul cel mai de preţ pentru semenii voştri este obârşia înaltă şi nepătată, unită cu bogăţia. Un om poate fi respectat chiar şi numai pentru unul dintre aceste daruri; însă, dacă nu are niciunul, este considerat, în afară de cazuri foarte rare, un nemernic şi un sclav, sortit să—şi irosească puterile spre profitul puţinilor aleşi. Dar eu, ce eram, oare? Nu ştiam nimic despre felul cum fusesem zămislit şi nici despre cel ce mă crease, dar, ştiam că nu aveam nici bani, nici prieteni, niciun fel de bunuri. Pe deasupra, eram înzestrat cu o înfăţişare slută şi respingătoare; nu aveam o natură, cât de cât, asemănătoare cu a omului. Eram mai dibaci decât el şi puteam să fac faţă unor privaţiuni mai mari; nu mă răzbeau prea repede nici arşiţa, nici gerul; statura mea o întrecea cu mult pe a oamenilor. Cătam împrejur, dar, nu vedeam şi nu aflam nimic care să—mi semene. Însemna, oare, aceasta, că eram un monstru, o plagă pe faţa pământului, de care fugeau toţi şi de care nimeni nu voia să ştie nimic?

Nu—ţi pot descrie chinul pe care aceste gânduri mi l—au pricinuit; am încercat să—l alung, dar, o dată cu cunoaşterea, creştea şi suferinţa. O, vai, să fi rămas în pădurea mea natală pentru totdeauna, fără să ştiu sau să simt nimic altceva decât senzaţiile de foame, de sete şi de căldură!

Ciudată e natura cunoaşterii! Cunoaşterea se implântă în minte odată ce a pus stăpânire pe ea, ca un

lichen în stâncă. Doream, uneori, să mă scutur de orice gânduri şi simţăminte, dar, am aflat că există numai un singur mijloc de a învinge senzaţia de suferinţă, şi anume, moartea – o stare de care mă temeam şi pe care nu o înţelegeam. Admiram virtutea şi bunele sentimente, iubeam purtările delicate şi însuşirile frumoase ale vecinilor mei; dar, să comunic cu ei nu—mi era îngăduit, iar tot ce mă putea apropia de ei îmi însuşeam doar prin furt, când nimeni nu mă vedea şi nu mă ştia nimeni, iar asta, mai degrabă, îmi sporea, decât îmi satisfăcea dorinţa pe care o aveam de a deveni şi eu un om printre ceilalţi. Vorbele blânde ale Agathei şi surâsurile pline de viaţă ale încântătoarei arabe nu—mi erau destinate mie. Îndemnurile blajine ale bătrânului şi conversaţia însufleţită a dragului de Felix nu mi se adresa. Eram vrednic de milă, sărmanul de mine!

Alte lecţii şi—au pus pecetea şi mai adânc asupra mea. Am aflat despre deosebirea dintre sexe, despre naşterea şi creşterea copiilor, cum tatăl se topeşte de iubire văzând surâsul pruncului şi năzdrăvăniile celui mai mare dintre copii, cum întreaga viaţă şi toate grijile mamei stau sub semnul sfintei ei îndatoriri, cum mintea tânărului se dezvoltă şi dobândeşte cunoştinţe; am aflat despre frate, soră şi toate feluritele legături de rudenie care unesc o fiinţă omenească de alta.

Dar, unde erau prietenii şi neamurile mele? Niciun tată nu îmi veghease copilăria, nicio mamă nu mă binecuvântase cu surâsul şi mângâierile sale; sau, dacă da, toată viaţa mea trecută era doar o pată, un gol orb în care nu distingeam nimic. Căci, şi în cele mai timpurii amintiri ale mele apăream la fel ca acum, cu aceleaşi proporţii, aceeaşi statură. Nu văzusem, însă, niciodată o fiinţă care să—mi semene sau care să dorească să aibă legături cu mine. Ce eram eu? Întrebarea revenea mereu şi mereu, iar eu nu puteam răspunde altfel decât prin gemete.

Voi explica, curând, la ce au dus toate aceste simţăminte, dar acum, dă—mi voie să revin la vecinii mei, a căror poveste îmi trezea sentimente atât de variate, de indignare, încântare şi uimire, care, toate însă, sfârşeau prin a—mi spori iubirea şi veneraţia pentru binefăcătorii mei (căci, dintr—o nevinovată şi pe jumătate dureroasă nevoie de autoamăgire, aşa îmi plăcea să—i numesc).

Capitolul 14

Trecu o bucată de vreme până să aflu povestea vieţii prietenilor mei. Era una dintre acelea care, nu puteau să nu mi se întipărească adânc în suflet, dezvăluind, cum de altfel a şi făcut, o înşiruire de împrejurări, fiecare dintre ele plină de tâlc şi de neobişnuit pentru o minte atât de lipsită de experienţă ca a mea.

Numele bătrânului era De Lacey. Se trăgea dintr—o familie de viţă veche din Franţa, unde, trăise ani îndelungaţi în bunăstare, respectat de mai—marii lui şi iubit de egali. Fiul său fusese educat pentru a se pune în slujba ţării, iar Agatha se număra printre doamnele din elita societăţii. Cu numai câteva luni înaintea sosirii mele, ei mai trăiau încă într—un oraş mare şi îmbelşugat, numit Paris, înconjuraţi de prieteni şi, având parte de orice distracţie pe care, virtutea şi rafinamentul minţii sau gustului, însoţite de o avere moderată, le puteau îngădui.

Pricina ruinei a fost tatăl lui Safie. Acesta, era un negustor turc care locuia la Paris de mulţi ani, când, dintr—o cauză oarecare, pe care nu am putut—o afla, deveni o fiinţă stingheritoare pentru stăpânire. Fu arestat şi aruncat în temniţă chiar în ziua în care Safie sosea de la Constantinopol ca să—l revadă. Fu judecat şi osândit la moarte. Nedreptatea sentinţei era strigătoare la cer; a făcut vâlvă în tot Parisul; şi, toţi erau de părere că religia şi bogăţia sa, mai degrabă decât crima ce i se punea în seamă, fuseseră pricina condamnării.

Întâmplător, Felix asistase la proces; când a auzit hotărârea Curţii nu şi—a putut înfrâna oroarea şi indignarea. În acea clipă, a jurat solemn că îl va salva pe osândit, şi, apoi, a început să caute mijloacele pentru a—şi îndeplini intenţiile. După multe tentative neizbutite de a fi lăsat să intre la închisoare, el a găsit, într—o parte nepăzită a clădirii, o fereastră bine zăbrelită, ce lumina celula nenorocosului mahomedan, care, împovărat de lanţuri, aştepta deznădăjduit executarea crudei sentinţe. În timpul nopţii, Felix se furişă în dreptul gratiilor şi făcu cunoscută prizonierului intenţia sa de a—l ajuta. Turcul, mirat şi încântat, se grăbi să aţâţe zelul salvatorului său cu făgăduinţe de răsplată. Felix se împotrivi tuturor acestor oferte cu dispreţ; dar, când o zări pe încântătoarea Safie, căreia i se îngăduise să—şi vadă tatăl şi care, prin gesturi îşi exprima via sa recunoştinţă, nu putu să nu recunoască în sinea sa că, netăgăduit, întemniţatul avea un tezaur care—i putea răsplăti din plin primejdia şi truda.

Turcul observă repede impresia pe care fiica sa o făcuse asupra lui Felix şi, se străduí să—l atragă şi mai sigur de partea sa, promiţându—i să i—o dea în căsătorie de îndată ce va fi la adăpost, în afara oricărui pericol. Felix era prea delicat ca să accepte. Dar, aceasta nu—l împiedica, însă, să vadă în această propunere însăşi posibilitatea împlinirii fericirii sale.

În zilele următoare, în care pregătirile pentru eliberarea negustorului erau în toi, zelul lui Felix fu sporit de mai multe scrisori pe care le primi de la această fată fermecătoare, ce găsise un mijloc de a—şi exprima gândurile în limba iubitului, cu ajutorul unui bătrân servitor al tatălui ei, care, ştia franceza. În cuvintele cele mai înflăcărate, ea îi mulţumea pentru binele pe care avea de gând să i—l facă părintelui ei şi, în acelaşi timp, îşi deplângea soarta, cu o înduioşătoare gingăşie.

Am câteva copii după aceste scrisori, fiindcă am izbutit, în timpul şederii în colibă, să—mi fac rost de nişte unelte de scris, căci, scrisorile erau adesea în mâinile lui Felix ori ale Agathei. Înainte de a pleca, o să ţi le dau şi, ele îţi vor dovedi adevărul povestirii mele; dar acum, deoarece soarele a şi asfinţit, mai am vreme să—ţi înfăţişez doar conţinutul lor.

Safie îi scria că mama ei fusese o arabă creştină, prinsă şi târâtă în robie de turci. O salvase frumuseţea, căci, îi cucerise inima tatălui său şi, acesta, se însurase curând cu ea. Tânăra vorbea în termeni aleşi şi plini de entuziasm despre mama ei care, născută în libertate, nu se putea împăca nicidecum cu robia la care fusese constrânsă. Ea îşi crescuse fiica în dogma religiei sale şi o învăţase să năzuiască spre puterile mai înalte ale intelectului şi spre neatârnarea spiritului, lucruri interzise femeilor născute în religia mahomedană. Mama ei muri, dar, învăţătura ei lăsase o pecete de neşters în sufletul lui Safie, pe care, o dezgusta perspectiva de a se reîntoarce în Asia şi de a fi întemniţată între zidurile unui harem, unde, erau îngăduite doar zbenguielile copilăreşti, nepotrivite înclinaţiilor ei sufleteşti, obişnuită, cum era, cu ideile mari şi, stăpânită de o nobilă pornire către virtute. Gândul de a se căsători cu un creştin şi de a rămâne într—o ţară în care femeilor li se recunoştea un anume rang în societate, o încânta.

Ziua în care avea să aibă loc execuţia turcului fu hotărâtă, dar, în noaptea de dinainte, el evada din închisoare şi, în zori, era cale de multe leghe departe de Paris. Felix făcuse rost de paşapoarte pe numele

tatălui său, al Agathei şi, pentru sine. Tatălui îi comunicase din vreme planul şi, acesta, îl ajutase să ducă la bun sfârşit uneltirea, plecând de acasă, sub pretextul unei călătorii şi, ascunzându—se împreună cu fiica sa într—un cartier mărginaş al Parisului.

Felix îl purtă, aşadar, pe fugar prin Franţa, până la Lyon, şi apoi, peste Mont Cenis, la Livorno, unde, negustorul hotărâse să aştepte un moment prielnic pentru a trece într—o zonă supusă puterii turceşti. Safie se hotărî să rămână împreună cu tatăl ei până la plecarea acestuia; între timp, turcul îşi reînnoise promisiunea de a o lăsa să se mărite cu salvatorul său. Felix rămase şi el cu ei, în aşteptarea mult doritului eveniment; îşi trecea vremea în tovărăşia arăboaicei, care, îi arăta cea mai tandră şi mişcătoare afecţiune. Se înţelegeau prin mijlocirea unui dragoman, şi, uneori, prin aceea a privirilor; Safie îi cânta divinele melodii din ţara sa.

Turcul se arăta îngăduitor faţă de această intimitate şi încuraja nădejdile tinerilor îndrăgostiţi, dar, alte planuri îi încolţiseră în suflet. Nu—i era deloc pe plac ideea că fiica sa se va uni cu un creştin; dar, pe de altă parte, se temea de furia care l—ar fi cuprins pe Felix, dacă, acesta şi—ar fi dat seama de adevăratele lui intenţii; doar ştia că se afla încă în mâna eliberatorului său, care, oricând, putea să—l predea statului italian, pe teritoriul căruia se aflau. Punea la cale, deci, zeci de planuri de a—i prelungi amăgirea, până când, nu va mai avea nevoie de el, iar, la plecare, să—şi ia fiica, pe ascuns, cu sine. Socotelile îi fură înlesnite de veştile care sosiră din Paris.

Pe cei din guvern, evadarea osânditului la moarte, îi mâniase cumplit şi, nu precupeţeau niciun efort spre a—i da de urmă şi spre a—l pedepsi pe cel care—i înlesnise fuga. Uneltirea lui Felix fusese repede descoperită, iar De Lacey şi Agatha, aruncaţi în închisoare. Când ştirea ajunse la urechile lui Felix, acesta se deşteptă dintr—o dată din visul lui de fericire. Tatăl său, neputincios şi orb, buna lui soră, zăceau într—o temniţă îngrozitoare, în timp ce el se bucura, în libertate, de graţiile celei pe care o iubea. Această idee îi era de neîndurat. Se înţelese în pripă cu turcul că, dacă acesta va găsi o ocazie prielnică de a trece graniţa înainte ca Felix să se reîntoarcă în Italia, Safie să rămână în gazdă la o mănăstire din Livorno, după care, părăsind—o pe încântătoarea arăboaică, a pornit în grabă mare spre Paris, unde, s—a dat pe mâna legii, trăgând nădejde că, astfel, va obţine eliberarea lui De Lacey şi a Agathei. Nu a izbutit. Au stat întemniţaţi cinci luni, până când a avut loc procesul, iar judecata i—a lipsit de toate bunurile lor şi i—a condamnat la surghiun.

Şi—au găsit un adăpost sărman în Germania, în acea colibă în care i—am descoperit eu. Felix a aflat, nu mult timp după aceea, că perfidul turc, din pricina căruia, atât el, cât şi ai lui, erau crunt prigoniţi, auzind că pe salvatorul său îl aşteaptă sărăcia şi ruina, trădase orice sentiment de recunoştinţă şi de onoare şi, părăsise Italia împreună cu fiica sa, trimiţându—i în batjocură nişte bani, o nimica toată, ca să—l ajute, zicea, să aibă din ce trăi câtăva vreme.

Acestea erau faptele care rodeau sufletul lui Felix şi—l făceau să pară, de când îl văzusem întâia oară, cel mai nenorocit din familie. Sărăcia ar fi putut—o îndura: dacă mizeria fusese răsplata virtuţii sale, el se mândrea cu ea, dar, nerecunoştinţa turcului şi pierderea preaiubitei sale Safie erau pentru el un izvor de chinuri fără leac. Sosirea arăboaicei a însemnat renaşterea sufletului său rănit la o viaţă nouă.

Atunci când vestea că Felix îşi pierduse averea şi rangul ajunsese la Livorno, negustorul porunci fiicei sale să nu se mai gândească la iubit, ci, să se pregătească pentru reîntoarcerea în ţara lor. Firea aleasă a lui Safie fu rănită de această poruncă; ea începu să—l mustre pe tatăl ei, dar, acesta nici nu a voit s—o asculte şi, supărat, părăsi încăperea în care se aflau, nu însă, înainte de a—i repeta porunca tiranică.

Câteva zile după aceea, turcul intră în apartamentul ei şi îi spuse în mare grabă că avea motive să creadă că reşedinţa sa din Livorno fusese divulgată şi că, mai mult ca sigur, va fi predat guvernului francez; de aceea, închiriase un vas care să—l ducă la Constantinopol; aşa că, în câteva ore trebuia să se îmbarce. Pe fată voia s—o lase în grija unei slugi de încredere, rămânând ca ea să—l urmeze, de îndată ce, cea mai mare parte a averii lui va fi sosit la Livorno.

Rămasă singură, Safie se întrebă cam ce ar fi mai potrivit să facă în această împrejurare neprevăzută. Gândul de a locui în Turcia îi era nesuferit; atât religia, cât şi sentimentele ei, se împotriveau la aceasta. Din nişte hârtii ale tatălui, care îi căzură în mână, ea aflase de exilul iubitului şi de numele locului unde se stabilise. Şovăi un timp, dar, în cele din urmă, se hotărî. Luă cu sine nişte giuvaeruri care—i aparţineau şi o sumă de bani; apoi, părăsi Italia însoţită de o localnică din Livorno, dar care înţelegea limba turcă, şi plecă în Germania. Ajunse cu bine într—un oraş ce se afla la douăzeci de leghe de coliba lui De Lacey, când, însoţitoarea ei căzu greu bolnavă. Safie o îngriji cu devotament, dar, sărmana muri

şi, arăboaica rămase singură, fără să ştie limba ţării şi fără să cunoască obiceiurile de pe acolo. Avu, totuşi, norocul să cadă pe mâini bune. Italianca pomenise numele locului pe care îl căuta şi, după moartea ei, stăpâna casei în care trăseseră, se îngriji ca Safie să ajungă cu bine la coliba iubitului ei.

Capitolul 15

Aceasta era istoria iubiţilor mei vecini. Ea mă răscoli până în adâncul sufletului. Din perspectiva asupra vieţii sociale pe care o deschidea, am învăţat să admir virtuţile şi să condamn viciile omeneşti.

Ticăloşia îmi apărea, totuşi, pe atunci, ca un rău îndepărtat; aveam mereu în faţă bunăvoinţa şi generozitatea, care—mi trezeau dorinţa de a deveni şi eu actor pe acea mare scenă pe care se desfăşurau şi se întreceau atâtea calităţi admirabile. Dar, pentru a înţelege mai bine felul cum a evoluat gândirea mea, nu pot trece peste descoperirea pe care am făcut—o la începutul lunii august a aceluiaşi an.

Într—o noapte, în timpul obişnuitei raite pe care o dădeam prin pădurea din apropiere, unde căutam hrană pentru mine şi strângeam lemne pentru ocrotitorii mei, am găsit un geamantan de piele în care se aflau, în afară de nişte haine, câteva cărţi. Am înşfăcat cu bucurie acest dar al sorţii şi l—am dus în colibă. Din fericire, cărţile erau scrise în limba ale cărei elemente mi le însuşisem; erau *Paradisul pierdut,* un volum din *Vieţile paralele* ale lui Plutarh şi *Suferinţele tânărului Werther.* Faptul că eram stăpân peste acest tezaur, mă umplea de încântare; am folosit cărţile spre a studia şi spre a—mi ascuţi astfel mintea, în timpul în care prietenii mei erau prinşi cu îndeletnicirile lor obişnuite.

Nu ştiu dacă voi fi în stare să—ţi descriu înrâurirea pe care aceste cărţi au avut—o asupra mea. Ele au trezit în mine o infinitate de imagini şi de simţăminte noi, care, uneori, mă urcau pe culmile extazului, dar, mai adesea, mă aruncau în cea mai neagră deznădejde. În *Suferinţele tânărului Werther,* de pildă, pe lângă interesul pe care mi—l deştepta însăşi povestirea, atât de simplă şi de emoţionantă, se întreţeseau atâtea păreri, erau lămurite atâtea probleme care până atunci îmi rămăseseră obscure, încât, această carte a devenit pentru mine un nesecat izvor de meditaţie şi de uimire. Paşnicele obiceiuri domestice pe care le descria, alături de sentimentele şi simţirile înalte, care aveau drept ţintă ceva de dincolo de eul propriu, semănau foarte bine cu experienţa pe care mi—o oferise convieţuirea cu ocrotitorii mei şi cu îndemnurile ce sălăşluiau în pieptul meu. Werther mi—a apărut ca o fiinţă cu mult mai aleasă decât cele pe care le văzusem ori mi le închipuisem vreodată. Firea lui, lipsită de ambiţii, era foarte adâncă. Disertaţiile despre moarte şi sinucidere erau făcute, parcă, să mă umple de admiraţie. Departe de mine gândul de a judeca meritele acestei pledoarii. Dar, înclinam de partea opiniilor eroului, al cărui sfârşit l—am deplâns, deşi, nu l—am înţeles prea bine.

Tot citind, însă, gândurile mi se îndreptară din nou asupra propriilor mele sentimente şi asupra condiţiei mele. Cât de mult mă asemănăm, fiind în acelaşi timp surprinzător de deosebit, cu fiinţele despre care citeam şi a căror conversaţie o ascultam. Eram alături de ele şi le înţelegeam în parte, dar, mintea mea era necoaptă; nu depindeam de nimeni, cu nimeni nu mă înrudeam. Puteam dispărea oricând, calea mi—era deschisă, nu era nimeni să—mi plângă pieirea. Aveam un chip hâd şi o statură gigantică. Ce însemna aceasta? Cine eram eu? Ce eram? De unde veneam? Încotro trebuia să mă îndrept? Aceste întrebări reveneau mereu, dar, nu eram în stare să le dau vreun răspuns.

Volumul *Vieţilor* lui Plutarh, pe care—l aveam, conţinea istoriile primilor fondatori ai vechilor republici. Această carte a avut asupră—mi o cu totul altă înrâurire decât *Suferinţele tânărului Werther.* Din închipuirile lui Werther am aflat ce e mâhnirea şi melancolia, iar Plutarh m—a învăţat ce este gândirea aleasă; m—a ridicat deasupra sferei mărunte a propriilor mele gânduri, făcându—mă să—i admir şi să—i iubesc pe eroii veacurilor trecute. Multe dintre lucrurile pe care le citeam întreceau experienţa şi puterea mea de înţelegere. Aveam cunoştinţe destul de confuze despre regate, întinderi nesfârşite de pământuri, râuri năvalnice şi mări nemărginite. Dar, cu totul necunoscute îmi erau oraşele şi marile comunităţi omeneşti. Coliba ocrotitorilor mei fusese singura şcoală în care studiasem natura umană, dar, cartea aceasta zugrăvea fapte noi şi grandioase. Citeam despre oameni preocupaţi de treburile obştei, care îşi cârmuiau ori îşi masacrau neamul. Simţeam cum îmi creşte în piept nevoia de virtute şi sila de viciu, în măsura în care înţelegeam semnificaţia acelor termeni, atât de relativi, căci, îi aplicam doar la plăcere şi durere. Mânat de aceste simţăminte, eram, bineînţeles, înclinat să—i admir pe paşnicii dătători de legi, Numa, Solon şi Licurg, în dauna lui Romulus sau Tezeu. Viaţa patriarhală a ocrotitorilor mei a contribuit ca aceste impresii să mi se întipărească bine în minte; cine ştie, dacă primul meu contact cu umanitatea ar fi avut loc prin mijlocirea unui tânăr soldat, care tânjeşte după glorie şi masacre, poate că, aş fi fost pătruns de alte senzaţii.

Paradisul pierdut, însă, mi—a stârnit cu totul alte emoţii şi, mult mai adânci. L—am citit aşa cum citisem şi celelalte tomuri care—mi căzuseră în mână, ca pe o istorie adevărată. M—a mişcat până în

cele mai adânci fibre ale sufletului, inspirându—mi o admiraţie amestecată cu spaimă, aşa cum, numai imaginea unui Dumnezeu atotputernic războindu—se cu făpturile sale putea să o facă. Într—atât mă izbea asemănarea între diferitele situaţii din carte şi cea în care mă aflam, încât, nu mă puteam împiedica să nu mă gândesc la mine. Ca şi Adam, părea că nu sunt unit prin nicio legătură cu vreo altă fiinţă vie; dar, asemănarea se oprea aici. El fusese plăsmuit de mâna lui Dumnezeu ca o făptură perfectă, fericită şi prosperă, vegheată de grija atentă a zămislitorului; i se îngăduia să comunice cu fiinţe de natură superioară şi să dobândească de la ele cunoştinţe, pe când eu, eram nenorocit, neajutorat şi singur. În nenumărate rânduri, l—am considerat pe Satan ca pe o întrupare mai potrivită a condiţiei mele, căci, deseori, ca şi el, văzând fericirea ocrotitorilor mei, simţeam cum urcă în mine fierea invidiei.

O altă întâmplare veni să întărească şi să adeverească aceste sentimente. Curând după ce mă aciuiasem în bordeiul meu, am descoperit în buzunarul hainei, pe care o luasem din laboratorul tău, nişte hârtii. La început nu le băgasem în seamă, dar acum, fiind în stare să descifrez slovele în care erau scrise, am început să le studiez sârguincios. Era jurnalul celor patru luni dinaintea zămislirii mele. Descriai acolo, amănunţit, fiecare etapă pe care ai parcurs—o în săvârşirea lucrării tale; din când în când, însemnai acolo şi întâmplări domestice. Îţi aminteşti, desigur, de aceste hârtii. Iată—le. Se află aici tot ce are vreo legătură cu provenienţa mea blestemată; toate amănuntele acelor fapte dezgustătoare sunt scrise negru pe alb; e descrisă în chip minuţios făptura mea slută şi respingătoare, într—un limbaj care zugrăveşte propria ta monstruozitate, fără să o şteargă, însă, pe a mea. Pe măsură ce citeam, mă cuprindea scârba. „Blestemată fie clipa în care am văzut lumina zilei!” am strigat, dând glas chinului meu. „Blestemat creator! De ce ai plăsmuit o pocitanie atât de scârbavnică, încât, tu însuţi, ţi—ai întors faţa de la ea plin de dezgust! Domnul s—a îndurat şi l—a făcut pe om după chipul şi asemănarea sa, frumos şi atrăgător, dar, forma mea este simbolul înjosit al formei tale şi, chiar mai monstruos încă, deoarece, chiar seamănă cu ea. Satan avea drept tovarăşi pe semenii săi, ca să—l admire şi să—l încurajeze; dar, eu sunt singur şi nedorit de nimeni”.

Aşa gândeam în orele mele de deprimare şi de singurătate, dar, când îmi aminteam de virtutea vecinilor mei, de firea lor mărinimoasă şi blândă, îmi spuneam că, atunci când ei vor afla de admiraţia pe care o aveam faţă de însuşirile lor, mă vor compătimi şi vor trece cu vederea sluţenia chipului meu. Puteau ei, oare, să gonească din pragul lor pe cineva care, oricât de hâd, le cerşea milostivenia şi prietenia? Am hotărât, deci, să nu cad în deznădejde, ci, să mă pregătesc, cu orice chip, să fac faţă unei întâlniri cu aceia care—mi vor hotărî soarta. Am amânat încercarea cu câteva luni, căci, însemnătatea pe care o avea în ochii mei reuşita îmi inspira o adevărată groază numai la gândul că voi da greş. Pe lângă aceasta, dându—mi seama că, pe zi ce trece, capacitatea mea de înţelegere creşte, nu voiam să mă avânt, încă, în această întreprindere, în nădejdea că, în câteva luni voi deveni şi mai pătrunzător în gândire.

Mai multe schimbări avură între timp loc în colibă. Prezenţa lui Safie răspândea fericire şi, am observat, de asemenea, că vecinii mei începuseră s—o ducă mai bine. Felix şi Agatha aveau mai mult timp pentru distracţii şi pentru taifas şi, erau ajutaţi la treabă de nişte servitori. Nu păreau bogaţi, dar, erau mulţumiţi şi fericiţi; sentimentele le erau senine şi paşnice, pe când ale mele erau din zi în zi mai tumultuoase. Cu cât cunoşteam mai multe, cu atât îmi dădeam seama mai limpede că eu nu eram decât un biet proscris. Nutream speranţe, e drept, dar, toate piereau când îmi priveam făptura răsfrântă în apă ori îmi zăream umbra în lumina lunii, chiar dacă imaginea era tremurătoare şi umbra nestatornică.

Mă străduiam să—mi înfrâng aceste temeri şi să mă îmbărbătez pentru greaua încercare la care hotărâsem să mă încumet peste câteva luni; şi, uneori, gândurile mele scăpau controlului raţiunii şi se aventurau în câmpiile paradisului: atunci îndrăzneam să—mi închipui făpturi suave şi încântătoare împărtăşindu—mi sentimentele şi risipindu—mi tristeţea; înfăţişarea lor îngerească mă alina cu surâsuri mângâietoare. Dar, totul nu era decât un vis; nicio Evă nu—mi lecuia tristeţile şi nu—mi împărtăşea gândurile; eram singur. Îmi aminteam de ruga fierbinte a lui Adam către zămislitorul său. Dar, unde se afla al meu? Mă părăsise; şi, în amărăciunea inimii mele, îl afuriseam.

Trecu astfel şi toamna. Am văzut cu mirare şi mâhnire frunzele îngălbenind şi căzând, natura îmbrăcându—şi din nou haina stearpă şi mohorâtă pe care o purta când am zărit pentru întâia oară crângul şi vrăjita lună. Dar, mie nu—mi păsa de răceala vremii; prin constituţia mea, ţineam mai bine piept frigului decât arşiţei. Însă, ceea ce mă încânta, mai presus de toate, era priveliştea florilor, a păsărilor şi veselul veşmânt al verii. Când toate acestea m—au părăsit, mi—am întors întreaga atenţie către vecinii mei. Trecerea verii nu le ştirbise fericirea; se iubeau, se simţeau bine împreună şi, bucuriile

lor împărtăşite nu erau micşorate de schimbările din jur. Cu cât zăboveam mai mult în preajma lor, cu atât mi se înteţea dorinţa de a le cere protecţia şi bunăvoinţa; tânjeam, în adâncul inimii, să fiu cunoscut şi iubit de aceste blajine făpturi; să văd privirile lor blânde îndreptate cu afecţiune asupra mea, era tot ce—mi doream mai fierbinte. Nici nu îndrăzneam să mă gândesc măcar că s—ar putea ca ei să mă respingă cu oroare şi dispreţ. Sărmanii care se opreau la uşa lor nu erau alungaţi niciodată; ceea ce voiam eu, însă, era, e adevărat, o comoară mai de preţ decât puţintică mâncare ori odihnă; aveam nevoie de bunătate şi înţelegere şi, nu mă socoteam deloc nevrednic de ele.

Iarna se apropia şi se încheiase un întreg ciclu al anotimpurilor de când mă ivisem pe lume. În tot timpul din urmă, singura mea grijă fusese să găsesc un mijloc de a pătrunde în coliba protectorilor mei. Croisem tot feluri de planuri; dar, acela asupra căruia m—am oprit, în cele din urmă, a fost să intru în casă când bătrânul orb va fi singur acolo. Eram destul de ager ca să—mi dau seama că, în primul rând, sluţenia nemaivăzută a făpturii mele stârnise groaza tuturor celor pe care îi întâlnisem înainte. Pe când, vocea mea, deşi aspră, nu avea nimic înspăimântător; m—am gândit, deci, că, dacă, în lipsa copiilor, aş putea să câştig bunăvoinţa şi ajutorul bătrânului De Lacey, aş izbuti, prin intermediul lui, să fiu acceptat şi de mai tinerii mei binefăcători.

Într—o zi, când razele firave ale soarelui străluceau pe frunzele ruginii ce căptuşeau pământul, răspândind în jur voie bună, Safie, Agatha şi Felix plecară într—o lungă plimbare prin împrejurimi şi, bătrânul, la dorinţa sa, fu lăsat singur acasă. După plecarea copiilor, el luă chitara şi începu să cânte: erau melodii mai dulci şi mai pline de jale decât toate pe care le cântase vreodată. Pe chipul lui, iluminat la început de plăcere, se aşternură, pe măsură ce cânta, neliniştea şi tristeţea; în cele din urmă, lăsând la o parte instrumentul, căzu pe gânduri.

Inima îmi bătea să—mi spargă pieptul; iată ceasul şi clipa marii încercări care avea să—mi împlinească nădejdile ori să—mi adeverească temerile. Servitorii erau plecaţi la un târg învecinat, înăuntrul şi în jurul colibei totul era cufundat în tăcere; era un prilej minunat; şi totuşi, când am pornit la punerea în aplicare a planului, mi s—au înmuiat picioarele şi m—am prăbuşit la pământ. M—am ridicat cu greu şi, cu câtă stăpânire de sine mai aveam, am dat la o parte scândurile în spatele cărora mi se afla adăpostul. Aerul proaspăt mi—a dat noi puteri şi, luând o ultimă hotărâre, m—am apropiat de uşa colibei. Am ciocănit.

— Cine—i acolo? întrebă bătrânul. Intră.

Am intrat.

— Iertare cer că vă tulbur, am zis; sunt un călător care are nevoie de puţină odihnă; v—aş rămâne recunoscător dacă mi—aţi da voie să zăbovesc câteva minute în faţa focului.

— Poftеşte înăuntru, spuse De Lacey; voi face tot ce—mi stă în putinţă ca să—ţi fiu de ajutor, dar, din păcate, copiii mei sunt plecaţi de acasă şi, orb cum sunt, mă tem că—mi va fi greu să—ţi fac rost de mâncare.

— Nu te nelinişti, bunule gospodar, mâncare am; căldură şi odihnă, iată ce—mi trebuie.

M—am aşezat şi, urmă, apoi, un răstimp de tăcere. Ştiam că fiecare minut e preţios şi totuşi, nu mă hotărâm cum să încep; când, deodată, mi se adresă bătrânul:

— După vorbă, străine, pari a fi un compatriot de—al meu; eşti francez?

— Nu, dar am fost instruit de o familie franceză şi, aşa se face că aceasta e singura limbă pe care o înţeleg. Iar acum, am de gând să cer ocrotirea unor prieteni pe care îi iubesc din toată inima şi a căror bunăvoinţă trag nădejde să o câştig.

— Sunt germani?

— Nu, francezi. Dar, să vorbim de altceva. Sunt o fiinţă nefericită şi părăsită; caut în jur şi nu aflu nici rude, nici prieteni pe pământ. Aceşti oameni buni la care vreau să mă duc nu m—au văzut niciodată şi, nici nu au auzit de mine. Sunt ros de temeri, căci, dacă şi ei se leapădă de mine, voi rămâne un surghiunit pentru totdeauna.

— Nu—ţi pierde nădejdea. Să nu ai prieteni înseamnă desigur o mare nefericire, dar, inimile oamenilor, dacă nu sunt părtinitoare din pricina vreunui interes personal, sunt milostive şi pline de iubire frăţească. Ai încredere, deci, în speranţele tale. Şi, dacă aceşti prieteni sunt buni, mărinimoşi, nu—ţi pierde nădejdea.

— Sunt buni, sunt cele mai minunate fiinţe de pe pământ, dar, din păcate, faţă de mine sunt părtinitori. Am o fire blajină; n—am făcut niciun rău până acum în viaţă, ba chiar am făcut destul de mult

bine; dar, o prejudecată fatală le înceţoşează ochii şi, acolo unde ar trebui să vadă un prieten devotat şi de ispravă, ei văd doar un monstru scârbavnic.

— E trist, într—adevăr, dar, dacă eşti cu adevărat fără vină, nu poţi să le—o dovedeşti?

— Tocmai sunt pe cale să mă încumet la aceasta; de aceea mă împovărează atâtea temeri. Pe aceşti prieteni îi iubesc cu duioşie; de multe luni, fără ca ei să ştie, obişnuiesc să le aduc zilnic dovezi de prietenie, dar, ei cred că eu voiesc să vatăm şi, aceasta e prejudecata pe care sper să o înfrâng.

— Unde locuiesc aceşti prieteni?

— Nu departe de aici.

Bătrânul amuţi un timp şi apoi urmă:

— Dacă îmi destăinui fără ascunzişuri taina poveştii tale, poate, îţi pot veni în ajutor să—i înduplec. Sunt orb şi nu te pot judeca după înfăţişare, dar, este ceva în spusele tale care mă face să te cred sincer. Nu sunt un om cu stare, sunt eu însumi un exilat, dar, m—aş simţi pe deplin răsplătit dacă aş putea să fiu de vreun folos unei făpturi omeneşti.

— Om minunat! Îţi mulţumesc şi primesc propunerea ta generoasă. Prin mărinimia ta mă ridici din noroi şi, sunt sigur că, ajutat de tine, nu voi ajunge să fiu izgonit dintre semenii tăi plini de înţelegere.

— Cum să nu te ajut! Doamne! Te—aş ajuta chiar dacă ai fi un criminal, căci, altfel te—aş împinge la disperare, în loc să te îndemn spre virtute! Şi eu sunt nefericit; împreună cu familia mea am fost condamnat, deşi eram fără vină; judecă, deci, dacă nu sunt eu omul potrivit să—ţi înţeleagă nenorocirea.

— Cum ţi—aş putea mulţumi, marele şi singurul meu binefăcător? De pe buzele tale, pentru prima oară, am auzit vocea bunătăţii vorbindu—mi; îţi voi fi pe veci recunoscător şi—mi este peste putinţă să cred, ascultându—ţi vorbele pline de omenie, că nu voi izbuti să—i înduplec pe prietenii către care mă îndrept.

— Pot să aflu cum îi cheamă pe acei prieteni şi unde locuiesc?

Am tăcut. Iată, mă gândeam, clipa fatală care îmi va răpi ori îmi va dărui pentru totdeauna fericirea. În van mă luptam să găsesc tăria de a—i răspunde, căci simţeam cum mă lasă şi ultimele puteri; m—am prăbuşit pe scaun şi am izbucnit în hohote de plâns. Şi, chiar atunci am auzit paşii protectorilor mei mai tineri. Nu mai aveam nicio clipă de pierdut; înşfăcând mâna bătrânului, am strigat:

— Acum e momentul! Salvează—mă şi ocroteşte—mă! Tu şi familia ta sunteţi prietenii pe care îi caut. Nu mă părăsi în ceasul judecăţii.

— Dumnezeule mare! exclamă bătrânul. Cine eşti tu?

În clipa aceea se deschise uşa şi Felix, Safie şi Agatha intrară. Cine ar putea descrie groaza şi consternarea lor când m—au zărit? Agatha leşină; iar Safie, în loc să—i sară în ajutor, dădu buzna afară din casă. Felix se năpusti înainte şi, cu o forţă supraomenească mă smulse de lângă tatăl său, de picioarele căruia mă agăţăm; cu înverşunare el mă prăvăli la pământ şi mă izbi cu un ciomag, din toate puterile. L—aş fi putut rupe în bucăţi, aşa cum leul sfâşie antilopa. Dar inima—mi se strânse ca de o mare amărăciune şi mi—am înfrânat pornirea. Era gata să mă lovească din nou, când, copleşit de durere, am fugit din colibă şi, în învălmăşeala generală, am izbutit să mă furişez neobservat în bordeiul meu.

Capitolul 16

Blestemat, afurisit zămislitor al meu! De ce mai trăiam? De ce, în acea clipă, n—am stins scânteia vieţii pe care, atât fără de noimă, mi—ai dăruit—o? Nu ştiu; nu căzusem încă pradă disperării; clocoteau în mine furia şi setea de răzbunare. Aş fi putut să fac ţăndări coliba şi pe locuitorii săi şi, să mă bucur cu nesaţ la auzul ţipetelor şi la vederea suferinţei lor.

Când s—a lăsat noaptea, mi—am părăsit ascunzişul şi am luat—o razna prin pădure şi, acolo, descătuşat de teama că mi se va prinde urma, am dat glas suferinţei mele, urlând înspăimântător. Eram ca o fiară sălbatică scăpată din cuşcă; praful se alegea de tot ce întâlneam în cale şi vânturam pădurea cu o iuţeală de cerb. O, ce noapte crâncenă a fost aceea! Stelele reci sclipeau cu dispreţ, iar copacii goi îşi clătinau ramurile deasupra mea; când şi când, glasul dulce al vreunei păsărele despica liniştea universală. Toate, în afară de mine, se odihneau ori, se bucurau în lume; singur eu, ca o satană, purtam iadul în mine şi, singur în înverşunarea mea, aş fi dorit să smulg copacii din rădăcini, să pustiesc şi să semăn dezastre în jurul meu, iar apoi, să stau deoparte şi să—mi savurez triumful printre ruine.

Dar acest tumult de senzaţii nu putea să dureze. Excesul de efort trupesc sfârşi prin a mă istovi şi mă prăbuşii în ţărâna umedă, bolnav de neputinţa disperării. Nu exista nicio fiinţă printre miile şi miile de oameni căreia să—i fie milă de mine şi să—mi dea vreun ajutor; să mai nutresc, atunci, vreo bunăvoinţă faţă de duşmanii mei? Nu, din acea clipă am declarat război veşnic acestei specii şi, mai ales, aceluia care m—a zămislit şi m—a aruncat într—o viaţă de neîndurat.

Răsări soarele; am auzit voci omeneşti şi am înţeles că, în timpul zilei nu pot să mă întorc la culcuşul meu. M—am ascuns, deci, într—un desiş adânc, hotărât ca, în orele ce urmau să se scurgă, să mă reculeg şi să cuget la împrejurarea în care mă aflam. Razele plăcute ale soarelui şi aerul pur al zilei îmi redară întrucâtva liniştea; şi, când gândurile mă purtară îndărăt la cele ce se petrecuseră în colibă, n—am putut să nu recunosc că fusesem prea pripit în judecata mea. Fără îndoială, procedasem nechibzuit. După cum se desfăşurase conversaţia, se părea că bătrânul era de partea mea şi că am fost nesăbuit lăsându—mă văzut şi, astfel, înfricoşându—i pe copii. S—ar fi cuvenit mai întâi să—l fi obişnuit pe bătrânul De Lacey cu prezenţa mea, iar celorlalţi să mă fi descoperit treptat şi, doar atunci când ei ar fi fost pregătiţi să mă cunoască. Nu—mi venea să cred că erorile mele sunt, totuşi, ireparabile. După multă chibzuinţă, am hotărât să mă reîntorc la colibă, să—l caut pe bătrân şi să—i descriu totul astfel încât să—l câştig.

Aceste gânduri mă liniştiră şi, după—amiază, am căzut într—un somn adânc; dar, clocotul sângelui împiedică visele paşnice să mă cerceteze. Scena îngrozitoare din ziua precedentă îmi rămăsese şi avea să—mi rămână înaintea ochilor pentru totdeauna: femeile care fugeau şi, dezlănţuitul Felix, smulgându—mă de la picioarele tatălui. M—am deşteptat sleit de puteri. Văzând că se lăsase noaptea, m—a strecurat afară din ascunziş şi am plecat în căutare de hrană.

Când mi—am potolit foamea, mi—am îndreptat paşii spre binecunoscuta cărare care ducea la colibă. Totul în jur era liniştit. M—am furişat în adăpostul meu şi am rămas în tăcută veghe, aşteptând ora obişnuită de trezire a familiei. Ora trecu, soarele urcă sus pe cer, dar, vecinii mei nu se arătară. Am început să tremur din tot corpul, presimţind o groaznică nenorocire, înăuntrul colibei era întuneric şi nu auzeam nicio mişcare; cum aş putea descrie în cuvinte chinul acestei aşteptări încordate!

Deodată, trecură doi săteni, oprindu—se lângă colibă. Începură să discute gesticulând violent; dar, cum vorbeau limba acelei ţări care nu semăna cu cea a protectorilor mei, nu am înţeles ce spuneau. Curând după aceea, apăru Felix, însoţit de un alt bărbat; am fost surprins, căci, nu—l văzusem ieşind dimineaţa din casă şi, am aşteptat cu nelinişte să aflu din spusele lui înţelesul celor ce se întâmplau.

— Crezi, i se adresă însoţitorul său, că e bine să plăteşti arenda pe trei luni şi să pierzi roadele produselor din grădină? Nu doresc să profit în chip necinstit de pe urma ta şi, te rog, deci, să mai chibzuieşti câteva zile la această hotărâre.

— Degeaba, răspunse Felix; nu vom mai putea niciodată locui în coliba ta. Viaţa tatei se află în mare pericol în urma acelei întâmplări îngrozitoare pe care ţi—am povestit—o. Soţia şi sora mea nu—şi vor mai reveni niciodată din spaima pe care au tras—o. Te implor, nu mai veni cu argumente logice. Ia—ţi casa înapoi şi lasă—mă să plec din locul acesta.

Pe când vorbea, Felix tremura tot. Intrară împreună în colibă, unde, statură câteva clipe, apoi, plecară. De atunci, n—am mai văzut niciodată pe vreunul din familia De Lacey.

Restul zilei, am stat în bordeiul meu, într—o stare de totală năuceală şi deznădejde. Ai mei plecaseră

şi rupseseră singurul fir care mă mai lega de lume. Pentru prima oară, simţeam cum mă năpădeşte ura şi dorinţa de răzbunare, fără să încerc să le înăbuş; lăsându—mă purtat de torent, am ajuns, chiar, să doresc să semăn nenorocire şi să aduc moarte. Dar, când mi—am amintit de prietenii mei, de glasul domol al lui De Lacey, de ochii blânzi ai Agathei şi de minunata frumuseţe a arabei, aceste gânduri s—au risipit şi, un şuvoi fierbinte de lacrimi a izbutit să mă liniştească întrucâtva. Curând însă, la gândul că ei m—au respins şi m—au părăsit, furia mă copleşi iarăşi, o furie oarbă şi, neputând să fac rău vreunei fiinţe omeneşti, mi—am întors mânia asupra obiectelor fără suflare.

De cum se însera, am cărat toate lemnele în jurul colibei şi, după ce am distrus şi ultima urmă de semănătură în grădină, am aşteptat cu nerăbdare sporită până la asfinţitul lunii, ca să mă apuc de lucru.

Când se înnoptase de—a binelea, un vânt năprasnic se stârni din păduri, împrăştiind de îndată norii care cutreierau cerurile; rafala pustia totul în cale, ca o avalanşă puternică, şi—mi umplu sufletul de un fel de nebunie care, sparse toate zăgazurile raţiunii şi ale gândirii. Am aprins o ramură uscată de copac şi am început să dansez, ieşit din minţi, în jurul colibei aceleia sfinte, cu ochii pironiţi asupra orizontului, a cărui margine, luna aproape o atingea. O parte a globului ei dispăru şi, am fluturat ramura; când a apus cu totul, cu un urlet asurzitor, am dat foc paielor, buruienilor şi tufelor pe care le adunasem. Vântul înteţi focul şi flăcările cuprinseră îndată coliba, se agăţară de ea, o linseră cu limbile lor şerpuitoare, purtătoare de moarte.

După ce m—am încredinţat că nimeni şi nimic nu ar mai putea salva ceva din colibă, am părăsit locul şi mi—am căutat refugiul în pădure.

Şi acum, când întreaga lume îmi era deschisă, încotro să—mi îndrept paşii? Am hotărât să fug departe de scena nenorocirilor mele, dar, ştiam că, urât şi dispreţuit cum eram, pe orice petic de pământ aveam să fiu tot atât de hulit. Într—un târziu, mi se desluşi în minte un gând cu privire la tine. Aflasem din hârtiile tale că tu erai tatăl, făcătorul meu; şi, către cine să mă îndrept, dacă nu către cel care—mi dăduse viaţă? În lecţiile pe care Felix i le predase lui Safie nu fusese uitată nici geografia. Aflasem din ele câte ceva despre aşezarea diferitelor ţări ale globului. Scriind despre oraşul tău natal, pomeneai numele Genevei, aşa că, spre acest loc m—am hotărât să pornesc. Dar, pe unde s—o iau? Ştiam că, pentru a ajunge la destinaţie, trebuie s—o apuc în direcţia sud—vestică, dar, singura mea călăuză era soarele. Nu cunoşteam numele oraşelor prin care aveam să trec şi nici nu puteam cere vreunei făpturi omeneşti să mă îndrume, dar, nu am deznădăjduit. Numai de la tine puteam spera într—un sprijin, deşi, pentru tine, în afară de ură, nu aveam niciun alt sentiment. Nesimţitor, fără pic de inimă, tu, creatorul meu! M—ai înzestrat cu simţire şi pasiuni şi apoi m—ai azvârlit într—o lume străină, m—ai hărăzit scârbei şi groazei oamenilor. Şi, numai de la tine puteam cere milă şi alinare. La tine m—am hotărât, deci, să caut acea dreptate pe care, în zadar aş fi încercat s—o aflu la vreo altă fiinţă cu chip omenesc.

Călătoria fu lungă şi nespus de chinuitoare. Era toamnă târzie când am părăsit locurile în care poposisem atâta vreme. Am umblat numai noaptea, căci, nu mă încumetam să dau ochi cu vreo făptură omenească. În jur, natura se dezagrega; soarele era vlăguit de puteri; căzură ploi, apoi zăpezi; râurile îngheţară; coaja pământului era tare, rece şi pustie şi, nu găseam niciun adăpost. O, pământ! De câte ori nu l—am afurisit pe cel ce mă zămislise. Din tot ce era mai bun în mine nu mai rămăsese nici urmă; în suflet îmi sălăşluiau doar înverşunarea şi ura. Cu cât mă apropiam de casa ta, simţeam mai adânc duhul răzbunării înfierbântându—mi inima. Ningea bogat, apele erau bocnă, dar eu, nu zăboveam nicio clipă să mă odihnesc. Din când în când, dădeam peste unele indicii după care mă călăuzeam; aveam şi o hartă a ţării, dar, adesea rătăceam vreme îndelungată până regăseam calea cea bună. Chinul pe care—l simţeam nu—mi dădea răgaz şi, tot ce mi se întâmpla pe drum nu făcea decât să—mi hrănească mânia şi suferinţa; mai ales, un fapt care s—a petrecut când am ajuns la hotarele Elveţiei, când soarele îşi recăpătase căldura şi pământul începea din nou să înverzească, mi—a adeverit, cu prisosinţă, cât de îndreptăţite îmi erau amărăciunea şi întristarea.

De obicei, mă odihneam în timpul zilei şi umblam doar când întunecimea nopţii mă apăra de privirea omenească. Într—o dimineaţă, totuşi, văzând că drumul meu trecea prin desişurile unei păduri adânci, m—am încumetat să merg înainte şi după ce se ridicase soarele; ziua, una dintre primele zile de primăvară, mă întâmpină, până şi pe mine, cu dulceaţa razelor ei de soare şi cu aerul ei binefăcător ca un balsam. Simţăminte de plăcere şi de încântare, ce păreau să fi murit de mult, renăşteau în mine. Surprins, oarecum, de noutatea acestor senzaţii, m—am lăsat în voia lor; şi, uitându—mi singurătatea şi sluţenia, am îndrăznit să fiu fericit: lacrimi domoale mi—au înrourat obrajii şi mi—am ridicat, chiar cu

recunoştinţă, ochii scăldaţi spre soarele binecuvântat care, îmi dăruia o asemenea bucurie.

Am urmat mai departe şerpuirea potecii până când am ajuns la liziera pădurii, tivită de un râu adânc şi învolburat, în care, un pâlc de arbori îşi plecau ramurile proaspăt înmugurite, acum, în primăvară. Aici m—am oprit, neştiind exact pe unde s—o iau, când, deodată, am auzit nişte glasuri care m—au făcut să mă ascund în umbra unui chiparos. Nici nu apucasem să mă pitesc bine, când, zării o fată alergând către locul în care mă aflam, râzând, de parcă ar fi fugit de cineva, în joacă. Gonind de—a lungul malului abrupt al râului, deodată, piciorul îi alunecă şi căzu în şuvoiul năvalnic. M—am repezit afară din ascunziş şi, luptându—mă din răsputeri cu torentul nestăvilit al apei, am salvat—o şi am scos—o la mal. Era fără cunoştinţă; m—am străduit din toate puterile s—o readuc în simţiri, când, deodată, şi—a făcut apariţia un ţăran, pesemne, cel de care ea fugise în glumă. Văzându—mă, acesta se repezi la mine şi smulgându—mi fata din braţe, o luă la goană spre pădure. Nu—mi dau seama de ce, dar, m—am luat după el. Când omul mă văzu apropiindu—mă, aţinti asupră—mi o puşcă pe care o avea în mână şi trase. Am căzut la pământ, iar cel ce mă rănise, fugind de—i scăpărau picioarele, pieri în pădure.

Iată, dar, care fusese răsplata mărinimiei mele. Salvasem o fiinţă de la moarte şi, drept mulţumire, mă zvârcoleam acum în groaznice dureri, cu carnea şi osul sfârtecate. Toată bunătatea şi blândeţea pe care le regăsisem cu puţin înainte, lăsară loc unei furii infernale; scrâşnind din dinţi şi înfrigurat de durere, am jurat veşnică răzbunare întregii omeniri. Apoi, durerile pricinuite de rană îmi întunecară simţirea, bătăile inimii s—au oprit, parcă, şi, mi—am pierdut cunoştinţa.

Timp de câteva săptămâni am zăcut în acea pădure, încercând să—mi tămăduiesc rana. Glonţul nimerise în umăr şi, nu ştiam dacă îl străbătuse sau rămăsese înăuntru. Oricum, n—aş fi putut să—l scot. Gândul că, nedreptatea şi nerecunoştinţa fuseseră pricina necazurilor mele, îmi sporea şi mai mult suferinţa. Blestemele zilnice cereau răzbunare – o răzbunare cumplită, nimicitoare, singura care ar fi putut compensa umilinţele şi chinurile pe care le îndurasem.

După câteva săptămâni, rana mi se vindecă şi, am pornit iarăşi la drum. Nimic nu mai era în stare să mă aline, nici strălucirea soarelui, nici boarea dulce a primăverii. Orice întrupare a veseliei era doar o batjocură, o grea ocară pentru sufletul meu pustiu şi mă făcea să simt şi mai chinuitor faptul că eu nu eram făcut pentru a lua parte la plăcerile vieţii.

Dar, caznele mele se apropiau de sfârşit; după două luni, am ajuns în împrejurimile Genevei.

Era seară; mi—am căutat un adăpost printre ţarinile care mărginesc oraşul, ca să meditez asupra felului în care mă voi înfăţişa înainte—ţi. Eram istovit şi înfometat şi, mult prea nefericit, ca să mă pot bucura de adierile molcome ale serii ori de priveliştea soarelui care apunea îndărătul măreţelor creste ale munţilor Jura.

Am aţipit niţel, uitându—mi frământările chinuitoare, dar, somnul îmi fu tulburat de un copil frumos care se apropia în fugă, cu toată zburdălnicia proprie copilăriei, de ascunzişul meu. Şi, deodată, cum l—am văzut, mi—a trecut prin minte că, această făptură micuţă nu putea avea prejudecăţi, căci, trăise prea puţină vreme, ca sluţenia să—l înspăimânte. Şi am sperat că, dacă aş putea să—l prind şi să—l cresc în aşa fel încât să fac din el un tovarăş şi un prieten, nu aş mai fi atât de singur pe acest pământ al oamenilor.

Ispitit de acest gând, l—am apucat pe băiat tocmai când trecea şi l—am tras către mine. De cum s—a uitat la mine, el şi—a acoperit ochii cu palmele şi a început să ţipe ca din gură de şarpe. I—am dat cu forţa mâinile la o parte şi am spus:

— Copile, ce înseamnă asta? Nu vreau să—ţi fac niciun rău, ascultă—mă.

Se zbătea din răsputeri:

— Lasă—mă – striga el – monstrule, pocitanie scârboasă; vrei să mă tai bucăţele şi să mă mănânci, eşti un căpcăun. Dă—mi drumul sau, te spun tatei.

— Băiete, nu—ţi vei mai vedea tatăl niciodată. Ai să vii cu mine!

— Dihanie pocită! Dă—mi drumul odată. Tata e un sindic – e domnul Frankenstein – şi o să te pedepsească, auzi. Ia—ţi mâinile de pe mine.

— Frankenstein! Faci parte din neamul duşmanului meu, cel căruia i—am jurat veşnică răzbunare; ei bine, tu vei fi prima mea victimă.

Copilul continua să se zbată şi să—mi arunce tot felul de epitete care sfârşiră prin a mă face să—mi pierd firea; l—am înşfăcat de beregată ca să—l fac să tacă şi, peste o clipă, zăcea mort la picioarele mele.

Mi—am privit victima şi inima îmi bătea să—mi spargă pieptul de exaltare şi triumf diavolesc;

bătând din palme, am exclamat:

— Şi eu pot să aduc durere în lume; duşmanul meu nu e invulnerabil; această moarte îl va umple de deznădejde şi, apoi, mii de alte nenorociri îl vor sfârteca şi—l vor nimici.

Privind copilul mort, am zărit la pieptul său ceva strălucitor. Era portretul unei prea frumoase femei; l—am luat. Cu toate că răul pusese stăpânire asupra mea, vederea acelui chip m—a înmuiat şi m—a fascinat. Am privit cu încântare câteva clipe la ochii ei întunecaţi, tiviţi de gene lungi şi la buzele ei frumoase; dar, deodată, mânia mă cuprinse din nou: mi—am amintit că mie nu—mi va fi dat niciodată să mă bucur de desfătările pe care asemenea făpturi frumoase le pot oferi; m—am gândit: dacă ea, al cărei chip îl contemplam acum, s—ar fi întâmplat să mă privească pe mine, atunci acea expresie de cerească blândeţe s—ar fi schimbat într—una de dezgust şi de groază.

Te miri, poate, că asemenea gânduri m—au făcut să—mi ies din minţi de furie? Eu mă mir doar că, în acea clipă, în loc să—mi descarc simţămintele în exclamaţii şi accese de disperare, nu am dat năvală printre oameni, cu riscul să pier eu însumi, în încercarea de a—i distruge.

Copleşit de aceste sentimente, am părăsit locul în care comisesem omorul şi, tot căutând un ascunziş mai bun, am intrat într—un hambar care—mi păruse gol. Dar, pe nişte paie, dormea o femeie; era tânără, e adevărat, nu atât de frumoasă ca aceea al cărei portret îl ţineam în mână, dar, cu o înfăţişare plăcută şi drăgălaşă, înfloritoare de tinereţe şi sănătate. Iată, mi—am zis, una dintre acelea care împart bucurie prin surâsurile pe care le dăruiesc tuturor în afară de mine. Şi, atunci, m—am aplecat deasupră—i şi am şoptit:

— Trezeşte—te, frumoaso, iubitul tău e aproape, cel care şi—ar da şi viaţa numai ca ochii tăi să—l răsplătească cu o privire drăgăstoasă; iubita mea, trezeşte—te.

Femeia adormită se mişcă; mă străbătu un fior de groază. Dacă s—ar trezi, într—adevăr, şi m—ar vedea, nu m—ar blestema, oare, şi nu m—ar da în vileag ca ucigaş? Desigur că aşa ar face dacă, deschizând ochii încă împăienjeniţi de somn, ar da de mine. La gândul acesta, mi se trezi nebunia care aţâţă demonul din mine – nu eu, ci, ea trebuie să sufere; crima pe care am comis—o pentru că sunt pentru totdeauna lipsit de ceea ce ea ar putea să—mi dea, tocmai ea trebuie s—o ispăşească. Izvorul crimei în ea se află; a ei fie pedeapsa! Mulţumită lecţiilor lui Felix despre legile sângeroase ale omului, învăţasem să urzesc răul. M—am aplecat asupră—i şi am strecurat cu grijă portretul într—unul dintre buzunarele rochiei. Ea s—a mişcat din nou şi, atunci am fugit.

Timp de câteva zile am dat târcoale locului care fusese martor acestor întâmplări, dorind uneori să te întâlnesc, alteori, hotărât să părăsesc lumea şi nimicnicia ei pentru totdeauna. În cele din urmă, m—am îndreptat către aceşti munţi, cutreierând cele mai ascunse cotloane, stăpânit de o patimă arzătoare pe care, singur tu, poţi să o stăvileşti. Căci, nu ne putem despărţi până nu—mi făgăduieşti că te învoieşti la cele ce—ţi voi cere. Sunt singur şi nefericit; omul nu se va întovărăşi cu mine niciodată, dar, cineva tot atât de diform şi de slut ca şi mine, nu m—ar respinge. Tovarăşa mea trebuie să facă parte din aceeaşi specie cu mine şi să aibă aceleaşi cusururi. Această făptură, tu trebuie s—o plămădeşti!

Capitolul 17

Monstrul sfârşi de vorbit şi, îşi aţinti privirile asupra mea în aşteptarea unui răspuns. Dar, eu eram prea năucit, prea uimit şi, atât de încurcate îmi erau gândurile, încât, nu eram în stare să înţeleg întreaga cuprindere a propunerii sale. Apoi, el prinse iarăşi a spune:

— Trebuie să—mi zămisleşti o femeie cu care să pot trăi în acea înţelegere de care am atâta nevoie. Aceasta, numai tu poţi s—o faci; şi, ţi—o cer ca pe un drept pe care nu poţi refuza să mi—l acorzi.

Ultima parte a povestirii sale dezlănţuise din no, în mine turbarea pe care, istorisirea lui despre traiul paşnic pe care îl dusese alături de locuitorii colibei, o domolise; dar, când rosti aceste cuvinte, n—am mai putut, în niciun chip, să înăbuş mânia ce mocnea în mine.

— Sunt cu totul împotrivă, am răspuns, şi, nicio tortură nu—mi va stoarce consimţământul. Poţi să faci din mine cel mai nefericit dintre oameni, dar, niciodată nu vei izbuti să mă înjoseşti în propriii mei ochi. Să creez o făptură care să—ţi semene, pentru ca mârşăvia voastră comună să pustiască lumea! Piei! Ţi—am răspuns! Poţi să mă supui oricăror chinuri, n—am să mă învoiesc niciodată!

— De ce te pripeşti, replică demonul. În loc să mă ameninţi, mai bine am sta să judecăm puţin. Sunt rău deoarece sunt nefericit. Nu mă ocoleşte, oare, cu ură, întreaga omenire? Chiar tu, creatorul meu, m—ai face, bucuros, bucăţele, de—ai putea; gândeşte—te atunci şi spune—mi, de ce să—mi fie mie mai mult milă de om, când lui nu—i este deloc? De—ai putea să mă azvârli într—una dintre râpile astea de gheaţă, distrugând, astfel, opera propriilor tale mâini, nu ai numi aceasta, desigur, crimă. Să respect omul, când el nu are pentru mine decât dispreţ? Hai să trăim în înţelegere şi, atunci, în loc să—i fac rău, l—aş copleşi cu binefaceri şi aş plânge de recunoştinţă că m—a primit alături de el. Asta nu se poate, însă; simţurile omeneşti sunt obstacole de netrecut. Dar, nici să mă supun unei josnice sclavii, nu, niciodată! Am să răzbun toate nedreptăţile ce mi s—au făcut; de nu pot inspira iubire, am să nasc groază; şi, întâi ţie, vicleanul meu duşman, căci, tu eşti creatorul meu, ţie îţi jur ura mea de nestins. Ia seama! Îţi voi unelti distrugerea şi, nu voi înceta până nu—ţi voi pustii inima, până nu—ţi vei blestema şi ceasul în care te—ai născut.

O furie diabolică îi însufleţea chipul pe când spunea acestea. Faţa i se încreţise într—o strâmbătură prea oribilă pentru ca ochiul omenesc să o poată privi; dar, dintr—o dată, se linişti şi urmă:

— Voiam să judecăm faptele cumpătat. Această patimă mi—e nefastă, căci, ţie nu—ţi trece prin minte că *tu* eşti pricina acestor mârşăvii. Dacă cineva mi—ar arăta mărinimie şi bunăvoinţă, i le—aş reîntoarce însutit; de dragul acelei singure făpturi, aş face pace cu întreg neamul omenesc. Dar, mă las acum legănat de visuri de fericire imposibilă. Ceea ce—ţi cer, este drept şi cuminte. Tot ce doresc e o făptură de alt sex, dar, tot atât de slută ca şi mine; e puţin, dar e singurul lucru pe care pot spera să—l capăt şi care, mă va mulţumi. E adevărat, vom fi doi monştri, rupţi de lume, dar, tocmai de aceea, vom fi mai strâns legaţi unul de altul. Existenţa noastră nu va fi întru totul fericită, dar, nu vom vătăma pe nimeni şi nici nenorociţi ca mine, acum, nu vom fi. O, creatorul meu! Fă—mă fericit, dă—mi putinţa să—ţi fiu recunoscător pentru această faptă mărinimoasă! Dă—mi putinţa să trezesc dragostea unei făpturi; nu—mi respinge rugămintea.

Eram mişcat. Mă înfioram la gândul că, dacă mă învoiesc, cine ştie care pot fi urmările, dar, simţeam că argumentele pe care le aducea erau, într—o oarecare măsură, întemeiate. Povestea sa şi sentimentele pe care le exprima acum, dovedeau că e o făptură cu multă simţire; şi, nu—i datoram, oare, eu, creatorul său, acea fărâmă de fericire care stătea în puterea mea să i—o dăruiesc? Observând o schimbare în sentimentele mele, el grăi iarăşi:

— Dacă primeşti, nici tu, nici vreo altă fiinţă omenească nu ne va mai vedea vreodată; mi se va pierde urma pe vastele pământuri sălbatice ale Americii de Sud. Hrana mea nu e cea a omului; eu nu ucid mielul şi iedul ca să—mi îndestulez pofta; ghinda şi poamele mă hrănesc îndeajuns şi mă satură. Tovarăşa mea, din acelaşi aluat cu mine, se va mulţumi cu aceleaşi bucate. Ne vom aşterne un culcuş din frunze uscate; soarele îşi va revărsa aceeaşi căldură asupra noastră ca şi asupra omului şi ne va coace hrana. Imaginea pe care ţi—o înfăţişez este paşnică şi omenească şi, nu poţi să nu simţi că, doar dacă te laşi în voia capriciului puterii şi a cruzimii, mi—ai putea—o refuza. Dar, oricât de nemilos te—ai purtat cu mine, desluşesc acum îndurare în ochii tăi; mă agăţ de această clipă de bunăvoinţă şi, te conjur să te învoieşti la ceea ce, cu ardoare, îmi doresc.

— Îmi propui, am răspuns, să pleci departe de aşezările omului, să locuieşti în acele pustietăţi în care

numai jivinele câmpurilor să—ţi fie tovarăşi. Cum vei putea, însă, tu, care tânjeşti după iubirea şi înţelegerea oamenilor, să rezişti la această pribegie? Ai să te reîntorci şi ai să le cauţi din nou bunăvoinţa şi, ei te vor întâmpina din nou cu scârbă. Vei fi iarăşi târât de relele tale porniri şi vei avea, atunci, şi o tovarăşă care să te ajute în opera ta de distrugere. Nu se poate; nu mai stărui, căci, nu mă voi lăsa înduplecat.

— Cât de nestatornice îţi sunt sentimentele! Acum o clipă erai mişcat de imaginile pe care ţi le zugrăveam; de ce ai împietrit acum, din nou, în faţa rugilor mele? Jur, pe pământul pe care locuiesc şi pe tine care m—ai făcut, că, împreună cu însoţitoarea pe care mi—o vei dărui, să părăsesc vecinătatea omului şi să—mi durez sălaş pe unde s—o nimeri, în cel mai sălbatic dintre locuri. De relele mele porniri mă voi fi tămăduit odată ce voi întâlni înţelegerea cuiva; viaţa mi se va scurge liniştită şi, în clipa morţii, nu—mi voi afurisi zămislitorul.

Cuvintele sale aveau un efect straniu asupră—mi. Îl compătimeam şi, uneori, simţeam dorinţa să—l consolez; dar, când mă uitam la el, când vedeam acea grămadă informă de carne mişcându—se şi vorbind, mă cuprindea sila, care, apoi, se preschimba în groază şi ură. Am încercat să le înăbuş, gândindu—mă că, dacă nu puteam fi alături de el, nu aveam, în schimb, niciun drept să—l păgubesc de mica parte de fericire care stătea numai în puterea mea să i—o dăruiesc.

— Juri să nu mai faci niciun rău, am spus; dar, oare, nu ai arătat şi acum o pornire de răutate care ar trebui să mă facă să nu mă încred în tine? Poate că şi aceasta e doar o prefăcătorie care, îţi va spori beţia triumfului odată cu creşterea sorţilor de răzbunare.

— Cum adică? Cu mine să nu glumeşti – şi, îţi poruncesc să—mi răspunzi! Când nimeni şi nimic nu mă leagă de lume, atunci, partea mea rămâne ura şi crima; iubirea altcuiva, însă, va îndepărta aceste pricini ale crimelor mele şi, atunci, nimeni nu va mai avea vreun prilej să afle că exist. Fărădelegile mele sunt vlăstarii unei singurătăţi silite pe care o detest; virtutea va apărea, într—adevăr, atunci când voi trăi în comuniune cu o fiinţă asemenea mie. Atunci mă voi bucura de dragostea unei făpturi simţitoare şi voi intra, astfel, şi eu, în lanţul existenţei şi al împrejurărilor vieţii din care am fost până acum înlăturat.

Am rămas tăcut o vreme, cugetând la tot ceea ce îmi spusese şi la toate argumentele pe care îşi întemeiase rugămintea. M—am gândit la înclinarea înnăscută către virtute, pe care o dovedise la începutul existenţei sale şi, cum, toate bunele sale sentimente au fost înăbuşite, mai apoi, de aversiunea şi dispreţul pe care i le—au arătat protectorii săi. Nu am trecut cu vederea nici ameninţările sale; o fiinţă care a putut să trăiască în peşterile de gheaţă ale munţilor şi să se ascundă de urmărire printre râpele prăpăstiilor inaccesibile era, într—adevăr, înzestrată cu însuşiri cărora ar fi fost zadarnic să încerc să le ţin piept. După un lung răstimp de gândire, am ajuns la convingerea că, dacă vreau să fiu drept, atât faţă de el, cât şi faţă de semenii mei, trebuie să consimt să fac ceea ce—mi cerea. Întorcându—mă, deci, către el, am grăit:

— Mă învoiesc la cele ce—mi ceri, dacă faci jurământ solemn să părăseşti pentru totdeauna Europa şi orice alt loc aflat în apropierea omului, de îndată ce—ţi voi încredinţa o femeie să te însoţească în pribegie.

— Jur, a strigat, pe soare şi pe albastra întindere a cerului şi pe focul care—mi mistuie inima că, dacă îmi împlineşti rugămintea, atâta timp cât ele vor mai dăinui, nu vei mai da ochii cu mine vreodată. Întoarce—te acasă şi apucă—te de lucru. Voi aştepta împlinirea lucrării tale cu nespusă linişte; n—ai nicio teamă, nu voi mai apărea decât când vei fi isprăvit.

Spunând acestea, mă părăsi brusc, temându—se pesemne să nu—mi schimb în vreun fel sentimentele. L—am văzut coborând muntele cu o iuţeală mai mare decât cea a zborului unui vultur şi pierind, apoi, printre valurile mării de gheaţă.

O zi întreagă durase această poveste şi, când am pornit înapoi, soarele era, de acum, la linia orizontului. Ştiam că trebuie să ajung grabnic în vale, căci, curând, mă va învălui întunericul, dar, inima îmi era de plumb şi coborâşul pe potecuţele şerpuitoare ale muntelui foarte anevoios. Şi cum eram greu încercat de emoţiile de peste zi, faptul că trebuia să fiu atent să nu alunec la fiecare pas mă buimăci cu desăvârşire. Era toiul nopţii când am ajuns la refugiul de la jumătatea drumului; am făcut un popas lângă fântână. Stelele scăpărau, din când în când, printre norii ce cutreierau cerul. Pinii se ridicau sumbri înainte—mi; din loc în loc, dădeam de câte un arbore smuls; era o privelişte de o solemnă măreţie, care, mi—a trezit din adâncuri gânduri nevolnice şi, am şezut plângând amarnic; şi, în cumplita mea frământare, mi—am împreunat mâinile şi am exclamat:

— O, voi, stele şi nori şi vânturi, staţi, gata, să—mi aruncaţi dispreţul vostru; dacă vreţi, într—adevăr, să—mi arătaţi puţină mărinimie, ucideţi în mine orice senzaţie şi amintire, aruncaţi—mă în nefiinţă; iar dacă nu, pieriţi, pieriţi şi, lăsaţi—mă pradă întunericului.

Sălbatice şi vrednice de dispreţ erau gândurile acestea, dar, nu—ţi pot zugrăvi în cuvinte cât de greu mă apăsa veşnica licărire a stelelor şi cum fiecare răbufnire de vânt îmi părea un *sirocco* dezlănţuit ca să mă piardă.

Se ivise prima geană de lumină când am ajuns în satul Chamonix; n—am mai zăbovit însă şi, m—am reîntors, pe dată, la Geneva. Sufletul îmi era potopit de simţăminte nelămurite – mă apăsau de parcă mi se prăvălise un munte pe suflet şi îmi striveau, sub povara lor, până şi chinul. Astfel m—am întors acasă şi, trecând pragul, m—am arătat familiei mele. Înfăţişarea mea răvăşită şi sălbatică îi sperie peste măsură; dar, la toate întrebările lor, abia dacă îngăimam câte o vorbă. Mă simţeam, un fel de osândit – de parcă, nu aveam drept la compătimirea lor, de parcă, niciodată nu aş mai fi putut să mă bucur de tovărăşia lor. Dar, chiar şi aşa, îi iubeam până la idolatrie şi, pentru a—i salva, am hotărât să mă consacru acelei sarcini atât de respingătoare. În perspectiva viitoarelor mele îndeletniciri, toate celelalte întâmplări din existenţa mea îmi apărură ca un vis; singur *acel* gând avea pentru mine realitatea vieţii.

Capitolul 18

Se scurseră zi după zi, săptămână după săptămână, de când mă întorsesem în Geneva şi nu mă încumetam, încă, să mă apuc de lucru. Mă temeam de răzbunarea smintită a acelui demon şi, totuşi, nu eram în stare să—mi înfrâng repulsia faţă de încercarea la care trebuia să mă supun. Mi—am dat seama că, nu—i puteam zămisli soaţa fără să mă dedic, din nou, luni îndelungate, unui studiu aprofundat şi unor cercetări laborioase. Auzisem că, în Anglia, un filosof făcuse nişte descoperiri, de cunoaşterea cărora, nu mă puteam lipsi, dacă voiam să fiu sigur de reuşită. Şi—mi trecea, uneori, prin minte, să cer consimţământul tatei de a vizita Anglia în acest scop; dar, mă agăţăm de orice pretext de amânare şi, nu mă încumetam să fac acest prim pas într—o întreprindere a cărei necesitate nu mi se mai părea atât de imperioasă. Desigur, se petrecuse o schimbare în mine; sănătatea pusă la grea încercare, mereu mai şubredă, începuse să se refacă; la fel, îmi revenea şi buna dispoziţie, ori de câte ori, amintirea acelei nefericite făgăduieli slăbea. Tata urmărea această schimbare cu plăcere şi, singurul gând care îl muncea acum era, cum să găsească cel mai bun mijloc de a şterge orice urmă a melancoliei care, din când în când, se abătea asupră—mi, umbrind, cu întunecimea ei nesăţioasă, geana de lumină ce se ivise în zare. În acele clipe, îmi căutam refugiul în cea mai deplină singurătate. Petreceam zile întregi pe lac într—o luntre, contemplând norii, ascultând tăcut şi fără vlagă clipocitul valurilor. Aerul proaspăt şi strălucirea soarelui izbuteau, de cele mai multe ori, să—mi redea liniştea, iar la întoarcere, întâmpinam salutul prietenilor mei cu un surâs mai binevoitor şi cu o inimă mai uşoară.

Odată, când tocmai mă întorsesem după una dintre hoinărelile mele, tata, luându—mă deoparte, îmi spuse astfel:

— Sunt fericit să observ, dragă fiule, că ai redescoperit gustul plăcerilor de odinioară şi că, pari să te regăseşti. Şi totuşi, nu prea eşti totdeauna în apele tale, încă mai eviţi tovărăşia noastră. De la o vreme, mă pierd în presupuneri asupra pricinii acestei purtări, dar, ieri m—a săgetat un gând şi, dacă e vreun temei în el, te rog să mi—o spui pe şleau. Prea multă sfială, nu numai că ar fi zadarnică, dar, ar spori mâhnirea noastră.

Am început să tremur din toate încheieturile la auzul acestei introduceri, dar, tata urmă:

— Îţi destăinuiesc, fiule, că am nutrit dintotdeauna speranţa însoţirii tale cu draga noastră Elizabeth, în care vedeam o întărire a fericirii noastre casnice şi un sprijin al anilor bătrâneţii. V—aţi simţit legaţi unul de altul din cea mai fragedă copilărie; aţi învăţat împreună şi, mi s—a părut întotdeauna că, prin gusturi şi înclinaţii, sunteţi cu totul potriviţi unul pentru celălalt. Dar, aşa de orb poate fi omul, încât, tocmai ceea ce credeam eu că va ajuta la înfăptuirea planului meu, nu a făcut decât să—l distrugă. Tu, pesemne că, o priveşti ca pe o soră, fără nicio dorinţă ca ea să—ţi devină soţie. Ba chiar, cine ştie, ai şi întâlnit o alta pe care, poate că o iubeşti, dar, socotindu—te legat prin onoare de Elizabeth, pesemne că, tocmai această luptă care se dă în tine, a pricinuit suferinţa îngrozitoare ce pare să te macine.

— Tată, dragă, linişteşte—te. Îmi iubesc vara, curat şi cu gingăşie. Nicicând n—am întâlnit vreo femeie care să—mi stârnească, ca Elizabeth, întreaga dragoste şi admiraţie. Toate nădejdile şi planurile mele de viitor sunt legate de aşteptarea unirii noastre.

— Cele ce—mi spui, dragă Victor, mă umplu de o bucurie cum n—am mai încercat în ultima vreme. Dacă aşa simţi tu, atunci, vom fi, fără îndoială, fericiţi, oricât de mare ar fi mâhnirea pe care întâmplările din ultima vreme ne—au pricinuit—o. Dar, tocmai această mâhnire, care pare să fi pus stăpânire atât de puternic asupra minţii tale, aş vrea eu s—o risipesc. Spune—mi, deci, dacă ai ceva împotrivă ca nunta voastră să aibă loc cât mai curând. De la o vreme, nenorocirile care s—au abătut asupra casei noastre ne—au smuls din acea pace domestică de zi cu zi, care, s—ar fi potrivit cu anii şi cu beteşugurile mele. Tu eşti mai tânăr, dar, nu cred că, îndestulată cum îţi este existenţa, o căsătorie timpurie ţi—ar încurca în vreun fel planurile pe care ţi le—ai făurit, de a—ţi trăi viaţa cu cinste şi folos. Să nu—ţi închipui, totuşi, că aş vrea să—ţi impun, cu orice preţ, fericirea sau că, o amânare din parte—ţi, îmi va pricinui o prea mare nelinişte. Ia—mi vorbele aşa cum sunt şi răspunde—mi, te rog, încrezându—te în mine şi, fără să—ţi ascunzi gândurile.

Îl ascultam în tăcere şi, un timp, nu m—am învrednicit cu niciun răspuns. Încercam să rânduiesc, la iuţeală, vâltoarea de gânduri ce mi se îmbulzeau în minte şi, mă străduiam să ajung la vreo concluzie. Căci, vai! Ideea unei însoţiri neîntârziate cu Elizabeth mă îngrozea şi mă umplea de deznădejde. Eram legat de mâini şi de picioare printr—un jurământ solemn, pe care nu—l îndeplinisem încă, dar, nici nu

cutezam să—l calc. Dacă aş fi făcut—o, câte nenorociri, fără număr, nu s—ar fi abătut asupra mea şi a familiei mele! Puteam, eu, să nuntesc, când aveam atârnată de gât această povară care mă încovoia la pământ? Trebuia, mai întâi, să—mi îndeplinesc făgăduiala şi să văd monstrul plecând dintre oameni, împreună cu perechea sa, înainte de a—mi îngădui bucuria unei căsnicii, de la care, aşteptam să aflu numai pace.

Mi—am amintit, de asemenea, că era absolut necesar ori să fac o călătorie în Anglia, ori să intru într—o lungă corespondenţă cu filosofii acelei ţări, ale căror cunoştinţe şi descoperiri îmi erau neapărat trebuincioase pentru cele ce aveam să întreprind. Calea din urmă, de a dobândi informaţiile dorite, era nepotrivită; alegând—o, aş fi făcut să târăgăneze mult lucrurile; pe deasupra, mi—era nesuferit gândul să—mi încep respingătoarea lucrare în casa tatălui meu, în mijlocul paşnicelor îndeletniciri gospodăreşti ale celor pe care îi iubeam. Ştiam că se pot întâmpla mii de accidente înspăimântătoare, dintre care, chiar şi cel mai neînsemnat, ar fi dezvăluit o poveste care, să înfioare de groază pe toţi cei de care eram legat. Îmi dădeam, totodată, seama că s—ar putea să—mi pierd întreaga stăpânire de sine, întreaga putinţă de a—mi ascunde acele senzaţii chinuitoare care, aveau să dureze atâta timp cât aveau să dureze şi îndeletnicirile mele necurate. Trebuia, deci, în acest răstimp, să mă lipsesc de tot ceea ce îmi era drag. Odată început, lucrul trebuia grabnic terminat, ca apoi, să mă regăsesc printre ai mei, în linişte şi mulţumire. Odată făgăduiala împlinită, monstrul va pleca pentru vecie. Doar dacă, între timp (şi îmi plăcea să—mi închipui asta), cine ştie ce întâmplare nu—l va nimici, punând, astfel, capăt sclaviei mele, pentru totdeauna.

Aceste simţăminte mi—au hotărât răspunsul către tata. Mi—am exprimat dorinţa de a vizita Anglia; dar, tăinuind cu mare pază adevăratele motive ale acestei rugăminţi, mi—am înveşmântat dorinţele într—un pretext care nu lăsa loc niciunei bănuieli şi, am stăruit în rugămintea mea cu o seriozitate care, l—a convins lesne pe tata să se învoiască. După atâta amar de vreme, în care melancolia îmi adumbrise fiinţa cu o intensitate şi nişte efecte ce aduceau de—a dreptul cu nebunia, el fu, desigur, încântat să mă vadă, încă, în stare să încerc o bucurie la gândul unei asemenea călătorii, nutrind, în acelaşi timp, nădejdea că, o schimbare de decor şi distracţiile mai variate vor reuşi, până la întoarcere, să mă restabilească pe deplin.

Cât o să lipsesc, a rămas să hotărăsc singur; câteva luni sau, cel mult, un an, cam atâta îşi închipuia că poate să dureze. O singură măsură paternă de precauţie luase, aceea de a—mi asigura o tovărăşie. Fără să mă mai înştiinţeze dinainte, aranjase, cu încuviinţarea lui Elizabeth, ca, Clerval să mă ajungă din urmă la Strasbourg. Aceasta răsturna oarecum perspectiva acelei singurătăţi la care râvneam pentru a trece la înfăptuirea sarcinii mele; oricum, la începutul călătoriei, prezenţa prietenului meu nu mă putea stingheri în niciun fel, aşa că, m—am bucurat sincer la gândul că, astfel, voi fi, de multe ori, apărat de solitarele, înnebunitoarele ceasuri de meditaţie. Ba chiar, prezenţa lui Henry, putea fi o stavilă în calea duşmanului meu. Căci, de eram singur, oare, nu şi—ar face el, din când în când, nepoftit, apariţia, ca să—mi amintească de legământul dat sau să vadă cum stau cu lucrul?

Iată, aşadar, că plecam spre Anglia, rămânând înţeles ca unirea mea cu Elizabeth să aibă loc de îndată ce mă voi întoarce. Vârsta înaintată a tatei îl făcea să nu sufere ideea unei amânări. Cât despre mine, o singură răsplată îmi făgăduiam după atâtea cazne – o alinare a neasemuitelor mele suferinţe, perspectiva acelei zile când, eliberat de josnica mea sclavie, voi putea să o cer pe Elizabeth şi, unindu—mă cu ea, să mă tămăduiesc de trecut.

Pregătirile mele de călătorie erau acum în toi; un gând nu—mi dădea, însă, pace, umplându—mă de spaimă şi nesomn. Cât voi lipsi, prietenii mei, neştiutori de existenţa acelui duşman, vor rămâne fără apărare în faţa atacurilor sale, la cheremul furiei care l—ar putea cuprinde aflând de plecarea mea. Amenințase, însă, să mă urmărească pas cu pas, oriunde aş fi mers; nu cumva mă va însoţi şi în Anglia? Acest gând era îngrozitor în sine, dar, mă uşura, totuşi, în măsura în care, însemna că ai mei vor fi la adăpost. Ideea că s—ar putea întâmpla şi contrariul, mă înnebunea. Dar, în toată acea perioadă în care am fost sclavul monstrului pe care—l creasem, mă lăsam deseori călăuzit de inspiraţia de moment; şi în aceste clipe, ea mă înştiinţa că demonul mă va urma, cruţându—mi familia de pericolul urzelilor sale.

Era, de acum, sfârşitul lui septembrie când mi—am părăsit din nou patria. Cum eu fusesem acela care sugerase ideea acestei călătorii, Elizabeth nu putuse decât să o încuviinţeze, dar, o neliniştea gândul că, departe de ea, voi fi, poate, din nou năpădit de necazuri şi suferinţă. Grijii ei i—am datorat tovărăşia lui Clerval; şi totuşi, bărbatul rămâne orb faţă de mii de împrejurări mărunte, pe care, numai atenţia

asiduă a unei femei le poate discerne. Tânjea să mă roage să mă întorc cât mai grabnic; o mie de emoţii contradictorii au amuţit—o, însă, atunci când şi—a luat de la mine un tăcut, înlăcrimat, rămas—bun.

M—am aruncat în poştalionul care avea să mă ducă departe, fără să mai ştiu încotro porneam şi fără să iau seama la ce se petrecea în jur. Ţin minte doar, şi cu câtă amărăciune m—am gândit la acest fapt, că am dat poruncă să mi se împacheteze instrumentele chimice, ca să le iau cu mine. Năpădit de sumbre închipuiri, cu ochii aţintiţi în gol, nu observasem niciuna dintre acele frumoase şi maiestuoase privelişti prin care treceam. La un singur lucru mă puteam gândi, la ţinta călătoriei mele şi la munca ce mă va înrobi în tot acest răstimp.

După câteva zile petrecute într—o stare de totală apatie, timp în care parcursesem deja multe leghe, am ajuns la Strasbourg, unde, l—am aşteptat încă două zile pe Clerval. El sosi. Ce mare era contrastul dintre noi. El era receptiv la fiecare schimbare de decor, contemplând cu încântare frumuseţea soarelui în asfinţit, şi mai fericit încă atunci când îl vedea cum răsare ca să înceapă o nouă zi. Îmi atrăgea atenţia asupra culorilor schimbătoare ale peisajului şi asupra nuanţelor cerului.

— Asta înseamnă să trăieşti, striga, acum mă bucur cu adevărat de viaţă. Dar tu, dragă Frankenstein, pentru ce eşti abătut şi trist?

Într—adevăr, muncit de gânduri sumbre, nu luam seama nici la dispariţia luceafărului, nici la răsăritul de aur al soarelui oglindit în apa Rinului. Şi ţie, prietene, sunt sigur că ţi—ar fi plăcut mai mult să călătoreşti cu Clerval, care, privea natura cu un ochi plin de emoţie şi încântare, decât să stai şi să asculţi la reflecţiile mele. Eu, un nenorocit vrednic de dispreţ, bântuit de un blestem ce mi—a închis orice făgaş către bucurie!

Ne înţelesesem să coborâm Rinul într—o barcă, de la Strasbourg la Rotterdam, iar de acolo, să ne îmbarcăm pe un vas spre Londra. În timpul acestui voiaj, am trecut pe lângă nenumărate insule năpădite de sălcii şi am văzut mai multe oraşe frumoase. Ne—am oprit o zi la Manheim şi, în a cincea de la plecarea din Strasbourg, am ajuns la Mainz. Malurile Rinului, mai jos de Mainz, oferă o privelişte mult mai pitorească. Cursul apei e mai iute, unduind printre dealuri, nu înalte, dar, ale căror coaste abrupte se profilează în contururi de o rară frumuseţe. Se zăreau castele în ruină, aproape suspendate deasupra prăpăstiilor, înconjurate de păduri negre, înalte şi inaccesibile. Această parte a Rinului, într—adevăr, oferă un peisaj neobişnuit de pestriţ. Aici, vezi dealuri crestate, castele năruite străjuind nemaipomenite prăpăstii, cu Rinul cel întunecat rostogolindu—se dedesubt; dincolo, după o cotitură bruscă pe lângă un promontoriu, vii înfloritoare cu terasamente în pantă înverzită şi, un râuleţ şerpuind printre aşezări populate, completează scena.

Călătoream pe vremea culesului viilor şi, cum alunecam pe apă la vale, auzeam cântecele lucrătorilor. Până şi eu, cel cu cugetul întristat şi cu sufletul frământat necontenit de simţăminte întunecate, până şi eu mă lăsam furat de încântare. Stăteam întins pe fundul bărcii şi, cum priveam cerul albastru fără pic de nor, părea că sorb cu nesaţ o linişte care, îndelungă vreme, îmi fusese străină. Şi, dacă acestea erau senzaţiile mele, cine poate să le descrie pe acelea ale lui Henry? Se simţea de parcă ar fi ajuns în Ţara Minunilor şi trăia clipe de fericire cum rareori îi este dat omului să guste.

— Cunosc, spunea, cele mai frumoase privelişti din ţara noastră. Am vizitat lacurile Lucernei şi Uri—ului, unde, munţii înzăpeziţi par că se înalţă chiar din apă, aruncând umbre negre, de nepătruns şi care, de n—ar fi insulele înverzite al căror aspect vesel îţi mângâie privirea, ar face ca locurile să pară întunecate, mohorâte; am văzut lacul agitat de furtună, când vântul răscolea apele în viitoare, stârnindu—ţi în minte imaginea uriaşelor trombe de apă de pe marele ocean, căci, valurile se izbesc, se sparg cu furie în poala stâncoasă a muntelui, acolo unde, preotul şi iubita sa au fost înghiţiţi de o avalanşă şi unde, se spune că, vocile lor tânguitoare se mai aud încă, în clipele când vântul nocturn conteneşte; am văzut munţii La Valais—ului şi ai cantonului Vaud, dar, această ţară, în care ne aflăm acum, Victor, mă încântă mai mult decât toate acele minuni. Munţii Elveţiei sunt mai maiestuoşi şi mai stranii, dar, din malurile acestui râu divin se degajă un farmec pe care, nimic din ce am văzut nu—l poate întrece. Priveşte castelul care atârnă deasupra acestei prăpăstii şi insula aceea abia întrezărită prin frunzişul pilcului graţios de copaci şi, acum, la grupul acela de culegători ce mişună printre vii şi, la acel sat pe jumătate pitit în scobitura muntelui. O, cu siguranţă că spiritul ce sălăşluieşte în aceste locuri şi le are în pază este mai în armonie cu omul decât acelea ce stăpânesc gheţarii ori îşi găsesc refugiul pe piscurile neumblate ale munţilor din ţara noastră.

Clerval! Prieten drag! Chiar şi acum mă încântă să evoc cuvintele tale şi să stărui în lauda pe care o

meriţi pe deplin. Era o făptură formată în „însăşi poezia naturii”. Imaginaţia lui sălbatică şi exuberantă era temperată de sensibilitatea inimii. Din sufletul său se revărsa o arzătoare nevoie de dragoste şi, în prietenie, se dăruia cu un sublim devotament, pe care, pământenii de rând ne învaţă să—l căutăm doar în închipuire. Dar, spiritul său ardent nu se putea mulţumi numai cu satisfacţiile prieteniei, înfăţişările naturii, pe care alţii le privesc numai cu admiraţie, el le iubea cu înfocare:

„Cascada gureşă mă bântuia
Asemeni unei patimi; stânca naltă,
Ponoarele, posacele păduri,
Nuanţa, forma lor mă îmbătau –
Iar simţămintele n—aveau nevoie
De—un farmec mai ascuns, purces din cuget,
Nici de—ncântare neîmprumutată
De ochi… [3]

Şi, unde—i el acum? A dispărut acest om blând şi delicat pentru totdeauna? Mintea sa, în care clocoteau idei, zboruri măreţe ale imaginaţiei, care formau, ele singure, o lume ce se hrănea din viaţa creatorului său, a pierit, oare? Mai există ea acum doar în amintirea mea? Nu, nu se poate; trupul tău minunat alcătuit, strălucitor de frumuseţe, a putrezit, dar, spiritul tău îl mai vizitează şi—l mai alină încă pe nefericitul tău prieten.

Iartă—mi această efuziune plină de întristare; aceste cuvinte sărace sunt un tribut prea mic adus meritelor nepreţuite ale lui Henry, dar, ele îmi uşurează sufletul, prea plin de neliniştea pe care o trezeşte amintirea sa. Dar, să depăn şirul povestirii mai departe.

Trecând de Köln, am plutit spre câmpiile Olandei; dar, am hotărât să facem restul călătoriei cu poştalionul, căci, vântul ne era potrivnic şi curentul apei prea slab ca să ne fie de ajutor. De aici, călătoria şi—a pierdut din interesul pe care ni—l trezise frumuseţea peisajului; în câteva zile eram la Rotterdam, de unde, ne—am îmbarcat spre Anglia. Era o dimineaţă senină, pe la sfârşitul lui decembrie, când am zărit, pentru prima oară, stâncile albe ale Britaniei.

Malurile Tamisei constituiau un peisaj cu totul nou; erau plate, dar fertile şi, aproape fiecare oraş purta pecetea amintirii aceleiaşi întâmplări. Am văzut Tilbury Fort şi ne—am amintit de armata spaniolă, apoi, alte locuri, Gravesend, Woolwich şi Greenwich, de care auzisem încă din ţară. În cele din urmă, au apărut şi atât de numeroasele turle ale Londrei, peste toate înălţându—se falnic clopotniţa Catedralei Sfântul Paul şi faimosul Turn, atât de vestit în istoria poporului englez.

[3] William Wordsworth, *Versuri alcătuite la câteva mile mai sus de Tintern Abbey,* în *Antologie de poezie engleză de la începuturi până azi,* Ediţie întocmită de Leon Leviţchi şi Tudor Dorin, Biblioteca pentru toţi, Editura Minerva, Bucureşti, 1981 (n. tr.).

Capitolul 19

Londra era acum locul nostru de popas. Am hotărât să rămânem în acest oraş celebru câteva luni. Clerval dorea să cunoască oamenii de talent şi de geniu care—i sporeau faima la acea vreme; pe mine mă preocupa, îndeosebi, cum să fac rost de informaţiile de care aveam nevoie, ca să mă pot apuca de lucru şi, fără zăbavă, am profitat de scrisorile de recomandare pe care le adusesem cu mine, adresate celor mai distinşi specialişti în filosofia ştiinţelor naturale.

Să fi făcut această călătorie în anii studenţiei, timp al fericirii pentru mine, plăcerea ei ar fi fost nemăsurată. Dar acum, cu această urgie pe cap, îi vizitam pe acei învăţaţi doar ca să le storc informaţiile pe care puteau să mi le dea în legătură cu subiectul care mă interesa atât de tare. Societatea oamenilor îmi era nesuferită; singur fiind, îmi puteam desfăta sufletul cu priveliştile cerului şi ale pământului; alături, glasul lui Henry suna liniştitor şi, astfel, mă lăsam amăgit de o tihnă trecătoare. Însă, prezenţa chipurilor indiscrete, banalitatea, veselia lor lipsită de noimă, nu făceau decât să—mi redeştepte disperarea. Îmi dădeam seama că între mine şi semenii mei se ridicase o barieră de netrecut; această barieră era pecetluită cu sângele lui William şi al lui Justine şi, orice gând la întâmplări ce se legau de numele lor, era pentru mine un chin. În Clerval, însă, vedeam imaginea celui ce fusesem eu înainte; avea o minte plină de curiozitate şi de dorinţa de a câştiga în experienţă, de a se instrui. Observa cu luare—aminte acele obiceiuri deosebite de ale noastre şi găsea în ele o sursă inepuizabilă de învăţăminte şi de delectare. De altfel, privea toate acestea în perspectiva unui mai vechi ţel. Planul său era de a vizita India, încredinţat fiind că, ştiind mai multe limbi şi cunoscând viaţa de acolo, va reuşi să ajute, efectiv, la progresul colonizării şi al comerţului european. Şi, numai în Britania îşi putea urmări punerea în aplicare a planului. De aceea, era tot timpul ocupat şi, nimic nu putea să—i întunece bucuria, decât tristeţea şi deprimarea mea. Am încercat, însă, să le ascund cât puteam, ca să nu—l lipsesc de plăcerile atât de firești pentru cineva care începea o nouă etapă a vieţii, netulburat de vreo grijă sau de vreo sumbră amintire. De multe ori refuzam să—l însoţesc, pretextând o întâlnire, pentru a putea rămâne singur. Am început să adun materialul de care aveam nevoie pentru noua mea plăsmuire şi, acest lucru mă tortura, ca acea picătură chinuitoare de apă care te loveşte cu obsedantă regularitate în creştet. Fiecare gând închinat îndeletnicirii mele necurate era un chin şi, de se întâmpla să rostesc vreun cuvânt care să fie o aluzie, buzele începeau să—mi tremure şi inima să—mi bată cu putere. Locuiam deja de câteva luni în Londra, când, am primit o scrisoare din Scoţia, de la cineva care, mai de mult, fusese oaspetele nostru în Geneva. Pomenind de frumuseţile ţării sale, el ne întreba dacă aceste descrieri nu erau îndeajuns de ispititoare încât să ne hotărască să ne prelungim călătoria şi înspre nord, la Perth, unde—şi avea reşedinţa. Clerval se arătă nespus de doritor să accepte invitaţia; cât despre mine, deşi uram societatea, mă încânta să văd din nou munţi şi râuri şi toate splendorile cu care îşi împodobeşte Natura lăcaşurile—i alese.

Sosisem în Anglia la începutul lui octombrie, iar acum era februarie. Am hotărât, deci, să pornim spre nord pe la sfârşitul lunii următoare. Ne gândeam să n—o luăm pe drumul ce duce direct la Edinburgh, ci, să vizităm Windsor, Oxford, Matlock şi lacurile din Cumberland, urmând să încheiem traseul cam pe la sfârşitul lui iulie. Mi—am împachetat instrumentele chimice împreună cu materialele adunate, hotărât să duc totul la capăt în vreun ungher uitat de lume din ţinuturile muntoase de nord ale Scoţiei.

Am părăsit Londra la 27 martie, poposind câteva zile la Windsor, unde, ne—am petrecut timpul colindând prin codrul său vestit. Aici, noi, cei născuţi la munte, descopeream un peisaj cu totul nou; stejarii frunzoşi, bogăţia vânatului, turmele de cerbi, toate ni se păreau o noutate.

De aici, ne—am îndreptat spre Oxford. Am intrat în oraş, evocând în gând amintirea evenimentelor ce avuseseră loc acolo cu mai bine de un secol şi jumătate în urmă. Aici îşi regrupase forţele Charles I. Singuri locuitorii acestui oraş îi rămăseseră credincioşi chiar şi după ce întreaga naţiune îl părăsise, ca să se alăture drapelului parlamentului şi libertăţii. Amintirea acelui rege fără noroc şi a însoţitorilor săi – cumpătatul Falkland, insolentul Goring – şi a reginei şi a fiului său, sporea interesul acelor părţi ale oraşului în care, se spunea, că locuiseră. Spiritul acelor zile de mult apuse mai sălăşluia încă aici şi, am pornit cu încântare pe urmele paşilor săi. Şi, chiar dacă aceste sentimente nu şi—ar fi găsit imaginara lor răsplată, oraşul în sine era îndeajuns de frumos ca să ne stârnească din plin admiraţia. Colegiile sunt vechi şi pitoreşti, străduţele, splendide şi, minunatul Isis, care saltă în preajmă printre pajişti mustind de ierburi, îşi lărgeşte apoi vadul în ape domoale, ce oglindesc în unda lor soborul de turle, spirale şi

drumuri, adăpostite de arbori bătrâni.

Sorbeam cu nesaţ aceste privelişti şi, totuşi, amintirea trecutului, nesiguranţa viitorului, îmi înveninau chiar şi acele clipe de tihnă. Eram făcut pentru fericire paşnică. Nicicând în zilele tinereţii nu mă vizitase vreo nemulţumire; şi dacă, totuşi, fusesem vreodată copleşit de plictis, sufletul meu rămăsese receptiv şi vibrase de fiecare dată când contemplam ceea ce este frumos în natură ori mă adânceam în studiul celor mai înalte producţii ale spiritului omenesc. Acum, însă, sunt un arbore doborât; un fulger mi—a străpuns sufletul. În acele clipe mi—am dat seama că, trebuie să supravieţuiesc, spre a arăta şi celorlalţi că, ceea ce mai sunt încă – căci, voi muri curând – e doar spectacolul jalnic al unui ins decăzut, vrednic să stârnească altora milă şi silă sieşi.

Am petrecut destul de multă vreme la Oxford, hoinărind prin împrejurimi şi străduindu—mă să recunosc fiece locşor ce—ar putea avea vreo legătură cu cea mai însufleţită epocă din istoria Angliei. Explorările noastre se prelungeau adesea din pricină că noi obiective ne atrăgeau pe rând atenţia. Am vizitat mormântul ilustrului Hampden şi câmpia în care căzuse patriotul. Pentru o clipă, sufletu—mi se ridică deasupra spaimelor înjositoare şi abjecte, să contemple ideile sfinte de libertate şi jertfă de sine, pe care, aceste privelişti, ca nişte adevărate monumente, le comemorau. Pentru o clipă, am îndrăznit să—mi scutur lanţurile şi să privesc în jur cu spiritul semeţ şi liber; dar, fierul mi se împlântase prea adânc în carne şi, fără speranţă, înfrânt, m—am scufundat iar în josnicul meu eu.

Am plecat din Oxford cu regret şi, am purces mai departe, spre Matlock, următorul nostru punct de popas. Împrejurimile satului aminteau în mai mare măsură de peisajul Elveţiei, dar, totul la o scară redusă şi, colinelor verzi le lipsea coroana de alb a îndepărtaţilor Alpi, aşezată, parcă, pe creştetul munţilor îmbrăcaţi de pini ai ţării mele. Am vizitat grota miraculoasă, în ale cărei galerii, curiozităţile de istorie naturală se găseau expuse, la fel ca şi în colecţiile din Servox sau Chamonix. Numele acestuia din urmă, pronunţat de Henry, m—a cutremurat; şi, m—am grăbit să părăsesc fără zăbavă Matlock—ul, cu care, amintirea acelor locuri cumplite se însoţea astfel.

După Derby, continuându—ne drumul spre nord, am petrecut două luni în Cumberland şi Westmoreland. Puteam acum să—mi închipui că mă aflu în munţii noştri elveţieni. Peticele de zăpadă care mai adăstau încă pe coastele de nord ale muntelui, lacurile, pârâurile ce săltau printre stânci, toate erau pentru mine privelişti dragi şi familiare. Aici, am legat nişte prietenii în care, mi—am aflat iluzorii clipe de fericire. Încântarea lui Clerval era de două ori mai mare; compania oamenilor superiori îi îmbogăţea spiritul şi, el găsea acum, în propria sa natură, resurse mai mari decât ar fi bănuit că are când se întovărăşea cu inşi inferiori sieşi.

— Mi—aş putea petrece aici viaţa toată, îmi spunea, şi, în munţii aceştia n—aş duce dorul Elveţiei şi Rinului.

Dar, îşi dădea seama că, în viaţa celui mereu călător intră, în afară de bucurii, şi multă amărăciune. Simţurile îi sunt mereu încordate şi, tocmai când începe să—şi afle tihna, trebuie să părăsească acele locuri pentru unele noi, care, iarăşi îi subjugă atenţia, pentru ca apoi să le abandoneze şi pe acelea, atras mereu de alte şi alte noutăţi.

De—abia vizitasem câteva dintre lacurile din Cumberland şi Westmoreland şi apucasem să legăm prietenie cu unii dintre localnici şi, iată că, data întâlnirii cu prietenul scoţian se apropia, aşa că, am pornit iar mai departe. Cât despre mine, nu—mi părea rău. Nu—mi ţinusem făgăduiala şi—mi era teamă de urmările dezamăgirii monstrului. Putea să fi rămas în Elveţia şi, atunci, să—şi descarce furia răzbunării asupra prietenilor mei. Ideea mă urmărea şi mă chinuia clipă de clipă, în toate răgazurile în care mi—aş fi putut găsi linişte şi pace. Aşteptam scrisorile cu înfrigurare; dacă întârziau, eram nefericit şi bântuit de spaime fără număr; şi, când soseau şi vedeam scrisul lui Elizabeth şi al tatei, abia îndrăzneam să le desfac şi să—mi aflu soarta. Uneori, îmi închipuiam că dihania mă urmăreşte şi că mă va pedepsi ucigându—mi prietenul. În asemenea momente, nu îndrăzneam să—l scap pe Henry din ochi nici măcar pentru o clipă; îl urmam pas cu pas ca o umbră, cu gândul să—l apăr de presupusa mânie a celui ce voia să—l distrugă. Era, de parcă aş fi înfăptuit vreo crimă îngrozitoare, care, acum îmi întina conştiinţa. Era nevinovat, dar, atrăsesem asupra mea un blestem tot atât de necruţător ca acela al unei crime.

Am vizitat Edinburgh—ul pradă unei stări de adâncă apatie; şi totuşi, acest oraş ar fi putut trezi interesul şi celui mai nefericit dintre oameni. E drept, însă că, nici lui Clerval nu i—a plăcut atât de mult ca Oxford—ul, ale cărui vestigii îl încântaseră peste măsură. Dar, frumuseţea şi aspectul îngrijit al părţii

noi a oraşului, castelul lui romantic şi împrejurimile, frumoase ca nicăieri în lume, Tronul lui Arthur, Puţul Sfântului Bernard şi Petland Hills l—au despăgubit din plin, înveselindu—l şi oferindu—i tot atâtea prilejuri de încântare. Eu eram, însă, nerăbdător să mă văd ajuns la capătul călătoriei. Am părăsit, deci, Edinburgh—ul după o săptămână, trecând prin Coupar, St. Andrew şi, de—a lungul malurilor râului Tay, către Perth, unde, ne aşteptau prietenii noştri. Dar, cum nu mă simţeam în stare să râd, să fac conversaţie cu oameni străini, să mă adaptez stărilor lor de spirit sau planurilor lor cu acea bună dispoziţie care şade bine unui musafir, i—am spus lui Clerval că aş prefera să fac turul Scoţiei, dar, singur.

— Distracţie plăcută, i—am spus şi, rămânem înţeleşi. O să lipsesc o lună, poate două; dar, te rog, nu încerca să—mi dai de urmă; lasă—mi un scurt răgaz de pace şi singurătate; şi, când mă voi întoarce, o să am, sper, inima mai uşoară şi o stare de spirit mai potrivită cu cea în care eşti tu acum.

Henry ar fi vrut să mă convingă să renunţ, dar, văzând că stărui cu încăpăţânare în planul meu, nu a mai protestat. M—a conjurat, totuşi, să—i scriu cât mai des.

— Aş fi preferat să fiu alături de tine, mi—a spus, în hoinărelile tale solitare, decât cu aceşti scoţieni pe care nici nu—i cunosc măcar; grăbeşte—te, deci, dragă prietene, să te întorci, căci, fără tine nu mă pot simţi, aşa cum mă simt într—un fel acum, ca acasă.

Odată despărţit de amicul meu, am luat hotărârea să—mi caut refugiul în vreun loc îndepărtat din Scoţia, unde, să—mi termin lucrul în linişte. Nu mai aveam nicio îndoială că monstrul mă urmase şi că, atunci când voi fi gata, se va arăta ca să—şi capete soaţa.

Cu această hotărâre în minte, am traversat ţinuturile muntoase din nord şi mi—am ales ca scenă a trudei mele una dintre cele mai îndepărtate insuliţe de pe Orkney. Era un loc potrivit pentru o asemenea îndeletnicire, mai degrabă stâncos, cu malurile bătute fără încetare de valuri. Pe pământul acela sterp nu zăreai decât nişte petice de păşune pe care păşteau câteva vaci costelive sau câte un câmp de ovăz, bun de fiertură pentru terciul localnicilor, cinci la număr, ale căror trupuri slăbănoage şi prost hrănite erau mărturii ale existenţei lor pline de lipsuri. Ca să—şi procure zarzavaturi şi pâine, când puteau să—şi permită asemenea lux şi, chiar apă proaspătă, trebuiau să se ducă până la coastă, cale de aproape cinci mile.

Pe întreaga insulă erau, în total, trei cocioabe dărăpănate, dintre care, pe una am găsit—o, la sosire, nelocuită. Pe aceasta am închiriat—o, deci. Avea doar două cămăruţe, a căror murdărie, de nedescris, vorbea de cea mai neagră mizerie. Acoperişul de paie se înclinase într—o parte, pe pereţi tencuiala era coşcovită şi uşa ieşită din ţâţâni. Am dat poruncă să fie reparate, am cumpărat nişte mobilă şi m—am instalat, fapt cu totul neobişnuit care, dacă toate simţurile localnicilor nu ar fi fost amorţite de lipsurile şi de sărăcia lucie în care se zbăteau, ar fi produs oarecare vâlvă. Aşa stând lucrurile, nimeni nu mă lua în seamă şi nu mă hărţuia, nimeni nu mi—a mulţumit măcar, pentru bruma de hrană şi îmbrăcăminte pe care le—o dădusem, într—atât toceşte suferinţa şi cele mai elementare simţuri ale oamenilor. În acest refugiu îmi petreceam dimineaţa lucrând; seara, în schimb, când vremea era frumoasă, făceam plimbări pe ţărmul stâncos al oceanului, unde, ascultam talazurile cum mugesc şi se sparg la picioarele mele. Era o privelişte monotonă şi, în acelaşi timp, mereu schimbătoare. Mă gândeam la Elveţia; cât de deosebită e de acest peisaj dezolant şi trist. Dealurile sale sunt îmbrăcate în vii şi colibele răspândite peste tot pe câmpii; în lacurile ei se oglindeşte, limpede şi albastru, cerul, iar când vânturile vin să le tulbure, tumultul lor, faţă de vuietul oceanului gigantic, pare un joc de copil zburdalnic. Cam la acestea se mărgineau, la început, ocupaţiile mele; dar, pe măsură ce înaintam în lucru, el îmi devenea, pe zi ce trecea, mai nesuferit. Uneori, nu mă puteam hotărî zile întregi să intru în laborator; alteori, trudeam zi şi noapte, ca să—mi văd lucrul isprăvit cât mai repede. Era, desigur, o treabă scârbavnică aceea pe care o făceam. În timpul primei mele experienţe, un fel de frenezie entuziastă mă orbise şi nu—mi dădusem seama de oroarea acelor îndeletniciri, într—atât îmi era mintea absorbită şi ochii opaci la acea grozăvie. Dar acum, pornisem la lucru cu sânge rece şi, mă cuprindea deseori dezgustul faţă de lucrarea propriilor mele mâini.

În acel sălaş, absorbit de o îndeletnicire dintre toate cea mai mârşavă, cufundat într—o singurătate din care nimic nu venea să—mi distragă atenţia de la teatrul operaţiunilor mele nici măcar pentru o clipă, spiritul meu a intrat, din nou, în eclipsă. Am devenit irascibil şi nervos. În orice clipă eram invadat de spaime, la gândul că—mi voi întâlni vrăjmaşul. Şedeam, câteodată, cu privirea aţintită în jos, temându—mă să o ridic, ca să n—o întâlnesc pe a aceluia cu care îmi era atât de teamă să dau ochii.

Mi—era frică să mă îndepărtez prea tare de semenii mei ca nu cumva, când sunt singur, el să apară şi să—şi revendice perechea.

Între timp, lucram mai departe şi ajunsesem într—o fază destul de înaintată. Aşteptam să—l văd odată dus la bun sfârşit, cu o speranţă înfrigurată pe care, nu îndrăzneam s—o pun la îndoială, dar care, era amestecată cu obscure presimţiri ale răului, care, îmi îmbolnăveau inima în piept.

Capitolul 20

Mă aflam, într—una din seri, în laboratorul meu; soarele asfinţise şi luna tocmai răsărea din mare; cum lumina nu era prielnică pentru lucru, şedeam fără să fac nimic, răgaz în care reflectam dacă să—mi întrerup munca sau s—o continui, ca, astfel, să—i grăbesc sfârşitul. Cum şedeam aşa, dintr—una într—alta, am ajuns să mă gândesc şi la consecinţele celor ce săvârşeam acum. Cu trei ani în urmă făcusem o experienţă asemănătoare şi, rodul ei fusese o jivină, a cărei barbarie fără seamăn îmi zdrobise inima, osândindu—mă pentru totdeauna la cele mai amarnice remuşcări. Eram, acum, pe punctul de a crea o altă fiinţă, al cărei fel de a fi, îmi era tot atât de necunoscut; s—ar putea chiar, ca ea să fie de mii de ori mai primejdioasă decât perechea sa şi să—şi afle în crime şi mârşăvii o desfătare în sine. El se legase prin jurământ să părăsească vecinătatea omului şi să se ascundă în pustietăţi; ea, însă, nu; şi, pe deasupra, ea, care, foarte probabil, avea să fie un animal capabil de gândire şi judecată, putea să refuze să se supună unui legământ încheiat cu mult înainte de a fi apărut pe lume. S—ar putea chiar, ca cei doi să se urască; monstrului de acum îi era silă de propria—i sluţenie şi, n—ar fi cu totul de neînchipuit ca, atunci când o va contempla întrupată în femeia sa, să fie cuprins de un dezgust încă şi mai puternic. S—ar putea, apoi, ca şi ea să—l respingă cu scârbă, văzând frumuseţea superioară a omului; l—ar părăsi atunci, şi el va rămâne din nou singur, întărâtat de această nouă provocare de a fi abandonat de o făptură din propria—i specie.

Şi, chiar dacă ar pleca din Europa să locuiască în pustietăţile lumii noi, unul dintre lucrurile la care, cu atâta însetare râvnea demonul, erau copiii; şi atunci, o rasă de diavoli s—ar înmulţi pe întreg pământul, putând face din însăşi existenţa speciei umane o condiţie precară, ameninţată cu pieirea. Aveam eu, oare, dreptul ca, pentru a mă salva pe mine şi pe ai mei, să arunc acest blestem asupra urmaşilor? Mă lăsasem impresionat de sofismele făpturii pe care am făurit—o. Ameninţările sale drăceşti îmi întunecaseră judecata, dar acum, pentru întâia oară, mârşăvia făgăduielii ce o făcusem îmi apăru în adevărata ei lumină; şi m—am cutremurat la gândul că veacurile viitoare m—ar putea blestema ca pe o plagă, al cărei egoism nu a şovăit să—şi cumpere tihna cu preţul, cine ştie, al existenţei întregii rase omeneşti.

M—au străbătut fiori şi curajul m—a părăsit, când, deodată, ridicându—mi privirea am văzut, la lumina lunii, drăcească fiinţă, în canatul ferestrei. Un rânjet teribil îi schimonosea buzele în timp ce mă privea cum duc la îndeplinire sarcina pe care mi—o destinase. Da, mă urmărise în toate călătoriile mele, rătăcise prin păduri, îşi găsise adăpost în văgăuni ori se ascunsese în hăţişuri şi, acum, venea să mă controleze şi să ceară îndeplinirea legământului.

Când l—am privit, chipul lui exprima o răutate fără margini. Şi m—am gândit, simţind că—mi pierd minţile, la făgăduiala de a plăsmui o altă creatură care să—i semene şi, tremurând tot, pătimaş, am sfârtecat în bucăţi rodul muncii mele. Nemernicul m—a văzut distrugând sub ochii săi făptura lângă care credea că—şi va afla rostul vieţii şi fericirea şi, scoţând un urlet de pierzanie şi răzbunare, dispăru. Am ieşit din odaie şi, încuind uşa, am jurat solemn în sinea mea că, orice ar fi, niciodată să nu mai reiau lucrul. Apoi, cu paşi nesiguri, mi—am căutat drumul spre camera mea; eram singur şi nimeni alături care să—mi risipească suferinţa şi să—mi uşureze povara cumplitelor mele gânduri.

S—au scurs câteva ceasuri şi eu nu mă clintisem de lângă fereastră, cu ochii la mare. Era aproape nemişcată; vântul stătuse şi întreaga natură se odihnea sub ochiul placid al lunii. Se auzea doar plescăitul vâslelor unor bărci de pescuit şi, din când în când, câte o adiere uşoară purta sunetul vocilor pescarilor ce se strigau unii pe alţii. Simţeam acea tăcere, deşi nu—mi dădui seama cât de adâncă este, până când, urechea surprinse, deodată, vâslitul unor lopeţi lângă ţărm şi auzii o barcă acostând chiar lângă colibă.

Câteva clipe mai apoi, am auzit un scârţâit, ca şi cum cineva se străduia să deschidă cu grijă uşa. Tremuram tot, căci, presimţeam cine putea să fie; aş fi vrut să—l trezesc pe unul dintre ţăranii ce locuiau într—un bordei alăturat, dar, m—am simţit cuprins de acea senzaţie de vlăguire care, adesea te copleşeşte în coşmaruri, când încerci în van să fugi de un pericol de neînlăturat şi nu poţi să te rupi din loc, de parcă ai fi implântat.

Deodată, paşii răsunară de—a lungul coridorului, uşa se deschise şi, mizerabilul de care mă temeam îşi făcu apariţia. Închizând în urmă—i uşa, păşi înainte şi, cu o voce înăbuşită, glăsui:

— Ai distrus făptura pe care ai plăsmuit—o; ce ai de gând? Cutezi să—ţi calci făgăduiala? Am îndurat mizerie şi chinuri; am plecat din Elveţia pe urmele tale; m—am târât de—a lungul malurilor

Rinului, printre insulele lui pline de sălcii şi peste coamele dealurilor. M—am ascuns luni de zile în hăţişurile Angliei şi în singurătăţile Scoţiei, doborât de oboseală, rebegit de frig şi sleit de foame. Şi, acum, cutezi să—mi nimiceşti speranţele?

— Piei! Da, îmi calc făgăduiala; nicicând nu voi crea o altă făptură slută şi mârşavă asemenea ţie.

— Sclavule, am vorbit omeneşte cu tine, dar, te—ai dovedit nevrednic de bunăvoinţa mea. Nu ai meritat să mă cobor până la tine. Nu uita că sunt puternic; te crezi nefericit, dar, eu te pot face să cazi atât de jos, încât să ajungi să urăşti până şi lumina zilei. Tu eşti creatorul, dar, stăpânul sunt eu. Supune—te!

— Pentru mine ceasul îndoielii a trecut, iar pentru tine a sosit vremea forţei. Insă, ameninţările tale nu mă pot sili să săvârşesc o faptă josnică; mă pot, însă, întări în hotărârea de a nu—ţi crea vreun părtaş în viciu. Cum, cu sânge rece, să dau drumul slobod în lume unui demon a cărui plăcere stă în moarte şi în mârşăvie? Piei! Sunt de neclintit şi cuvintele tale nu fac decât să mă mânie şi mai tare împotrivă—ţi.

Monstrul citi dârzenia pe chipul meu şi scrâşni din dinţi, cuprins de o furie neputincioasă.

— Cum, strigă, fiecare om să—şi găsească o soaţă, fiecare fiară să—şi aibă perechea şi numai eu să fiu singur? Nutream numai sentimente de afecţiune şi am fost întâmpinat doar de dispreţ şi de ură. Omule! Poţi să mă urăşti, dar, ia seama, clipele vieţii tale se vor scurge în spaimă şi abjecţie şi, curând, trăsnetul se va prăbuşi asupră—ţi, răpindu—ţi orice fericire, pentru totdeauna. De ce să fii tu fericit, când eu mă zbat pe culmile deznădejdii? Poţi să mă lipseşti de celelalte dorinţe, dar, rămâne răzbunarea ce—mi e, de acum, mult mai scumpă decât lumina ori hrana. Am să mor, poate, dar nu mai înainte ca tu, tiran nemilos, să îţi blestemi şi soarele care—ţi contemplă de sus nenorocirea. Ia seama: nu mi—e teamă de nimic; şi, de aceea, sunt puternic. Te voi urmări cu încăpăţânare de şarpe şi, în cele din urmă, îţi voi implânta întreg veninul. Omule, te vei căi de nedreptatea pe care mi—ai făcut—o.

— Monstrule, sfârşeşte odată şi nu mai otrăvi aerul cu potopul răutăţii tale. Hotărârea mi—ai aflat—o şi, să ştii că nu sunt laşul care să se încovoaie sub cuvinte. Pleacă; sunt de neînduplecat.

— E foarte bine aşa. Plec, dar ţine minte, în noaptea nunţii tale mă voi afla lângă tine.

M—am năpustit asupră—i, exclamând:

— Ticălosule! Înainte să—mi semnezi sentinţa de moarte, asigură—te dacă tu însuţi te afli în siguranţă!

L—aş fi înşfăcat atunci, dar, s—a ferit şi s—a năpustit afară din cameră. Peste câteva clipe, l—am şi văzut în barca ce despica apele cu o iuţeală săgetătoare, pierzându—se de îndată printre valuri.

Totul era din nou liniştit; doar cuvintele sale îmi sunau mereu în urechi. Ardeam de furie să—l urmăresc pe cel ce—mi ucisese pacea şi să—l prăvălesc în adâncurile oceanului. Păşeam în sus şi în jos prin odaie, zorit şi tulburat, iar închipuirea mea evoca mii de imagini dureroase şi chinuitoare. De ce nu—l urmărisem, să termin odată cu el, într—o luptă pe viaţă şi pe moarte? ÎI lăsasem să plece şi el se îndreptase spre coastă. Tremuram la gândul că, din nou, cineva avea să cadă victimă răzbunării sale nesăţioase. M—am gândit apoi, din nou, la cuvintele pe care le rostise: *În noaptea nunţii tale mă voi afla lângă tine.* Aceea era, deci, data hotărâtă pentru împlinirea destinului meu. În acel ceas voi muri, stingând, astfel, focul răzbunării pentru totdeauna. Această perspectivă nu mă înfricoşa; şi totuşi, când m—am gândit la draga mea Elizabeth, la bocetele şi la nesfârşita ei durere când îşi va afla iubitul smuls cu atâta sălbăticie de lângă ea – lacrimi, primele pe care le vărsam după atâtea luni, îmi şiroiră pe obraz; şi, am hotărât să nu mă prăbuşesc sub lovitura vrăjmaşului, înainte de a da o luptă amarnică.

Trecu noaptea şi soarele se ridică din ocean; mi—am regăsit întrucâtva calmul, dacă mai poate fi vorba de calm atunci când violenţa furiei te prăvale în adâncurile disperării. Am părăsit acea casă, acea scenă îngrozitoare a disputei de peste noapte şi, m—am preumblat de—a lungul ţărmului mării, pe care o priveam aproape ca pe o barieră de netrecut ridicată între mine şi semenii mei; ba chiar, o dorinţă ca aşa să stea lucrurile, mi se furişă în minte. Îmi dorii să—mi pot petrece întreaga viaţă pe acea stâncă stearpă, tânjind, e adevărat, dar fără ca nicio nenorocire să se abată asupră—mi.

Căci, de mă reîntorceam, aş fi făcut—o doar pentru a mă jertfi pe mine ori, pentru a—i vedea pe aceia pe care—i iubeam mai mult ca orice pe lume pierind în strânsoarea unui demon, pe care, eu însumi îl creasem.

Rătăceam pe insulă ca un spectru bântuit de neodihnă, despărţit de cei dragi, nefericit în această despărţire. Când se făcu amiază şi soarele se ridică mai sus pe cer, m—am culcat în iarbă, învins de un somn adânc. Eram rupt de oboseală după o noapte de veghe istovitoare şi de tulburare violentă; ochii mă usturau. Somnul îmi reîmprospătă întrucâtva forţele şi, la trezire, am simţit, din nou, că fac parte din

rândul oamenilor şi am început să meditez la cele petrecute, cu o mare stăpânire de sine; şi, totuşi, cuvintele diavolului nu încetau să—mi răsune în urechi ca un dangăt funebru într—un vis distinct şi apăsător totodată, ca o realitate.

Soarele coborâse de mult şi eu tot pe ţărm mă aflam şi, tocmai îmi potoleam foamea ce mă răzbise mâncând o turtă de ovăz, când, o barcă de pescuit trase la mal chiar lângă locul unde mă găseam şi, unul dintre pescari îmi înmână un pachet; erau acolo scrisori din Geneva şi un răvaş de la Clerval, care, mă îndemna să părăsesc acea insulă singuratică şi să—l întâlnesc la Perth, ca apoi, să plecăm împreună spre Sud. Căci, zicea că—şi irosea pe acolo timpul fără rost, că prietenii ce şi—i făcuse la Londra i—au scris că—l aşteaptă ca să încheie negocierile în care se angajaseră în vederea călătoriei sale în Indii. Şi, prin urmare, nu—şi mai putea prelungi şederea; iar cum călătoria spre Londra ar putea fi urmată, chiar mai curând decât îşi închipuia acum, de un voiaj şi mai lung, mă ruga să—i dau prilejul să se bucure de tovărăşia mea cât mai mult cu putinţă. Această scrisoare mă readuse întrucâtva la viaţă şi, am hotărât ca în două zile să părăsesc insula.

Totuşi, înainte de plecare, aveam de îndeplinit o treabă respingătoare, numai la gândul căreia mă înfioram. Trebuia să—mi împachetez instrumentele chimice; pentru asta, eram nevoit să intru în odaia ce fusese teatrul acelei mizerabile acţiuni, trebuia să pun mâna pe acele scule, numai la vederea cărora mi se făcea rău. A doua zi, la revărsatul zorilor, îmi adunai destul curaj încât să descui uşa laboratorului. Rămăşiţele ciopârţite ale făpturii pe care aproape o isprăvisem zăceau împrăştiate pe podea şi, atunci, am avut senzaţia clară că mutilasem carnea vie a unei fiinţe omeneşti; am rămas în prag, încercând să—mi adun puterile, şi apoi, am păşit înăuntru. Cu mâini tremurânde am cărat toate uneltele afară, apoi, însă, m—am gândit că nu era bine să las acolo acele urme ale experienţei mele care i—ar putea înfricoşa pe ţărani, trezindu—le bănuieli. Le—am pus într—un coş şi, îngrămădind deasupra o mulţime de pietre, m—am hotărât să le arunc în mare, chiar în noaptea aceea; apoi, am petrecut toată ziua pe mal, curăţând şi punând în ordine aparatele.

Nimic nu putea fi mai definitiv decât schimbarea ce se petrecuse în sufletul meu în acea noapte în care demonul îşi făcuse ultima sa apariţie. Înainte, mă gândeam la făgăduiala mea cu o disperare întunecată, ca la ceva care, indiferent de urmări, trebuie îndeplinit. Dar, acum, era ca şi cum mi se ridicase un văl de pe ochi, ca şi cum, pentru prima oară în viaţă, vedeam limpede. Nu mi—a mai trecut nicio clipă prin minte că mi—aş putea reîncepe lucrul – ameninţarea monstrului îmi apăsa gândurile – dar, nu aş mai fi consimţit să—i împlinesc rugămintea, cu niciun preţ. Căci, hotărâsem, odată pentru totdeauna, în sinea mea, că, a crea un monstru asemănător celui pe care deja îl plăsmuisem, ar fi dovada de netăgăduit a unui egoism dintre cele mai josnice şi mârşave; şi, izgoneam din minte orice gând care putea să ducă la o altă concluzie.

Luna răsări între două şi trei noaptea; şi, atunci, am aşezat coşul într—o luntre şi am vâslit cam patru mile depărtare de mal. Domnea o linişte desăvârşită; doar câteva bărci se îndreptau către ţărm, dar, m—am îndepărtat de ele cât am putut. Mă simţeam de parcă eram pe cale să săvârşesc o crimă îngrozitoare şi evitam cu o înfiorată nelinişte orice întâlnire cu vreun semen al meu. La un moment dat, luna, până atunci atât de clară, fu acoperită de un nor gros şi, am profitat de acel întuneric ca să arunc coşul în mare; am ascultat până când clipocitul apei a încetat şi apoi, am vâslit cât mai departe de acel loc. Cerul se înnora; dar, aerul era curat, deşi se răcise din pricina brizei ce începuse să adie tocmai atunci dinspre nord—est. Îi respiram prospeţimea cu nesaţ şi, nişte senzaţii atât de plăcute mă potopiră, încât, am hotărât să mai întârzii pe mare. Fixând cârma într—o poziţie potrivită, m—am trântit pe fundul bărcii. Norii ascundeau luna, totul era învăluit în beznă şi, auzeam doar tăişul prorei croindu—şi drum printre valuri. Murmurul lor mă legănă adormitor şi, în scurtă vreme, dormeam tun.

Nu ştiu cât timp am dormit aşa, dar, când m—am deşteptat, soarele era de mult sus pe cer. Bătea un vânt puternic şi valurile ameninţau, în orice clipă, să răstoarne fragila mea ambarcaţiune. Am văzut că vântul sufla dinspre nord—vest şi că, probabil, mă purtase departe de ţărmul de pe care mă îmbarcasem. Am încercat să cârmesc înapoi, dar, mi—am dat seama de îndată că la o nouă încercare apa îmi va umple într—o clipită barca. Nu puteam face nimic altceva decât să mă las purtat în direcţia vântului. Mărturisesc că în momentele acelea m—a cuprins frica. Nu aveam busolă şi, cunoştinţele mele despre geografia acelei părţi a lumii erau atât de sărace, încât, soarele nu—mi era de prea mare ajutor. Puteam să fiu împins în largul Atlanticului şi să mor acolo în groaznicele chinuri ale foamei sau să fiu înghiţit de apele fără fund ce se zbuciumau şi mugeau sub mine. Pluteam în larg de ore întregi şi, începuse să mă

chinuie o sete ce era doar un preludiu al viitoarelor suferinţe. Am privit către cerul acoperit de norii ce zburau mânaţi de vânt, în stoluri nesfârşite. Am privit la mare: ea avea să—mi fie mormântul. „Diavole! am exclamat. Ţi—ai ajuns ţelul!” M—am gândit la Elizabeth, la tata, la Clerval, rămaşi cu toţii în urmă, la cheremul patimilor necruţătoare şi sângeroase ale monstrului. Gândul acesta mă aruncă într—o atât de cumplită deznădejde, încât, chiar şi acum, când întreagă acea scenă e gata să mi se şteargă din amintire pentru totdeauna, mă cutremur să mi—o închipui.

Astfel se scurseră câteva ceasuri, dar treptat, cum soarele cădea spre orizont, vântul se domoli într—o molcomă adiere şi talazurile se potoliră.

O hulă puternică le luă, însă, locul; mi se făcu rău şi cu greu mai reuşeam să stăpânesc cârma, când, deodată, am zărit spre sud contururile unui ţărm înalt.

Sfârşit cum eram de oboseala şi de încordarea acelor ore nesfârşite, această bruscă dovadă că mai există viaţă îmi năvăli ca un şuvoi de bucurie fierbinte în inimă şi atunci simţii cum îmi ţâşnesc lacrimi de fericire.

Cât de schimbătoare ne sunt simţămintele şi cât de ciudată este dragostea cu care ne agăţăm de viaţă chiar şi în culmea nenorocirii. Am încropit o altă pânză din ce veşminte aveam la mine şi am virat în direcţia acelui ţărm. Era sălbatic şi stâncos; pe măsură ce mă apropiam însă, am observat urme de semănături. Am văzut bărci lângă mal şi, deodată, m—am găsit din nou în vecinătatea lumii civilizate. Am urmărit cu grijă meandrele ţărmului şi am salutat cu bucurie apariţia unei turle ce se ivi, într—un târziu, din spatele unui mic promontoriu. Eram sleit de puteri, aşa că, am hotărât să mă îndrept direct către oraş, unde, puteam mai lesne să—mi procur câte ceva de—ale gurii. Din fericire, aveam la mine nişte bani. Când am ocolit promontoriul, mi—a apărut înainte un orăşel îngrijit, cu o radă încăpătoare, în care am intrat cu inima zvâcnind de bucurie la gândul salvării mele neaşteptate.

Pe când legam barca şi aranjam velele, mai mulţi oameni se îngrămădiră în jur. Păreau foarte surprinşi de apariţia mea, dar, în loc să—mi ofere vreun ajutor, îşi vorbeau în şoaptă unul altuia, făcând gesturi care, în orice altă împrejurare, mi—ar fi putut stârni o uşoară senzaţie de îngrijorare. Dar aşa, singurul lucru pe care l—am observat era că vorbeau englezeşte; prin urmare, m—am adresat şi eu lor în acelaşi grai:

— Dragi prieteni, le—am spus, sunteţi aşa de buni să—mi spuneţi numele acestui oraş şi să mă lămuriţi unde mă aflu?

— Ai să afli, şi încă destul de repede, răspunse un bărbat cu o voce aspră. Poate că ai ajuns într—un loc care nu ţi se va părea prea pe plac, dar, n—o să te întrebăm pe tine unde ţi—ar plăcea să fii găzduit, asta s—o ştii.

M—a uimit peste măsură să primesc un răspuns atât de grosolan din partea unui om pe care nu—l cunoşteam; şi mai mult încă m—au tulburat chipurile încruntate şi mânioase ale însoţitorilor săi.

— De ce mă întâmpini cu vorbe atât de brutale, am replicat, sunt sigur că nu stă în obiceiul unui englez să primească străinii atât de neospitalier.

— Nu ştiu, spuse omul, cum e obiceiul englezilor, dar, intră în obiceiul irlandezilor să—i urască pe ticăloşi.

În timp ce acest straniu dialog continua, am observat cum tot mai mulţi oameni se îmbulzesc în juru—mi. Feţele lor exprimau un amestec de curiozitate şi mânie, foarte neplăcut pentru mine şi care, într—o oarecare măsură, mă puse pe gânduri. I—am întrebat pe unde s—o iau către han, dar nimeni nu—mi răspunse. Am pornit atunci înainte şi un murmur de glasuri se ridică din mulţimea care mă urmă, continuând să mă înconjoare; la un moment dat, un bărbat cu o înfăţişare bolnăvicioasă se apropie, mă bătu pe umăr şi zise:

— Hai, domnule, urmează—mă la domnul Kirwin ca să dai socoteală.

— Cine e domnul Kirwin? De ce să dau socoteală? Nu este aceasta o ţară liberă?

— Da, domnule, liberă din belşug pentru ăi cinstiţi. Domnul Kirwin e magistrat şi tu ai să dai socoteală de moartea unui gentleman care astă—noapte a fost găsit aici.

Acest răspuns mă înfiora, dar, peste o clipă, îmi regăsii din nou stăpânirea de sine. Eram nevinovat, se putea dovedi lesne aceasta; drept care, l—am urmat în tăcere pe însoţitorul meu şi am fost condus într—una dintre cele mai arătoase case din oraş. Simţeam cum cad din picioare de oboseală şi de foame. Dar, înconjurat cum eram de gloată, m—am gândit că e bine să—mi adun toate puterile, ca nu cumva slăbiciunea mea să apară ca o dovadă de teamă sau de conştiinţă a vinovăţiei. Dar, cât de puţin mă

aşteptam eu atunci la nenorocirea care avea să mă copleşească peste câteva clipe, să transforme în groază şi disperare întreaga spaimă de dezonoare sau moarte.

Dar, simt că trebuie să mă opresc aici; căci, am nevoie de întregul meu curaj ca să evoc amintirea înspăimântătoarelor întâmplări pe care urmează să le povestesc în toate amănuntele lor, aşa cum îmi apar ele în minte.

Capitolul 21

Am fost de îndată dus în faţa magistratului, un bătrânel binevoitor, cu purtări reţinute şi blânde. El mă cercetă, totuşi, cu destulă severitate, şi apoi, întorcându—se către însoţitorii mei, întrebă cine va apărea ca martor.

Păşiră înainte cam o jumătate de duzină; şi, după ce magistratul alese pe unul dintre ei, acesta depuse mărturie cum că, în noaptea trecută fusese în larg la pescuit cu fiul şi cumnatul său, Daniel Nugent, când, pe la ora zece, a observat ridicându—se o rafală puternică dinspre nord şi de aceea s—au îndreptat către port. Era o noapte foarte întunecoasă, căci, luna nu se ivise încă; nu au acostat în radă, ci, ca de obicei, într—un golf cam la două mile mai jos. Primul a coborât el, cărând o parte dintre uneltele de pescuit şi tovarăşii săi l—au urmat la o oarecare distanţă. Cum înainta de—a lungul dunelor, s—a împiedicat de ceva şi a căzut cât era de lung. Ceilalţi s—au apropiat să—l ajute şi atunci, în lumina felinarului, au descoperit că se lovise de trupul unui om care, după cât se părea, era mort. La început, au crezut că e cadavrul vreunui înecat pe care valurile îl aruncaseră la mal, dar, cercetându—l mai atent, au văzut că veşmintele nu erau ude şi chiar că trupul nu i se răcise încă. L—au cărat de îndată în coliba unei bătrâne, nu departe de acel loc şi, s—au străduit, fără să izbutească însă, să—l readucă la viaţă. Era cadavrul unui tânăr chipeş, de vreo douăzeci şi cinci de ani. Părea să fi fost strangulat, căci, în afară de urme vinete de degete pe gât, nu se afla niciun alt semn de violenţă.

Prima parte a depoziţiei nu mă interesă câtuşi de puţin, dar, când fură pomenite urmele de degete, mi—am amintit de felul cum fusese asasinat fratele meu şi, o agitaţie extremă mă cuprinse; picioarele începură să—mi tremure, o ceaţă îmi împânzi ochii şi a trebuit să mă sprijin de un scaun ca să nu mă prăbuşesc. Magistratul mă observă cu o privire pătrunzătoare şi, desigur că trase o concluzie nefavorabilă din purtarea mea.

Fiul întâi spusele tatălui, dar, când fu chemat Daniel Nugent, acesta se jură pe toate cele că, înainte chiar ca tovarăşul său să se împiedice şi să cadă, a văzut o barcă în care se afla un singur om, la o mică distanţă de mal, şi că, pe cât a putut să—şi dea seama în lumina palidă a stelelor, era aceeaşi barcă în care trăsesem eu la ţărm.

O femeie depuse şi ea mărturie că tocmai stătea în uşa colibei ei de pe malul mării, aşteptând întoarcerea pescarilor, cam cu o oră înainte să afle de descoperirea corpului, când, a văzut o barcă cu un singur om, depărtându—se cu iuţeală de acea parte a malului unde a fost, mai apoi, găsit cadavrul.

O altă femeie confirmă spusele pescarilor cum că, au adus corpul la ea acasă şi, încă mai era cald. L—au întins pe pat şi l—au fricţionat şi, Daniel a plecat în oraş după un farmacist, dar, victima încetase să trăiască.

Câţiva alţi oameni au fost interogaţi în legătură cu debarcarea mea şi cu toţii au spus că, din pricina vântului puternic de nord ce se ridicase în timpul nopţii, era foarte probabil că mă învârtisem câteva ceasuri pe lângă ţărm şi fusesem nevoit să mă întorc lângă acelaşi loc din care plecasem. În afară de asta, ei îşi dădură cu părerea că se putea să fi adus corpul din altă parte şi, pesemne că, necunoscând prea bine locurile, l—am aruncat lângă port, neştiind că e atât de aproape de oraş.

Domnul Kirwin, la auzul acestor mărturii, îşi exprimă dorinţa să fiu dus în odaia în care se afla cadavrul, ca să poată observa ce efect îmi va produce vederea lui. Ideea îi fusese probabil sugerată de teribila nervozitate pe care am manifestat—o când s—a descris felul în care fusese săvârşit omorul. Am fost, deci, condus de către magistrat şi de câţiva oameni la han. Straniile coincidenţe ale acelei nopţi agitate nu puteau să nu mă pună pe gânduri, dar, ştiind că, la ora când fusese găsit corpul, eu stăteam de vorbă cu nişte oameni pe insula în care locuisem, eram cu desăvârşire liniştit. Am intrat în camera în care se afla cadavrul şi am fost dus la coşciug. Cum aş putea să zugrăvesc ce am simţit privindu—l? Şi acum încă mă cutremur de groază ori de câte ori mă gândesc la acea clipă cumplită. Cercetările, prezenţa magistratului şi a martorilor îmi pieiră din minte ca un vis, când am văzut întins înainte—mi trupul lipsit de viaţă al lui Henry Clerval. Mi s—a tăiat răsuflarea şi, aruncându—mă deasupra trupului său, am strigat:

— Cum, şi pe tine, nepreţuitule Henry, urzelile mele criminale te—au răpus? Pe cei doi i—am distrus; alte victime îşi aşteaptă încă sorocul; cum, şi pe tine, Clerval, prietenul, binefăcătorul meu…

Trupul omenesc e prea slab ca să reziste la chinurile pe care le înduram şi a trebuit să fiu târât afară din cameră, pradă unor cumplite zvârcoliri.

Am căzut bolnav de febră. Două luni m—am zbătut între viaţă şi moarte; delirurile mele, cum am aflat după aceea, au fost înfricoşătoare; mă acuzam că i—am ucis pe William, pe Justine şi, acum pe Clerval. Uneori, îi imploram pe cei de lângă mine să distrugă diavolul ce nu—mi da pace, alteori, simţeam degetele monstrului încolăcindu—mi—se în jurul gâtului şi urlam de groază şi durere. Din fericire, cum vorbeam în limba natală, singur domnul Kirwin mă înţelegea; dar, zvârcolirile şi ţipetele mele fură de ajuns ca să înfricoşeze pe ceilalţi martori.

De ce nu am murit atunci? Lovit de nenorocire cum nu a mai fost vreodată un om, de ce nu m—am scufundat în uitare şi odihnă de veci? Moartea răpune atâţia copii nevinovaţi, singurele nădejdi ale unor părinţi ce—i iubesc ca pe lumina ochilor; câte mirese şi câţi tineri îndrăgostiţi n—au fost într—o zi strălucitori de sănătate şi speranţă, ca în alta să cadă pradă viermilor şi putreziciunii mormintelor. Din ce eram eu plămădit de am putut ţine piept atâtor lovituri care, ca o roată ce se învârteşte fără oprire, îşi reînnoiau necontenit tortura?

Dar, mi—a fost sortit să trăiesc; şi, peste două luni, m—am deşteptat ca dintr—un vis, întins pe un pat soios, păzit cu străşnicie de temniceri, paznici şi zăvoare ferecate şi toate instrumentele cumplite ale unei închisori. Era dimineaţă, îmi amintesc, când m—am trezit din nou la înţelegere; uitasem tot ce se întâmplase şi singurul lucru pe care îl simţeam era că o mare nenorocire mă copleşise deodată; dar, când am privit în juru—mi şi am văzut ferestrele zăbrelite şi mizeria din celula în care mă aflam, totul mi—a fulgerat din nou prin minte şi am gemut atuncea din rărunchi. Acest zgomot trezi o femeie vârstnică ce aţipise pe un scaun aşezat lângă patul meu. Era o infirmieră angajată special, soţia unuia dintre paznici şi, înfăţişarea ei exprima toate acele însuşiri josnice atât de des întâlnite la acea categorie de oameni. Trăsăturile feţei erau împietrite, greoaie şi aspre, ca ale oamenilor obişnuiţi să vadă mizeria omenească, fără a mai fi în stare să simtă vreo cât de mică compătimire. Tonul ei exprima o totală indiferenţă; mi se adresă în engleză şi mi se păru că am mai auzit această voce în timpul suferinţelor mele:

— Te simţi mai bine acum, domnule? zise ea.

Am răspuns în acelaşi grai cu o voce slabă:

— Cred că da, dar, dacă e să fie adevărat totul, dacă într—adevăr nu am visat, îmi pare rău că am rămas în viaţă, ca să trăiesc toată această grozăvie şi mârşăvie.

— Cât despre asta, replică bătrâna, dacă te gândeşti la omul pe care l—ai ucis, cred că mult mai bine ar fi fost să fi murit, căci, nu—mi închipui că ai să scapi aşa uşor, cu una cu două. Dar, asta nu mă priveşte pe mine; ceea ce am eu de făcut e să te îngrijesc şi să te înzdrăvenesc; îmi fac datoria cu conştiinţa curată şi bine ar fi de ar face toţi aşa.

Am întors spatele cu dezgust femeii care putea să rostească vorbe atât de lipsite de simţire unui om abia scăpat din ghearele morţii. Dar, mă simţeam prea lipsit de puteri ca să mă pot gândi la tot ce se întâmplase. Toate împrejurările vieţii mele mi se perindară pe dinainte ca un vis. Mă întrebam chiar, în răstimpuri, dacă au existat cu adevărat, căci, nu—mi mai apăruseră nicicând în minte cu forţa pe care o are doar o realitate.

Când imaginile ce—mi pluteau pe dinainte deveniră mai clare, mi se ridică din nou febra; întunericul mă apăsa din toate părţile; nu se afla nimeni să mă aline cu vocea blândă a iubirii; nicio mână scumpă mie nu mă sprijinea. Veni medicul şi—mi prescrise doctorii, iar bătrâna le prepară. O totală nepăsare se zugrăvea pe chipul primului, tot aşa cum, o expresie de brutalitate era adânc întipărită şi pe faţa ei.

Cine putea să simtă vreun interes pentru soarta unui ucigaş, în afară de călăul care din asta îşi câştigă existenţa?

Cam acestea fură primele mele reflecţii; dar, curând aflai că domnul Kirwin arătase faţă de mine o bunătate deosebită. Poruncise să mi se dea cea mai bună celulă din închisoare (dar cât de mizeră era această cea mai bună celulă) şi el fusese acela care—mi trimisese doctorul şi infirmiera. E adevărat, venea rareori să mă vadă, căci, deşi dorea din tot sufletul să uşureze suferinţele oricărei făpturi omeneşti, nu voia să asiste la chinurile şi la suferinţele minţii rătăcite ale unui criminal. Venea, prin urmare, să vadă dacă mi se dau toate îngrijirile de trebuinţă, dar, vizitele sale erau scurte şi rare.

Intrasem deja în convalescenţă şi, într—o zi, stăteam aşezat pe scaun, cu ochii întredeschişi şi cu obrajii de o paloare cadaverică. Eram abătut şi sătul de această lume păcătoasă; cugetam că ar fi mai bine să mă lepăd singur de viaţă, decât să rămân într—o lume care pentru mine nu însemna decât un şir lung de nenorociri. La un moment dat, mă întrebam chiar dacă nu ar trebui să mă declar vinovat şi să îndur pedeapsa legii, pe care, eram mai îndreptăţit s—o primesc decât fusese biata Justine. Acestea erau

gândurile care mă frământau când, deodată, se deschise uşa şi apăru domnul Kirwin. Înfăţişarea sa exprima multă simpatie şi milă; şi—a tras lângă mine un scaun şi mi s—a adresat în franţuzeşte:

— Mă tem că locul acesta ţi se pare îngrozitor; pot face ceva ca să—ţi uşurez traiul aici?

— Vă mulţumesc, dar, orice aţi face e zadarnic; nu se găseşte nicăieri pe pământ vreun loc în care să pot duce un trai tihnit.

— Ştiu că simpatia unui străin nu—l poate ajuta cu nimic pe cel doborât, cum eşti dumneata, de o nenorocire atât de stranie. Dar, sper că vei părăsi curând acest lăcaş plin de melancolie, căci, fără îndoială, vei putea aduce cu uşurinţă dovezi care să şteargă acuzaţia de crimă ce ţi s—a adus.

— Acesta e lucrul cel mai puţin important; am devenit, printr—o ciudată înlănţuire de împrejurări, cel mai bicisnic dintre muritori. Persecutat şi chinuit cum sunt şi am fost eu, mai poate moartea să însemne vreun rău pentru mine?

— Nimic, într—adevăr, nu ar putea fi mai chinuitor decât straniile întâmplări care au avut loc în ultima vreme. Ai fost aruncat, prin cine ştie ce întâmplare, pe acest tărâm renumit pentru ospitalitatea sa, ai fost arestat de îndată şi închis sub acuzaţie de crimă. Prima privelişte ce ţi—a apărut în faţa ochilor a fost trupul prietenului ucis într—un chip atât de inexplicabil şi azvârlit, ca să zic aşa, de vreun duşman în calea ta.

Pe când domnul Kirwin vorbea, în ciuda tulburării pe care mi—o stârnise imaginea suferinţelor mele, am simţit şi o mare surpriză văzând că multe lucruri părea el să ştie despre mine. Presupun că pe chipul meu se citea o oarecare uimire, căci, domnul Kirwin se grăbi să adauge:

— De cum ai căzut bolnav, mi s—au adus hârtiile ce au fost găsite asupră—ţi şi le—am cercetat în speranţa de a descoperi un indiciu, ca să pot trimite familiei tale o înştiinţare despre nenorocirea şi boala ta. Am găsit mai multe scrisori şi, printre altele, una care, de la primele rânduri, am înţeles că e de la tatăl tău. I—am scris pe dată la Geneva; au trecut aproape două luni de când i—am trimis scrisoarea… dar, ce—i cu tine, eşti încă bolnav, mai ai febră; nu, hotărât lucru, nu eşti în stare să primeşte veşti.

— Nu mă mai ţineţi în această încordare de mii de ori mai cumplită decât cea mai groaznică veste. Spune—ţi ce nouă scenă a morţii s—a mai jucat şi a cui asasinare urmează să o deplâng?

— Familia ta e bine sănătoasă, spuse domnul Kirwin cu blândeţe şi, cineva, un prieten, a venit să te vadă.

Nu ştiu cum mi—a venit acest gând, dar, deodată, fui încredinţat că asasinul venise să—şi bată joc de nenorocirea mea şi să mă silească, prin moartea lui Clerval, să capitulez în faţa dorinţelor sale drăceşti. Mi—am acoperit faţa cu mâinile şi am strigat îngrozit:

— Goniţi—l! Nu vreau să—l văd, pentru numele lui Dumnezeu, nu—l lăsaţi să intre.

Domnul Kirwin mă privi tulburat. Nu putea să nu privească exclamaţia mea ca pe o dovadă a vinovăţiei, aşa că, spuse cu destulă asprime:

— Îmi închipuiam, tinere, că prezenţa tatălui tău va fi întâmpinată cu bucurie şi că nu—ţi va inspira o atât de violentă repulsie.

— Tata, am strigat, simţind cum mi se destinde fiecare muşchi al feţei şi cum bucuria ia locul suferinţei, a venit cu adevărat tata? Ce bine, vai ce bine! Dar, unde—i, de ce nu apare odată?

Schimbarea ce avu loc în purtarea mea îl surprinse şi—i plăcu magistratului, care, pesemne, se gândi că exclamaţia se datora unei reveniri trecătoare a delirului, aşa că, el îşi regăsi pe dată bunăvoinţa cu care mă întâmpinase la început. Se ridică şi ieşi împreună cu infirmiera, iar peste o clipă, tata îşi făcu apariţia.

Nimic, în acel moment, nu mi—ar fi putut pricinui o mai mare plăcere decât sosirea tatei. I—am luat mâinile într—ale mele şi am strigat:

— Eşti nevătămat – dar Elizabeth, Ernest? Tata mă linişti cu asigurări de sănătate şi se strădui, stăruind asupra acestor subiecte atât de dragi inimii mele, să—mi ridice moralul atât de scăzut; dar, simţii de îndată că o închisoare nu poate fi lăcaşul veseliei.

— Dar, ce loc e acesta în care te afli, fiule, zise, privind cu întristare la ferestrele zăbrelite şi la aspectul jalnic al celulei. Ai plecat în călătorie crezând că vei găsi fericirea, dar, o fatalitate pare să te urmărească. Iar bietul Clerval…

La auzul numelui nefericitului meu prieten ucis m—a cuprins o tulburare pe care, în starea de slăbiciune în care mă aflam, cu greu o puteam îndura; am izbucnit în plâns.

— Vai mie, tată, aşa este, am răspuns, un destin dintre cele mai cumplite atârnă deasupra capului meu şi mi—e sortit să trăiesc pentru a—l împlini, căci altfel, cum crezi că aş mai fi putut supravieţui şi

nu m—am prăbuşit mort pe loc deasupra coşciugului lui Henry.

Nu ne fu însă îngăduit să stăm prea mult de vorbă căci, şubred cum eram încă după boală, trebuiam supravegheat cu multă luare—aminte, ca nu cumva, o cât de mică oboseală să—mi fie fatală. Aşa că, nu după mult, apăru domnul Kirwin care, spuse că sunt încă prea slăbit pentru a rezista la un efort atât de mare. Însă, pentru mine, sosirea tatălui meu fu o pronie cerească şi, încetul cu încetul, mi—am recăpătat puterile.

Dar dacă boala mi se scurgea din trup, în schimb, nu putea împrăştia neagra şi sumbra melancolie ce—mi sălăşluia în minte. Imaginea lui Clerval, aşa cum îl văzusem ultima oară, palid, fără viaţă îmi plutea mereu pe dinainte. Nu o dată agitaţia în care aceste plăsmuiri ale minţii mă aruncau, îi făcea pe prieteni să se teamă de o revenire a bolii. O, Doamne! De ce se trudeau ei să salveze o viaţă atât de bicisnică şi mârşavă? Fără îndoială, pentru ca eu să—mi pot împlini destinul; şi, har Domnului, acum mi se apropie, în sfârşit, sorocul. Curând, da, foarte curând, moartea va stinge aceste zbateri ale inimii mele, o va uşura de greaua povară a suferinţei care mă striveşte şi, supunându—mă osândei dreptăţii, îmi voi afla, în sfârşit, odihna. Alteori însă, deşi dorinţa aceasta mi se încuibase adânc în minte, sosirea morţii îmi apărea atât de îndepărtată, încât, stăteam ore întregi nemişcat, fără cuvinte, rugându—mă să se abată vreun cataclism care să ne îngroape sub ruinele sale şi pe vrăjmaşul meu şi pe mine.

Ziua întrunirii Curţii cu juri se apropia. Trecuseră trei luni de când zăceam în închisoare. Şi, deşi slăbit şi în pericol neîncetat de a cădea din nou la pat, am fost nevoit să călătoresc aproape o sută de mile până la reşedinţa de comitat unde se ţinea şedinţa tribunalului. Domnul Kirwin luase asupră—şi sarcina de a se îngriji de alegerea martorilor şi a probelor necesare apărării. Şi, am fost cruţat de ruşinea de a apărea în public sub acuzaţie de crimă, căci, cazul meu nu fost înaintat Curţii marţiale. Marele juriu a respins această cerere după ce a fost produsă dovada că, la ora când se găsise corpul prietenului meu, eu mă aflam pe Insulele Orkney. Astfel, la o săptămână după ce mă mutaseră în noua închisoare, am fost pus în libertate.

Ce încântat a fost tata când a aflat că îmi dovedisem nevinovăţia, că puteam din nou respira aerul proaspăt de afară şi că mi se îngăduia să mă reîntorc în ţara mea natală! Dar, eu nu împărtăşeam aceste simţăminte, căci mie, şi zidurile unei temniţe şi cele ale unui palat îmi erau deopotrivă de urâte. Cupa vieţii era pentru totdeauna otrăvită şi, deşi soarele îmi dăruia razele sale cum le—ar dărui unui om fericit şi cu inima voioasă, eu nu vedeam nimic în juru—mi decât un întuneric înspăimântător şi gros, prin care, nu răzbea nicio altă lumină decât strălucirea unor ochi pătrunzători, ce mă sfredeleau până în adâncuri. Uneori, erau ochii atât de plini de înţeles ai lui Henry, lâncezind în moarte, cu orbitele întunecate şi aproape acoperite de pleoape şi de genele lungi şi negre care le tiveau; alteori, erau ochii spălăciţi, înneguraţi ai monstrului, aşa cum îmi apăruseră ei pentru întâia oară în odaia mea din Ingolstadt.

Tata încerca să redeştepte în mine simţământele de afecţiune. Îmi vorbea de Geneva, pe care aveam s—o revăd curând, de Elizabeth şi de Ernest, dar, aceste cuvinte nu făceau decât să smulgă gemete şi mai adânci. Uneori, într—adevăr, mă încingea un dor de fericire şi mă gândeam, cu o melancolică bucurie, la iubita mea verişoară, ori tânjeam, pradă unei mistuitoare *maladie du pays,* să revăd, încă o dată, lacul albastru şi Rhonul cel repede, pe care atât de mult îl îndrăgeam în anii copilăriei; dar, mai tot timpul eram cufundat într—o stare de torpoare care, făcea ca o şedere în închisoare să—mi pară tot atât de binevenită ca şi cel mai încântător peisaj de natură; şi această lungă toană nu era curmată decât de crize puternice de deznădejde. În acele momente, simţeam un imbold să pun singur capăt acestei existenţe pe care o uram; şi era nevoie de atenţie şi îngrijire necontenită pentru ca nu cumva, într—un gest de nesăbuită violenţă, să—mi fac singur seama.

Aveam, însă, o datorie de împlinit şi, amintirea acesteia sfârşi, în cele din urmă, prin a birui egoista mea deznădejde. Trebuia să mă întorc fără zăbavă la Geneva, ca acolo, să veghez asupra vieţilor celor care îmi erau pe lume cei mai dragi şi, să aştept la pândă să apară ucigaşul, dacă norocul îmi va purta paşii către locul unde îşi are ascunzişul sau, dacă el va îndrăzni să mi se arate singur, să pot, ţintind fără greş, răpune făptura slută pe care o înzestrasem cu asemănarea pocită a unui suflet şi mai hâd încă. Dar tata, temându—se că nu voi fi în stare să fac faţă oboselii drumului, nu se arăta grăbit de plecare; căci, ajunsesem o epavă, o umbră de om. Mă lăsaseră cu totul puterile. Eram numai piele şi os, iar febra îmi devasta zi şi noapte trupul şubrezit.

Totuşi, văzând că stăruiam cu atâta înfrigurare şi nerăbdare să părăsim Irlanda, tata se gândi că e mai bine să se înduplece. Ne îmbarcarăm la bordul unui vas cu destinaţia Havre—de—Grâce şi, un vânt

prielnic ne purtă departe de coasta irlandeză. Era miezul nopţii. Stăteam întins pe punte privind la stele şi ascultând clipocitul valurilor. Am binecuvântat întunericul care ştersese dinaintea ochilor mei acel ţărm şi, inima îmi bătea de bucurie frenetică la gândul că, în curând, îmi va apărea înainte Geneva. Trecutul mi se înfăţişa acum ca un vis urât; şi totuşi, vasul în care mă aflam, vântul care mă purta departe de nesuferitele maluri ale Irlandei şi marea care mă înconjura din toate părţile, nu pregetau să—mi reamintească că nu fusesem amăgit de vreo născocire ori de vreo vedenie şi că, într—adevăr, Clerval, prietenul meu şi cel mai drag tovarăş, căzuse victima mea şi a monstrului pe care îl creasem. Mi—am prefirat din nou, în minte, întreaga viaţă: copilăria paşnică şi fericită petrecută în sânul familiei la Geneva, moartea mamei şi plecarea la Ingolstadt. Mi—am amintit, fără să—mi pot stăpâni un fior, de avântul smintit care mă îmboldise să zămislesc acea pocitanie vrăjmaşă şi, am retrăit noaptea în care ea se trezise la viaţă. Dar, această amintire a fost mai mult decât puteam să îndur şi şirul gândurilor s—a rupt, mii de simţăminte mi—au potopit sufletul şi am izbucnit într—un plâns amarnic.

Încă de când îmi revenisem din febră, luasem obiceiul să iau seara câte o mică porţie de laudanum; căci, doar astfel puteam să—mi câştig odihna de care aveam nevoie ca să pot rămâne în viaţă. Şi, cum amintirea feluritelor mele nenorociri mă apăsa prea tare, am înghiţit o cantitate de două ori mai mare decât de obicei şi, nu după mult timp, am căzut într—un somn adânc. Dar, nici somnul nu—mi oferi aşteptatul răgaz de la gânduri şi chin; mii de imagini, una mai înspăimântătoare decât alta, mi se înfăţişară în vis. Spre dimineaţă am intrat chiar într—un fel de coşmar; simţeam cum mi se încleştează degetele monstrului în jurul gâtului şi nu mă puteam smulge din strânsoarea lui şi, gemete şi ţipete îmi răsunau în urechi. Tata, care mă veghea, văzând cum mă zbat în somn, mă trezi; am auzit valurile ce se spărgeau de bord, am văzut cerul vătuit cu nori; demonul nu era acolo şi, atunci, o senzaţie de siguranţă, sentimentul că un răstimp de pace avea să despartă clipa prezentă de dezastrul fără leac pe care îl pregăteşte viitorul, mă pătrunse; mă cuprinse un fel de uitare calmă, aşa cum numai sufletul omenesc este în stare să cunoască.

Capitolul 22

Călătoria pe mare se sfârşi. De cum am debarcat, am şi pornit spre Paris. Dar, mi—am dat curând seama că mă încrezusem prea mult în puterile mele şi că, pentru a fi în stare să—mi continui drumul, aveam nevoie de odihnă. Tata îmi arăta o grijă neobosită, dar, necunoscând adevărata cauză a suferinţelor mele, căuta prin tot felul de mijloace greşite să tămăduiască acest rău fără leac. Ar fi vrut să mă vadă distrându—mă în societate. Dar eu, faţă de oameni, aveam doar sentimente de oroare. O, nu, nu oroare! Doar erau fraţii, semenii mei şi, chiar şi cei mai nevolnici îmi apăreau ca nişte făpturi de natură îngerească, de o cerească alcătuire. Dar, simţeam că nu am dreptul să trăiesc printre ei. Dezlănţuisem asupră—le un duşman a cărui singură bucurie era să le verse sângele şi să se desfete la auzul gemetelor lor. Cum m—ar urî ei, de la primul până la cel din urmă, şi m—ar vâna fără cruţare, de ar avea cunoştinţă de actele mele necurate şi de crimele ce se trăgeau din ele.

Tata se înclină în cele din urmă în faţa dorinţei mele de a evita societatea oamenilor, dar, se strădui şi mai departe să mă scoată din starea mea de întunecată disperare. Uneori, îşi închipuia că ea se datorează ruşinii şi umilinţei în care acuzaţia de crimă mă târâse şi încerca să mă convingă cât de vană este mândria.

— Vai, tată, răspundeam, cât de puţin mă cunoşti. Întreaga fire a omului, cu pasiunile şi sentimentele ei, ar fi terfelită în noroi, dacă un nenorocit ca mine ar mai putea vorbi de mândrie. Justine, biata nefericită, tot atât de nevinovată ca şi mine, a fost şi ea acuzată, ispăşind o vină inexistentă; dar, adevăratul vinovat de moartea sa sunt eu – eu am ucis—o. Dar, ce spun, toţi — William, Justine, Henry – toţi au murit din pricina mea.

Nu era pentru prima oară că tata mă auzea rostind asemenea vorbe; în timpul detenţiei le repetasem adesea; în asemenea clipe de căinţă, uneori, el avea aerul că ar dori să—mi ceară o explicaţie, alteori însă, părea să pună totul pe seama închipuirilor bolnave prin care mintea mea se rătăcise în timpul bolii şi de care, şi acum, în convalescenţă, se încăpăţâna să se agate. Eu, însă, mă feream în orice chip să dezvălui existenţa monstrului meu. Căci, aveam încredinţarea că aş fi pe dată socotit nebun şi asta însemna că va trebui să—mi pun lacăt la gură pentru totdeauna. Dar, în acelaşi timp, nu mă simţeam în stare să dezvălui un secret care l—ar umple, pe cel ce ar sta să—l asculte, de uimire şi, l—ar arunca în realitatea bântuită de spaime a fantasticului. Mi—am înfrânat, deci, dorinţa nepotolită de a căuta la cei apropiaţi înţelegerea şi mila de care aveam atâta nevoie şi am păstrat tăcerea, când, de fapt, aş fi dat lumea întreagă să pot destăinui acel secret fatal. Totuşi, cuvinte ca acelea rostite mai sus ţâşneau fără voie din gura mea. Desigur că nu le însoţeam de niciun fel de explicaţii, dar, faptul că auzeam adevărul rostit cu voce tare, îmi mai uşura oarecum povara durerii mele misterioase. O dată, tata mi se adresă cu o expresie de neîncrezătoare uluire:

— Scumpe Victor, ce sunt balivernele astea! Te rog, fiule, să nu mai aud asemenea vorbe din gura ta niciodată.

— Nu sunt nebun, am strigat deodată cu înverşunare, soarele şi cerurile, care mi—au contemplat de sus îndeletnicirile, pot să adeverească că spun adevărul. Eu sunt asasinul acelor victime nevinovate. Ele au murit din pricina plăsmuirii mele infernale. De o mie de ori am dorit să—mi dau tot sângele, până la ultima picătură, numai spre a le fi salvat lor viaţa. Dar, nu am putut, tată, nu am putut să sacrific omenirea întreagă.

Ultimele cuvinte îl convinseseră pe tata că nu eram întru totul teafăr la minte, aşa că, schimbă pe loc subiectul conversaţiei, încercând să—mi abată gândurile pe alt făgaş. Căci, ţinea din toate puterile să—mi şteargă din memorie scenele petrecute în Irlanda. Şi, cum el nu pomenea niciodată nimic despre acele triste întâmplări, nu mă lăsa nici pe mine să aduc vorba de ele.

Pe măsură ce trecea vremea, mi—am revenit; nefericirea îmi sălăşluia încă în inimă, dar, nu mai lăsam să—mi scape vorbe fără şir despre crimele de care mă făcusem vinovat. Era de ajuns că aveam eu conştiinţa acestei vinovăţii. Pusesem cu hotărâre stavilă şi înfrânasem acea voce imperioasă prin care nemernicia mea voia, uneori, să se mărturisească lumii întregi; şi purtările mele deveniră mai calme şi mai reţinute decât fuseseră vreodată de când plecasem în călătoria mea către marea de gheaţă.

Câteva zile înainte de a pleca din Paris către Elveţia am primit această misivă de la Elizabeth:

Prietene scump,

Ce mare bucurie să primesc o scrisoare de la unchiul, datată la Paris; iată că, nu te mai afli la o atât de grozavă depărtare de casă şi pot spera ca, în mai puţin de o săptămână, să te revăd. Bietul meu văr, cât de mult trebuie să fi suferit. Mă aştept să arăţi încă şi mai bolnav decât erai la plecare. Iarna asta s—a scurs ca vai de lume, căci, m—a chinuit tot timpul o încordată aşteptare; dar, nădăjduiesc să citesc pe chipul tău împăcarea şi să aflu că în inima ta mai este loc pentru mângâiere şi linişte.

Şi totuşi, mi—e teamă că încă mai nutreşti acele simţăminte care te făceau atât de nefericit acum un an şi, chiar că timpul le—a adâncit şi mai mult. În toată această vreme, nu am vrut să te mai tulbur şi eu, căci, prea multe nenorociri te—au împovărat, dar, după discuţia pe care am avut—o cu unchiul înainte de plecarea sa, am înţeles că e nevoie, înainte de a ne reîntâlni, de o explicaţie.

Explicaţie! Îţi vei spune, poate: ce să aibă Elizabeth de explicat? Dacă, într—adevăr, aşa ţi—ai spus, atunci, întrebările mele au şi primit răspunsul şi îndoielile s—au spulberat. Dar, cum eşti departe de mine, se prea poate ca tu să te temi şi, în acelaşi timp să te bucuri de această explicaţie; şi, dacă ar fi să fie aşa, nu mai îndrăznesc să amân vorbele pe care, în timpul lipsei tale, am dorit de atâtea ori să ţi le scriu, dar nu am avut destul curaj ca să încep.

Ştii foarte bine, Victor, că încă de când eram copii, părinţii tăi şi—au pus mari speranţe în unirea noastră. De altfel, ei ne—au şi mărturisit aceasta şi ne—au obişnuit cu gândul că, într—o zi, evenimentul va avea, neîndoios, loc. Am fost prieteni de joacă în copilărie şi, cred eu, o nepreţuită şi scumpă prietenie ne—a legat şi când am crescut mari. Dar, precum fratele şi sora nutresc o vie afecţiune unul faţă de celălalt, fără a dori, însă, acea intimitate deplină, nu cumva asta se întâmplă şi cu noi? Spune—mi, scumpe Victor. Răspunde—mi, te conjur, pe fericirea amândurora, cu simplul adevăr – nu iubeşti pe altcineva?

Ai călătorit mult, ţi—ai petrecut mai mulţi ani ai tinereţii la Ingolstadt şi, îţi mărturisesc, prietene, că, atunci când vara trecută te—am văzut atât de nefericit, căutând singurătatea şi fugind de oameni, nu m—am putut împiedica să nu presupun că, poate, tu regreţi această legătură a noastră şi îţi închipui că onoarea te leagă să împlineşti dorinţa părinţilor, împotriva înclinaţiilor tale naturale. Dar, ce raţionament fals e acesta, negreşit. Îţi mărturisesc, prietenul meu, că te iubesc şi că, în visele mele feerice de viitor tu eşti mereu alături de mine, prieten şi tovarăş nedespărţit. Dar, eu la fericirea ta mă gândesc ca şi la a mea, atunci când îţi declar că cununia noastră îmi va pricinui o nesfârşită durere dacă ea nu e dictată de libera ta alegere. Chiar şi acum, îmi dau lacrimile când mă gândesc că, doborât cum eşti de atâtea crude nenorociri, poţi înăbuşi în tine, din pricina cuvântului „onoare”, toată speranţa în acea iubire şi fericire, care, singură ar putea să te ajute să te regăseşti. Şi tocmai eu, care nutresc faţă de tine o atât de dezinteresată afecţiune, să fiu cea care să—ţi înzecească nenorocirea, devenind un obstacol în calea dorinţelor tale! Ah, Victor, să ştii că verişoara şi camarada ta de joacă îţi poartă o iubire prea sinceră ca această presupunere să o poată întrista. Fii fericit, prietenul meu şi, dacă îmi împlineşti această singură rugăminte, fii liniştit ştiind că, nimic pe lume nu va avea puterea să—mi tulbure liniştea.

Această epistolă nu trebuie să te neliniştească prea tare; nu te grăbi să răspunzi mâine, nici poimâine, nici chiar până vei veni, dacă ţi—e greu s—o faci. Unchiul îmi va trimite veşti despre sănătatea ta şi, dacă atunci când ne întâlnim, voi vedea fluturându—ţi pe buze măcar un surâs stârnit de acest demers al meu, o altă fericire nici că mi—aş putea dori.

Elizabeth Lavenza
Geneva, 18 mai 17…

Această scrisoare îmi reînvie în minte ceea ce aproape că uitasem: ameninţarea diavolului: „în noaptea nunţii tale mă voi afla lângă tine”. Aceasta îmi era osânda, căci, în noaptea aceea demonul avea să—şi pună la bătaie întreaga iscusinţă, numai pentru a mă distruge şi a—mi răpi lumina fericirii, singura care făgăduia să—mi aline, în parte, suferinţele. În noaptea aceea hotărâse el să—şi încununeze şirul crimelor cu moartea mea. Ei bine, fie. Urma să aibă loc o luptă pe viaţă şi pe moarte, în care, dacă el ar fi fost biruitor, eu mi—aş fi găsit în schimb pacea şi, astfel, stăpânirea lui asupră—mi ar fi luat sfârşit; iar dacă el ar fi fost învins, aş fi redevenit un om liber. Dar, vai, ce fel de libertate avea să fie aceea? La fel cu cea a ţăranului care, după ce şi—a văzut familia masacrată, casa arsă şi ogorul pustiit sub ochii săi, rămâne la voia întâmplării, fără adăpost, fără bani şi singur, dar liber. Cam aşa ar fi fost libertatea mea de

nu aş fi ştiut că am în Elizabeth o comoară. Şi, totuşi, era limpede: remuşcarea şi gândul vinovăţiei aveau să mă urmărească până la moarte.

Dulce, iubită Elizabeth! I—am tot citit şi recitit scrisoarea şi simţăminte mai blânde mi s—au furişat în inimă; şi am cutezat chiar să şoptesc vorbe despre un vis ceresc de iubire şi de bucurie; dar, apucasem să muşc din mărul oprit şi, îngerul cu braţul întins mă izgonise departe de orice speranţă. Cu toate acestea, mi—aş fi jertfit bucuros viaţa, dacă ştiam că o fac spre binele ei. Dacă monstrul şi—ar îndeplini ameninţarea, moartea era de neînlăturat; şi, totuşi, din nou, m—am întrebat dacă, într—adevăr, cununia îmi va grăbi destinul. M—aş sfârşi, astfel, cu câteva luni mai devreme, căci, altfel, dacă vrăjmaşul ar bănui că, speriat de ameninţările sale, am de gând să—mi amân nunta, ar găsi, fără îndoială, alte mijloace, poate şi mai îngrozitoare, de a se răzbuna. Jurase „să fie alături de mine în noaptea nunţii", dar, nu cred că aceasta însemna că va sta cu mâinile legate, de vreme ce îl omorâse imediat după proferarea ameninţărilor pe Clerval, ca şi cum ar fi voit să—mi arate că nu se săturase încă de sânge. Am decis, prin urmare, că, dacă unirea mea imediată cu Elizabeth ar însemna fie salvarea ei, fie cea a tatei, planurile urzite de duşman împotriva vieţii mele n—ar trebui să o întârzie nici măcar o clipă.

Cam asta era starea sufletească în care m—am apucat să—i scriu lui Elizabeth. Scrisoarea mea fu calmă şi drăgăstoasă.

Mă tem, fată dragă, i—am spus, că, prea multă fericire nouă nu ne—a mai rămas pe pământ; să ştii, însă că, tot ce ar putea însemna pentru mine vreodată o portiţă către această fericire se leagă numai de tine. Alungă—ţi temerile; doar ţie îţi dăruiesc întreaga mea viaţă şi toate strădaniile pentru a te face să—ţi găseşti mulţumirea; am însă un secret, Elizabeth, un groaznic secret; când am să ţi—l destăinuiesc, o să—ţi îngheţe sângele în vine de oroare şi atunci, suferinţa mea nu te va mai surprinde deloc, ci, te vei minuna doar că am mai putut rămâne în viaţă după toate cele îndurate. Îţi voi dezvălui această poveste de groază şi de chin, a doua zi după nuntă, căci, dulcea mea verişoară, între noi trebuie să existe o desăvârşită încredere. Dar, până atunci, te implor, să nu pomeneşti şi nici să nu aduci pe departe vorba despre asta. Te rog din tot sufletul şi, sunt încredinţat că te vei supune acestei rugăminţi".

După aproape o săptămână de la primirea epistolei lui Elizabeth, ne—am întors în Geneva. Dulcea făptură mă întâmpină cu căldură şi dragoste, dar, i—au dat lacrimile în ochi văzându—mi trupul slab, de—i numărai coastele şi, obrajii supţi de febră. Nici ea nu arăta ca înainte. Era mai subţire, iar acea minunată vioiciune care mă încântase întotdeauna aproape dispăruse; dar blândeţea ei, adânca compasiune ce i se citea în privire, păreau, parcă, mai potrivite pentru convieţuirea cu omul bicisnic şi nefericit care eram eu.

Liniştea acestor clipe, însă, nu a durat mult. Amintirea aducea cu sine un suflu de nebunie. Când mă gândeam la cele petrecute, simţeam că mă smintesc cu adevărat; uneori, o furie cumplită fierbea în mine, alteori, eram abătut şi ursuz şi stăteam ore întregi nemişcat, fără să vorbesc şi, nevoind să dau ochii cu ceilalţi, năucit de mulţimea chinurilor de care eram copleşit.

Singură Elizabeth avea puterea să mă smulgă din aceste stări; vocea ei blândă mă alina când eram pradă acceselor de furie şi mă trezea la sentimente mai umane când cădeam în toropeală. Plângea alături de mine, de dragul meu. Când reveneam la judecată, ea mă mustra şi încerca să mă îndemne la resemnare. Dar, vai, resemnarea o fi bună pentru cei nefericiţi, dar cei vinovaţi sunt condamnaţi să nu—şi afle liniştea niciodată. Căci, chinurile remuşcării otrăvesc până şi voluptatea pe care, nu rareori, oamenii o găsesc tocmai în excesul de suferinţă.

Curând după ce am sosit, tata aduse vorba de căsătorie. N—am răspuns nimic.

— Ai, va să zică, o altă legătură?

— Pe viaţa mea că nu. O iubesc pe Elizabeth şi, singurul lucru pe care—l aştept cu nerăbdare e să ne căsătorim. Să stabilim deci ziua şi, din acea zi, mă voi închina, în viaţă cât şi în moarte, fericirii verişoarei mele.

— Dragă Victor, nu vorbi aşa! Grele nenorociri s—au abătut asupră—ne, dar, hai să ne strângem alături de cei ce au rămas şi să trecem iubirea pentru cei ce ne—au părăsit asupra acelora ce mai sunt încă vii. Cercul nostru va fi mic, dar strâns unit prin legăturile dragostei şi ale nenorocirii comune. Şi, când vremea ne va fi alinat deznădejdea, alte lucruri scumpe nouă se vor naşte, care, să umple golul lăsat în urmă de cei ce cu atâta cruzime ne—au fost răpiţi.

Acestea erau sfaturile tatei. Dar mie, ele nu făceau decât să—mi amintească de cumplita ameninţare; să nu te miri că, a toate biruitor, cum fusese până atunci diavolul în toate făptuirile sale sângeroase, îl socoteam de neînvins şi că, de când pronunţase cuvintele *În noaptea nunţii tale mă voi afla lângă tine,* soarta mea, ameninţată, îmi părea de neînlăturat. Dar, moartea nu mai însemna pentru mine niciun rău acum când era pusă în cumpănă cu pierderea lui Elizabeth. Şi, aşa se face că, am răspuns tatei, cu o înfăţişare mulţumită şi chiar plină de voioşie, că, dacă Elizabeth va consimţi, ceremonia să aibă loc peste zece zile; şi astfel, mi—am pecetluit, credeam atunci, soarta.

Dumnezeule mare! Dacă aş fi bănuit măcar o clipă care ar putea fi planurile drăceşti ale vrăjmaşului, aş fi fugit, mai degrabă, departe de ţară, în veşnică pribegie şi, aş fi rătăcit din loc în loc prin ţări străine, biet pribeag lipsit de prieteni, decât să fi consimţit la această nefericită căsătorie. Dar, înzestrat, parcă, cu puteri vrăjitoreşti, monstrul mă orbise să nu discern adevăratele lui intenţii. Şi, crezând că—mi pregătisem doar propria mea moarte, eu grăbisem, de fapt, pe aceea a unei victime cu mult mai de preţ.

Cum ziua căsătoriei noastre se apropia, din laşitate ori, poate împins de vreo presimţire, am simţit cum îmi piere curajul. Dar, mi—am ascuns simţămintele sub masca unei veselii care stârnea voia bună şi însenina chipul tatei, fără să poată înşela ochiul pururea treaz al lui Elizabeth. Ea aştepta unirea noastră cu o calmă resemnare, amestecată cu oarecare teamă, căci, trecutele nenorociri o învăţaseră că, ceea ce acum poate apărea ca o fericire neîndoielnică şi palpabilă, se poate, oricând, risipi într—un vis aerian, care, nu lasă în urmă decât un adânc, un veşnic regret.

Pregătirile erau în toi, primeam vizite de felicitare şi totul părea că merge strună. Mi—am zăvorit cât puteam de bine în inimă neliniştea ce mă rodea şi am îndeplinit cu părelnică râvnă planurile tatei, deşi, ele nu puteau decât să adauge un plus de decor şi de fast tragediei mele. În urma străduinţelor sale, guvernul austriac îi redase lui Elizabeth o parte din moştenire. Astfel, îi revenise şi un mic domeniu pe ţărmul lacului Como. Ne—am înţeles ca, îndată după cununie, să plecăm la Villa Lavenza şi, acolo, pe malul frumosului lac pe care era construită, să ne petrecem primele zile de fericire.

Între timp, mi—am luat toate precauţiile ca, dacă diavolul m—ar fi atacat deschis, să mă pot apăra. Purtam neîncetat un pistol şi un pumnal asupră—mi şi, eram mereu cu ochii în patru, ca nu cumva să fiu luat pe neaşteptate, aşa încât această pază, întrucâtva, mă mai liniştise. Pe de altă parte, pe măsură ce ziua se apropia, ameninţarea îmi părea mai mult ca o închipuire, de teama căreia nu merita să—mi tulbur pacea; căci, pe zi ce trece, îmi apărea mai sigură, mai neîndoielnică fericirea pe care speram s—o aflu în această căsătorie apropiată, despre care îi auzeam pe toţi vorbind fără încetare ca despre o sărbătoare pe care, nimic n—ar putea—o împiedica să se înfăptuiască.

Elizabeth părea fericită; purtarea mea calmă o ajutase în mare măsură să—şi găsească liniştea. Dar, în acea zi, care avea să—mi împlinească atât dorinţele, cât şi destinul, era melancolică, de parcă, o presimţire a răului i se furişase în suflet; sau, poate se gândea la secretul înspăimântător pe care făgăduisem să i—l destăinui a doua zi. Tata deborda, în schimb, de bucurie şi, în forfota pregătirilor, nu vedea în melancolia nepoatei decât sfiiciunea ce stă bine unei mirese.

După ce solemnitatea avu loc, casa tatei se umplu de oaspeţi, iar noi doi, după cum rămăsesem înţeleşi, aveam să ne începem călătoria pe apă, urmând să dormim noaptea la Evian, de unde, porneam a doua zi mai departe. Ziua era frumoasă, vântul, prielnic; totul surâdea călătoriei noastre nupţiale.

Acelea au fost ultimele clipe din viaţa mea în care m—am mai simţit fericit. Alunecam uşor pe ape; soarele dogorea, dar, noi ne adăposteam de razele sale sub un fel de baldachin de unde, ne bucuram de frumuseţea priveliştilor pe care ni le oferea ţărmul, dincolo de care vedeam Mont Saleve—ul, malurile încântătoare ale Montalegre—ului şi, în depărtare, înălţându—se deasupra tuturora, mândrul Mont Blanc şi lanţul de munţi înzăpeziţi care, în zadar încearcă să—i fie deopotrivă. Ori, plutind de—a lungul celeilalte coaste, vedeam măreţul Jura ale cărui povârnişuri întunecate se ridică în calea ambiţiei celor ce vor să—şi părăsească patria şi stăvilesc – barieră de netrecut – duşmanul care ar dori să o subjuge.

Am luat mâna lui Elizabeth în a mea:

— Eşti întristată, iubirea mea. O, dacă ai şti cât am suferit şi cât s—ar putea să mai pătimesc încă, te—ai strădui să mă laşi să savurez gustul liniştii şi libertăţii de care, cel puţin ziua aceasta, îmi îngăduie să am parte.

— Fii fericit, Victor, răspunse Elizabeth; nimic, sper, nu stă să te tulbure şi, fii sigur că, dacă pe chipu—mi nu e zugrăvită bucuria, în schimb inima mi—e mulţumită. Ceva îmi şopteşte să nu mă încred prea mult în viitorul ce mi se deschide înainte, dar, nu vreau să dau ascultare acestei voci sinistre. Uite ce

repede alunecăm şi cum norii, ce acoperă din când în când domul Mont Blanc—ului, spre a se ridica apoi iar, imprimă o sporită frumuseţe acestor privelişti. Priveşte şi peştii ce înoată în apa atât de limpede, încât poţi distinge chiar şi cea mai mică pietricică de pe fund. Ce zi minunată! Cât de fericită şi senină pare întreaga natură!

Astfel încerca Elizabeth să—mi abată gândurile din făgaşul melancoliei. Dar, şi dispoziţia ei era nestatornică; bucuria îi sclipea în ochi câteva clipe, ca apoi să lase, mereu, locul absenţei şi visării.

Soarele coborî; am trecut de râul Drance, urmărindu—l cum şerpuieşte printre prăpăstiile şi printre văgăunile munţilor. Alpii erau acum aproape de lac şi ne apropiam de amfiteatrul ce—i mărgineşte spre răsărit. Vârful Evian se ridica strălucitor dintre pădurile ce—l năpădesc şi dintre şirurile de munţi crescuţi parcă unul din altul, pe care le străjuieşte. Vântul, ce ne mânase până atunci cu iuţeală, se domoli pe la asfinţit, prefăcându—se într—o adiere uşoară; boarea moale unduia suprafaţa apei şi zburlea frunzişul de pe malul de care ne apropiam, purtând până la noi delicate miresme de flori şi de fin. Soarele dispăru sub dunga zării când am acostat şi, punând piciorul pe mal, am simţit cum se redeşteaptă în mine acele îngrijorări şi temeri de care nu mai aveam să scap niciodată.

Capitolul 23

Era ora opt când am tras la mal; ne—am mai plimbat puţin pe ţărm, bucurându—ne de lumina filtrată a amurgului, apoi, ne—am dus la han, de unde am, contemplat priveliştea pădurilor, a munţilor şi a apelor învăluite acum în întuneric, dar cu contururi încă distincte.

Vântul, care se potolise la miazăzi, se ridica, cu putere înnoită, dinspre apus. Luna atinsese pe cer punctul ei cel mai înalt şi începea să coboare; norii alergau prin faţa—i cu o iuţeală mai mare decât cea a zborului de vultur, întunecându—i razele, iar lacul oglindea cerul învolburat pe care zbuciumul crescând al valurilor îl făcea să pară încă şi mai neliniştit. Şi, deodată, o furtună grea de ploaie se prăvăli de sus.

Fusesem liniştit în timpul zilei; dar, de îndată ce noaptea umbri contururile lucrurilor, mii de spaime mi se strecurară în suflet. Tulburat, cu urechea la pândă, stăteam mereu cu mâna pe pistolul ascuns sub cămaşă, tresărind la orice zgomot. Dar, eram hotărât să—mi vând scump pielea şi să nu părăsesc lupta până a fi să pier ori eu, ori vrăjmaşul meu.

Elizabeth observă starea mea de tulburare, păstrând câtva timp o tăcere temătoare şi sfioasă; dar scânteia ceva în uitătura mea care o sperie şi, tremurând, mă întrebă:

— Ce te tulbură, dragul meu? De ce te temi?

— O, fii pe pace, iubirea mea, i—am răspuns, să treacă noaptea asta şi totul va fi bine; dar, noaptea asta e cumplită într—adevăr, e cumplită.

Am petrecut o oră în această stare de zbucium, când, deodată, m—am gândit cât de îngrozitor ar fi pentru soţia mea să fie de faţă la lupta care urma să înceapă dintr—o clipă într—alta; am rugat—o din tot sufletul să se retragă, hotărând să nu mă duc la ea decât după ce aveam să aflu unde se găseşte şi ce gânduri are duşmanul.

Ea plecă şi eu am continuat un timp să umblu în sus şi în jos pe coridoarele casei, cercetând fiece ungher în care vrăjmaşul şi—ar fi putut găsi un ascunziş. Dar n—am descoperit nimic şi, tocmai eram pe cale să—mi închipui că vreo întâmplare norocoasă l—a împiedicat să—şi împlinească ameninţările, când, deodată, dinspre camera în care se odihnea Elizabeth, am auzit un strigăt ascuţit, urmat de un ţipăt înspăimântător. Atunci, întregul adevăr îmi năvăli în minte, braţele îmi căzură neputincioase, fiecare muşchi şi fiecare fibră încremeniră şi, puteam să simt sângele curgându—mi prin vene şi zvâcnindu—mi în vârful degetelor. Dar, toate acestea nu durară decât o clipă; ţipătul se auzi iar, şi, m—am năpustit afară.

Dumnezeule mare! De ce nu mi—am dat atunci duhul? Cum de mă aflu aici povestind moartea celei mai frumoase speranţe, a celei mai curate fiinţe de pe pământ? Ea se afla acolo fără viaţă, trupul ei zăcea de—a curmezişul patului cu capul atârnând, cu părul acoperind pe jumătate trăsăturile palide şi desfigurate. Orice aş face, oriunde m—aş duce, această imagine nu mi se şterge din minte. Braţele ei fără vlagă şi trupul ei inert, aruncat de ucigaş pe catafalcul nupţial. Cum am putut să văd toate acestea şi să mai trăiesc? Vai, îndârjită e dorinţa noastră de viaţă şi, ne agăţăm de ea chiar atunci când o urâm mai tare. Pentru o clipă doar, mi—am pierdut cunoştinţa, căzând fără simţire pe podea.

Când mi—am venit în fire eram înconjurat de oamenii de la han; chipurile lor exprimau o groază fără seamăn; dar, oroarea lor era doar o copie, o umbră palidă a simţămintelor ce mă striveau pe mine. Am fugit de lângă ei în odaia în care zăcea trupul lui Elizabeth, dragostea mea, soţia mea, care, cu câteva clipe în urmă mai trăia încă, atât de scumpă mie, atât de iubită… N—am mai găsit—o în aceeaşi poziţie şi, aşa cum era întinsă acum, cu capul înclinat pe un braţ, cu o batistă acoperindu—i faţa şi gâtul, puteam să—mi închipui că doarme. M—am repezit spre ea şi am îmbrăţişat—o cu patimă, dar, greutatea trupului ei, în care se încuibase moartea, răceala ce—i înţepenea mădularele, îmi spuseră că, trupul pe care—l ţineam eu acum în braţe nu mai era Elizabeth pe care o iubisem şi o adorasem. Pe gâtul ei se vedea urma ucigaşă a strânsorii diavolului şi, suflarea nu—i mai împurpura buzele.

Pe când mai eram încă aplecat asupră—i, privirile îmi rătăceau fără ţintă peste lucrurile din odaie; s—a întâmplat să—mi ridic ochii în sus. Prin fereastra pe care înainte o încinsesem, am văzut cu groază strecurându—se în odaie lumina palidă—gălbuie a lunii. Obloanele fuseseră date deoparte şi, cu o spaimă de nedescris, am zărit îndărătul ferestrei deschise prea—sluta creatură. Un rânjet îi încreţea chipul; şi, cu sarcasm, arăta spre cadavrul soţiei mele. M—am năpustit la fereastră şi scoţând pistolul am tras; dar, el s—a ferit, sărind într—o parte şi, luând—o la goană cu iuţeala fulgerului, s—a aruncat în lac.

Zgomotul împuşcăturii fu auzit, o mulţime de oameni dădură buzna în odaie. Am arătat direcţia în

care dispăruse monstrul şi am pornit cu bărcile pe urma lui; am scufundat năvoade, degeaba. După multe ore, pierzând orice speranţă de a—l găsi şi, cum unii credeau că totul era o născocire a închipuirii mele, ne—am reîntors. După ce am ajuns la mal, ceilalţi porniră să caute prin împrejurimi, împărţindu—se în grupuri care se împrăştiară în diferite direcţii, printre crânguri şi vii.

Am vrut să—i însoţesc şi, chiar am mers cu ei o bucată de drum, dar, capul mi se învârtea şi păşeam ca un om beat, iar în cele din urmă, m—au lăsat cu totul puterile şi m—am prăbuşit; o ceaţă mi—a împânzit ochii şi pielea îmi dogorea de arsura febrei. Am fost purtat pe braţe la han şi culcat pe un pat; nu—mi mai dădeam seama de cele întâmplate; privirea îmi rătăcea prin odaie de parcă voia să caute ceva ce pierdusem.

După o vreme, m—am sculat şi, ca din instinct, m—am târât în camera unde zăcea cadavrul iubitei mele. Se aflau acolo femei care plângeau – m—am aplecat asupra ei şi mi—am unit şi eu plânsul cu al lor – şi, în tot acest timp, nu eram în stare să gândesc nimic clar; gândurile îmi săreau de la una la alta, totul mi se amesteca în minte, nenorocirile mele, pricina lor. O pâclă îmi înceţoşase cugetul. Moartea lui William, executarea lui Justine, uciderea lui Clerval şi, acum, cea a soţiei mele; chiar şi în aceste clipe nu puteam fi sigur dacă şi ceilalţi prieteni rămaşi în viaţă erau în siguranţă; poate că, tata se zvârcolea în strânsoarea diavolului, iar Ernest zăcea mort la picioarele sale. Această închipuire mă cutremură şi îmi dădu de veste că trebuie să—i apăr. Am sărit în sus şi am hotărât să plec cât mai degrabă la Geneva.

Cum la han nu se găseau cai, trebuia să mă reîntorc tot pe lac; dar, vântul era neprielnic şi ploaia cădea în ropote. Totuşi, nu se luminase încă de ziuă, aşa încât, puteam spera ca până seara să ajung acasă. Am tocmit câţiva oameni la vâsle, urmând să trag şi eu alături de ei, căci, ştiam că, întotdeauna efortul fizic îmi uşurase povara chinurilor sufleteşti. Dar, copleşit cum eram de acea suferinţă de neîndurat, în starea de mare tulburare în care mă aflam, nu eram în stare de niciun fel de sforţare. Am azvârlit vâsla şi, sprijinindu—mi capul în mâini, m—am lăsat în voia celor mai sumbre gânduri care—mi răsăreau în minte; iar dacă ridicam privirea, vedeam peisaje cunoscute din timpuri mai fericite şi pe care le contemplasem nu mai departe decât ieri în tovărăşia ei, care, acum nu mai era decât o umbră – o amintire. M—au podidit lacrimile. Ploaia se domolise şi, am văzut peştii zbenguindu—se în adâncuri, tot aşa cum îi văzusem cu câteva ore în urmă; atunci, Elizabeth fusese cea care îi observase. Nimic nu e mai chinuitor pentru mintea omului decât o schimbare bruscă, totală. Soarele putea să strălucească mai departe sau norii puteau să—l acopere; nimic, însă, nu putea să—mi apară tot aşa cum îmi apăruse cu o zi în urmă. Un diavol îmi ucisese orice nădejde într—o fericire viitoare, nicio fiinţă nu mai fusese vreodată atât de nenorocită ca mine; o atât de înspăimântătoare întâmplare e unică în istoria omenirii.

Dar, de ce să stărui asupra clipelor ce au urmat acestei copleşitoare întâmplări? Povestea mea e o poveste de groază, iar eu am suit până pe culmile groazei, aşa că, orice ţi—aş mai relata acum, nu văd cum te—ar mai putea înfiora. Atât să ştii: unul câte unul, prietenii mi—au fost smulşi de lângă mine; am rămas singur şi nemângâiat; dar acum, puterea mă părăseşte; şi îţi voi spune doar în câteva cuvinte ce a mai rămas de adăugat la nefericita mea poveste.

Am ajuns la Geneva. Tata şi Ernest erau încă în viaţă, dar, pe primul, veştile aduse de mine l—au doborât. Îl văd şi acum, minunat şi venerabil bătrân! Ochii îi rătăceau în gol, căci, o pierduseră pe cea care îi încânta şi fermeca; Elizabeth fusese pentru el mai mult decât o fiică; o iubea cu toată duioşia pe care o simte un om în amurgul vieţii, când afecţiunile devin mai rare, dar cele rămase sunt de o neînchipuită ardoare. Afurisit, hulit fie diavolul care a abătut jalea asupra pletelor lui albe şi l—a sortit să piară în suferinţă! Nu a mai putut ţine piept şi acestei ultime lovituri. Firul vieţii lui se rupse curând; nu se mai putu ridica din pat şi în câteva zile îşi dădu duhul în braţele mele.

Ce—am simţit eu atunci? Nu ştiu; simţurile mi s—au rătăcit, de jur împrejur era doar întuneric şi parcă nişte lanţuri grele îmi ferecau trupul. Uneori visam că hoinăresc cu prietenii copilăriei printre pajişti înflorite şi prin văioage verzi; m—am trezit într—o temniţă în care am zăcut un timp într—o stare de adâncă melancolie; abia într—un târziu, treptat, am început să—mi dau seama cine sunt şi ce mi s—a întâmplat; atunci mi—au dat drumul. Mă socotiseră nebun şi, luni în şir, după câte am înţeles, o celulă de închisoare îmi slujise drept adăpost.

Libertatea, însă, ar fi fost un dar de prisos dacă, trezindu—mă la judecată, nu mi s—ar fi redeşteptat şi dorinţa de răzbunare. Când amintirea trecutelor nenorociri îmi năvăli din nou în minte, am început să cuget la cauza lor – la monstrul, la demonul pe care îl slobozisem în lume ca să mă nimicească. Gândul acesta mă înnebuni de furie; m—am rugat cu înfocare să—mi cadă odată în mână, blestematul, ca

să—mi potolesc uriaşa sete de răzbunare.

Ura mea nu s—a mai irosit, însă, mult în dorinţe zadarnice; am început să cântăresc în minte ce ar trebui să fac ca să pun mâna pe el; drept care, cam la o lună după ce fusesem eliberat, am mers la judecătorul oraşului şi i—am declarat că am de depus o acuzaţie; că ştiam cine îmi măcelărise familia şi că, îi ceream să—şi exercite întreaga autoritate pentru ca ucigaşul să fie prins.

Magistratul mă ascultă atent şi binevoitor.

— Fiţi sigur, domnule, spuse el, că, în ceea ce mă priveşte, nu voi precupeţi niciun efort pentru a descoperi pe mişel.

— Vă mulţumesc, am zis, ascultaţi, deci, depoziţia pe care mă simt dator s—o fac. Vă voi istorisi, însă, o poveste atât de lungă, încât, m—aş teme că n—o veţi lua în seamă, de n—ar exista cu adevărat în ea ceva care, deşi nemaiauzit, vă va constrânge să—i daţi crezare. Împrejurările acestei poveşti se leagă prea strâns una de alta ca să o puteţi socoti drept o simplă nălucire şi, pe deasupra, de ce aş spune un neadevăr?

Purtarea mea, de când spuneam acestea, era impresionantă, dar calmă; îmi pusesem în gând să—mi urmăresc duşmanul până—n pânzele albe; faptul că aveam acest ţel îmi liniştise frământarea şi, de la un timp, mă reîmpăcase cu viaţa. I—am povestit, deci, istoria vieţii mele, pe scurt, dar cu hotărâre şi fără prisosuri, înşiruindu—i limpede faptele, cu glas stăpânit şi fără vorbe de ocară.

Magistratul se arătă la început cu totul neîncrezător, dar, pe măsură ce continuam, ascultă din ce în ce mai atent şi mai interesat; am observat că, uneori, se cutremura de groază, iar alteori, pe chipul lui se zugrăvea o vie uimire, lipsită, însă, de orice urmă de neîncredere.

Mi—am încheiat povestirea cu următoarele cuvinte:

— Aceasta e făptura pe care o acuz şi pentru prinderea şi osândirea căreia vă cer să întrebuinţaţi întreaga putere cu care sunteţi învestit. Este datoria dumneavoastră de magistrat; cred şi sper că, dezgustul pe care îl simţiţi ca om, să nu vă împiedice în niciun fel să faceţi dreptate.

Această întâmpinare îl făcu pe cel cu care vorbeam să se schimbe la faţă. Îmi ascultase istorisirea cu acel tip de credulitate pe care îl arăţi unei poveşti cu strigoi şi cu întâmplări fantastice, dar, când i s—a cerut să facă uz de autoritatea slujbei sale, întreaga sa neîncredere reapăru. Totuşi, îmi răspunse domol:

— Aş vrea din tot sufletul să te pot ajuta; dar, făptura de care vorbeşti pare să fie înzestrată cu puteri faţă de care orice aş face ar fi de prisos. Cine poate să urmărească o fiară în stare să străbată marea îngheţată şi să se ascundă în peşteri şi vizuini pe care omul n—a îndrăznit până acum să le cerceteze? Şi apoi, au trecut câteva luni de când au fost săvârşite omorurile; de unde să ştim către ce locuri a fugit şi pe unde îşi va fi durat sălaşul?

— Sunt încredinţat că adastă şi dă târcoale locurilor în care mă aflu; iar dacă s—a refugiat, într—adevăr, în Alpi, atunci, poate fi vânat ca şi caprele sălbatice şi ucis ca un animal de pradă. Dar, de fapt, vă citesc gândurile: nu daţi crezare povestirii mele şi nu aveţi de gând să urmăriţi duşmanul ca să—i daţi pedeapsa meritată.

Pe când glăsuiam astfel, furia îmi scânteia în priviri; magistratul se sperie.

— N—ai dreptate, spuse, voi face tot ce—mi va sta în putinţă; şi dacă va sta în puterea mea să prind monstrul, fii sigur că—şi va primi dreapta osândă pentru crimele sale. Dar, gândindu—mă la însuşirile sale, pe care chiar dumneata le—ai descris ca neobişnuite, mă tem că aceasta va fi aproape cu neputinţă; aşa că, chiar dacă vor fi luate toate măsurile de cuviinţă, ar trebui să te împaci şi cu gândul unui eşec.

— Asta nu, niciodată; dar, ce să mai lungesc vorba, orice ţi—aş spune ar fi zadarnic. Răzbunarea mea nu înseamnă nimic pentru dumneata; şi dacă, într—adevăr, ea a pus stăpânire asupra mea ca un viciu, să ştii că este singura patimă care îmi roade sufletul. Mă înăbuşe furia când mă gândesc că ucigaşul trăieşte încă şi umblă liber printre oameni. Refuzi cererea dreaptă ce ţi—o fac; atunci, nu—mi mai rămâne decât să mă bizui pe mine şi numai pe mine; să mă închin luptei pe viaţă şi pe moarte pentru a—l nimici.

Tremuram tot pe când rosteam acestea; era o frenezie în mişcările mele şi ceva, nu mă îndoiesc, din acea mândră sfidare de care, se zice că, erau cuprinşi martirii vremurilor de demult. Dar, unui magistrat genovez, în a cărui minte roiau idei ce nu aveau nimic în comun cu cele de devoţiune şi de eroism, un asemenea zbucium nu—i putea apărea decât drept un semn de nebunie. El se strădui să mă liniştească, aşa cum face o doică cu un copil, şi nu mai pomeni de povestea mea decât ca de o nălucire născută din febră.

— Omule, am strigat, cât de neştiutor eşti în orgoliul înţelepciunii tale! Taci, nu ştii ce vorbeşti.

Am plecat pe dată de la tribunal, fierbând de mânie şi tulburare şi, m—am îndreptat spre casă, spre a mă gândi la un alt mijloc de acţiune.

Capitolul 24

În starea în care mă aflam însă, toate mi se învălmăşeau în minte şi fiece nouă hotărâre pierea înghiţită de o alta. Clocoteam; singur gândul răzbunării îmi dădu puteri şi mă calmă; singur el îmi călăuzi simţămintele şi mă ajută să—mi regăsesc sângele rece şi să meditez la ceea ce aveam de făcut, într—o împrejurare în care mă păştea primejdia delirului sau chiar aceea a morţii.

Prima mea hotărâre a fost să părăsesc pentru totdeauna Geneva; patria care, pe vremea când fusesem fericit şi iubit, îmi era atât de dragă, îmi devenise acum, în acest timp de restrişte, nesuferită. Am luat cu mine bani şi câteva giuvaeruri ale mamei şi, am plecat.

Aşa au început rătăcirile mele, care, nu au să ia sfârşit decât o dată cu viaţa. Am străbătut aproape toate ţările globului şi am îndurat toate lipsurile pe care le întâmpină călătorii prin pustietăţi şi meleaguri sălbatice. Cum am izbutit să rămân în viaţă, nu ştiu; de câte ori nu mi—am întins trupul sleit pe pământul nisipos, rugându—mă să fiu lăsat să mor. Dar setea de răzbunare mă păstra în viaţă; nu cutezam să mor ştiind că—l las pe vrăjmaş nevătămat.

Plecând din Geneva, prima mea grijă şi strădanie a fost să caut un semn care să mă ajute să găsesc urma drăcesculuí meu adversar. Dar nu ştiam cum şi, am bătut ceasuri întregi împrejurimile oraşului, stând în cumpănă încotro s—o apuc. Când veni noaptea, m—am găsit în faţa porţii ţintirimului în care se odihneau William, Elizabeth şi tata. Am intrat şi m—am apropiat de cavoul în care erau înmormântaţi. Totul era nemişcat, doar frunzele arborilor tresăreau uşor la câte o adiere de vânt; noaptea era deosebit de întunecoasă şi întregul decor ar fi părut solemn, impresionant chiar şi unui spectator din afară. Duhurile celor plecaţi păreau să adaste prin preajmă şi să arunce o umbră, simţită, dar nevăzută, în jurul celui care îi jelea.

Mâhnirea adâncă, pe care, la început, priveliştea aceasta o stârni în mine, făcu degrabă loc mâniei şi deznădejdii. Ei erau morţi şi eu trăiam; iar ucigaşul lor trăia şi el şi, ca să—l pedepsesc, trebuia să—mi târăsc înainte zilele. M—am prosternat în iarbă şi am sărutat pământul şi, cu buze tremurânde, am exclamat:

— Pe ţărâna sfântă pe care îngenunchez, pe umbrele care rătăcesc în juru—mi, pe durerea adâncă şi veşnică pe care o simt, jur: şi pe tine, o, Noapte, pe duhurile ce te ocârmuiesc, jur să urmăresc demonul care a semănat toată această nenorocire, până când, ori el, ori eu, vom pieri într—o răfuială pe viaţă şi pe moarte. Pentru aceasta voi rămâne în viaţă; ca să împlinesc această scumpă răzbunare, voi privi din nou soarele şi voi călca ierburile verzi ale pământului, căci, altfel, cum aş îndrăzni să mă mai uit la ele vreodată! Şi vă cer vouă, duhuri ale morţilor, şi vouă, soli rătăcitori ai răzbunării, să mă ajutaţi şi să mă îndrumaţi. Fie ca monstrul blestemat şi diabolic să soarbă adânc din fântâna suferinţei; fie ca să simtă şi el deznădejdea ce mă chinuie.

Îmi începusem jurământul în cuvinte măreţe şi înfricoşătoare, pe care, eram aproape sigur, umbrele prietenilor ucişi nu puteau să nu le fi auzit şi să nu le fi încuviinţat; dar, către sfârşit, simţii cum mă îneacă din nou furia şi, am amuţit.

Şi, în liniştea nopţii, primii răspunsul: un râs duşmănos, asurzitor, îmi răsună îndelung, pătrunzător, în urechi; munţii îl întăriră cu un ecou şi, am simţit că, parcă iadul întreg mă împroaşcă cu batjocura şi hohotele sale. Nu încape îndoială că în clipa aceea, stăpânit de o frenezie fără margini, aş fi pus capăt nefericitei mele vieţi, dacă n—aş fi ştiut că jurământul îmi fusese auzit şi că trebuia să trăiesc pentru a mă răzbuna. Râsul se stinse şi un glas atât de bine cunoscut şi atât de nesuferit îmi şopti desluşit la ureche:

— Sunt mulţumit, ticălos nevolnic! Ai hotărât să rămâi în viaţă, sunt mulţumit.

M—am năpustit către locul dinspre care venea glasul, dar demonul se feri şi scăpă. Deodată, discul rotund al lunii apăru pe cer şi lumină silueta lui strâmbă, lugubră, ce se îndepărta cu o iuţeală de care n—ar fi fost în stare niciun muritor.

Am pornit pe urmele sale şi luni în şir n—am făcut altceva decât să—l urmăresc. Călăuzit mai mult de instinct, am urmat cursul şerpuitor al Rhonului, fără să ştiu dacă sunt pe drumul cel bun, căci, el nu mi—a mai apărut în cale. Când se ivi, însă, albastra Mediterană, printr—un noroc neaşteptat, l—am zărit, într—o noapte, sărind pe puntea unui vas ce pornea spre Marea Neagră. M—am îmbarcat pe acelaşi vas, dar, nu ştiu cum, mi—a scăpat. Se ferea de mine tot timpul; l—am vânat prin deserturile tătare şi prin stepele Rusiei; uneori mă mai îndruma şi câte un ţăran speriat de moarte, care, întâmplător, îl văzuse trecând; alteori, el însuşi, temându—se ca nu cumva, dacă—i pierd urma cu totul, să cad pradă

deznădejdii şi să—mi pun capăt zilelor, lăsa câte un semn care să—mi indice pe unde a luat—o. Când au început ninsorile, am mers pe urmele paşilor săi uriaşi, întipăriţi în zăpadă. Dar tu, care de—abia acum intri în viaţă, care nu ştii ce înseamnă grija şi necazul, cum ai să poţi tu înţelege ce am simţit eu atunci şi mai simt încă? Frigul, lipsurile, oboseala, erau suferinţele cele mai neînsemnate pe care aveam să le îndur; mă urmărea blestemul vreunui diavol, căci, duceam chinurile veşnice ale iadului cu mine; şi, totuşi, un duh ocrotitor îmi călăuzea paşii; şi, atunci când cârteam mai abitir, mă scotea, deodată, din împrejurări ce păreau fără ieşire. Uneori, când lihnit de foame şi doborât de osteneală, simţeam că mă prăbuşesc, dădeam, în pline pustietăţi, peste mâncarea ce avea să mă pună pe picioare şi să—mi redea curajul. Bucatele erau, desigur, rudimentare, cam ce se găsea pe la ţăranii din acele ţinuturi depărtate. Dar, nu încape îndoială că, ele îmi erau trimise în cale de spiritele pe care le invocasem să mă ajute. Adesea, când în jur, cât vedeai cu ochii, nu era decât pământ sterp, iar cerurile erau nepătate şi gâtlejul îmi era uscat de sete, un nor plăpând întuneca o clipă seninul, vărsa cele câteva picături de care aveam nevoie ca să mă răcoresc şi, apoi, pierea.

Când puteam, mă ţineam aproape de albiile râurilor, dar, îndeobşte, demonul le ocolea, căci, în preajma lor se ridicau cu precădere aşezările localnicilor. În celelalte ţinuturi, rareori dădeai peste picior de om; şi mă hrăneam, atunci, cu carnea fiarelor sălbatice care—mi ieşeau în cale. Aveam la mine bani din care mai dădeam sătenilor ca să le câştig încrederea; ori, după ce—mi păstram o parte din carnea animalelor vânate, dădeam restul în schimbul focului şi al celorlalte lucruri necesare pentru gătit.

Felul meu de viaţă de acum era, fără îndoială, nesuferit şi, numai în timpul somnului mai puteam gusta bucuria. O, Somn binecuvântat! Adesea, când eram mai nefericit, cădeam în mrejele somnului şi visele mă legănau în viziuni extatice.

Erau momente sau, mai degrabă, ore de fericire, pe care, duhurile păzitoare mi le dăruiau ca să pot avea puterea să—mi continui peregrinările. Lipsit de aceste răgazuri, m—aş fi prăbuşit, doborât de grelele încercări. Speranţa nopţii mă susţinea şi mă îmbărbăta în faţa vitregiilor zilei, căci, în somn îmi vedeam prietenii, soţia şi ţara iubită; şi, iarăşi îmi apărea chipul blajin al tatei şi auzeam clinchetul argintiu al vocii lui Elizabeth şi îl zăream pe Clerval, strălucind de sănătate şi de tinereţe. Deseori, când eram covârşit, după ore nesfârşite de mers istovitor, mă amăgeam că totul era doar un vis şi că abia la căderea nopţii mă voi trezi la realitate, în mijlocul prietenilor dragi. Ce dragoste sfâşietoare simţeam pentru ei atunci! Mă agăţăm de acele nepreţuite năluci, care ajungeau să—mi bântuie, uneori, chiar şi orele de trezie şi, încercam să mă încredinţez că, de fapt, erau încă în viaţă! În clipe ca acelea, setea arzătoare de răzbunare mi se stingea în suflet şi îmi urmam drumul către nimicirea demonului mai degrabă ca un mecanism mânat de la spate de vreo putere de care eram prea puţin conştient, sau, de parcă aş fi zorit să împlinesc o tainică însărcinare dată de ceruri, decât îmboldit de o dorinţă aprinsă în propriul meu suflet.

Care erau simţămintele lui, cel pe care—l urmăream, nu pot să ştiu. Uneori, într—adevăr, lăsa scrijelite pe scoarţa copacilor, ori încrustate în piatră, inscripţii care aveau menirea de a mă călăuzi, dar şi de a—mi stârni furia. „Domnia mea nu s—a sfârşit încă – suna una dintre ele – trăieşti, aşa că, puterea mea e desăvârşită. Urmează—mă, mă îndrept spre gheţurile veşnice ale nordului, acolo unde, vei îndura chinurile gerului, care pe mine nu mă ating. Vei găsi, nu departe de acest loc, dacă mă urmezi îndeaproape, un iepure ucis; mănâncă şi regăseşte—ţi forţele. Haide, vrăjmaş al meu, ne vom afla curând faţă în faţă, căci, mai avem de luptat pentru vieţile noastre, dar, până când clipa aceea va sosi, mai trebuie să înduri multe ceasuri grele de restriştе”.

Diavol sfidător! Din nou îţi jur răzbunare, din nou te făgăduiesc, vrăjmaş neruşinat, torturii şi morţii. Niciodată nu—mi voi conteni căutarea, până când unul din noi doi nu va pieri şi, atunci, cu câtă extatică bucurie îi voi regăsi pe Elizabeth şi pe prietenii mei plecaţi, care, de pe acum îmi pregătesc răsplata pentru amarnica mea suferinţă şi halucinanta mea peregrinare.

Cum am purces mai departe spre nord, totul era înzăpezit, se făcuse atât de frig încât, cu greu mai puteam înainta. Ţăranii erau adăpostiţi în izbele lor şi doar puţini dintre cei mai vânjoşi cutezau să iasă să vâneze animalele pe care foamea le împingea afară din bârloguri, în căutarea prăzii. Râurile erau încremenite sub gheaţă, aşa că, pas de a mai prinde vreun peşte; fui, astfel, lipsit de cea mai importantă dintre sursele mele de hrană.

Triumful duşmanului meu creştea odată cu greutăţile şi năpastele mele. Una dintre inscripţiile sale suna astfel: „Pregăteşte—te. Chinurile tale abia încep, înfăşoară—te în blănuri, fă—ţi rost de hrană, căci,

vom începe, curând, o călătorie, în care, suferinţele tale îmi vor bucura ura neîmpăcată".

Dar, aceste cuvinte sfidătoare nu făcuseră decât să—mi întărească curajul şi stăruinţa; am hotărât să nu mă abat cu niciun chip de la ţelul meu şi, chemând cerul în ajutor, am continuat, cu neclintită râvnă, să străbat nemărginitele pustietăţi, până când, în zare, departe, a apărut oceanul de gheaţă. Vai, câtă deosebire faţă de albastrele anotimpuri ale sudului! Acoperit de sloiuri, oceanul se putea distinge de pământ doar prin sălbăticia şi neregularitatea suprafeţei. Grecii au plâns de bucurie când, de pe munţii Asiei Mici, au dat cu ochii de Mediterana, pe care, au salutat—o nebuni de fericire, ca pe hotarul dincolo de care aveau să ia sfârşit caznele lor. Eu nu am plâns, dar, am căzut în genunchi şi, cu inima plină, am mulţumit duhului meu călăuzitor că am putut ajunge nevătămat la locul unde, speram, în ciuda cuvintelor batjocoritoare ale vrăjmaşului, să—l întâlnesc şi să mă prind cu el în luptă.

Îmi făcusem rost, de câteva săptămâni, de o sanie trasă de câini, aşa că, traversasem întinderile de gheaţă cu o iuţeală neînchipuită. Nu ştiu dacă demonul avea aceleaşi înlesniri, dar, am descoperit că, dacă, înainte, rămâneam, pe zi ce trece, tot mai în urmă, acum, în schimb, recâştigam terenul pierdut, într—atât încât, atunci când am zărit întâia oară oceanul, el se afla la o zi depărtare şi, nădăjduiam să—l ajung din urmă înainte să atingă ţărmul. Cu puteri sporite, aşadar, mi—am zorit câinii şi, în două zile am ajuns la un cătun sărăcăcios de pe ţărmul mării. I—am întrebat pe locuitori şi am căpătat informaţii precise. Un monstru uriaş, spuneau, apăruse cu o seară înainte, înarmat cu o puşcă şi pistoale, punând pe fugă pe locuitorii unei colibe singuratice, îngroziţi de acea teribilă apariţie. Luându—le toate bucatele puse la păstrare pentru iarnă şi îngrămădindu—le într—o sanie la care a înhămat o ceată numeroasă de câini dresaţi, el pornise chiar în aceeaşi noapte mai departe (spre bucuria sătenilor înspăimântaţi) peste mare, într—o direcţie care nu ducea către nicio altă aşezare ori petic de pământ. Îşi spuneau că, se va prăbuşi în vreo spărtură, când vor începe să se rupă gheţurile ori, de nu, îl vor îngheţa gerurile năprasnice.

La auzul acestor veşti, mă cuprinse iarăşi deznădejdea. Îmi scăpase şi trebuia să încep o nesfârşită, chinuitoare călătorie peste gheţurile oceanului, pe un frig pe care puţini dintre cei pripăşiţi pe acolo pot să—l îndure, darmite eu, crescut într—o climă prielnică şi însorită. Dar, la gândul că demonul va trăi şi va triumfa, furia şi dorinţa răzbunării reveniră şi, ca un flux năvalnic, înlăturară din cale toate celelalte simţăminte. După un somn scurt, în care duhurile morţilor plutind în juru—mi mă aţâţară la răzbunare, m—am pregătit din nou de drum.

Mi—am schimbat sania cu alta mai potrivită pentru Oceanul îngheţat şi, cumpărând o cantitate mare de provizii, m—am depărtat de ţărm. Câte zile au trecut de atunci, n—aş putea spune; atât ştiu, că am îndurat suferinţe, pe care, nimic altceva decât sentimentul dăinuitor al unei drepte răzbunări m—a ajutat să le îndur. Munţi imenşi şi colţuroşi de gheaţă mi se ridicau în cale şi, deseori, auzeam bubuitul mării zbuciumându—se, ameninţător, dedesubt. Dar, dădu iar gerul şi drumul pe gheaţă deveni sigur.

După proviziile pe care le—am consumat, aş zice că se scurseseră trei săptămâni de când pornisem în această călătorie. Neîmplinirea speranţei, sentimentul de neputinţă care—mi cuprindea iarăşi şi iarăşi inima, îmi storceau, adesea, lacrimi de descurajare şi mâhnire.

Căci, deznădejdea îşi înfipsese ghearele în prada ei şi, nu peste mult, simţeam că mă voi prăbuşi sub povara suferinţei. Într—o zi, după ce bietele animale care mă purtaseră cu nespusă trudă ajunseră pe culmea unei ridicături abrupte de gheaţă şi un câine căzu mort din pricina oboselii, scrutând întinderile nesfârşite cu spaimă, am zărit, deodată, o pată întunecată pe câmpia mohorâtă. Mi—am încordat privirea încercând să descopăr ce ar putea fi, când, cu un strigăt sălbatic de triumf, am deosebit o sanie, de o mărime neobişnuită, în care, se afla o prea bine cunoscută siluetă. O! Ca un şuvoi mi—a năvălit din nou în suflet speranţa! Ochii mi s—au umplut de lacrimi calde, pe care le—am şters grăbit ca nu cumva ele să—mi acopere imaginea demonului; dar, picăturile fierbinţi continuau să—mi înceţoşeze ochii; am dat frâu liber emoţiilor ce mă covârşeau şi am izbucnit în plâns.

Nu aveam, însă, vreme de pierdut; am uşurat câinii de povara tovarăşului lor mort şi i—am hrănit zdravăn; apoi, după un ceas de odihnă, ce lor le era neapărat trebuincioasă, deşi pentru mine n—a fost decât un ceas de încordată aşteptare, am pornit iar la drum. Sania se mai vedea încă în depărtare şi n—am pierdut—o din ochi decât în scurtele răstimpuri când vreo stâncă de gheaţă o ascundea privirii. Ba chiar constatasem că o ajung din urmă; şi când, după aproape două zile, mi—am zărit vrăjmaşul la nu mai mult de o milă depărtare, inima mi—a zvâcnit în piept.

Dar, iată, când părea că n—are cum să—mi mai scape, toate nădejdile mi s—au năruit şi i—am

pierdut cu totul urma. Marea se auzea zbuciumându—se puternic dedesubt; bubuitul valurilor care se rostogoleau şi se umflau să spargă gheaţa devenise din ce în ce mai ameninţător. Am strunit câinii, dar, zadarnic. Vântul se înteţea, marea mugea şi, ca zguduită de lovitura năprasnică a unui cutremur, gheaţa trosni şi se despică cu un zgomot asurzitor. Totul nu dură mai mult de câteva minute; o pânză agitată de apă se aşternu între mine şi duşmanul meu, iar eu eram purtat de un sloi răzleţ ce se micşora văzând cu ochii; mă aflam în faţa unui groaznic sfârşit.

Am petrecut pe această plută multe ceasuri de spaimă; mai mulţi câini mi—au murit; şi nu mai aveam mult până să cad şi eu doborât de deznădejde când, văzând vasul tău ancorat, am întrezărit noi speranţe de salvare şi reîntoarcere la viaţă. Nu—mi închipuiam că vreo corabie ar fi putut ajunge atât de departe spre nord, aşa că, vederea ei mă uimi. Am demontat în grabă o parte din sanie, ca să—mi încropesc nişte vâsle şi, cu ajutorul lor, am izbutit, cu nesfârşită trudă, să—mi îndrept pluta de gheaţă în direcţia vasului. Hotărâsem că, dacă aş fi aflat că te îndrepţi spre sud, să mă las, mai degrabă, în voia bunului plac al mării decât să—mi abandonez ţelul. Nădăjduiam să te conving să—mi dai o barcă cu care să—mi pot continua urmărirea. Dar, te îndreptai spre nord. M—ai luat pe bord când eram la capătul puterilor şi aş fi căzut, doborât de atâtea suferinţe, în braţele unei morţi care, şi acum mă sperie – căci, misiunea mea nu este încă împlinită.

Când, oare, îmi va îngădui îngerul meu păzitor să ajung să pun mâna pe acel demon, ca apoi să—mi găsesc odihna pe care o doresc; ori, poate aşa e scris, să mor eu, iar el să rămână mai departe în viaţă? Dar, dacă va fi aşa, jură—mi, Walton, că nu ai să—l laşi să scape, că ai să porneşti în căutarea lui şi ai să mă răzbuni, omorându—l. Dar, cum cutez să—ţi cer ţie să continui peregrinările, să înduri suferinţele prin care am trecut eu? Nu, nu sunt într—atât de egoist. Şi totuşi, când voi fi mort, dacă el va apărea, dacă solii răzbunării îl vor purta în calea ta, jură că nu va rămâne în viaţă, jură că nu va triumfa pe mormântul nenorocirilor mele nesfârşite, că nu va supravieţui ca să sporească numărul crimelor sale întunecate. Vorba lui e mieroasă şi amăgitoare; odată, cuvintele sale mi—au înmuiat şi mie inima; dar, nu te încrede în el. Sufletul său este atât de hâd pe cât de slută i—e înfăţişarea: plin de perfidie şi drăcească răutate. Nu sta să—l asculţi; invocă numele celor dispăruţi – al lui William, Justine, Clerval, al lui Elizabeth, al tatei şi al nefericitului Victor – şi, înfige—i sabia drept în inimă. Eu voi fi în preajmă şi lama nu va da greş.

Walton *(în continuare)*

26 august 17…

Ai citit această cumplită şi stranie poveste, Margaret; nu simţi şi tu, ca şi mine, cum îţi îngheaţă sângele în vine de groază? Uneori, săgetat de bruşte dureri, cu vocea întretăiată, dar pătrunzătoare, rostea cu greutate cuvintele purtătoare de chin. Frumoşii săi ochi, acum scăpărau de indignare, acum se adumbreau de mâhnire, înăbuşind o nesfârşită suferinţă. Uneori, îşi stăpânea glasul şi înfăţişarea, istorisind cele mai cumplite întâmplări cu voce calmă şi, nelăsând să se întrezărească nicio urmă de tulburare; apoi, ca un vulcan în erupţie, chipul său căpăta, deodată, o expresie de sălbatică mânie şi, el se dezlănţuia în blesteme îndreptate împotriva vrăjmaşului.

Povestea sa e închegată şi, felul în care mi—a fost istorisită, poartă pecetea adevărului; cu toate acestea, trebuie să recunosc că, scrisorile lui Felix şi ale lui Safie, pe care mi le—a arătat şi apariţia monstrului, pe care l—am zărit de pe bordul corăbiei, m—au convins de adevărul ei în mai mare măsură decât spusele sale, oricât de vrednice de crezare mi s—au părut ele. Aşadar, un asemenea monstru există în carne şi oase! Nu mă pot îndoi de asta, şi totuşi, nu—mi pot reveni din uimire. Uneori, am încercat să aflu de la Frankestein amănunte despre alcătuirea acestei creaturi; dar, aici m—am izbit de voinţa lui nestrămutată.

— Ţi—ai pierdut minţile, prietene? mi—a spus. Ori, de nu, încotro te îndeamnă smintita ta curiozitate? Ai vrea să creezi şi tu o făptură diavolească, duşmană ţie şi lumii întregi? Potoleşte—te! Învaţă din nenorocirile mele şi nu căuta să le sporeşti pe ale tale.

Frankenstein a descoperit că îmi notez tot ce—mi povesteşte, mi—a cerut să—mi vadă însemnările şi, apoi, le—a îndreptat el însuşi, adăugând, în multe locuri, noi amănunte, dar, mai cu seamă, dând viaţă convorbirilor avute cu duşmanul său.

— Dacă tot ai aşternut pe hârtie istorisirea mea, mi—a spus, n—aş vrea ca ea să ajungă trunchiată posterităţii.

S—a scurs o săptămână de când ascult această poveste mai ciudată decât tot ce a născocit vreodată imaginaţia. Totul, gândurile, simţămintele sufletului meu, au fost absorbite pe de—a întregul de interesul pe care oaspetele meu mi—l stârneşte, atât prin povestea, cât şi prin purtările sale blânde şi pline de noblețe. Aş dori să—l pot alina; dar, pot să conving să trăiască pe cineva care a sorbit până la fund cupa amărăciunilor şi în care până şi ultima speranţă de consolare s—a stins? O, nu, singura bucurie pe care o va mai putea el cunoaşte se va ivi în clipa în care sufletul său zdruncinat îşi va găsi liniştea în moarte. O singură mângâiere are şi, aceasta e fructul singurătăţii şi al răzleţirii minţii, atunci când vorbeşte în vise cu prietenii şi găseşte în această comuniune o alinare a chinurilor ori un imbold la răzbunare; îşi închipuie că ei nu sunt doar o născocire a fanteziei sale, ci, fiinţe adevărate care vin la el din ţinuturile unei lumi depărtate. Această credinţă învăluie reveriile sale într—un aer de solemnitate care, face ca ele să—mi apară tot atât de vrednice de crezare şi de pline de interes ca un adevăr.

Dar convorbirile noastre nu se mărginesc întotdeauna la propria sa istorie şi la vitregiile soartei sale. Are cunoştinţe vaste în toate domeniile, iar spiritul său e pătrunzător şi receptiv. Vorba îi e înrobitoare şi mişcătoare şi, nu pot să—l ascult, atunci când deapănă vreo întâmplare patetică sau încearcă să trezească sentimentele de milă ori de dragoste, fără să—mi dea lacrimile. Ce om minunat trebuie să fi fost în timpul lui de fericire dacă este atât de nobil şi măreţ chiar şi acum, în plin dezastru! El însuşi pare să aibă conştiinţa propriei sale valori şi a măreţiei căderii sale.

— Tânăr fiind, îmi spunea, eram încredinţat că mi—era dat să făptuiesc lucruri de seamă. Simţirea—mi e şi acum adâncă, dar, eram înzestrat, pe atunci, cu o răceală şi cu o limpezime a minţii ce mă făceau potrivit pentru strălucite împliniri. Acest sentiment al vredniciei mele m—a sprijinit în clipe când alţii ar fi dat înapoi, căci, socoteam că ar fi o crimă din parte—mi să irosesc în frământări zadarnice darurile pe care puteam să le pun în slujba semenilor. Când am cugetat la opera pe care o creasem – zămislirea unei făpturi înzestrate cu simţire şi gândire – mi—am dat seama că făptuisem ceva care mă scotea din rândul oamenilor obişnuiţi. Dar, acest gând, care mi—a fost un sprijin la început, acum nu face decât să—mi arate cât de jos am căzut. Toate gândurile şi nădejdile mele nu au dus la nimic bun şi, precum arhanghelul care a râvnit la atotputernicie, sunt ferecat în lanţurile unui veşnic iad. Aveam o imaginaţie nesecată, dar, în acelaşi timp, şi o mare putere de pătrundere şi de aplicare în practică; prin îmbinarea acestor calităţi, am zămislit ideea şi am înfăptuit—o: conceperea unui om. Chiar şi acum, nu—mi pot aminti de ceasurile de visare care au premers săvârşirea lucrării mele, fără să mă cuprindă din nou înflăcărarea. Mă simţeam ca în rai, exultând de forţa care zvâcnea în mine, înfierbântându—mă la gândul faptelor pe care le voi împlini. Am nutrit, din copilărie, speranţe înalte şi o ambiţie nemărginită; şi, cât de jos am căzut! O, prietene, de m—ai fi cunoscut pe atunci, nu m—ai recunoaşte acum, în această stare de decădere. Nu—mi amintesc să—mi fi pierdut curajul vreodată; un destin glorios părea că mă poartă spre culmi, până când m—am prăbuşit, pentru ca, nicicând, nicicând să nu mă mai ridic!

Cum, oare, va trebui să pierd această fiinţă minunată? De atâta vreme tânjesc după un prieten, de atâta vreme caut pe cineva care să se apropie de mine cu înţelegere şi dragoste. Şi, uite, în mijlocul acestor pustietăţi, l—am găsit; dar, mă tem că, doar pentru a—i cunoaşte însuşirile şi, apoi, pentru a—l pierde. Aş vrea să—l reîmpac cu viaţa, dar, acest gând i—e nesuferit.

— Îţi mulţumesc, Walton, mi—a spus, pentru grija pe care o porţi unui nevolnic ca mine; dar, când vorbeşti de noi legături şi de sentimente proaspete de afecţiune, crezi tu că, ar putea cineva să înlocuiască pe prietenii pierduţi pentru totdeauna? Mai poate fi pentru mine vreun bărbat ceea ce a fost Clerval ori, vreo femeie – altă Elizabeth? Chiar şi atunci când legăturile de afecţiune nu se înfiripă datorită unui merit superior, tovarăşii copilăriei au asupra noastră o anume putere căreia cu greu vreo prietenie mai târzie îi poate ţine loc. Ei ne cunosc înclinaţiile firești, care, oricât de mult s—ar schimba mai apoi, nu se pierd niciodată cu desăvârşire; şi ne pot judeca mai bine, căci, ştiu desluşi motivele faptelor noastre cu mai multă pătrundere. O soră ori un frate nu vor putea niciodată – decât dacă aceste semne s—au arătat de timpuriu – să—l bănuiască pe celălalt de înşelăciune ori de prefăcătorie; pe când un prieten, de care te legi mai târziu, oricât de apropiat ţi—ar fi, şi chiar dacă purtarea lui e fără cusur, poate să fie privit cu suspiciune. Dar, eu m—am bucurat de iubirea unor fiinţe pe care nu doar obişnuinţa şi lunga convieţuire împreună mi le—au făcut dragi, ci, chiar propriul lor merit; şi, oriunde m—aş afla, glasul mângâietor al lui Elizabeth şi discuţiile purtate cu Clerval, îmi vor răsuna mereu în urechi. Ei nu mai sunt şi, doar un singur sentiment, în singurătatea care mă înconjoară, m—ar putea îndupleca să trăiesc. Dacă aş fi prins

în împlinirea unui ţel înalt, făgăduind să fie de folos semenilor mei, atunci aş putea rămâne în viaţă. Dar, destinul meu este cu totul altul; eu trebuie să urmăresc şi să nimicesc făptura căreia i—am dat viaţă; abia atunci menirea mea va fi împlinită pe acest pământ şi voi putea să mor.

2 septembrie

Surioară scumpă,

Îţi scriu în clipe de restrişte, înconjurat de pericole şi neştiind dacă am sorţi să mai revăd vreodată Anglia mea iubită şi pe cei dragi. Sunt împresurat de munţi de gheaţă, care ameninţă în orice clipă să—mi sfărâme vasul. Temerarii pe care i—am înduplecat să—mi fie tovarăşi aşteaptă un sprijin de la mine; dar, n—am cum să—i ajut. Ne aflăm într—o situaţie disperată, fără ieşire şi, totuşi, curajul şi nădejdile nu mă părăsesc. Dar, ce cumplit e să te gândeşti că vieţile tuturor acestor oameni sunt primejduite din pricina mea. Căci, dacă vom pieri, aceasta se va datora numai şi numai planurilor mele nebuneşti.

Iar tu, Margaret, tu ce ai să simţi? De am pierit ori ba, n—ai cum să afli şi, vei aştepta plină de îngrijorare să mă întorc. Vor trece ani după ani şi, uneori, te va cuprinde deznădejdea, dar speranţa nu va înceta să te chinuiască. Vai, iubită soră, gândul la aşteptările tale zadarnice îmi pare mai cumplit decât însăşi moartea. Dar, ai un soţ şi nişte copii minunaţi; poţi fi fericită. Cerul să te binecuvânteze.

Oaspetele meu mă priveşte cu o blândă compătimire. Se străduieşte să mă îmbărbăteze şi vorbeşte de parcă viaţa ar fi şi pentru el o comoară. Îmi reaminteşte mereu cât de des cutezătorii ce au navigat pe aceste mări au înfruntat împrejurări asemănătoare şi, astfel, fără să vreau, mă înseninez. Chiar şi marinarii simt forţa rostirii sale; când vorbeşte el, îşi uită parcă deznădejdea; el le redă energia şi, când îi aud glasul, munţii uriaşi de gheaţă le par, deodată, muşuroaie de cârtiţă ce se vor risipi în faţa hotărârii nestrămutate a omului. Aceste sentimente sunt, însă, trecătoare; cu fiecare nouă zi de zăbavă şi de aşteptare le creşte spaima şi, mă tem chiar, ca disperarea să nu—i împingă la revoltă.

5 septembrie

Tocmai am fost martorul unei scene de un interes atât de neobişnuit, încât, deşi e mai mult ca sigur că aceste hârtii nu vor ajunge niciodată la tine, nu mă pot împiedica să nu ţi—o descriu. Tot mai suntem încercuiţi de munţi de gheaţă, în pericol de a fi sfărâmaţi când ei se vor ciocni. E un frig neînchipuit şi, mulţi dintre bieţii mei camarazi şi—au găsit mormântul pe acest tărâm al dezolării.

Starea sănătăţii lui Frankestein se înrăutăţeşte pe zi ce trece; un foc slab îi mai pâlpâie în priviri, dar, e la capătul puterilor şi, un efort cât de mic e de ajuns ca să—l facă să recadă în acea lâncezeală în care viaţa pare că i se scurge din trup.

Îţi împărtăşeam în ultima scrisoare temerile mele ca nu cumva marinarii să se răzvrătească. Azi—dimineaţă, pe când stăteam fără să—mi pot lua ochii de la înfăţişarea lipsită de viaţă a prietenului meu – cu pleoapele pe jumătate căzute, cu braţele atârnând fără vlagă – m—am trezit cu o jumătate de duzină de marinari care—mi cereau voie să intre în cabină. Au păşit înăuntru şi, mai—marele lor mi—a spus că au fost împuterniciţi de ceilalţi marinari să ceară un lucru pe care, de drept, nu—l puteam refuza. Eram prinşi între gheţuri şi fără putinţă de scăpare; dar, le era teamă că dacă, totuşi, din întâmplare, se despart gheţurile şi vom avea drum liber, eu aş fi îndeajuns de nesăbuit să continui călătoria, purtându—i, după ce înfruntaseră atâtea, către alte pericole necunoscute. Îmi cereau, deci, stăruitor, să mă leg cu jurământ solemn că, dacă vasul va ieşi din capcana de gheaţă, ne vom îndrepta fără zăbavă spre sud.

Aceste cuvinte mă tulburară. Nu—mi pierdusem încă orice nădejde şi nici nu—mi trecuse prin minte să mă reîntorc atunci când gheţurile ne—ar fi eliberat. Dar puteam, totuşi, în principiu, ori chiar în fapt, să refuz această cerere? Am şovăit înainte de a da răspunsul, când, deodată, Frankenstein, care păstrase la început tăcerea şi care părea, într—adevăr, să nu aibă nici măcar puterea să ia parte la această întrevedere, se trezi; ochii îi scăpărau şi o roşeaţă nefirească îi împurpura obrajii. Întorcându—se către ei, spuse:

— Ce înseamnă vorbele acestea? Ce—i cereţi căpitanului vostru? Daţi înapoi în faţa primei greutăţi ivite în cale? Nu voi eraţi aceia care vă mândreaţi că aţi pornit într—o expediţie glorioasă? Şi, de ce era

glorioasă? Nu pentru că drumul era neted şi liniştit ca pe mările sudului, ci, pentru că era înfricoşătoare şi plină de primejdii, pentru că era pândită de moarte, iar voi eraţi într—atât de vajnici, încât s—o înfruntaţi. Iată de ce întreprinderea voastră era măreaţă, iată de ce vă făcea cinste. Aveaţi să fiţi, mai târziu, slăviţi ca nişte binefăcători ai umanităţii, iar numele vostru, cinstit, cum se cuvine unor oameni curajoşi care au dat ochii cu moartea, pentru slava şi folosul omenirii. Iar acum, uite, la prima întâlnire cu pericolul sau, dacă vreţi, la prima încercare mai zdravănă a curajului, daţi înapoi şi vă mulţumiţi să fiţi priviţi ca nişte oameni care nu au avut destulă tărie să îndure frigul şi celelalte încercări; ce să—i faci, bieţii de ei! Erau friguroşi şi s—au întors la focul cald din vatră. Păi, nu era nevoie pentru asta de atâtea pregătiri, nu trebuia să ajungeţi atât de departe şi să—l târâţi până şi pe căpitanul vostru în ruşinea înfrângerii, doar ca să dovediţi că sunteţi nişte laşi. O, fiţi bărbaţi sau fiţi mai mult decât bărbaţi! Fiţi statornici în ţelurile voastre şi de neclintit ca stânca! Gheaţa aceasta nu e făcută din aceeaşi substanţă ca inimile voastre, căci, e nestatornică şi nu vă poate ţine piept dacă vă puneţi în cap s—o înfrângeţi. Nu vă reîntoarceţi printre ai voştri cu stigmatul dezonoarei pe frunte. Întoarceţi—vă ca eroi care au luptat şi au învins şi care nu ştiu ce înseamnă să fugi din faţa duşmanului.

Spusese acestea cu o voce care exprima atât de potrivit feluritele simţăminte ce îl însufleţeau, cu o privire în care se citea un ţel atât de nobil şi de eroic, încât, cum să te mai miri că aceşti oameni au fost mişcaţi? Se uitau unul la celălalt, fără să fie în stare să mai rostească un cuvânt. Atunci, le—am vorbit şi eu; le—am spus să se întoarcă la ceilalţi şi să chibzuiască împreună la cele auzite; le—am spus că nu—i voi duce mai departe spre nord dacă dorinţa lor va rămâne neschimbată; nădăjduiam însă, am adăugat, că, după ce vor fi chibzuit, îşi vor regăsi bărbăţia.

După ce au plecat, m—am întors către prietenul meu, dar, el recăzuse în amorţeală, nemaidând aproape niciun semn de viaţă.

Cum se vor sfârşi toate acestea, nu ştiu; dar, mai bine aş muri decât să mă înapoiez acoperit de ruşine – fără să—mi fi atins telul. Totuşi, mă tem că, aceasta îmi va fi soarta; căci, oamenii mei, neînsufleţiţi de idei de glorie şi onoare, nu se vor îndupleca niciodată să îndure mai departe, de bună voie, greutăţile.

7 septembrie

Zarurile sunt aruncate; am consimţit că, dacă scăpăm cu viaţă, să mă întorc. Astfel, mi se spulberă toate speranţele din pricina laşităţii şi nehotărârii oamenilor mei. Mă întorc dezamăgit şi fără să fi descoperit nimic.

Trebuie să ai o mult mai adâncă înţelegere a lucrurilor decât o am eu, ca să înduri cu înţelepciune o astfel de lovitură nedreaptă.

12 septembrie

S—a sfârşit: mă întorc. Mi—am pierdut speranţele de a aduce folos şi glorie omenirii; mi—am pierdut şi prietenul. Am să mă străduiesc, totuşi, surioară scumpă, să—ţi împărtăşesc aceste ultime, amarnice întâmplări şi, în timp ce mă îndrept spre Anglia şi spre tine, să nu mă las copleşit de nebunie.

La 9 septembrie, gheaţa a început să se mişte şi, în depărtare, bubuituri ca de tunet ne—au anunţat că banchizele crapă şi se sfărâmă în bucăţi. Dezastrul era de neînlăturat; şi, cum nu puteam face nimic pentru a—l preveni, îmi îndreptasem întreaga atenţie asupra nefericitului meu oaspete, a cărui boală se înrăutăţise într—atât, încât, nu se mai putea ridica din pat. Gheaţa se sparse în spatele vasului şi fu mânată cu putere spre nord; vântul se ridică dinspre apus şi, pe la ora unsprezece, avurăm trecere liberă spre sud. Când marinarii au văzut aceasta, când au înţeles că puteau acum, în sfârşit, să se întoarcă pe meleagurile lor de baştină, un strigăt de nestăvilită bucurie le izbucni din piepturi, lung, nesfârşit. Frankenstein, care moţăia, se deşteptă şi întrebă care e pricina acestui tumult.

— Strigă, i—am spus, de bucurie că se vor înapoia în curând în Anglia.

— Cum, te întorci într—adevăr?

— Vai, da. Nu pot ţine piept dorinţei lor. Nu pot să—i arunc, împotriva voinţei lor, în primejdie; trebuie să ne întoarcem.

— Întoarce—te, de vrei, eu, însă, nu o voi face. Tu poţi renunţa la misiunea ta, dar, a mea mi—e dată de ceruri şi nu cutez să mă împotrivesc. Sunt slăbit, dar, neîndoielnic că, duhurile, care mă ajută să—mi

împlinesc răzbunarea, îmi vor reda puterile.

Rostind acestea, încercă să sară din pat, dar sforţarea fu prea mare; îşi pierdu cunoştinţa şi se prăbuşi pe pernă.

Îşi reveni după multă vreme; au fost chiar clipe când credeam că suflarea vieţii îl părăsise. Într—un târziu, a întredeschis ochii; respira cu greu şi nu putea vorbi. Doctorul i—a dat să soarbă o băutură întăritoare şi a poruncit să nu fie tulburat. Apoi, mi—a spus în şoaptă că nu mai are mult de trăit.

Ceasurile îi erau numărate şi nu mai puteam face nimic decât să mă las cuprins de jale şi să aştept. Am stat la căpătâiul său veghindu—l; avea ochii închişi şi părea că doarme; deodată, însă, mă chemă cu voce stinsă şi, cerându—mi să mă aplec ca să—l pot auzi, spuse:

— Din păcate, puterea în care mă încredeam s—a dus; simt că voi muri curând, iar el, vrăjmaşul şi prigonitorul meu, poate că, mai e încă viu. Să nu crezi, Walton, că în aceste ultime clipe ale vieţii mai simt acea ură arzătoare şi dorinţă fierbinte de răzbunare de care ţi—am vorbit odată; sunt, totuşi, îndreptăţit să doresc moartea duşmanului meu. În ultimele zile mi—am folosit vremea reflectând asupra purtării mele trecute; şi, să ştii, că nu o găsesc vrednică de osândă. Într—un avânt de frenetică nebunie, am creat o fiinţă gânditoare, căreia trebuia să—i asigur, pe cât îmi stătea în putinţă, fericirea şi bunăstarea. Era de datoria mea; dar, mai era ceva, cu mult mai de seamă: datoria pe care o aveam faţă de semenii mei. Acesteia trebuia să—i închin toate gândurile mele, căci, de îndeplinirea ei depindea fericirea ori nenorocirea multora. Iată de ce am refuzat, şi bine am făcut, să—i creez acelui monstru o soaţă. Iar el a dovedit o nemaiîntâlnită mişelie şi micime sufletească; mi—a distrus prietenii, a nimicit fiinţe de o rară sensibilitate, fericite şi înţelepte; şi, nici măcar nu ştiu până unde îl va duce această sete a sa de răzbunare. Mult mai nefericit el însuşi decât ar putea să—l facă pe vreun altul, se cade să moară. A mea a fost sarcina de a—l ucide, dar, am fost copleşit de neizbândă. Când ţi—am cerut să preiei tu această sarcină neîmplinită, eram împins de pricini egoiste şi mărunte; dar acum când, să ştii, sunt sfătuit doar de raţiune şi de virtute, îmi reînnoiesc rugămintea.

Nu—ţi pot cere, totuşi, să renunţi la ţară şi la prieteni, pentru a duce la capăt această însărcinare; iar acum, că te reîntorci în Anglia, sorţii de a—l întâlni sunt şi mai mici. Las deci, în seama ta să cumpăneşti cu dreaptă chibzuinţă la datoriile care crezi că—ţi revin, căci mie, suflul morţii, care—mi dă târcoale, îmi umbreşte judecata. Şi nu îndrăznesc să—ţi cer să faci ce cred eu că e drept, căci, poate că, mai sunt încă robit de patimi.

Faptul că el o să trăiască pentru a fi şi mai departe o unealtă a răului mă îngrozeşte; pe de altă parte, acest ceas la care îmi aştept, din clipă în clipă, eliberarea, este singurul ceas de fericire pe care îl trăiesc de câţiva ani încoace. Nălucile morţilor mei dragi îmi plutesc pe dinainte şi eu zoresc să mă arunc în braţele lor. Adio, Walton! Caută—ţi fericirea în viaţa paşnică şi păzeşte—te de trufie, chiar dacă ea se ascunde sub înşelătoarea şi nevinovata faţă a râvnei de a te distinge în cercetări şi descoperiri. Dar, de ce spun acestea? Dacă eu, astăzi, pier înfrânt, poate că, totuşi, un altul va izbândi cândva.

Vocea i se stingea pe măsură ce rostea aceste cuvinte; şi, într—un sfârşit, sleit de sforţarea făcută, amuţi. Cam după o jumătate de ceas dădu din nou semn că vrea să vorbească, dar nu mai fu în stare; îmi strânse abia simţit mâna şi ochii i se închiseră pentru vecie, în timp ce raza unui surâs blând i se stingea pe buze.

Margaret, ce deslușiri ți—aș putea da asupra ultimelor clipe ale acestui erou? Ce ți—aș putea spune ca să înțelegi adâncimea durerii mele? Toate cuvintele ar fi nepotrivite și sărace. Lacrimi nestăpânite mi se preling pe obraz, un nor de întristare îmi întunecă mintea. Dar, mă îndrept spre Anglia și, poate că, acolo îmi voi afla alinarea.

Iată, însă, că sunt întrerupt. Ce, oare, să prevestească aceste sunete? E miezul nopții; vântul suflă zdravăn și cartul de pe punte e nemișcat. Iarăși sunt sunete ce, parcă, aduc a glas de om, dar mai aspre; și vin din cabina în care zac rămășițele neînsuflețite ale lui Frankenstein. Trebuie să mă ridic să văd ce e. Noapte bună, surioară.

Dumnezeule mare! Ce scenă s—a petrecut! Încă nu mi—am revenit din buimăceală. Nici nu știu dacă voi avea putere să ți—o povestesc; dar, istoria pe care am însemnat—o ar fi incompletă fără acest deznodământ neașteptat.

Am intrat în cabina în care se află trupul admirabilului și nefericitului meu prieten. Deasupra lui era aplecată o siluetă pe care nu găsesc cuvinte să o descriu: de o statură gigantică, dar strâmbă, șuie. Cum stătea aplecată asupra sicriului, fața îi era ascunsă de șuvițele lungi ale părului soios, dar, am zărit o mână

uriaşă, întinsă, cu pielea pământie şi pergamentoasă ca a unei mumii. Auzind zgomot de paşi, ciudata făptură îşi conteni strigătele de mâhnire şi de groază şi se repezi la fereastră. Nicicând n—am mai văzut un chip de o sluţenie care să inspire atâta oroare şi respingere. Am închis fără voie ochii şi m—am forţat să—mi amintesc care erau îndatoririle mele faţă de acest ucigaş. I—am poruncit să stea pe loc. El se opri, privindu—mă cu uimire, iar apoi, întorcându—se din nou către trupul neînsufleţit al creatorului său, păru să uite de prezenţa mea; şi toate trăsăturile chipului său, toate gesturile pe care le făcea, păreau aţâţate de furia sălbatică a unei patimi nestăpânite.

— Şi aceasta este tot victima mea! a exclamat. Cu acest omor, crimele mele au luat sfârşit; mi—am încheiat şirul josniciilor! O, Frankenstein, făptură mărinimoasă şi devotată, la ce bun să—ţi cer acum să mă ierţi? Eu care, distrugându—i pe toţi aceia pe care i—ai iubit, te—am distrus mult mai cumplit pe tine. Vai mie, trupul lui e rece, nu—mi poate răspunde.

Păru că se înăbuşă; şi, prima mea pornire – amintindu—mi de îndatorirea de a mă supune rugăminţii pe care mi—o făcuse prietenul meu pe patul de moarte – fu stăvilită de un amestec de curiozitate şi de milă. M—am apropiat de acea făptură de temut fără să cutez, însă, a—mi îndrepta privirea asupra chipului ei, căci, avea ceva atât de înspăimântător şi de nepământesc în sluţenia sa. Am vrut să vorbesc, dar, cuvintele îmi îngheţară pe buze. Monstrul continua să se învinovăţească într—un şuvoi de vorbe frenetice, fără şir. În cele din urmă, am adunat atâta curaj cât să glăsuiesc, într—un moment când furtuna patimilor sale se mai potolise:

— Căinţa ta, i—am spus, e acum de prisos. Dacă ai fi plecat urechea la vocea conştiinţei şi ai fi luat aminte la mustrările ei înainte de a te lăsa mânat de diavoleasca ta sete de răzbunare, Frankenstein ar mai fi acum în viaţă.

— Visezi, poate? spuse demonul. Îţi închipui că am rămas surd la chinuri şi la remuşcări? continuă el, arătând spre cadavru. El nu a îndurat de pe urma crimelor mele nici a zecea mia parte din suferinţele şi spaimele prin care am trecut eu, punându—le la cale şi şovăind în faţa fiecărui amănunt. O înspăimântătoare forţă egoistă mă împingea înainte, dar, inima îmi era otrăvită de remuşcare. Crezi, tu, că gemetele lui Clerval au sunat urechilor mele ca o muzică? Inima mea a fost astfel alcătuită, încât să se împărtăşească din iubire şi înţelegere; şi, când nenorocirea a împins—o către răutate şi ură, ea nu s—a schimbat dintr—o dată, ci, a trecut prin patimi pe care tu nu eşti în stare nici măcar să ţi le închipui.

După uciderea lui Clerval, m—am întors în Elveţia copleşit şi cu inima zdrobită. Îmi era milă de Frankenstein; o milă care se învecina cu groaza; mi—era silă de mine. Dar, când am descoperit că el, cel ce mi—a dat viaţă şi, odată cu ea, cortegiul ei de chinuri de nedescris, îndrăznea să năzuiască spre fericire, că, în timp ce asupră—mi îngrămădea nenorocirile şi deznădejdea, el îşi căuta plăcerea în simţăminte şi pasiuni pe care eu eram pentru totdeauna oprit să le gust, atunci, invidia şi indignarea amarnică mă umplură din nou de o nesăţioasă sete de răzbunare. Ameninţarea pe care o rostisem mi s—a trezit în minte şi am hotărât că ea trebuie împlinită. Ştiam că un chin de moarte avea să mă aştepte, dar, eram sclavul, nu stăpânul, unei porniri pe care o detestam, şi căreia, îmi era, totuşi, peste putinţă să nu mă supun. Dar, când ea a murit! Nu, atunci nu am fost nefericit. Îmi alungasem orice simţire, îmi înfrânasem orice spaimă, ca să mă pot îmbăta şi dezmăţa în deznădejde. De atunci, răul a devenit binele meu. Ajuns atât de departe, n—am mai avut altceva de făcut decât să—mi adaptez firea la răul pe care, cu bună ştiinţă, îl alesesem. Cu patimă nestăvilită mi—am dorit desăvârşirea planului meu diabolic. Şi acum, iată—l împlinit; iată ultima mea victimă!

Felul în care îşi zugrăvea suferinţele m—a mişcat la început; dar, când mi—am amintit ce îmi spusese Frankenstein despre elocinţa şi despre puterea sa de convingere şi, când mi—am aruncat ochii asupra trupului neînsufleţit al prietenului meu, indignarea mi—a potopit din nou sufletul:

— Mârşavule! i—am spus. Sigur, vii aici şi jeleşti dezastrul pe care tu singur l—ai pricinuit. Arunci o torţă aprinsă într—o îngrămădire de case şi, când totul a pierit în flăcări, şezi pe ruine şi plângi. Diavol perfid! Dacă cel pe care îl boceşti ar fi trăit încă, el ar deveni, cu siguranţă, prada răzbunării tale blestemate. Nu milă e ceea ce simţi; te tânguieşti doar pentru că nu mai ai nicio putere asupra victimei răutăţii tale.

— Vai, nu e aşa… nu aşa… mă întrerupse făptura. Dar, pasămite, astfel se cade să—ţi închipui scopul faptelor mele. În nefericirea mea, nu mai caut un suflet care să mă înţeleagă. Nu voi găsi, ştiu, nicăieri vreo brumă de simpatie. Când am căutat—o, la început, doream să—mi fie împărtăşite iubirea de virtute, simţământul de bucurie şi de dragoste ce mi se revărsau din suflet. Dar acum, când virtutea a

devenit pentru mine o umbră, iar bucuria şi dragostea s—au preschimbat în amara, nesuferita deznădejde, unde să mai aflu înţelegere? Mă mulţumesc să sufăr în singurătate, atâta timp cât vor dura suferinţele mele; iar când am să mor, o să—mi pară bine că ura şi osânda îmi vor încărca amintirea. Cândva, închipuirea mi se desfăta în visuri de virtute, de glorie, de bucurie. Cândva, nădăjduiam zadarnic să întâlnesc fiinţe care, iertându—mi înfăţişarea, mă vor iubi pentru însuşirile minunate pe care le puteam dezvălui. Nutream gânduri înalte de cinste şi devotament. Dar, acum, crima m—a făcut să cad mai jos decât cel mai abject animal. Nu e pe lume nicio vină, nicio ticăloşenie, nicio răutate, nicio nenorocire care să se poată asemui cu ale mele. Când îmi înşir, unul câte unul, păcatele, nu—mi vine să cred că sunt una şi aceeaşi făptură cu cea ale cărei gânduri, cândva, erau străbătute de sublime şi transcendente viziuni ale frumuseţii şi măreţiei binelui. Dar, chiar aşa e: îngerul căzut devine un diavol înrăit. Şi totuşi, acel vrăjmaş al Domnului şi al omului, avea prieteni şi tovarăşi în adânca sa deznădejde; eu, însă, sunt singur. Tu, care îl numeşti pe Frankenstein prieten, pari să ai cunoştinţă de fărădelegile şi nenorocirile mele. Dar, în amănuntele pe care ţi le—a dat, el nu a putut să adune orele şi lunile de chin pe care le—am îndurat, irosindu—mă în patimi neputincioase. Căci, dacă i—am distrus lui speranţele, în schimb, nu mi—am satisfăcut propriile mele dorinţe. Dorinţele mele erau mereu aprinse, nesăţioase; tot mai tânjeam după iubire şi prietenie, şi totuşi, eram, de fiecare dată, respins cu dispreţ. Nu era, oare, nicio nedreptate în asta? Şi să fiu socotit eu singurul ticălos, când întregul neam omenesc a păcătuit împotriva mea? De ce nu—l urăşti pe Felix care, şi—a izgonit prietenul din prag împroşcându—l cu ocări? De ce nu îl huleşti pe săteanul care a vrut să ucidă pe salvatorul copilului său? A, bineînţeles, aceştia sunt oameni fără prihană şi plini de virtute! Eu, nenorocitul, cel părăsit de toţi, eu sunt otreapă care trebuie aruncată, sfâşiată şi călcată în picioare. Chiar şi acum, sângele îmi clocoteşte în vine la amintirea acestor nedreptăţi.

E adevărat, însă, că sunt un ticălos. Am ucis fiinţe blânde şi neajutorate; am sugrumat nevinovaţi în somn şi am cuprins în strânsoarea morţii beregata celui care nu—mi făcuse nici mie, nici unui alt muritor vreun rău. L—am împins pe cel ce m—a creat – dintre toţi cei vrednici de iubirea şi admiraţia semenilor, cel dintâi – în nenorocire; l—am hăituit până când totul s—a năruit în juru—i. Şi, iată—l, zăcând acum fără viaţă, palid şi rece. Tu mă urăşti; dar, sila ta nu poate fi deopotrivă cu aceea pe care o simt eu faţă de mine însumi. Privesc mâinile care au săvârşit fapta; mă gândesc la inima în care a încolţit această închipuire; şi, tânjesc după clipa când şi mâinile şi ochii mi se vor fi prefăcut în cenuşă şi acea închipuire nu—mi va mai bântui gândurile.

Nu te teme că voi mai fi unealta vreunei noi fărădelegi. Lucrarea mea e aproape isprăvită. Nu mai e nevoie nici de moartea ta, nici de cea a vreunui alt om pentru ca firul vieţii mele să fie depănat până la capăt; şi, pentru ca ceea ce trebuie împlinit să se împlinească, e nevoie doar de moartea mea. Nu crede că voi întârzia mult să săvârşesc această jertfă. Voi părăsi acest vas şi, urcându—mă iarăşi pe pluta ce m—a purtat încoace, voi ridica rugul funerar şi voi preface acest trup nefericit în scrum, să nu rămână din el nici urmă, ca nu cumva, vreun nesăbuit, dornic de cunoaştere şi fără nimic sfânt, să se apuce să alcătuiască o altă făptură asemenea mie. Voi muri. Nu voi mai simţi chinurile care mă seacă acum şi nici nu voi mai fi prada unor simţăminte neîndestulate, mereu nesăţioase. E mort el, cel care m—a adus pe lume; şi, când nu voi mai fi nici eu, va pieri, în scurtă vreme, până şi amintirea noastră. Nu am să mai văd soarele şi stelele, nu voi mai simţi vântul jucându—mi—se pe obraji. Lumina, simţirea, înţelegerea vor pieri; doar aşa mi—e dat să—mi găsesc fericirea. Cu câţiva ani în urmă, când imaginile pe care această lume le oferă mi s—au dezvăluit pentru întâia oară, când am simţit plăcuta căldură a verii şi am auzit foşnetul frunzelor şi ciripitul păsărelelor, când acestea erau totul pentru mine, aş fi plâns la gândul morţii; acum, ea e singura mea mângâiere. Mânjit de crime, sfâşiat de cele mai amarnice regrete, unde mi—aş putea găsi odihna, dacă nu în moarte?

Adio! Te părăsesc şi, prin tine, îl părăsesc pe ultimul om pe care aceşti ochi îl vor mai privi vreodată. Adio, Frankenstein! De ai mai fi încă viu şi ai mai nutri încă o dorinţă de răzbunare împotrivă—mi, nu ţi—ai putea—o împlini mai bine decât lăsându—mă în viaţă. Dar, nu a fost aşa; tu mi—ai dorit pieirea, ca să nu mai pot săvârşi fărădelegi şi mai mari; şi, dacă cumva nu ai încetat să cugeți şi să simţi, nu ai putea să dorești împotrivă—mi o răzbunare mai mare decât cea pe care mi—o doresc eu. Împovărat de nenorociri, cum ai fost, chinul meu l—a depăşit pe al tău, căci, amarul ghimpe al căinţei nu va înceta să mi se răsucească în răni până când moartea nu le va închide pentru totdeauna. Dar, curând – strigă, cu sfâşietoare şi solemnă frenezie – curând am să mor şi, atunci, ceea ce simt acum, să nu mai simtă nimeni

niciodată! Curând se vor stinge aceste chinuri arzătoare. Mă voi urca triumfător pe rugul funerar şi, în tortura flăcărilor nemiloase, voi slobozi răcnete de bucurie. Lumina vâlvătăilor se va stinge; vântul îmi va împrăştia în mare cenuşa. Sufletul mi se va odihni în pace; ori, dacă va gândi încă, neîndoielnic – nu va mai gândi la fel. Adio!

Rostind acestea, sări prin fereastra deschisă drept pe pluta agăţată de vas. Şi, curând, fu purtat de valuri, apoi, se mistui, ca o nălucă, în întuneric şi în depărtare.

POSTFAŢĂ

Ceea ce a căpătat în literatură denumirea de motivul lui Frankenstein şi, ceea ce, în realitate, constituie una dintre înfăţişările unui mit romantic mai larg, a căpătat în vremea noastră o faimă care îi deformează, în mare măsură, chipul şi semnificaţia adevărată. Este vorba de întrebuinţarea largă pe care au făcut—o mijloacele cvasiartistice de masă – cinematograful, mai târziu televiziunea, romanele ieftine aşa—zise „de groază" – aspectelor laterale ale cărţii iniţiale, îngroşarea unor trăsături, existente şi în forma originală, dar care, acolo îşi aveau alt rost şi serveau alte intenţii.

Frankenstein – prin accentul care s—a pus pe efectele sale, pe decorurile umbroase şi sinistre ale castelelor gotice, prin violenţa nestăpânită a manifestărilor inumane ale monştrilor care s—au înmulţit treptat, depăşind cu totul cadrul adevărat al romanului – înseamnă, astăzi, pur şi simplu, o poveste de groază şi nu mai păstrează nimic din aura de romantism generos, faustic în care fusese conceput pentru că, acest roman a fost, la început, o manifestare caracteristică a literaturii romantice, nepreocupându—se decât în chip trecător de decorul care avea, mai târziu, să—l copleşească. Când a fost scrisă, cartea se potrivea cu totul timpului şi locului unde a luat naştere, în marea familie a romantismului liric englez, de care autoarea era legată.

Mary Wollstonecraft Shelley, care a fost autoarea mai multor cărţi, dar care, a rămas cunoscută doar ca autoare a acestui roman, făcea parte dintr—o familie de literaţi şi umanişti englezi de care se vorbeşte şi astăzi în istoria culturii britanice. Tatăl său, William Godwin, a fost un gânditor iluminist şi, apoi, un scriitor umanitarist, autorul unor tratate de reforme sociale în care se pot distinge notele unui socialism utopic şi care, a exercitat, o vreme, o influenţă certă în cercurile intelectuale avansate ale Angliei timpului său. (Mama sa, Mary Wollstonecraft, care a murit tânără, a fost o scriitoare de o oarecare circulaţie la vremea sa, chiar dacă astăzi este uitată).

Atmosfera intelectuală, decis raţionalistă, din această familie şi din cercul pe care îl prezida, l—a atras, la un moment dat, printre alţii, şi pe poetul romantic Percy Bysshe Shelley, el însuşi un adept entuziast al unor reforme sociale, chiar dacă, în viziunea lui de mare elan liric, ele aveau mai puţin caracterul unor reforme organizate, cât al unor revărsări umanitare generoase şi romantice. Rezultatul principal al apropierii lui Shelley de cercul lui Godwin a fost, însă, pasiunea, foarte romantică, dezlănţuită, care l—a legat de fiica acestuia şi care a urmat evoluţia unei aventuri, într—adevăr romantice: o răpire spectaculoasă, fuga în străinătate şi căsătoria abia câţiva ani mai târziu, când poetul a devenit văduv după prima sa soţie.

Trăind în preajma lui Shelley şi a altor mari poeţi romantici de care acesta era legat, Mary Wollstonecraft şi—a simţit curând cristalizându—se altfel tendinţele de scriitoare pe care, după cum mărturiseşte singură, şi le simţea încă din copilăria în mediul, altfel intelectual, mai raţionalist, mai sistematic al familiei părinţilor săi. Câţiva ani după fuga cu poetul, în timpul unei vacanţe petrecute în Elveţia, alături de alţi scriitori romantici, printre care, în primul rând Byron, a luat naştere, într—o săptămână ploioasă, când societatea era condamnată să—şi petreacă vremea în casă, un pariu, la care, s—a asociat şi tânăra femeie şi, potrivit căruia, fiecare dintre cei de faţă trebuia să scrie o poveste cu fantome.

Moda acestor povestiri, care aveau să constituie un motiv dăinuitor în literatura romantică, mai ales germană, fusese instaurată în Anglia de aşa—numitul „roman gotic", care, în ultimele decenii ale veacului al XVIII—lea, dăduse la iveală câteva capodopere ale genului, caracteristice pentru preromantismul funerar englez, prin insistenţa notelor macabre a ruinelor, cimitirelor, strigoilor şi a întâmplărilor neprevăzute şi, în aparenţă, inexplicabile: *Castelul din Otranto, Misteriile din Udolpho, Italienii* etc. (Unele dintre cele mai caracteristice dintre aceste romane au fost scrise tot de o femeie, Ann Radcliffe, care, şi—a dobândit o mare celebritate, apoi, pe continent, mai ales prin versiunile franţuzeşti, operate după cărţile sale, de abatele Prevost).

Pariul de care a fost vorba mai sus nu a dat rezultate decât în cazul tinerei. Nici Byron şi nici Shelley nu şi—au dus până la capăt poveştile cu strigoi (chiar dacă istoricii literari englezi remarcă faptul că, în poemele acestuia din urmă, scrise în perioada petrecută în Elveţia, în special *Imnul către frumuseţea intelectuală* şi *Mont Blanc,* se întâlnesc teme apropiate de cea a romanului soţiei sale).

Chiar dacă a plecat de la ambiţia de a scrie o poveste cu stafii, „care, să vorbească spaimelor tainice din fiinţa noastră şi care, să ne trezească fiori de groază", cartea lui Mary Shelley este, însă, altceva. Din

ceea ce trebuia să fie povestea unui savant care, din pasiune pentru cunoaştere, dar mai ales din ambiţia de a crea viaţă (fior specific romantic), ajunge să creeze o fiinţă aproape omenească, în stare să se mişte, să acţioneze, să trăiască asemenea unui om obişnuit, şi, din ceea ce trebuia să se vădească teribil, înspăimântător, macabru, în cadrul în care se desfăşoară evenimentele (castele în ruină, fapte de violenţă dezlănţuită, scene nocturne în cursul cărora oameni paralizaţi de groază sunt încolţiţi de monstrul care nu mai cunoaşte nimic omenesc, urmăriri sălbatice prin păduri virgine sau prin pustiurile de gheaţă ale nordului), din toate aceste intenţii, ceea ce se desprinde, în primul rând, la lectura cărţii este altceva: o parabolă despre om şi instinctul său de creaţie, despre semnificaţia vieţii, despre înţelesul cunoaşterii şi despre felul în care cunoaşterea activă poate sau nu să slujească viaţa.

Frankenstein, un tânăr savant, tipic romantic, posedat de fiorul cunoaşterii, dar şi de un orgoliu care constituie, după cum vom vedea, o fisură gravă în caracterul său, are ambiţia de a crea viaţă. Dotat cu toate cunoştinţele ştiinţei şi ezoteriei, care îl apropie şi de omul de ştiinţă modern, dar şi de alchimistul medieval, el este în stare să „fabrice" o fiinţă omenească, s—o însufleţească şi să o lasă să trăiască în lume. Insă, el nu este în stare să—şi iubească creatura – şi de aici începe întreaga tragedie care, până la urmă, după suferinţe nenumărate, îl va strivi pe însuşi creatorul denaturat. Reacţia creatorului faţă de opera sa este una de desprindere, de silă, de repulsie şi, monstrul se vede alungat într—o lume străină, pedepsit cu ura în loc de a fi oblăduit cu dragostea creatorului său şi împins, treptat, spre acte de violenţă împotriva oamenilor pe care ar fi dorit, la început, să—i îmbrăţişeze cu iubire.

S—a vorbit aici despre o influenţă, conştientă sau nu, a *Paradisului pierdut* de Milton, asupra autoarei lui *Frankenstein.* Mai mult decât o influenţă de ordin livresc, este vorba, desigur, de conformarea la psihologia romantică, la acceptarea datelor omeneşti ale unui mit. Creatorul se face vinovat de lipsa de voinţă – sau de neputinţa – de a iubi. Prin aceasta, opera sa este imperfectă, dar, răul iniţial îi aparţine lui şi nu monstrului pe care l—a stârnit şi lăsat în libertate şi, este drept ca, până la urmă, pedeapsa să—l atingă pe el însuşi. *Creatura,* în schimb, care, treptat, se face vinovată de acte criminale şi care îşi merită numele de *monstru* (singurul nume, de altfel, pe care—l are în această istorie), devine personajul principal al cărţii, scena pe care se joacă o dramă, în adevăratul înţeles al cuvântului, romantică.

Prima parte a existenţei printre oameni a acestui om artificial se desfăşoară în cadrul naturii şi, ilustrează, parcă, unele din motivele predilecte ale literaturii lui Jean—Jacques Rousseau: încântarea în faţa peisajelor naturale, a clarului de lună şi răsăritului de soare, comuniunea cu natura limpede şi virgină, viaţa petrecută în cadrul natural, într—o colibă (unde, personajul se aciuează alături de o familie de surghiuniţi, pe care—i observă fără să fie văzut de ei şi, de la care, treptat, învaţă ce este omul, ce înseamnă bunătatea, dragostea, comuniunea dintre oameni). Îndată ce se arată însă, monstrul este respins cu oroare şi trăieşte pentru a doua oară experienţa izgonirii din faţa celor către care el se îndrepta cu braţele deschise. Omul natural este deci, bun, plin de iubire şi dornic să răsplătească cu iubire şi recunoştinţă iubirea semenilor şi, răul nu intervine decât atunci când nu există dragostea.

Din acest punct de vedere, *Frankenstein* este, deci, o carte romantică desăvârşită. (Lucrul acesta pare evident şi sub raportul scrierii, căci, autoarea adoptă deliberat stilul larg, retoric, cu fraze amplu drapate şi în care, personajele recurg frecvent, în exclamaţii şi interjecţii, la Divinitate. Frecvenţa invocării numelui lui Dumnezeu şi referirea personajelor la legea divină, pot fi interpretate, mai curând ca un procedeu tipic romantic decât ca o expresie a unor convingeri ce ar fi putut părea surprinzătoare la o scriitoare crescută în mediul raţionalist al familiei sale şi evoluând, apoi, sub influenţa ateismului profesat al soţului său, poetul Shelley.) Chiar dacă a plecat de la detaliile mai pitoreşti ale unei povestiri de groază, scriitoarea s—a întors la o temă cu rezonanţe mai profunde şi mai general omeneşti. Romanul său a devenit, deci, o operă în tradiţia romantismului umanitar şi, a evoluat, pe deasupra complicaţiilor aventuroase şi a decorului gotic – sau, cum s—a şi spus, suprarealist – tot mai mult în direcţia unei parabole.

Opera lui Frankenstein – monstrul – era rezultatul unei strădanii spre cunoaştere (chiar dacă pervertită iniţial de orgoliul creatorului solitar şi nu însufleţită de dăruire). În existenţa sa, acest monstru se lasă covârşit de răul care izbucneşte din fisura minţii celui care l—a creat şi, viaţa sa nu mai slujeşte cunoaşterii, comunicării cu oamenii şi dăruirii faţă de idealurile omeneşti, ci, răului.

Înţelesul parabolei este limpede; în primul rând (şi lucrul acesta a fost observat de diferiţii comentatori), creatura lui Frankenstein, dincolo de înfloriturile şi arabescurile istorisirii, nu este decât o

proiecţie a minţii celui care a creat—o, o – cum s—a spus – „jumătate", cealaltă jumătate a omului creator. Atunci, însă, când o minte înzestrată cu darurile cunoaşterii şi ale creaţiei se lasă stăpânită de răul care este lipsa de iubire, urmarea este de la sine înţeleasă: răul se extinde, ca o molimă şi, pedeapsa, care este distrugerea totală, nu poate şi nu trebuie să întârzie. Din acest unghi, *Frankenstein* poate fi privit şi ca o parabolă, naivă desigur, dar, păstrând un fond de adevăr şi despre împrejurări istorice mai apropiate, ceea ce şi explică circulaţia pe care a dobândit—o cartea în lumea occidentală, în deceniile trecute, dominate de „spaima atomică". O astfel de interpretare scoate în evidenţă şi unul dintre aspectele reale ale cărţii – cel de literatură ştiinţifică fantastică – de divagaţie fantastă pe marginea efortului de cunoaştere, aspect, mai ales, speculat de unele dintre peliculele cinematografice inspirate de roman).

Evident, reducerea la o schemă – aceasta sau alta – a cărţii, este simplificatoare. Ea trebuie totuşi încercată pentru că, scoate în evidenţă caracterul profund omenesc, generos romantic, al unei opere prea multă vreme diminuată de îngroşările şi deformările care au luat naştere din unele note neesenţiale ale scriiturii şi, mai ales, din interpretările mai târzii. Trebuie adăugate, de asemenea, şi realele merite literare ale cărţii care, o fac lizibilă cu plăcere şi astăzi, când multe dintre romanele momentului şi genului din care face parte s—au învechit sau sunt greu apăsate de manierismul retoricii, de amploarea divagaţiilor şi de ambiţia vizionarismului profetic. Există în *Frankenstein* pasaje de mare frumuseţe, de poem romantic – întregul fragment cu existenţa pastorală a monstrului, sau, finalul, în care creatorul urmăreşte creatura în deşerturile îngheţate ale Oceanului Arctic. Personajul – despre care s—a spus, cu îndreptăţire, că a devenit mult mai interesant decât creatorul său – este stăpânit de o însufleţire demonică, de un patetism al trăirii şi al gesticulaţiilor, care, anunţă unele dintre marile figuri ale romantismului (dacă n—ar fi decât încordarea diabolică şi suferinţa insuportabilă a celuilalt mare monstru din literatura feminină engleză – Heathcliff din *La răscruce de vânturi* de Emily Bronte).

De aceea, se impune o menţiune deosebită pentru calitatea excepţională a versiunii româneşti semnată de Adriana Călinescu. Textul românesc transpune, cu egală intensitate, pasiunea lirică a originalului şi, impune lectura maiestuoasei proze poetice a romanului în dimensiunile mai lucide ale sensibilităţii moderne. Traducătoarea a realizat astfel, ceea ce se izbuteşte rar în transcrierea unui text de epocă – a făcut actuală, subliniindu—i tocmai marile valenţe poetice şi fără să—i trădeze câtuşi de puţin spiritul – o carte care, părea să se adreseze unei altfel de mentalităţi.

Mircea Ivănescu